

YRJÖ JAHNSSONIN SÄÄTIÖ

1954-2004

Kivitalot tieteen tukena

ANTTI KUUSTERÄ

**Kivitalot
tieteen tukena**

Antti Kuusterä

Kivitalot tieteen tukena

Yrjö Jahnessonin säätiö 1954–2004

YRJÖ JAHNESSONIN SÄÄTIÖ

© 2004 Antti Kuusterä ja Yrjö Jahnssoinin säätiö

Kannen kuva: Lasse Kelto/Studio Kelto

Painopaikka:
Otavan Kirjapaino Oy
Keuruu 2004

ISBN 952-5102-01-7

HILMA JA YRJÖ JAHNSSON SÄÄTIÖN LUOJINA	9
Säätiön perustamiseen johtaneita tekijöitä	9
Suvun merkitys	13
Liikkeelle pikakirjoittajana	21
OPINTOJEN RAHOITUS JA TOIMINTA LIIKEMIEHENÄ	21
Oman maatilän omistajana ja vakuutusten välittäjänä	22
Taloudelliset riskit kasvoivat liian suuriksi	25
UUSI RISKINOTTO ONNISTUU	31
Kiinteistösijoituksilla uuteen nousuun	31
Kiinteistöalan erityispiirteitä 1920-luvulla	31
Liiketoiminta jatkuu	35
Yrjö Jahnssonin jättämä perintö	41
Helsingin suomalainen yksityislyseo	44
HILMA JAHNSSON SIIRTYY OHJAKSIIN	50
Painopiste Helsingin suomalaisen yksityislyseon johtamisessa	50
Sotavuodet jähmettivät tilanteen	55
SÄÄTIÖN PERUSTAMINEN	57
Säätiön synty pitkäaikaisen kypsyttelyn tulos	57
Säännöt vahvistetaan	62
SÄÄTIÖ KASVATTA SIIJOITUSOMAISUUTTAAN	68
Säätiön toiminta vakiintuu Hilma Jahnssonin johdolla	68
Kohti Vallilaa	75
L. A. Puntilan kaudella säätiön taloudellinen pohja uudistetaan	80
Hallituksen koostumus	80
Säätiö irtaantuu asuinkiinteistöistä	82
Koulun rakentaminen vie voimavarat	84
Elimäenkadun investoinnit käynnistyvät	97
Omaisuuuden suuruus	101
Säätiön organisaatio hahmottuu	102
Jaakko Honko vie uudistuksen päätökseen	107
Hallitus uudistuu	107
Talous pysyy vakaana	109
Timo Laatusen johdolla uudelle vuosituhannele	116
Turvallinen työpaikka myös laman vuosina	119
Taloudellinen tulos	121
SÄÄTIÖ AKTIIVISENA TIEDEPOLIITTISENA TOIMIJANA	127
Tuen organisointi ja suuntautuminen	127

PAINOPISTE KANSANTALOUSTIETEEN TUKEMISESSA 137

- Kansantaloustiede aktiivisen tiedepolitiikan kohteena 137
- Alkuvuodet säätiön oman roolin etsintää 142
 - Apurahapolitiikka vakiintuu 142
 - Jatko-opiskelun tukeminen 148
 - Yrjö Jahnsson Lectures -luennot 153
- Säätiön ote vahvimmillaan 159
 - Säätiö organisoii tutkijakoulutuksen 159
 - Professoreiden täydennyskoulutus 168
- Säätiön tuen painopiste muuttuu 172
 - Vastuu jatkokoulutuksesta siirtyy yliopistoille 172
- Tutkimukseen aikaisempaa enemmän voimavaroja 179
 - Integraatiotutkimus tukee poliittista päätöksentekoa 179
 - Eurooppalainen yhteistyö tiivistyy 183
 - Projektitutkimuksen vuosikymmen 188
- Aktiivisen tutkimuspolitiikan punainen lanka 195

MYÖS LÄÄKETIEDE TUEN SAAJANA 200

- Lääketieteen erityispiirteitä 200
- Alkuvuodet oman paikan etsintää 202
- Oma markkinarako löytyy 207
 - Painopistealueet ohjenuoraksi 212
 - Lääketieteen tutkimussymposiumit 218

SÄÄTIÖ UUDEN TIETEENALAN KEHITTÄJÄNÄ 230

- Säätiö kiinnostuu terveyden taloustieteestä 230
- Alan ulkomaisen jatkokoulutuksen tukeminen 233
- Millaisia tutkimuksia tuettiin 234
- Säätiön asettamat tavoitteet täyttyivät 238

TEHTÄVÄT SÄILYVÄT – MUODOT MUUTTUVAT 239

- Vahva talous tuen edellytyksenä 239
- Säätiön traditio 241
- Liikkeelle oppikoulun perustamisella 244
- Säätiö aktiivisena tiedepoliittisena toimijana 246
 - Taloudellinen pelivara kasvaa 246
 - Kansantaloustiede 248
 - Lääketiede ja terveystaloustiede 251
- Henkilöt ratkaisujen takana 254
- Uudet vaatimukset odottavat 257

- Liitteet 259
- Lähdeviitteet 268
- Arkistolähteet 272
- Henkilöhakemisto 275
- Valokuvat 279

Yrjö Jahnssonin säätiölle nimensä post mortem antanut professori Yrjö Jahnsson ja hänen puolisonsa, säätiön vuonna 1954 perustanut kouluneuvos Hilma Jahnsson saivat kirjalliset muotokuvansa, kun professori Seppo Zetterbergin säätiön toimeksiannosta kirjoittama elämäkertateos valmistui vuonna 1982.

Säätiön hallitus päätti vuonna 1998 silloisen puheenjohtajansa kansleri Jaakko Hongon aloitteesta teettää säätiön 50-vuotishistorian ja sai sen tekijäksi taloushistorioitsijana ansiotun dosentti, valtiotieteen tohtori Antti Kuusterän. Historiateoksen nyt valmistuttua on mahdollista saada perinpohjainen kokonaiskuva niin Jahnssonin puolisoista kuin heidän toiminnastaankin koulutuksen ja tieteen hyväksi. Säätiön ansiosta puolisoiden yleishyödyllinen työ on jatkunut ja monipuolistunut heidän kuoltuaankin.

Nuorisoa omin varoin kouluttamalla Yrjö ja Hilma Jahnsson pyrkivät edistämään yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Toiminta jatkui säätiönkin aikana aina peruskoulun tuloon asti. Säätiön päätehtävä on kuitenkin tukea kansainvälisellä tasolla olevaa tutkimusta kansantaloustieteen, lääketieteen ja terveystaloustieteen piirissä. Mieluiten on tuettu tutkimusta, joka kohdistuu tulevaisuuden kannalta tärkeisiin aiheisiin. Siinä on säätiölle haastetta edelleenkin. Maapalloistuminen ja yhdentyminen jatkuvat. Koulutus kansainvälistyy ja tiedemiehistä kilpailaan. Eurooppa on muuttumassa vanhojen ikäluokkien maanosaksi. Uusia ongelmia on siis edessä.

Nyt julkaistavassa teoksessa korostuu miehensä uralle omistautuneen, taustalle vetäytyneen ja säätiön nimestäkin oman nimensä tietoisesti pois jättäneen Hilma Jahnssonin panos omaisuuden kartuttajana, säätiön perustajana ja sen ensimmäisenä hallituksen puheenjohtajana. Näin tehdään oikeutta tälle määrätietoiselle naiselle.

Tämä teos on kiitos paitsi Yrjö ja Hilma Jahnssonille myös niille henkilöille, jotka vuosikymmenten aikana ovat heidän

alulle panemaansa toimintaa säätiön toimihenkilöinä, hallituksen jäsenenä, tieteellisinä asiantuntijoina tai tilintarkastajina tukeneet ja jatkaneet. Työ jatkuu. Nykypohjalta on paljon helpompi lähteä uuteen kehitysvaiheeseen kuin Yrjö ja Hilma Jahnssonin aikanaan ensimmäiseen. Säätiön talous on vakaa ja luo mahdollisuuksia innovatiivisille tuen uudistuksille.

Kiitän säätiön puolesta dosentti, valtiotieteen tohtori Antti Kuusterää syvällisestä paneutumisesta aiheeseen, tarkasta havainnoinnista, pitkien linjojen hahmottamisesta ja tuloksen saattamisesta erinomaiseen kieliasuun.

Helsingissä säätiön 50-vuotispäivänä, 16.12.2004

Timo Laatuinen

Yrjö Jahnssonin säätiön hallituksen puheenjohtaja

HILMA JA YRJÖ JAHNSSON SÄÄTIÖN LUOJINA

Säätiön perustamiseen johtaneita tekijöitä

Helsingissä kolmantena päivänä tammikuuta 1925 allekirjoitulla ja asianmukaisesti vahvistetulla testamentilla Yrjö ja Hilma Jahnsson määräsivät, että toisen aviopuolison kuollessa jää koko omaisuus jälkeenjääneelle aviopuolisolle. Kun molemmat ovat kuolleet, jäljellä oleva omaisuus siirretään »Hilma ja Yrjö Jahnssonin säätiö» -nimellä kulkevaan säätiöön.¹ Allekirjoitushetkellä Jahnssonin pariskunta eli vasta keski-ikänsä parhaita vuosiaan, joten ajatus säätiön perustamisesta oli syntynyt varhain. Ratkaisuun vaikutti ilmeisestikin se, ettei pariskunnalla ollut lapsia, joille omaisuus olisi luontevasti siirtynyt. Toisaalta säätiön avulla pariskunta myös halusi varmistaa sen, ettei heidän elämäntyönsä, kuten yksityisen oppikoulun perustaminen, valuisi hukkaan. Säätiö tarjoaisi lisäksi keinon yhteiskunnallisen hyväksynnän saavuttamiseen, vaikka se tapahtuisikin vasta lahjoittajan kuoleman jälkeen.

Vuoden 1925 jälkeen kului kuitenkin liki kolme vuosikymmentä ennen kuin säätiö todella perustettiin. Yrjö Jahnssonin kuolema vuonna 1936 oli tosin nostanut ajatuksen uudelleen esille, mutta sodan syttyminen katkaisi suunnitelmat. Hilma Jahnsson ei myöskään halunnut odottaa omaa kuolemaansa, vaan ryhtyi heti olojen rauhoituttua viemään asiaa eteenpäin. Niinpä joulukuussa vuonna 1954 uuden säätiön säännöt oli vahvistettu, ja Yrjö Jahnssonin säätiö saattoi aloittaa toimintansa. Seuraavina vuosina Hilma Jahnsson vähitellen lahjoitti koko mittavan omaisuutensa säätiölle. Hän myös johti säätiötä määrätietoisesti vuoteen 1971 asti. Hilma Jahnsson kuoli 93 vuotta täyttäneenä vuonna 1975.

Säätiön toimeksiannosta FT, sittemmin professori Seppo Zetterberg kirjoitti yhteisen elämäkertateoksen Yrjö ja Hilma Jahnssonista. Teos julkaistiin Hilma Jahnssonin syntymän satavuotismuistoksi vuonna 1982. Kirjan ansiosta sekä Yrjö että Hilma Jahnssonin elämänvaiheet on erinomaisesti kartoitettu, jo-

ten tässä teoksessa ei näitä vaiheita tarvitse toistaa. Erityisen ansiokkaasti Zetterberg on paneutunut kummankin puolison nuoruus- ja opiskeluvuosiin.²

Vaikka säätiö perustettiin liki 20 vuotta Yrjö Jahnssonin kuoleman jälkeen, on sen historiassa huomioitava Yrjö Jahnssonin panos puolisoitten yhteisen omaisuuden kartuttamisessa. Ratkaisuksi on otettu se, että kirjan alussa on suhteellisen laaja katsaus Yrjö Jahnssonin toimintaan liike-elämässä opiskeluvuosista lähtien. Erityisen mielenkiintoinen tämä vaihe on siksi, että Yrjö Jahnssonin ura liike-elämässä oli varsin vaiherikas, ja siihen mahtui sekä voittoja että tappioita. Jakso on tärkeä myös siksi, että Yrjö Jahnssonin liiketoimien epäonnistuminen 1910-luvun alkupuoliskolla aiheutti taloudellisia menetyksiä hänen velkojensa takaaajina toimineille ystävilleen. Vaikka suhteet muodollisesti palautuivatkin ennalleen, tämä vaihe jätti pysyvän kipupisteen Yrjö Jahnssoniin. Toisaalta tämä vaihe oli myös sysäyksenä Yrjö Jahnssonille nousta uudelleen jaloilleen ja näyttää ympäristölleen, mihin hän todella pystyy.

Toinen Yrjö Jahnssonin elämäänsä kautta vuosien vaikuttanut tekijä liittyi hänen akateemisen uransa alkuvaiheisiin. Seppo Zetterberg kuvaa tutkimuksessaan elävästi, miten Yrjö Jahnssonilla oli suorastaan epärealistiset näkemykset omista akateemisista kyvyistään ja ansioistaan. Tämä johti kiusalliseen tilanteeseen heti väitöskirjan valmistumisen jälkeen, kun hän haki Helsingin yliopiston kansantaloustieteen dosentuuria. Konsistorissa esitys hylättiin, minkä lisäksi hänen aggressiivinen toimintansa johti jo tässä vaiheessa suhteiden tulehtumiseen yliopiston johtavien professorien kuten E. J. Palménin kanssa.

Samoihin aikoihin oli esillä kansantaloustieteen professuurin täyttö, jota Jahnsson myös oli hakenut. Asiantuntijat eivät kuitenkaan pitäneet häntä pätevänä kyseiseen virkaan, jolloin Jahnsson teki ratkaisusta valituksen. Siinä hän hyökkäsi poikkeuksellisen suorasanaisesti ja henkilöön käyvästi kilpahakijaansa dosentti J. H. Vennolaa vastaan, jota asiantuntijat pitivät pätevänä ja joka virkaan valittiin. Eikä kritiikki rajoittunut pelkästään Vennolaan, vaan osansa saivat oikeastaan kaikki historian tai kansantaloustieteen alueella toimivat professorit. Tämä sisällöltään osin asiaton valitus vaikeutti hänen asemiaan akateemisessa maailmassa entisestään. Tosin edistystäkin tapahtui, sillä vuonna 1909 hän sai hakemansa dosentuurin.

Vielä vaikeammaksi tilanne muuttui, kun hän haki Teknilli-

Keväällä 1905
Yrjö Jahnsson
opiskeli Wienissä.
Myös Hilma Hägg
oli osan ajasta
mukana. Kuvan
kihlaparista otti
keisarillinen ja ku-
ninkaallinen hovi-
kuvaaja Rupert
Pokorny.

sen korkeakoulun kansantaloustieteen professuuria syksyllä 1908. Asiantuntijoiden yksimielisen lausunnon mukaisesti korkeakoulun opettajakollegio esitti senaatille dosentti Heikki Renvallin nimittämistä kyseiseen virkaan. Yrjö Jahnsson ei kuitenkaan tyytynyt tappioon, vaan valitti ratkaisusta senaatin kauppa- ja teollisuustoimituskunnalle. Monien vaiheiden jälkeen senaatti kuitenkin piti nimityksen ennallaan. Nimityksen piti olla loppuun käsitelty. Näin ei kuitenkaan ollut, sillä senaatin ohjesäännön mukaan senaatin tekemiin virkanimityksiin oli hankittava kenraalikuvernöörin lausunto, silloin kun hän ei ol-

lut paikalla asiaa senaatissa käsiteltäessä. Kenraalikuvernööri puolestaan piti perustuslailliseksi tunnettua Heikki Renvallia sopimattomana tähän virkaan ja vaati senaattia perumaan nimityksen.

Taustatyönä kenraalikuvernööri oli pyytänyt santarmihallituksen päälliköltä erillisen lausunnon kummankin hakijan poliittisesta luotettavuudesta. Lausunnon mukaan Renvall kuului nuorsuomalaisen puolueen johtaviin nimiin ja oli ilman muuta poliittisesti epäluotettava. Sen sijaan vanhasuomalaiseen puolueeseen kuulunut Jahnsson oli poliittisesti luotettava.

Toisen sortokauden aikainen venäläismielinen sapelisenaaatti noudatti kenraalikuvernöörin tahtoa ja 28.4.1911 pidetyssä kokouksessa senaatti nimitti myöntöväisyysmiehenä tunnetun Yrjö Jahnssonin kyseiseen professorin virkaan. Nimityshetkellä Yrjö Jahnsson oli 33-vuotias, joten hän sai professuurin ainakin nykyhetken silmin katsottuna kiitettävän nuorena.

Asian monet käänteet saivat osakseen paljon julkisuutta. Perustuslaillisuutta korostaneet lehdet, kuten Helsingin Sanomat, kritisoivat päätöstä ankarasti, mutta myös Jahnssonin oman vanhasuomalaisen puolueen lehdistössä ratkaisu tuomittiin. Yrjö Jahnssonin puolustelija ei otettu tosissaan ja muun muassa Teknillisen korkeakoulun opiskelijat hyökkäsivät häntä vastaan ja hyökkäilyt jatkuivat vielä 1920-luvullakin. Julkisuudessa Yrjö Jahnsson leimattiin »Pietarin tien» kulkijaksi, joka oli asiaankuulumattomilla keinoilla hankkinut itselleen professuurin. Vaikka nimitys tehtiin jo aivan 1910-luvun alussa, niin asia ei unohtunut, vaan se oli useaan otteeseen julkisuudessaakin esillä vielä itsenäisyyden ajan alkuvuosina.

Tämän prosessin seurauksena Yrjö Jahnssonin yksinäisyys entisestään korostui. Lioittelematta voidaan sanoa Hilman olleen hänen ainoan todellisen ystävänsä. Hänestä tuli »personan non grata» koko akateemisessa yhteisössä. Hän sai koko loppuikäseen »bobrikoffilaisen» leiman, eikä hänellä ollut oikeastaan minkäänlaisia yhteyksiä akateemisten kollegoittensa kanssa. Tämä eristyisyys saattoi vaikuttaa myös siihen, ettei Yrjö Jahnsson koko professorin uransa aikana kirjoittanut yhtään akateemista tutkimusta. Hän oli kyllä varsin tuottelias kirjoittaja, mutta kirjoitustyö keskittyi luonteeltaan poleemisten lehtiartikkelien laadintaan. Kaiken tämän taustalla vaikutti lisäksi liike-elämän alkuvaiheissa tapahtunut vararikko ja sen heijastusvaikutukset.

Jokaisella ihmisellä on kuitenkin tarve saavuttaa yhteiskunnallisesti arvostettu asema ja siihen liittyvä arvostus. Sitä myös Yrjö Jahnsson haki. Ensimmäisen selkeän mahdollisuuden tarjosi oman koulun perustaminen vuonna 1923, kun pariskunnan taloudellinen asema oli vakiintunut. Samalla on varsin ymmärrettävää se, että ajatus oman säätiön perustamisesta nousi esiin jo 1920-luvun puolivälissä. Säätiön avulla olisi mahdollista edes jälkikäteen lunastaa arvostettu asema yhteiskunnassa. Pieniä viitteitä yhteiskunnallisen arvostuksen noususta olikin nähtävissä jo Yrjö Jahnssonin eläessä, sillä vuotta ennen kuolemaansa hänet oli valittu Yksityisoppikoulujen liiton hallitukseen.

Suvun merkitys

Taustaltaan Yrjö oli toisen polven säätyläinen, jonka Kivimaan kappeliseurakunnasta eli nykyisestä Kustavista lähtöisin ollut isä Adolf Waldemar Jahnsson ja hänen kaksi veljeään olivat ensimmäiset talollissädystä lähtöisin olleet ylioppilaat Kustavissa. Koulutus ei päättynyt ylioppilastutkintoon, vaan kaikki kolme veljeä suorittivat akateemisen loppututkinnon 1860–80-lukujen välisenä kautena. Kyseessä oli siten poikkeuksellisen nopea sosiaalinen nousu ja tämä nousu ajoittui vaiheeseen, jolloin suomalainen yhteiskunta oli muuten vielä jäykkä ja muuttumaton. Tosin aivan ennen kuulumatonta tällainen nopea sosiaalinen nousu ei ollut. Esimerkin samansuuntaisesta sosiaalisesta noususta tarjoaa yliopistomies ja entinen arkkipiispa Mikko Juva kuvatessaan Juveliuksen suvun nousua muistelmateoksessa *Aika etsiä ja aika löytää. Sukuni vaiheita sadan vuoden ajalta*. Myös Juveliuksen suvussa varhainen koulutus mahdollisti nousun talollisluokasta oppineeseen säätyyn.³

Jälkimaailma tuntee Adolf Waldemar Jahnssonin arvostettuna kielitieteilijänä sekä koulumiehenä. Filosofian tohtoriksi hän väitteli vuonna 1871. Väitöskirja *Försök till framställning af den finska syntaxen* käsitteli suomen kielen lauseoppia. Kielitieteilijä Fred Karlssonin mukaan Jahnsson oli ensimmäinen suomalainen kielitieteilijä, joka systemaattisesti tieteen pelisääntöjen mukaan käsitteli suomen kielen lauseoppia. Jahnssonin ja suomen kielen kieliopin isänä myöhemmin tunnetun Emil Nestor Setälän välillä syntyi 1880-luvulla ankara julkinen kiista siitä, missä määrin Setälä oli käyttänyt hyväkseen omassa kieliopissaan Jahnssonin tutkimusta. Tämä julkinen riitely jätti

ilman muuta jälkensä Adolf Waldemar Jahnssoniin, joka koki Setälän plagiointeen hänen omia tutkimustuloksiaan.⁴

Jahnsson kuului fennomaanisen liikkeen ensimmäiseen polveen, joka oli aktiivinen suomen kielen puolestapuhuja 1860-luvulta lähtien. Opettajantoimensa ohella hänen aktiiviteettinsa suuntautui monille alueille. Hän oli mukana perustamassa Turkuun suomenkielistä lyseota sekä tyttökoulua. Hän oli mukana Turun suomalaisessa seurassa ja työskenteli aktiivisesti moninaisissa kansanvalistusprojekteissa. Edistääkseen suomenkielisen kirjallisuuden levittämistä Jahnsson perusti kirjakaupan. Taloudellisesti hanke ei kuitenkaan kannattanut.

Hänen puolisonsa Ida Sofia Helander polveutui vanhasta pappissuvusta. Vaimon isä oli pitkään ollut Taivassalon kirkkoherra, jonka jälkeen hän oli muuttanut Turkuun tuomiokapitulin asessoriksi. Ensimmäinen lapsi Yrjö syntyi vuonna 1877. Kaikkiaan lapsia kertyi peräti seitsemän, joista nuorin syntyi vuonna 1892. Suuren seitsemänlapsisen perheen elättämiseen ei lukion lehtorin palkka oikein riittänyt, joten lisäansioita saadakseen hän toimi hyvin aktiivisesti vakuutusasiamiehenä.

Turvattua säätyläiselämää eläneen perheen rauha järkkyy perinpohjin vuonna 1894, kun Adolf Waldemar Jahnsson kuoli 52 vuoden ikäisenä. Merkittävää varallisuutta ei perheeseen ollut ehtinyt karttua, joten nuoren lesken edessä oli karu arki. Nuorin lapsista oli vasta vajaan kahden vuoden ikäinen. Vaattomalla eläkkeellä ei suurilapsista perhettä elätetä. Taloudelliseksi pelastukseksi tuli vakuutusasiamiestoiminnan jatkaminen. Nuori leski vakuutusten myyjänä tuntui aluksi mahdolltomalta ajatukselta, mutta Ida Jahnsson oli sinnikäs ja vakuutusyhtiö suostui jatkamaan aviomiehen aikana käynnistynyttä yhteistyötä.

Mukaan toimintaan tuli myös perheen vanhin 16 vuotta vanha Yrjö-poika, joka koulunkäynnin ohella auttoi äitiään vakuutusten myynnissä. Toisaalta perheen koulustraditio oli jo niin vahva, että kaikkien lasten koulutus ylioppilaaksi oli oikeastaan automaattista. Isän kuolema merkitsi Yrjölle kuitenkin huolettomien lapsuusvuosien päättymistä. Lukiota käyvä Yrjö huolehti osaltaan perheen taloudesta. Aikaa ystävien tapaamiseen ei enää ollut, ja lapsuudet leikit olivat päättyneet. Olosuhteiden pakosta Yrjö Jahnsson itsenäistyi sekä henkisesti että taloudellisesti varsin varhain.

Oletettavasti nämä kokemukset heijastuivat Yrjö Jahnssonin

Vuonna 1900 koontuivat Turun suomalaisen lyseon viisi vuotta aikaisemmin kirjoittaneet ylioppilaat. Luokkansa priimus oli keskellä istuva Yrjö Jahnsson. Ylhäällä vasemmalla seisoo toiseksi paras Volter Kilpi.

Wirtanen

SHBO

Slottsg. 39.
Bingensg. 3.

myöhemmissä vaiheissa. Näyttävän yhteiskunnallisen aseman saavuttaneen isän varjo suorastaan pakotti pojan menestymään akateemisella uralla. Myös isä oli hakenut professuuria, mutta ei ollut siinä onnistunut. Isä oli myös joutunut ankaraan akateemiseen polemiikkiin ja ajautunut akateemisesti sivuraiteelle. Pojalle professuurin saaminen tarjosi mahdollisuuden korvata isän aikanaan kokemia pettymyksiä. Perheen äkillinen köyhtyminen isän kuollessa puolestaan korosti taloudellisen menestymisen tärkeyttä. Yrjön tavoitteena oli jo opiskeluajoista lähtien turvautun taloudellisen aseman saavuttaminen. Myös opiskeluai-

kanaan Yrjö oli aktiivisesti mukana liike-elämässä, ja kautta vuosikymmenten hän käytti merkittävän osan henkisestä kapasiteetistaan omien liiketoimiensa hyväksi. Tässä mielessä Yrjö Jahnsson ei ollut mikään tyypillinen »elämästä vieraantunut» tutkija. Ehkäpä suuremman tyydytyksen hän sai jo varhain syntyneestä ideasta perustaa säätiö, joka antaisi muille taloudelliset puitteet tutkimustyön tekemiseen.

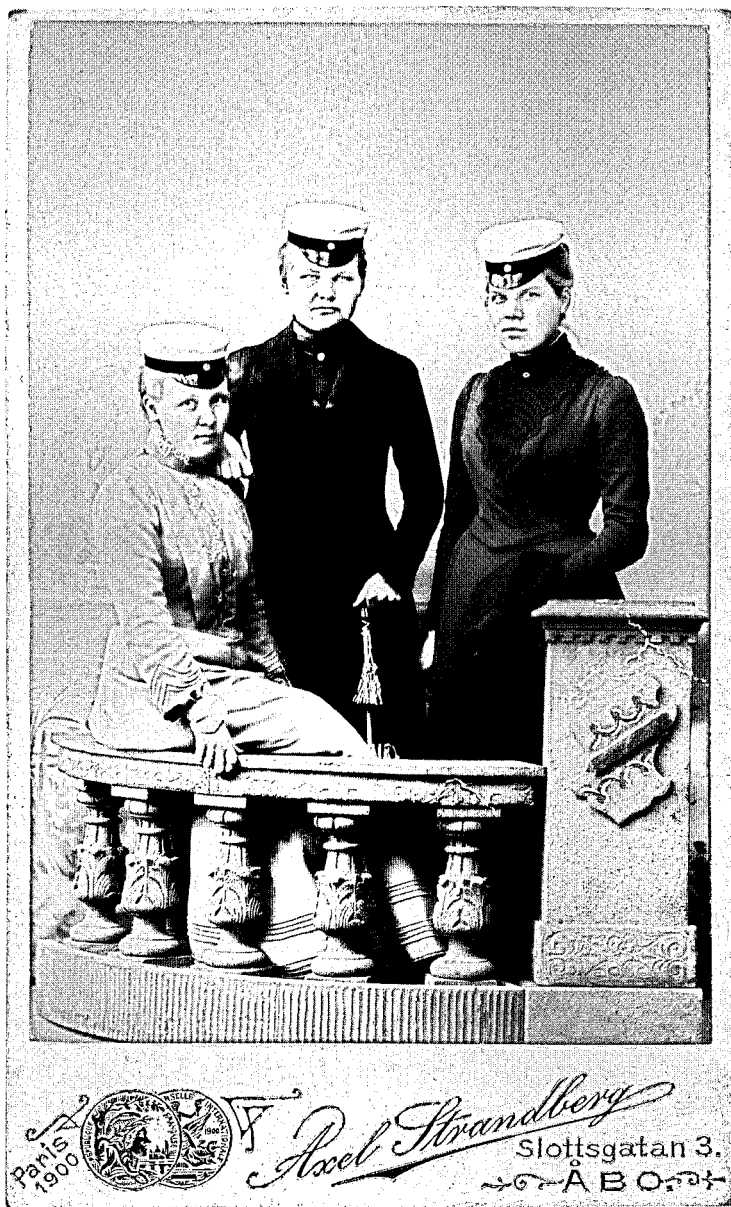
Yrjön puolison Hilma Häggin tausta on täysin erilainen. Hän oli syntynyt vuonna 1882 köyhään perheeseen, jossa isä oli ollut vanginvartija. Tämä oli kuollut jo ennen tyttären syntymää. Äiti eli pitkälti kaupungin köyhäinhoidon varassa, mitä täydensivät satunnaiset pyykkärin tienestit. Sosiaalisesti Kakkolanmäen kupeessa vuokra-asunnossa asuva perhe kuului työväenluokan alimpiin kerroksiin. Mitenkään tyypillinen työväenluokan edustaja Hilman äiti ei kuitenkaan ollut, sillä hän piti erittäin tärkeänä tyttärensä koulutusta ja oli valmis todella suuriin taloudellisiin uhrauksiin koulutuksen saamiseksi.

Huolimatta totaalaisesta köyhyydestä tyttö pantiin kansakoulun jälkeen oppikouluun – Adolf Waldemar Jahnssonin perustamaan Turun suomalaiseen tyttökouluun. Siellä Hilma osoitautui erittäin lahjakkaaksi oppilaaksi ja koulunkäynnin jatkamista helpotti vapaaoppilaaksi pääsy. Viisiluokkaisen tyttökoulun päätöstudistus oli erinomainen. Myös lukuhallut jatkuivat ja edessä oli siirtyminen Turun suomalaiseen jatko-opistoon lukioon. Perheen taloudellinen tila kävi havainnollisesti ilmi vapaaoppilaspaikkaa varten toimitetusta virkatodistuksesta. Taloudellinen asema kuvattiin seuraavasti: »erittäin köyhä». Ylioppilaaksi Hilma valmistui vuonna 1900 arvosanalla kiitettävä.

Lähtökohdat huomioiden Hilman pääsy ylioppilaaksi oli poikkeuksellinen saavutus. Ratkaisevina tekijöinä oli ainakin Hilman kiistämätön lahjakkuus, määrätietoisuus ja usko omiin mahdollisuuksiin. Lisäksi ainakin koulu-uran alkuvuosina suuri merkitys oli Hilman äidin uskolla koulutuksen voimaan ja suuret taloudelliset uhraukset tyttären hyväksi.

Ylioppilastutkimuksen suorittamisen ohella Hilman elämään vaikutti ratkaisevasti tutustuminen Yrjön perheeseen. Lukiovuosina Hilman luokkatoverina oli Yrjön sisar Lyyli Jahnsson, ja hänen välityksellään Hilma tutustui Jahnssonien perheeseen. Hän jopa vietti yhden kesän Jahnssonien Kallioniemi-nimisellä huvilalla Kustavissa. Tämä kanssakäyminen Jahnssonin perheen kanssa antoi Hilmalle mahdollisuuden tutustua akateemi-

Vuonna 1900 Hilma Hägg sai valkolakin Turun suomalaisen jatko-opiston abiturienttina. Kuvassa Hilma seisoo kahden ystävänsä välissä.

sen säätyläisperheen elämään. Nämä kokemukset saattoivat myös alentaa kynnystä jatkaa opintoja yliopistossa, sillä tässä vaiheessa naisten määrä yliopistossa oli vielä alhainen ja todennäköisin vaihtoehto Hilmalla olisi ollut työelämään siirtyminen. Nyt kävi toisin ja 1904 Hilma valmistui filosofian kandidaatiksi.

tumiseen; ensiksi kihlautumiseen syksyllä 1902 ja sitten avioitumiseen syksyllä 1906. Vaikka Hilma olikin akateemisen loppututkinnon suorittanut nuori nainen, ei näiden kahden välinen avioliitto ollut mitenkään itsestään selvä asia. Heidän taustansa olivat täysin erilaiset, ja 1900-luvun alkuvuosina vallitsi vielä tiukka säätyajattelu, jolloin näin erilaisen taustan omaavien nuorten avioliittoa voitiin pitää jopa sopimattomana. Nuorena olosuhteiden pakosta itsenäistynyttä Yrjöä eivät tällaiset pikkuporvarilliset sovinnaisuussäädökset rajoittaneet, joten häntä asia ei vaivannut. Hilmalle ratkaisu oli varmaan helpompi ja samalla se merkitsi kiistatonta sosiaalista nousua. Lopulli-

YRJÖ WALDEMAR JAHNSSON

Syntyi 28.7.1877 Turussa, kuoli 11.5.1936 Helsingissä

Vanhemmat: FT, lehtori Adolf Waldemar Jahnsson (1841–1894) ja Ida Sofia Magdalena Helander (1855–1936)

Puoliso: FK Hilma Gabriella Hägg vuodesta 1906

Koulutus: Ylioppilas 1895, FK 1898, FL (tohtori) 1907, dosentti 1909–1911

Työtehtävät:

Pikakirjoittaja, säätyvaltiopäivät 1897–1900, eduskunta 1907–1911, Tilattoman väestön alakomitea 1901–1902;

Pikakirjoituksen opettaja, Suomen liikemiesten kauppaopisto 1898–1904;

Kirjallisen toimiston sihteeri, hoitaja ja omistaja 1901–1912;

Vakuutusasiamies, Vakuutusosakeyhtiö Kaleva 1904–12

Koskelan Tiilitehdas Osakeyhtiön (sittemmin Koskelan Uusi Tiilitehdas) omistaja 1910–1915;

Helsingin Talotoimisto Oy:n omistaja 1923–1936;

Tilastollinen päätoimisto, II aktuaari 1908–1910;

Teknillinen korkeakoulu, kansantaloustieteen professori 1911–1936.

Yhteiskunnallinen toiminta:

Suomalainen Nuija jhtk 1897–1899, vpj. 1898–1899, pj. 1901;

Ylioppilaiden yhteinen kansanvalistuskomitea 1899–1900, sihteeri 1899;

Kansanvalistusyhdistysten keskuskomitea 1899–1900;

Ylioppilaiden raittiusyhdistys vpj. 1903–1904;

Suomen Pikakirjoittajayhdistys vpj. 1905–1907;

Etuvertiokansojen klubi vpj. 1920-luku;

Suomalaisuuden Liiton sukukansaosasto vpj. 1926–1936;

Talospulan vastustamisliiton työvaliokunta 1931–1933;

Helsingin talouspoliittinen kerho pj. 1932–1935;

Yksityisoppikoulujen liiton hallitus 1935–1936.

Puoluekanta:

Suomalainen puolue vuoteen 1906;

Maalaisliitto (eduskuntavaaliehdokas 1933).

sesti tämä tuli esiin Yrjön saatua professuurin, jolloin Hilma jo ennen 30:tä ikävuottaan saattoi kutsua itseään professorin rouvaksi. Tätä titteliä hän käyttikin vuosikymmeniä, kunnes hän vuonna 1966 sai kouluneuvoksen arvon. Siitä eteenpäin häntä puhuteltiin kouluneuvokseksi.

Pariskunnan elämässä Hilman merkitys oli erittäin suuri. Yrjö oli nopeasti innostuva henkilö, jolla oli aina suuret suunnitelmat mielessään, mutta jolta usein puuttui pitkäjänteisyyttä suunnitelmien toteuttamiseen. Hilma oli puolestaan jalat maassa oleva pragmaatikko, jonka roolina oli Yrjön palauttaminen maan pinnalle. Yhdessä nämä vastakkaiset persoonat muodosti-

HILMA GABRIELLA JAHNSSON, o.s. HÄGG

Syntyi 3.2.1882 Turussa, kuoli 11.6.1975 Helsingissä

Vanhemmat: Vanginvartija Gabriel Hägg (1833–1881) ja Amanda Sofia Wiberg (1851–1939)

Puoliso: FK Yrjö Waldemar Jahnsson vuodesta 1906

Koulutus: Ylioppilas 1900, FK 1904, oikeustutkinto 1917

Työtehtävät:

Suomen liikemiesten kauppaopiston pika- ja konekirjoituksen opettaja 1905–1906;

Tilastollinen päätoimisto, vt. II aktuaari 1907–1908;

Pikakirjoittaja, eduskunta 1907–1911;

Työväenasiainvaliokunnan sihteeri, eduskunta 1917–1930;

Kotitalousopetuskomitean sihteeri 1926–1930;

Helsingin käsityöopiston ja kasvatustieteellisen talouskoulun uudelleenjärjestämiskomitean sihteeri 1934–1938;

Helsingin Talokeskus Oy:n omistaja ja toimitusjohtaja 1936–1954.

Yhteiskunnallinen toiminta:

Ylioppilaiden Raittiusyhdistys vpj. 1905–1906;

Helsingin talouspoliittinen kerho vpj. 1933–1935;

Suomalaisuuden Liiton sukukansaosasto jhtk. 1933–1939, vpj. 1936–1939;

Yksityisoppikoulujen Liiton hallitus 1937–1959;

Helsingin Käsityöopisto-säätiön hallitus 1936–1954;

Helsingin käsityöopettajaopiston jhtk. 1948–1954, pj. 1953–1954;

Helsingin yksityislyseon jhtk. 1927–1971, pj. 1936–1971;

Yrjö Jahnssonin säätiön hallitus 1954–1971, pj. 1954–1971, kunniapuheenjohtaja 1971–1975;

Naisjuristit-Kvinliga jurister ry:n kunniajäsen;

Taloustieteellisen seuran kunniajäsen.

Puoluekanta:

Suomalainen puolue vuoteen 1906;

Maalaisliitto (eduskuntavaaliehdokas 1933).

vat toimivan kokonaisuuden. Ilman Hilman järkevyyttä ja jarrutusta Yrjön ottamat taloudelliset riskit olisivat nousseet liian suuriksi.

Erityisen suuri merkitys Hilman panoksella oli siinä vaiheessa, kun Yrjö valmisteli väitöskirjaansa. Hilma hautasi omat akateemiset jatko-opintohaaveensa ja toimi erittäin pätevänä ja aikaansaavana apulaisena miehensä tutkimustyössä. He tekivät monet ulkomaiset opintomatkat yhdessä ja Hilman pitkäjänteisyyden ansiosta Yrjön lyhytjänteisyydestä ei noussut ylitsekäymätöntä ongelmaa. Hilman vaatimaton taloudellinen tausta saattoi myös olla suurena apuna siinä vaiheessa, kun Yrjön ensimmäiset liiketoimet 1910-luvun puolivälissä ajautuivat karille. Hilma oli tottunut taloudellisesti vaatimattomiin oloihin, jolloin sopeutumisongelmia ei ollut. Yhdessä oli sitten helpompaa nousta uudelleen jaloilleen.

Sosiaalinen tausta heijastui Hilman ajattelussa läpi koko hänen pitkän elämänsä. Hän oli itse onnistunut koulutuksen avulla murtamaan köyhyyden noidankehän. Samalla hän oli nähnyt, miten koulutuksen avulla yhteiskunnalliset ristiriidat lieventyvät. Ilman opiskelua lukiossa Hilmallakaan ei olisi ollut mitään mahdollisuuksia kanssakäymiseen Jahnssonin säätyläisperheen kanssa. Yhdessä aviopuolison kanssa perustetusta oppikoulusta muodostui täten Hilmalle suorastaan silmäterä, jonka eteen mitkään taloudelliset uhraukset eivät olleet liian suuria. Tätä taustaa vasten on myös helppoa ymmärtää miksi hänen luottohenkilöikseen suodattuivat sellaiset persoonallisuudet kuin toimittaja J. A. Tamminen, lehtori Y. K. Laine tai professori L. A. Puntila. Nämä Hilmaa lähellä olleet henkilöt näkivät kaikkiin yhteiskuntakerroksiin ulottuvan koulutuksen parhaaksi keinoksi tasoittaa yhteiskunnassa vallitsevia ristiriitoja. He näkivät myös koulutuksen ja sosiaalisen nousun välisen yhteyden.⁵

OPINTOJEN RAHOITUS JA TOIMINTA LIIKEMIEHENÄ

Liikkeelle pikakirjoittajana

Vaikka Yrjö Jahnsson oli syntynyt 1800-luvun jälkipuoliskolla säätyläisperheessä, jossa taloudellisista asioista ei välttämättä paljoakaan keskusteltu ja jossa turvattua taloudellista asemaa pidettiin asemaan kuuluvana itsestään selvyytensä, niin hän oli joutunut olosuhteiden muuttuessa poikkeuksellisen nuorena ottamaan osaa perheen talouteen. Isän kuollessa Yrjö oli vasta 16-vuotias lukiolainen, joka välittömästi ryhtyi auttamaan äitiään, sillä äiti oli ottanut hoitaakseen kuolleen miehensä hoidossa olleen vakuutusten välittämisen. Täten Yrjö jo ennen ylioppilaaksi pääsyään tiesi omakohtaisesti, mistä työelämässä on kyse.

Opintojen rahoituksessa suureksi avuksi olivat nousseet monet apurahat, joita Yrjö oli saanut. Hyvin pian myös omat ansiotulot nousivat merkittäviksi. Yrjö Jahnsson oli jo ennen ylioppilaaksi tuloaan opetellut pikakirjoituksen, ja tämä taito osoittautui kultaakin arvokkaammaksi. Vuonna 1897 Yrjö Jahnsson pääsi pikakirjoittajaksi valtiopäiville talonpoikaissäätöyn, ja tätä tehtävää Yrjö hoiti vuosien 1897–1900 säätyvaltiopäivillä. Eduskuntauudistuksen jälkeen hän siirtyi yksikamarisen eduskunnan suuren valiokunnan pikakirjoittajaksi, ja hän hoiti tätä tehtävää vuoteen 1911 asti. Luonnollisesti ulkomaiset opintomatkat olivat katkaisseet nämä työt, mutta usein matkat ajoituivat niihin kuukausiin, jolloin valtiopäivät eivät kokoontuneet.

Pikakirjoittajan tehtävät eivät rajoittuneet ainoastaan säätyvaltiopäiville ja eduskuntaan, vaan niiden rinnalla Jahnsson toimi vasta toimintansa aloittaneen Suomen liikemiesten kauppaopiston ensimmäisenä pikakirjoituksen opettajana kautena 1898–1904. Täällä hänen kollegoinaan olivat muun muassa opistossa talousoikeutta opettanut Juho Kusti Paasikivi sekä talousmaantiedettä opettanut Väinö Wallin (Voionmaa). Molemmilla henkilöillä tuli olemaan monia kytkentöjä Jahnssoniin tulevaisuudessa. Lisäksi opistossa opiskeli lähes samanikäinen

Väinö Tanner ja opettaja-opiskelija-suhteesta huolimatta näiden nuorten miesten välille kehkeytyi tiivis toveruussuhde, mikä johti myös yhteisiin hankkeisiin. Yrjön aika riitti lisäksi pikakirjoituskurssien pitämiseen Helsingin yliopiston opiskelijoille syksyllä 1898. Pikakirjoitustaito oli myös ratkaisevana meriittinä, kun Yrjö Jahnsson palkattiin Hannes Gebhardin johtamaan Tilattoman väestön alakomiteaan vuonna 1901. Tehtävä kesti pari vuotta.

Kokonaisuudessaan pikakirjoitustaito tarjosi nuorelle opiskelijalle poikkeuksellisen hyvät mahdollisuudet suhteellisen hyvien ansioiden hankkimiseen ja sitä kautta opintojen rahoittamiseen. Kyseessä ei ollut kuitenkaan pelkästään opiskelun rahoittaminen, vaan toiminta alkoi lähestyä päätoimista työskentelyä. Osoituksena voidaan pitää sitä, että jo välittömästi maisteriksi valmistumisestaan seuranneina vuosina Yrjö Jahnsson pystyi kokoamaan itselleen melkoisia säästöpääomia. Tosin tämä edellytti samanaikaista työskentelyä valtiopäivillä ja Liikemiesten kauppaopistossa, ääripäänä syksy 1898, jolloin Yrjö opetti lisäksi Helsingin yliopistossa. Tämäkään ei tosin riittänyt, sillä näiden töiden ja opiskelun ohella Yrjö oli pian Helsinkiin siirtymisensä jälkeen jatkanut toimintaansa vakuutusasiamiehenä.

Yrjön kehotuksesta myös Hilma opiskeli pikakirjoitustaidon ja toimi yhdessä Yrjön kanssa säätyvaltiopäivien ja sittemmin eduskunnan pikakirjoittajana. Palkan ohella vähintään yhtä suuri merkitys oli näiden töiden kautta syntyneillä moniin suuntiin ulottuneilla suhteilla. Esimerkiksi Hilmalla tämä näkyi konkreettisesti siinä, että pikakirjoitustöiden jälkeen hän toimi eduskunnassa erilaisten valiokuntien ja työryhmien sihteerinä vielä 1930-luvullakin.⁶

Oman maatilän omistajana ja vakuutusten välittäjänä

Yrjö Jahnssonin poikkeuksellista aktiivisuutta osoittaa se, että moninainen työskentely pikakirjoittajana yhdessä jatko-opiskelun ja siihen kiinteästi liittyneen yhteiskunnallisen osallistumisen kanssa ei riittänyt, vaan lisäksi Yrjö hankki jo vuonna 1902 vasta 25 vuoden ikäisenä oman maatilän. Kyseessä oli kolmannes Helsingin pitäjässä Tikkurilan kylässä sijainneesta Klökarin ratsutilasta siihen kuuluvine maa-alueineen. Kauppahinta oli 24 000 silloista markkaa, mutta varsinaista kauppahintaa

pienensi tilan velkojen siirtyminen ostajan vastuulle. Jahns-sonille siirtyneen tilan peltoala oli 25 hehtaaria, minkä ohella helposti pelloksi muokattavaa maata oli yli kaksinkertainen määrä. Metsää kaupan yhteydessä tuli suhteellisen vähän, mutta metsän puuttumista korvasivat tilan alueella sijainneet hyvälaatuiset hiekka- ja saviesiintymät. Tilan sijainti oli erinomainen, sillä se sijaitsi rautatien tuntumassa ja matkaa Helsinkiin oli vain 20 kilometriä.

Vaikka Jahnsson rahoittikin maatilán ostón pitkälti lainavaroin, osoittaa se miten nopeasti nuori Jahnsson oli onnistunut vakiinnuttamaan taloudellisen asemansa. Yrjö ei nähnyt tilán hankintaa minään pyhänä ja ikiajoiksi tarkoitettuna sijoituksena, vaan pikemminkin alkuna tuleville suurusuuntaisille kiinteistöhankinnoille. Tämä ilmenee konkreettisesti Yrjön Hil-malle lähettämistä kirjeistä. Näissä kirjeissä heijastuu myös toinen Yrjölle ominainen käyttäytymispiirre. Yrjöllä oli lähes pakonomainen halu nopeaan vaurastumiseen tai paremminkin rikastumiseen. Kirjeiden mukaan Yrjö näki maatilán ostón vain vaatimattomana alkuna. Lopullisena tavoitteena oli todellisen miljoonaomaisuuden hankkiminen. Hilma tosin suhtautui näihin kihlattunsa maalailuihin tapansa mukaan realistisesti ja vastauskirjeissään palautti Yrjön »maan pinnalle». Ensin olisi saatava meneillään oleva hanke taloudellisesti tuottavaksi ja vasta sitten siirryttävä uusiin hankkeisiin.

Täysin epärealistisia nämä Yrjön suunnitelmat eivät kuitenkaan olleet, sillä monet suurtilat olivat näihin aikoihin taloudellisissa vaikeuksissa, ja omistajien usko maatalouden tulevaisuuteen oli hiipunut. Myös pääkaupunkiseudun ympäristössä suuria tiloja oli ajautunut pakkohuutokauppoihin, jolloin sellaisen hankinta saattoi osoittaa hyvinkin edulliseksi alhaisen hinnan ansiosta. Malli oli itse asiassa sama, millä 1910-luvulla maan rikkaimmaksi mieheksi noussut Alfred Kordelin oli aloittanut mittavan omaisuutensa luomisen.

Yrjön hankkiman maatilán hoidossa apuna olivat Hilma sekä hänen äitinsä Amanda Hägg, joka oli jättänyt Turun ja siirtynyt asumaan Klökarsin tilalle ja joka maaseudulla kasva-neena oli perillä tilanhoidosta. Yrjö Jahnssonin ensimmäisenä tehtävänä oli tilán tuoton lisääminen, sillä ostón vaatimat lainat oli hoidettava. Yrjön mukaan maatilán toiminta tuli perustumaan kasvavan pääkaupungin tarjoamaan kysyntään. Niinpä ensimmäisenä tehtävänä oli laajamittaisen maidon tuotannon

käynnistäminen. Keskitettyä meijeriverkostoa ei vielä tässä vaiheessa ollut, joten Yrjö Jahnsson organisoit itse maidon myynnin Helsinkiin. Ostajiksi hän sai vanhoja akateemisia ystäviään kuten J. H. Vennolan, Julius Ailion ja Gunnar Palanderin. Näille lähetettiin päivittäin »maitotingit» junalla Helsinkiin. Pidemmän aikavälin suunnitelmiin kuului tilan maiden palstoittaminen huvilatonteiksi pääkaupunkilaisille. Molempiin tarkoitukseen maatila sopi erinomaisesti, sillä rautatie tarjosi luontevan ja nopean yhteyden pääkaupunkiin. Vastaavasti uutta maata oli tarkoitus hankkia konkurssihuutokaupoista.

Siirtyminen herramiesmaanviljelijäksi ei kuitenkaan levottomalle Yrjölle riittänyt, vaan pian tilan hankinnan jälkeen hän aktivoitui myös vakuutusosalalla. Tälle alalle siirtyminen oli Yrjölle helppoa, sillä tarvittavat perustiedot ja yhteydet vakuutusmaailmaan olivat syntyneet ja lukiolaisvuosina. Nyt mittakaava tuli kuitenkin olemaan aivan toinen. Yrjö Jahnsson ymmärsi, mitä mahdollisuuksia vakuutusasiamiehenä toimiminen tarjaisi, kun toimintaa pyöritettäisiin yksittäisen asiamiehen sijaan laajan asiamiesverkoston puitteissa. Näin vuonna 1904 Yrjö Jahnsson aloitti Helsingissä Vakuutusosakeyhtiö Kalevan asiamiehenä. Jo alkuvaiheessa Jahnssonin apuna oli kymmenkunta ala-asiamiestä ja seuraavina kuukausina mittakaava entisestään kasvoi. Jo saman vuoden lopulla Jahnsson sai Kalevalta luvan käyttää mainonnassaan määrettä »Pääasiamies Helsingissä». Aivan osuva tämä nimike ei kuitenkaan ollut, sillä Jahnssonilla oli apunaan asiamiehiä myös Helsingin ulkopuolella. Säilyneen kirjeenvaihdon joukossa löytyy liikuttavia kirjeitä ympäri maata innokkailta asiamiehiltä, jotka kertovat kokemuksistaan vakuutusten myynnistä henkilöille, jotka eivät vakuutusasioista ymmärtäneet oikeastaan mitään ja joille myös rahatalous oli aivan uusi ilmiö.

Yrjö Jahnssonin tavoitteena oli alusta lähtien hankkia vakuutuksia vähintään miljoonan markan edestä vuodessa. Tällöin hänen omat nettotulonsa nousisivat 4 000–5 000 markkaan vuodessa. Tavoite oli varsin kunnianhimoisen, sillä näihin aikoihin Teknillisen korkeakoulun professorin vuosipalkka oli 8 000 markkaa. Tavoite myös täyttyi, sillä ennätysvuotenaan 1909 hänen kauttaan tai pikemminkin hänen ala-asiamiestensä kautta kulki peräti 3,2 milj. markan edestä vakuutuksia. Summa oli yli kymmenen prosenttia Kalevan yhteenlasketusta vakuutusmäärästä, joten saavutus oli hatunnoston arvoinen eikä

yksikään muu asiamies päässyt lähellekään Yrjö Jahnssonin tuloista.

Näinä vuosina Yrjö Jahnssonin aktiivisuus liike-elämässä oli kaikkein korkeimmillaan, mikä samalla tekee ymmärrettäväksi hänen suhteellisen hitaan etenemisensä akateemisen tieteen poluilla. Valtaosa Yrjön ajasta ja henkisestä energiasta kului laajalle ulottuneiden liiketoimien organisoimiseen ja valvontaan sekä uusien alueiden kartoittamiseen. Näihin liiketoimiin liittyneiden käytännön asioiden hoitamista varten Jahnsson perusti vuonna 1905 oman toiminimen »Kauppa- ja välitystoimisto Yrjö Jahnsson», jonka palkkalistoilla oli kaksi apulaista. Aluksi toimisto sijaitsi hänen asunnossaan Vilhonkadulla, mutta toiminnan laajenemisen myötä hän hankki toimistolle erillisen toimitilan Aleksanterinkatu 50:stä. Aputyövoimaa myös tarvittiin, sillä nimensä mukaisesti »Kauppa- ja välitystoimiston» sortimentti oli laaja. Siellä hoidettiin vakuutusasiamiestehtävät, vietiin ulkomaille Lahden Rauta- ja metalliteollisuustehtaan Oy:n tuotteita, tuotiin maahan Sächsische Vieh-Nährmittel Fabrik -tehtaan tuotteita sekä hoidettiin osakkeiden myyntiä. Osakekauppa keskittyi Suomalais-Amerikkalaisen kaivosyhtiön osakkeiden myyntiin. Tämän yhtiön tarkoituksena oli nikkelimalmien louhinta Orijärven kaivoksessa Kiskon pitäjässä, mutta kaivoksen nikkelpitoisuus osoittautui liian alhaiseksi, ja toiminta loppui ennen kuin se oikeastaan oli päässyt kunnolla alkamaankaan.⁷

Taloudelliset riskit kasvoivat liian suuriksi

Alkuvuodet – erityisesti vakuutusasiamiehenä toimiminen – lisäsivät Yrjö Jahnssonin itseluottamusta ja uskoa omiin kykyihin liikemiehenä. Samalla vahvistui hänen käsityksensä siitä, että ainoastaan toiminta laajamittaisesti mittakaavaetuja hyödyntämällä tuottaa parhaan taloudellisen tuloksen. Tässä kohden hänen esikuvanaan olivat amerikkalaiset suurliikemiehet. Lisäksi hän uskoi omien taloustieteellisten tutkimustensa olevan avuksi taloudellisia päätöksiä tehtäessä. Erityisesti hän uskoi kiinteistösektorin tarjoamiin kasvumahdollisuuksiin. Jahnsson oli omakohtaisesti nähnyt, miten pääkaupungin kasvu oli kiihtynyt siitä lähtien, kun hän 1890-luvun lopulla oli saapunut Turusta opiskelemaan Helsinkiin. Juuri kiinteistösektori tarjosi

Yrjö Jahnsson teki ensimmäiset lyhytaikaiset sijoitukset helsinkiläisiin kiinteistöihin 1910-luvun alkuvuosina. Näihin kuului muun muassa rakennusmestari Otto Edvard Koskisen suunnittelema kiinteistö Agricolankadulle Kallion kaupunginosaan.

rohkealle riskinottajalle mahdollisuuksia suuriin voittoihin, ja rohkeutta Yrjö Jahnssonilla riitti. Täten on varsin luonnollista, että hänen seuraava mielenkiinnon kohteensa oli kiinteistöjen hankinta. Päätöstä helpotti se, että aikaisemmat liiketoimet olivat sujuneet hyvin ja vakuutusasiamiestoiminta turvasi tasaisen ja hyvän tulovirran.

Vuoden 1910 alussa Jahnsson osti muutaman muun sijoittajan kanssa Munkkisaarella sijainneen asuinkiinteistön, johon jo valmiin asuintalon lisäksi kuului kaksi rakentamatonta tonttia. Tästä lähtien hänellä oli jatkuvasti meneillään suurten asuinkiinteistöjen ostoja, myyntejä tai rakennuttamisia. Mitenkään ainutlaatuista tämä ei ollut, sillä tässä vaiheessa vallitseva asumismuoto oli vuokra-asunnossa asuminen. Useimmat asuintalot olivat muutaman sijoittajan hallitsemia kiinteistöosakeyhtiöitä, ja tällaisina sijoittajina saattoi usein esiintyä varakkaita virkamiehiä. Jahnssonilla oli siten myös omien kollegoittensa joukossa kiinteistöalalla operoivia henkilöitä. Tämä madalsi ilman muuta kynnystä lähteä tälle uudelle alalle.

Yrjön luonteenlaatua kuvaa havainnollisesti se, että hänellä oli välittömästi mielessään selvästi laajemmat suunnitelmat. Pelkkä kiinteistöjen osto, myynti ja rakennuttaminen ei riittänyt, vaan hän halusi entistä enemmän hyödyttää Klockarsin tilan tarjoamia mahdollisuuksia. Lähinnä oli kyse tilan hiekkaja savialueiden käyttöönotosta ja edelleen jalostamisesta pääkaupungin rakentajille. Kyseessä oli itse asiassa idea varsin pitkälle toteutettavasta vertikaalisesta integraatiosta. Alkupisteinä olisivat Klockarsissa valmistetut tiilet ja rakennussora ja pääte-pisteinä omassa hallinnassa Helsingissä oleva vuokrakiinteistö, jonka asukkaat päivittäin ostaisivat Klockarsin tuottamia elin-tarvikkeita.

Nämä suunnitelmat konkretisoituivat vuoden 1910 alkutal-vella, kun senaatin talousosasto vahvisti Yrjö Jahnssonin perus-taman Koskelan Tiilitehdas Oy:n yhtiöjärjestyksen. Yrjö hallitsi yhtiötä suvereenisesti, sillä hän toimi sekä hallituksen puheen-johtajana että toimitusjohtajana. Uuden tehtaan käytännön toi-mintaa johti kuitenkin Hilma. Kyseessä oli kokonaan uuden tehtaan pystyttäminen, joten aluksi tehdas keskittyi pelkästään soran ja hiekan toimittamiseen pääkaupunkiseudulle. Varsinai-nen tiilien valmistus käynnistyi sitten parin vuoden päästä 1912. Alkuun lähtö oli kuitenkin vitkaista kuten Hilman Yrjöl-le lähettämistä viesteistä ilmenee.

Hitaan käynnistyksen seurauksena Yrjö oli ajautunut aloit-taville yrittäjille tuttuun loukkuun. Perustamiskustannukset olivat vieneet yrityksen kaikki rahat samalla, kun tuotannon käynnistyminen ja sitä kautta tulovirta viivästy. Likviditeet-tiongelmista kärsinyt Yrjö Jahnsson toimi tällöin tavalla, mikä herätti yleistä paheksuntaa. Samalla Yrjön käyttäytyminen oli varsin ymmärrettävää vaikkakaan ei hyväksyttävää. Hän ei pys-tynyt vastustamaan kiusausta käyttää keräämiään vakuutus-maksuja uuden tehtaan aiheuttamien kulujen kattamiseen. Seurauksena oli vakuutusyhtiö Kalevalle tarkoitettujen vakuu-tusmaksujen rästytyminen. Tämä huomattiin luonnollisesti myös Kalevassa. Lokakuussa 1912 Jahnsson sai tiukkasävyisen kirjelmän, jossa häntä vaadittiin välittömästi maksamaan rästiin jääneet vakuutusmaksut yhtiölle. Kirjelmä ei kuitenkaan riittänyt, vaan runsaan kuukauden päästä Vakuutusyhtiö Kale-va päätti nostaa Yrjö Jahnssonia vastaan syytteen yhtiön varojen käytöstä omiin tarkoituksiin. Asia ei onneksi edennyt oikeuteen asti, sillä vuoden 1913 alussa Vakuutusyhtiö Kaleva ja Yrjö

Jahnsson pääsivät sopimukseen rästimaksujen suorittamisesta. Tässä vaiheessa rästien määrä nousi 14 000 markkaan, eli ne vastasivat tuoreen professorin vajaan kahden vuoden bruttotuloja. Samalla Yrjön ura vakuutusasiamiehenä katkesi.

Virkamiesasemassa olleelle professorille näin laajamittainen työskentely vakuutusasiamiehenä ei tosin muutenkaan enää olisi oikein sopinut. Kääntöpuolena oli kuitenkin se, että Yrjö Jahnsson menetti tällöin ehdottomasti suurimman tulolähteen, minkä seuraukset myös välittömästi näkyivät. Tiilitehtaan käyntiinlähtö oli aivan liian verukkaista, ja ainoaksi ratkaisuksi jäi tehtaan sekä siihen kuuluvien maa-alueiden myyminen pakkohuutokaupassa. Tämä tapahtui 18.6.1913. Tehdaskiinteistön maa-alueineen osti Ivar Lindfors. Ostaja oli viitisen vuotta Yrjöä vanhempi jo asemansa vakiinnuttanut liikemies, joka osuuskunnalla työskenteli saksalaisen Arthur Koppels -yhtiön Suomen johtajana. Tämän ohella Lindforsilla oli omia pienempiä liiketoimia sekä läheisiä liiketoimia pankkien kanssa. Vuonna 1917 Lindfors siirtyi oman yrityksensä Ab Ivar Lindfors Oy:n päätoimiseksi johtajaksi.

Jo aikaisemmissa yhteyksissä on toistuvasti noussut esiin Yrjö Jahnssonin rajaton optimismi ja usko omiin kykyihin eikä hänen toimintansa liikemiehenä muuta tätä käsitystä. Jo pari viikkoa pakkohuutokaupan jälkeen Jahnsson jätti senaattiin anomuksen saada vahvistus Koskelan Uusi Tiilitehdas Oy -nimisen yhtiön yhtiöjärjestykselle. Operaation tavoitteena oli ai-

Yrjö Jahnssonin suurimmaksi taloudelliseksi epäonnistumiseksi osoittautuneen Koskelan Tiilitehdas Osakeyhtiön osakekirja.

kaisemman tiilitehtaan toiminnan jatkaminen. Sitä varten perustettu yhtiö osti jo elokuun lopulla Ivar Lindforsilta Koskelan tiilitehtaan kiinteistöt ja maa-alueet. Todennäköisesti tästä ratkaisusta oli jo etukäteen neuvoteltu suurimpien velkojien sekä Jahnssonin ja Lindforsin kesken, sillä muuten ei näin nopea päätöksenteko olisi ollut mahdollista. Samalla haluttiin päästä ratkaisuun, jossa tiilitehdas voisi mahdollisimman pienin katkoksin jatkaa toimintaansa, jolloin myös saamamiesten tappiot minimoituisivat.

Ilo jäi kuitenkin lyhyeksi. Jo seuraavana vuonna 1914 syttyi I maailmansota, mikä pysähdytti rakennustuotannon ja samalla rakennustarvikkeiden kysynnän lähes tykkäänään. Koskelan Uuden Tiilitehtaan rahoitus perustui pitkälti lyhytaikaisiin pankkiluottoihin, eikä vähän aikaa toimineelle yhtiölle ollut ehtinyt kertyä taloudellisia puskureita taantumaa vastaan. Samaan aikaan myöskin Yrjö Jahnssonin omat taloudelliset voimavarat olivat olemattomat, sillä säästöt olivat menneet edellisten vuosien tappioiden kuittaamiseen. Vakuutusasiamiehen tulot olivat myöskin loppuneet. Näin sekä Yrjö Jahnssonin henkilökohtainen taloudellinen asema että hänen omistamansa tiilitehtaan taloudellinen tilanne osoittautuivat kestäättömiksi. Maksuvaikeudet kärjistyivät muutamassa kuukaudessa maksukriisiksi ja ainoaksi vaihtoehdoksi jäi Yrjö Jahnssonin asettaminen konkurssiin keväällä 1914.

Silloin vallinneen yleisen käytännön mukaisesti Yrjö Jahnssonin liiketoimien rahoitus oli pitkälti perustunut pankkiluottoihin, joiden vakuutena olivat takaukset. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että lukuisat Yrjö Jahnssonin kollegat ja ystävät olivat hänen lainojensa takaajina ja konkurssitapauksessa lainojen todellisina maksajina. Kaikkiaan näiden takaajien luku nousi liki 40 henkilöön, ja takaajien nimilista on edustava otos 1910-luvun suomenkielisestä keskipolven akateemisesta eliitistä. Joukosta löytyivät mm. sellaiset nimet kuin Leo Harmaja, Gunnar Suolahti, Väinö Voionmaa, E. N. Setälä, Väinö Wuolijoki.

Yritykset oman teollisen tuotannon käynnistämiseksi osoittautuivat siten Jahnssonin liikemiehen uran kompastuskiveksi. Maatilan osto ja operointi kiinteistöalalla olisi vielä pitänyt riskit Yrjö Jahnssonin taloudellisten voimavarojen puitteissa, mutta oman tiilitehtaan perustaminen vaati paljon enemmän käytöppääomaa kuin Yrjö oli etukäteen arvioinut. Riskit nousivat

kantokykyä suuremmiksi, jolloin toiminta kaatui maksuvalmiuden pettämiseen. Yrjö Jahnsson joutui käymään läpi nuoren yrittäjän kiirastulen, konkurssin. Tosin Yrjö Jahnssonin puolustukseksi on sanottava se, että ainakaan vuonna 1910 ei ollut mitään tietoa tai uhkakuvia tulevasta maailmansodasta, ja Yrjön visiot pääkaupungin nopeasti laajentuvasta rakennustoiminnasta olivat periaatteessa aivan oikeansuuntaiset.

Vaikka konkurssipesä pystyikin sen hallussa olleiden kiinteistöjen arvon nousun ansiosta jälkikäteen korvaamaan takajille valtaosan menetyksistä – tosin arvoltaan heikentyneinä markkoina – jätti konkurssi pysyvän jäljen Jahnssoniin. Opiskeluaikansa alusta lähtien, ja osittain jo perhetaustansa ansiosta, Yrjö Jahnssonilla oli ollut arvostettu asema suomenmielisen nuoren älymystön piirissä. Tämä asema oli horjunut jo paljon julkista keskustelua herättäneiden dosentuurihakemusten yhteydessä. Entistä voimakkaammin hänen toimintansa motiivit oli asetettu kyseenalaisiksi kiistanalaisen professorinimityksen yhteydessä. Kun tähän päälle tuli vielä lähes koko vanhan ystäväjoukon joutuminen maksumiehen asemaan hänen epäonnistuneiden liikeasioittensa seurauksena, niin Yrjö Jahnssonin joutuminen elinikäiseen paitsioon akateemisessa maailmassa alkoi olla selviö.⁸

UUSI RISKINOTTO ONNISTUU

Kiinteistösjoituksilla uuteen nousuun

Vararikko ei ollut Yrjölle taloudellisesti ylivoimainen katastrofi, sillä virka Teknillisessä korkeakoulussa säilyi ja siten myös professorin palkka. Enemmänkin kyse oli vaikeuksista palauttaa menetetty maine ja uskottavuus neuvottelukumppanina. Tässä kohden I maailmansodan ja itsenäistymisen vuosiin liittyneet murrokset helpottivat Yrjö Jahnssonin asemaa. Suomessa oltiin uudessa poliittisessa tilanteessa, jolloin menneitä asioita ei jatkuvasti voitu muistella vaan oli suunnattava katseet eteenpäin. Vararikko ei myöskään millään lailla hillinnyt Yrjö Jahnssonin yritteliäisyyttä, vaan välittömästi ulkoisten olosuhteiden rauhoituttua Yrjö palasi takaisin kiinteistömarkkinoille. Tosin karvaat kokemukset olivat tehneet Yrjön aikaisempaa varovaisemmaksi, sillä nyt hän tyytyi operoimaan lähes yksinomaan kiinteistömarkkinoilla. Muu liiketoiminta sai jäädä sivuun. Samalla myös opetustoimelle Teknillisessä korkeakoulussa jäi paremmin aikaa.

KIINTEISTÖALAN ERITYISPIIRTEITÄ 1920-LUVULLA

Pääkaupungin asuntomarkkinoiden demografisena taustana oli väestön poikkeuksellisen nopea kasvu 1800-luvun viimeisiltä vuosikymmeniltä lähtien. Kasvun nopeuttajana oli erityisesti muuttoliike kohti Helsinkiä, minkä seurauksena asukasluku oli 1880-luvulta lähtien aina kaksinkertaistunut kahdessa vuosikymmenessä. Sadan tuhannen asukkaan raja ylitettiin ensimmäisen kerran aivan 1900-luvun alussa. Vuonna 1920 lähestyttiin kahtasataa tuhatta. Tosin I maailmansodan sekasortoiset olot yhdessä kansalaissodan kanssa olivat pysäyttäneet muuttoliikkeen, ja pääkaupungin asukasluku kääntyi uudelleen nousuun vasta 1920-luvun puolivälissä. Myös lamavuodet hidastivat muuttoliikettä, ja kolmensadan tuhannen asukkaan raja ylitettiin 1930-luvun lopulla.⁹

Muuttoliikkeen ansiosta Helsingin kokoero maan muihin kaupunkeihin nähden korostui. Vuonna 1900 toiseksi suurim-

man kaupungin eli Turun väkiluku oli vielä noin 40 prosenttia Helsingin väkiluvusta, mutta vuonna 1930 osuus oli jo supistunut alle 30 prosentin. Helsinki kehittyi vähitellen maan ainoaksi todelliseksi suurkaupungiksi.

Asumisen tunnusomaisena piirteenä oli vuokra-asuminen, sillä 1920-luvun alussa noin 80 prosenttia kaikista asuinhuoneistoista oli vuokra-asuntoja. Juridisesti kiinteistöt olivat hallintamuodoltaan kiinteistöosakeyhtiöitä, joiden omistajakunta oli yleensä suhteellisen pieni. Isonkin asuinkiinteistön omistus saattoi rajoittua vain muutama sijoittajaan, jotka perustivat liiketoimintansa joko vuokratuloihin tai vähäisemmässä määrin kiinteistöjen arvon nousuun. Jossain määrin oli myös sellaisia kiinteistöosakeyhtiöitä, joissa jokainen asukas omisti oman asuntonsa ja joissa asukkaat olivat joko ammattiasemansa tai sukulaisuuden kautta toisiinsa kytköksissä. Luonnollisesti oli myös yhden henkilön omistamia ja asuttamia kiinteistöjä sekä omakotitaloja ja osuuskuntamuotoisia kiinteistöjä.

Ensimmäisen maailmansodan syttyminen vuonna 1914 katkaisi hyvään vauhtiin päässeen asuntojen rakentamisen. Seurauksena oli asuntojen tarjonnan supistuminen, rakennuskustannusten hintojen nousu ja kärjistävä asuntopula. Viranomaisen vastaus tähän oli siirtyminen vuokrasäännöstelyyn, jolloin asunnoille määriteltiin maksimivuokrat. Säännöstellyt vuokrat jäivät sitten selkeästi jälkeen rakennuskustannuksista.

Yleisön luottamus rahan arvon vakauteen oli 1800-luvun jälkipuoliskolla vallinneen klassisen kultakantajärjestelmän vallitessa ollut poikkeuksellisen vankka. Vastaavasti myös rahapolitiikasta vastanneet tahot korostivat rahan vakauden tärkeyttä. Sodan syttyä jouduttiin kuitenkin myös Suomessa luopumaan kultakannasta, ja seurauksena oli markan arvon lasku. Tilannetta kärjisti edelleen maan ajautuminen kansalaissotaan vuonna 1918. Valtion tavanomaiset tulolähteet ehtyivät ja valtion taloudessa siirryttiin setelirahoitukseen. Seurauksena oli inflaation kiihtyminen entisestään. Epävarma tilanne jatkui vielä ulkoisten olojen vakiintumisen jälkeenkin, sillä vasta vuonna 1922 voidaan sanoa rahaolojen vakiintuneen. Tässä vaiheessa markan ulkoinen arvo oli romahtanut alle kymmenesosaan vuoden 1914 arvosta. Liioittelematta voidaan sanoa ensimmäisen maailmansodan ja itsenäistymisen vuosien merkinneen klassisen kultakantajärjestelmän vuosina hyvin vakaana pysyneen markan totaalista romahdusta. Tosin Suomen kehitys

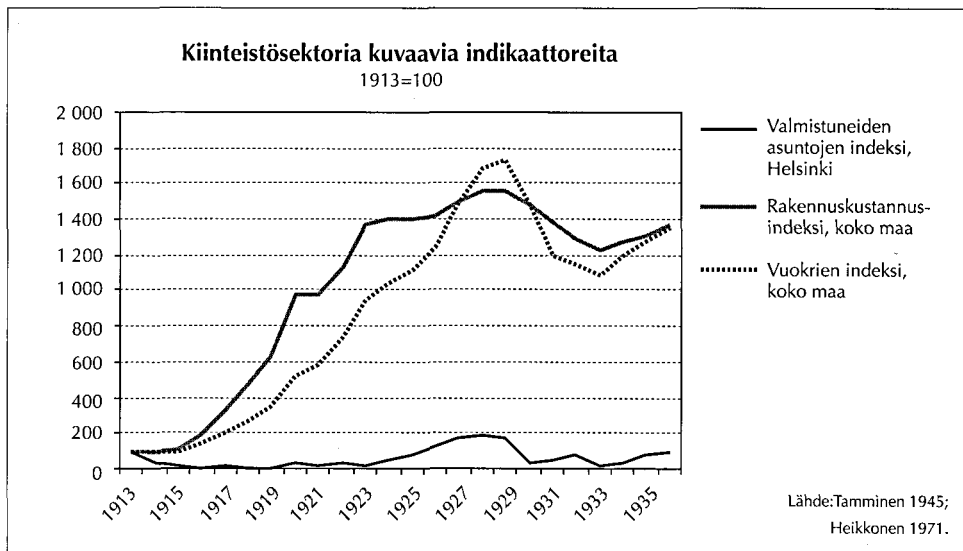
ei ollut mitenkään ainutlaatuinen, vaan vastaava kehitys tapahtui monissa muissakin maissa. Eniten kärsivät luonnollisesti sodassa tappiolle jääneet valtiot kuten Saksa, mutta myös sodan ulkopuolella pysytelleiden maiden kuten Ruotsin ja Norjan valuutat heikentyivät merkittävästi.

Rauhan palattua lähes kaikissa Euroopan maissa otettiin tavoitteeksi paluu kultakantaan. Lisäksi tavoiteltiin paluuta sotaa edeltäneisiin pari-arvoihin. Näin suunniteltiin myös Suomessa, sillä markan ulkoisen arvon palauttaminen sotaa edeltäneelle tasolle nähtiin kansalliseksi velvollisuudeksi. Monille kansalaisille rahan arvon romahdus oli ollut ankara isku, kun vuosikymmenten aikana kerättyjen säästöjen reaalin arvo oli romahtanut. Romahdus koettiin suorastaan omaisuuden loukkaukseksi ainakin tallettajien piirissä. Niinpä monet vaikutusvaltaiset ryhmittyvät suorastaan vaativat valtiota palauttamaan rahan arvoa sotaa edeltäneelle tasolle tai mikäli siinä ei onnistuttaisi, niin ainakin korvaamaan kansalaisille inflaation aiheuttamat tappiot.

Rahapolitiikan hoidon suhteen Suomen pankki joutui kahden tulen väliin. Toisaalta julkisuudessa esitettiin äänekkäästi vaatimuksia rahan arvon palauttamisesta sotaa edeltäneelle tasolle. Toisaalta Suomen Pankki oli turvautunut valuutan säännöstelyyn markan ulkoisen arvon vakauttamiseksi. Tätä eivät puolestaan kaikki vientiyriyten ja pankkien edustajat hyväksyneet, koska he katsoivat keskuspankin säännöstelyn olevan kannattavan liiketoiminnan este. Näissä oloissa I maailmansodan vuosina syntynyt yleinen epävarmuus taloudessa jatkui, mikä heijastui etenkin asuntotuotannossa.

Sijoittajat olivat epävarmoja koko alan tulevaisuudennäkymistä. Erityisen suurena esteenä investointien käynnistämiseksi nähtiin pelko siitä, että tulevaisuudessa kuitenkin palattaisiin vanhaan sotaa edeltäneeseen rahan arvoon, mikä edellyttäisi äärimmäisen tiukkaa deflaatiopolitiikkaa. Sijoittajalle tämä merkitsisi lähes kuoliniskua, sillä kalliin rahan vallitessa hankitut kiinteistöt tulisivat osoittautumaan kannattamattomiksi. Sijoittajat jäivät odottamaan hintatason laskua ennen uusien asuntoinvestointien käynnistämistä.¹⁰

Tilanne näkyy konkreettisesti oheisessa asuntosektorin tilaa kuvaavissa indeksisarjoissa, joiden perusvuotena on viimeinen rauhan vuosi 1913. Mukana ovat tiedot Helsingissä valmistuneista asunnoista sekä koko maan bruttovuokrasta ja rakennuskustannuksista.

Samaan aikaan kun Helsingin väkiluku kasvoi jaksolla 1910–1920 noin 50 000 asukkaalla, niin uusien asuntojen valmistuminen romahti eikä tilanne kunnolla kääntynyt nousuun ennen kuin 1920-luvun puolivälissä. Vuoden 1913 taso ylitettiin ensimmäisen kerran vasta vuonna 1926. Pääkaupungin rakentamisessa oli koettu yli vuosikymmenen mittainen jääkausi. Hiljaisimmillaan rakentaminen oli vuonna 1916, jolloin pääkaupungissa valmistui ainoastaan 29 asuntoa, kun vuonna 1913 valmistuneiden asuntojen luku oli noussut runsaaseen 2600 asuntoon.

Pientä piristymistä oli nähtävissä vuodesta 1920 lähtien, kun julkinen valta ryhtyi tukemaan myös kaupunkien asuntotuotantoa. Aluksi julkinen tuki suunnattiin ainoastaan kunnille tai yleishyödyllisille yhtiöille, mutta jo vuonna 1921 myös yksityiset omakotirakentajat saattoivat saada valtion tukemia luottoja. Yksityiset sijoittajat palasivat asuntomarkkinoille vasta vuonna 1926, kun Suomessa palattiin kultakantaan ja epävarmuus alan kannattavuudesta oli väistynyt. Tilannetta oli jo helpottanut vuokrasäännöstelyn asteittainen lakkauttaminen vuodesta 1922 lähtien.

Asuntotuotanto on yleensäkin luonteeltaan suhteellisen suhdanneherkkä ala, minkä myös nämä luvut osoittavat. Asuntorakentamisen rahoituksen tulppien poistuminen vuonna 1926 ja alan rahoituksen uudistukset seuraavina vuosina johtivat ennätysvilkaaseen rakentamiseen ja koko alan ylikuumenemiseen, mikä näkyi lievästi myös kustannustason nousussa. Seu-

rauksena oli uusi epävarmuuden sävyttämä jakso, mikä päättyi 1930-luvun puolivälissä.

Asumisen luonnetta yleensä oli ainakin lievästi muuttanut vuonna 1926 hyväksytty asunto-osakeyhtiölaki, jonka myötä osakkaan oikeudet hallita tiettyä huoneistoa täsmentyivät. Lain myötä myös vanhat työväenasunto-osakeyhtiöt muuttuivat asunto-osakeyhtiöiksi. Vuonna 1930 pääkaupungin asunnoista noin viidennes oli osakeasuntoja.

LIIKETOIMINTA JATKUU

Yrjö Jahnssonin uudelleen käynnistyneen liiketoiminnan läh-
tökohtana oli luottamus siihen, että Helsingissä vuokra-asunto-
jen kysyntä tulisi useita vuosia eteenpäin ylittämään tarjonnan
jatkuvan muuttoliikkeen varmistuessa kysynnän pysymisen
korkealla tasolla. Samaan aikaan asuntojen tarjonta pysyisi al-
haisena, sillä sotavuosien poikkeuksellisissa oloissa asuntotuot-
tanto oli liki vuosikymmenen ajan ollut hyvin alhaista, kuten
edellä on todettu. Vaikka asuntotuotanto lähtisikin reippaaseen
kasvuun, niin patoutuneen kysynnän tyydyttäminen tulisi vie-
mään monia vuosia.

Yrjö oli myös pitkään suhtautunut epäillen kultakantajärjes-
telmään ja sen ylivoimaisuuteen. Siten hän ei ollut sidoksissa
valtavirta-ajatteluun siitä, miten olojen vakiinnuttua voitaisiin
palata vanhaan sotaan edeltäneiden vuosien rahan arvoon ja mi-
ten mitään investointeja ei kannattaisi tehdä ennen kuin raha-
olot olisi pysyvästi järjestetty. Tämä ajattelu näkyi konkreetti-
sesti vuonna 1919 valmistuneessa asuntokomitean mietinnössä.
Sen mukaan olojen rauhoituttua asuntojen hintojen ja vuokrien
oletettiin tasaantuvan ja kääntyvän laskuun.¹¹

Näistä oletamuksista lähtien päätös lähteä uudelleen mu-
kaan asuinkiinteistöjen hankintaan oli Yrjö Jahnssonille luulta-
vasti varsin helppo ja luonnollinen ratkaisu. Suurimman ongel-
man muodosti vuonna 1915 tapahtunut vararikko, jonka seu-
rauksena Jahnssonin luottokelpoisuus oli kyseenalainen, vaika-
kakin professorin virka Teknillisessä korkeakoulussa tarjosi hy-
vän selkänojan. Lisäksi Hilma Jahnsson työskenteli eduskun-
nan työväen asioiden valiokunnan pysyvänä sihteerinä ja omal-
ta osaltaan lisäsi perheen yhteenlaskettuja palkkatuloja.

Ensimmäisen konkurssin jälkeisen kiinteistön hankinnan
Yrjö Jahnsson teki jo vuonna 1918, kun hän osti Fredrikinka-

dulta asuinkiinteistön. Liikkeelle lähtö oli erittäin varhainen, sillä tässä vaiheessa kiinteistömarkkinat olivat lähes kuolleet. Vähäinen kysyntä yhdessä vuokrasäätelyn kanssa oli painanut kiinteistöjen hintatason hyvin alhaiseksi, mutta edes alhainen hinta ei saanut ostajia liikkeelle. Odotukset tulevasta hintojen laskuista lamauttivat kiinteistöinvestoinnit lähes täysin. Yrjö Jahnssonin odotukset tulevaisuudesta olivat kuitenkin toisenlaiset eivätkä hankinnat rajoittuneet tähän yhteen kiinteistöön. Parin seuraavan vuoden aikana Jahnssonin pariskunta osti vielä neljä asuinkiinteistöä tai huoneistoa lisää aivan ydinkeskustasta tai sen tuntumasta, kuten osoitteet Laivastokatu, Malminkatu, Kulmakatu, Ludviginkatu osoittavat.

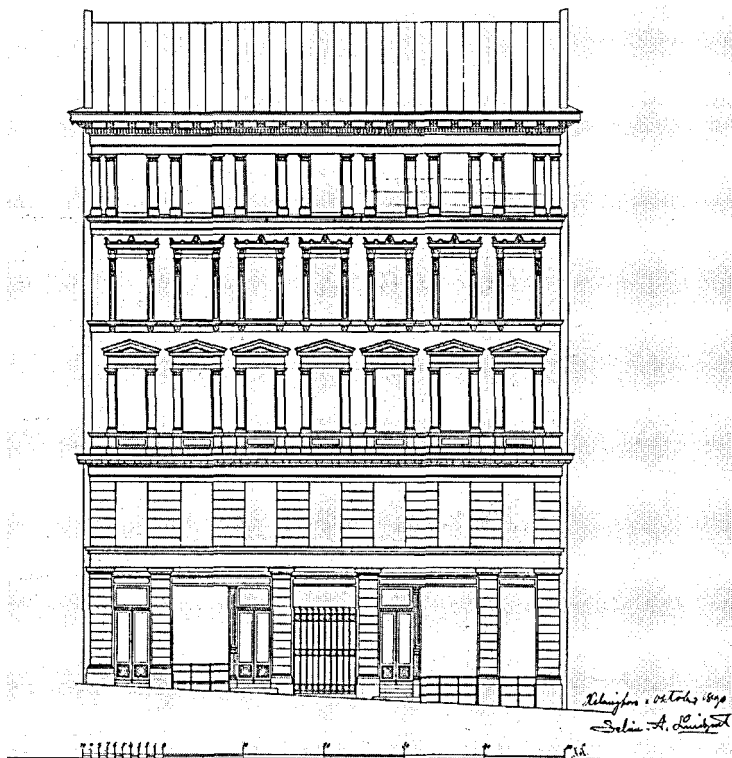
Jahnssonien liikeideana oli hankkia sellaisia vuokrataloja, jotka oli alun perin rakennettu suhteellisen vaatimattomasti ja joissa huoneistot olivat useimmiten pieniä yhden huoneen ja keittiön käsittäviä asuntoja. Lisäksi hankitut kiinteistöt olivat raskaasti velkaantuneita, jolloin itse kauppahinta oli hyvin alhainen. Suurimman erän muodosti kiinteistön veloista vastaaminen. Tällöin Jahnssonien oli vaikeuksista huolimatta mahdollista saada tarvittavat lainat kauppahinnan suorittamiseen. Kauppaa edeltäneissä laskelmissaan Yrjö lähinnä varmisti sen, että vuokratuotto kattoi kiinteistön lainojen hoidon ja mahdollisesti vaatimattomien ylläpitoinvestointien suorittamisen. Lainojen saamiseksi Yrjö Jahnsson oli yhteydessä pankkeihin ympäri maata, ja yllättävää kyllä lainoitus saatiin useissa tapauksissa maaseudun säästöpankeista. Niinpä lainanantajien joukossa löytyi sellaisia pieniä pankkeja kuin Tuusulan Säästöpankki, Houtskär Sparbank, Lokalahden Säästöpankki tai Kuhmoisten Säästöpankki.¹²

Kiinteistöinvestointien ajoituksessa Jahnsson osui naulan kantaan, sillä pelättyä deflaatioprosessia ei 1920-luvulla koettu ja olojen vakiinnuttua 1920-luvun puolivälissä kiinteistöjen hinnat ja vuokrat lähtivät nousuun. Yrjön voi sanoa osuneen suorastaan kultasuoneen. Mikko Tammisen tutkimuksen *Suomen kaupunkien asuntotuotannon vaihtelut ja niiden syyt itsenäisyyden aikana* mukaan uusien asuinkiinteistöjen kannattavuus sijoitetulle pääomalle oli 1920-luvun alkuvuosista lähtien noin 13 prosentin luokkaa. Vuosikymmenen lopulla se hieman laski, mutta säilyi koko 1930-luvun kymmenen prosentin tuntumassa. Vaikka Jahnssonit eivät voineetkaan periä huippuvuokria suhteellisen vaatimattomasti varustetuista kiinteistöistään, niin

niiden tarjoama vuokratuotto hankintahintaan suhteutettuna oli todennäköisesti vielä korkeampi kuin Tammisen laskelmien mukainen uusien kiinteistöjen tuotto. Kiinteistöjen hankintaan otettujen lainojen hoito ei tuottanut ylivoimaisia ongelmia, ja myös hankitut kiinteistöosakeyhtiöt pystyivät melko nopeasti vakauttamaan oman taloudellisen asemansa.¹³

Pariskunnan parantunut taloudellinen asema mahdollisti samalla toiminnan laajentamisen, mutta nyt Yrjö Jahnsson oli oppinut läksynsä ja toiminnan painopiste pysyi kiinteistöliiketoiminnassa. Joitain yksittäisiä ekskursioita ulkopuolisille aloille toteutettiin, mutta niiden taloudellinen merkitys ja samalla riski oli olematon. Pääpaino pysyi asuinkiinteistöjen hankinnassa. Uusia kiinteistöjä hankittiin edelleen samoilta alueilta kanta-kaupungista, ja 1930-luvun alussa Jahnssonien hallinnassa olleiden kiinteistöjen määrä oli 11. Tosin joistain kiinteistöistä Jahnssonit omistivat vain osan.

Jahnssonin säätiön kotitaloksi kehittyi vuosien myötä Ludviginkatu 3–5:n kiinteistö. Luvun 1903–1904 Hilma Häggillä oli opiskelijakortteeri tässä talossa, jonka omistajana silloin oli kauppaneuvos G. F. Stockmann. Uusrenessanssityylisen kiinteistön ensimmäisen osan suunnittelijana oli arvostettu arkkitehti Selim A. Lindqvist.

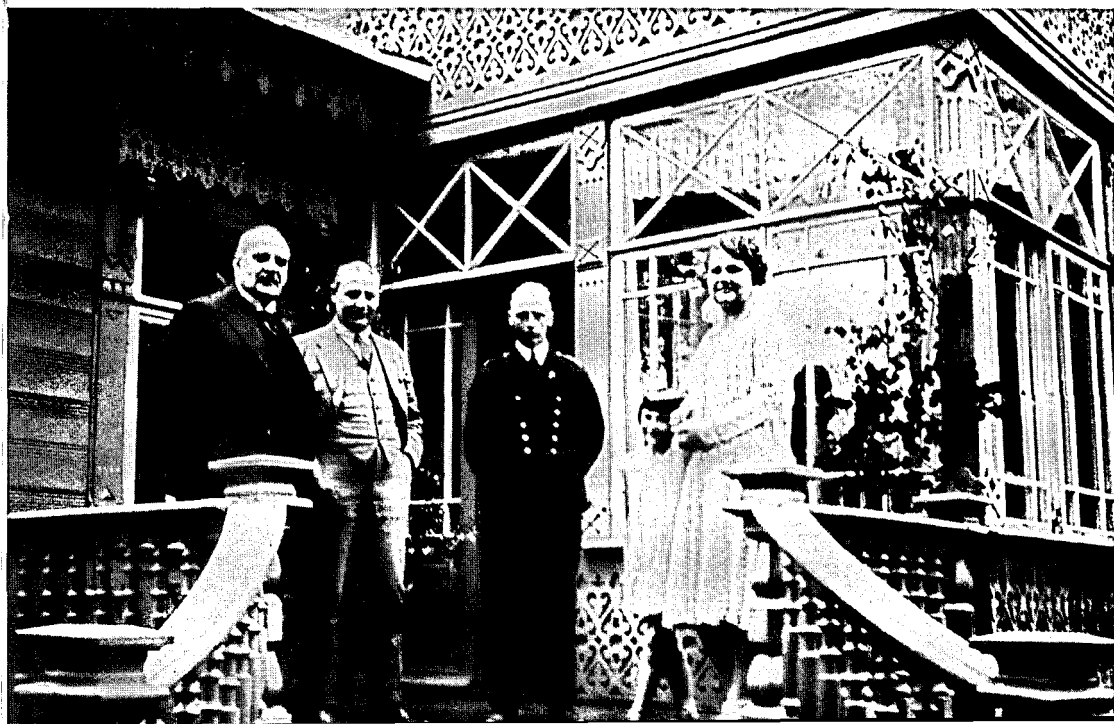

- Iso Roobertinkatu 48–50
- Ludviginkatu 3–5
- Kulmakatu 8
- Kulmakatu 6
- Merikatu 13
- Mikonkatu 8
- Runeberginkatu 55
- Kristianinkatu 11–13
- Merimiehenkatu 33–35
- Merimiehenkatu 41
- Laivastokatu 12

Joukossa oli muutama aivan keskustassa sijaitseva kiinteistö kuten osoitteet Mikonkadulla, Ludviginkadulla tai Iso Roobertinkadulla osoittavat. Ilmeistä lukkarinrakkautta Jahnssonit olivat tunteneet Kruununhakaa ja Rööperiä kohtaan, sillä näillä alueilla sijaitsi useampia Jahnssonien omistamia taloja. 1920-luvun alussa sekä Kruunuhaassa että Rööperissä oli vielä runsaasti sellaisia taloja, joissa yhden huoneen ja keittiön kokoiset asunnot muodostivat enemmistön ja sellaisista kiinteistöistä Jahnssonit nimenomaan olivat kiinnostuneita.

1920-luvun puolivälissä Jahnssonin puoliset olivat jo vaurastuneet ja heidän laskennallinen omaisuutensa alkoi olla merkittävä. Heidän taloudellinen pelivaransa kasvoi, mikä näkyi sijoitustoiminnan monipuolistumisena. He kiinnostuivat Karjalan kannaksen tarjoamista mahdollisuuksista. Autonomian aikana Kannakselle oli muodostunut mittava huvila-asutus, jonka tärkeimpänä keskuksena oli Terijoki. Sinne laajojen hiekkasärkien äärelle varakkaat pietarilaiset olivat rakentaneet huviloita.

Hilma ja Yrjö Jahnsson vierai-
neen Terijoen ke-
säparatiisissa
1920-luvun kultai-
sina kesäpäivinä.

taan. Itsenäistymisen jälkeen nämä huvilat jäivät isännittä ja juridisesti ongelmallisen tilanteen ratkaisemiseksi säädettiin vuonna 1922 laki ulkomaalaisten omistamasta hoitamattomasta omaisuudesta Suomessa. Lain mukaan valtiolla oli oikeus ottaa haltuunsa tällainen poismuuttaneen ulkomaalaisen alun perin hallitsema omaisuus. Käytännössä tätä varten perustettiin Ulkomaalaisen omaisuuden Viipurin läänin hoitokunta, joka kartoitti hoidotta jääneet kiinteistöt sekä pyrki myymään ne huutokaupassa edelleen.¹⁴

Näihin samoihin aikoihin Terijoen ja samalla koko Kannaksen huvilaelämää elvytettiin. Yrjö Jahnsson oli mukana tässä toiminnassa vuonna 1924 perustetun Terijoen Merikylypylän osakkaan ominaisuudessa. Tämän jälkeen käynnistyivät näiden ulkomaalaisessa omistuksessa olleiden huviloiden myynnit ja ensimmäisten joukossa ostajana olivat Yrjö ja Hilma Jahnsson, jotka vuonna 1926 ostivat itselleen Lepomäki -nimisen palstatilan. Siitä Yrjö ja Hilma korjasivat itselleen pitsipuukoristeisen kesähuvilan. Erityisen tärkeäksi Lepomäki tuli Hilmalle, joka äitinsä kanssa vietti siellä kaikki kesät. Sinne kerääntyi säännöllisesti useita ystäväpariskuntia Jahnssonien vieraksi. Symbolisesti tämä vaihe merkitsi Yrjölle lopullista irtaantumista lapsuuden kodista ja siihen kiinteästi liittyneestä Kustavin Kallioniemestä.

Kaikkiaan Jahnssonit hankkivat itselleen kymmenen palstatilaa Terijoelta. Luku tuntuu aika suurelta, mutta todellisuudessa kyseessä oli melko pieni taloudellinen panostus. Useissa tapauksissa palstatilat olivat kooltaan vain muutama tuhat neliötä ja rakennukset saattoivat olla lähes arvottomia. Jotkut huviloista kunnostettiin ja sitten vuokrattiin kesävieraille, mutta useimmat olivat niin huonokuntoisia, että ne purettiin. Tonteilla kasvaneet puut oli omistajan poissa ollessa saatettu suorastaan hävittää tai varastaa. Sijoitukset Terijoelle eivät muodostuneet miksikään suureksi riskiksi Jahnssoneille, vaan pikemminkin kyseessä oli sivuharrastus, joka kiinteästi liittyi omaan kesähuvilaan ja sen kotipitäjän yleiseen kehittämiseen. Tässäkin tuli kuitenkin havainnollisesti esiin Yrjö Jahnssonin persoonallisuus, jossa tiedemiehen roolia näkyvämpi rooli oli liikemiehen rooli. Koko ajan oli valppaasti katsottava ympärilleen ja mietittävä, mitä liiketoimintamahdollisuuksia ympäristö tarjoaisi.

Vuonna 1923 Jahnssonit perustivat Helsingin Talotoimisto Oy:n, joka vastasi kiinteistöjen hoidosta eli käytännössä rahaliikenteen hoidosta, vuokrien kannosta sekä korjauksista. Lähinnä

kyseessä oli laajamittainen isännöitsijä- ja kiinteistöhuoltotoimisto. Tässäkin näkyy Jahnssonien liiketoiminnan fokusointi kiinteistöalalle, sillä Talotoimistoa voi perustellusti pitää Yrjön vuonna 1905 perustaman »Kauppa- ja välitystoimisto Yrjö Jahnssonin» toiminnan jatkajana. Toimiston palveluksessa oli kiinteistöjen isännöitsijä sekä toimistovirkailija. Yrjö ja Hilma keskittyivät lähinnä etsimään uusia hankintakohteita, mutta he osallistuivat samalla myös aivan rutiinitehtävien kuten rästytyneiden vuokrien perimiseen.

1930-luvun pulavuosina kiinteistöjen taloudellinen asema luonnollisesti heikkeni. Jahnssonien asemaa kuitenkin helpotti ratkaisevasti kiinteistöjen poikkeuksellisen halpa hankintahinta. Vaikka yleinen vuokrataso vuonna 1933 oli noin 40 prosenttia huippuvuoden 1929 tasoa alhaisempi, niin Jahnssonien hallitsemat kiinteistöt vielä kestivät tällaisen laskun, sillä olihan tämäkin vuokrataso aivan eri luokkaa 1920-luvun tasoon verrattuna. Tosin ongelmana ei ollut pelkästään vuokrien alaisuus, vaan sen rinnalla vuokra-asuntojen kysyntä hiipui ja talojen vuokrausaste aleni. Jahnssonien asemaa helpotti kuitenkin näiden asuinkiinteistöjen luonne. Asuntojen koko oli pieni ja siten niiden lukumäärä vastaavasti suuri. Tällöin muutaman asunnon jääminen tyhjilleen ei vielä merkinnyt suuria. Taloudellista asemaa kevensi edelleen se, että molemmilla puolisoilla oli oma päätyönsä ja siitä säännöllisesti kertyvät palkkatulot. Tällöin he pystyivät ainakin muutaman vuoden pyörittämään omistamaansa kiinteistömassaa joko nollatuloksella tai pienellä tappiolla. Tilanne oli vaikein vuonna 1932, mutta silloinkin kiinteistöjen yhteenlaskettu tulos korjauskuluista tinkimällä saatiin Yrjön laskelmien mukaan nollatasolle.

Kaikkein suurin merkitys oli kuitenkin korkotason yleisellä laskulla vuodesta 1932 lähtien. Tämä näkyi välittömästi Jahnssonien kiinteistöjen rahoituskulujen supistumisena ja kompensoi tyhjien asuntojen aiheuttaman menetyksen. Vähitellen myös asuntojen käyttöaste nousi ja kiinteistöjen yhteenlaskettu nettotulos nousi 200 000–300 000 markkaan vuodessa. Jahnssonit voivat suorastaan onnitella itseään siitä, että he eivät olleet lähteneet mukaan vuosien 1927–1929 rakennusboomiin, jonka seurauksena kustannukset karkasivat käsistä ja monia tällöin valmistuneita kiinteistöjä uhkasi pakkohuutokauppa.

1930-luvun puolivälissä Jahnssonien taloudellinen asema alkoi olla vankka, vaikkakin kiinteistöjen hankintaan otettujen

velkojen määrä oli vielä suuri. Nyt oli jälleen edessä uusien sijoituskohteiden etsiminen. Vielä syksyllä 1936 Yrjö neuvotteli asuinkiinteistön ostamisesta Hesperiankadulta, mutta tämä hanke ei ehtinyt toteutua. Hilmalla oli puolestaan laajempia suunnitelmia, sillä matkallaan Saksassa samana vuonna hän tutki Berliinin kiinteistömarkkinoita ja mahdollisuuksia tehdä sinne investointeja. Lisäksi he suunnittelivat puutavaran viennin käynnistämistä Saksaan. Kaikki nämä hankkeet kaatuivat Yrjön kuolemaan toukokuussa 1936, ja tästä eteenpäin Hilma keskittyi pitkälti jo hankitun omaisuusmassan hoitamiseen. Jälkeenpäin voi sanoa, että onneksi.¹⁵

Nuoruuden suunnitelmissaan ja haaveissaan sekä ensimmäisissä askelissaan liikemiehenä Yrjö Jahnsson oli antanut itsestään kuvan suuripiirteisenä, pitkälle eteenpäin katsovana visionäärinä. Hilma Jahnsson oli puolestaan kaikissa ratkaisuisaan maanläheinen realisti, jonka elämäntehtävänä oli miehensä palauttaminen maanpinnalle silloin, kun suunnitelmat olivat liian rohkeita. Tässä kohden he täydensivät erinomaisesti toisiaan. Käytännön kiinteistönhoidossa Yrjö Jahnsson oli kuitenkin kaukana suuripiirteisestä visionääristä. Arjen katkerat opetukset olivat opettaneet Yrjölle sen, että liike-elämässä kaiken a ja o on mahdollisimman tarkka informaatio. Seurantajärjestelmät on kehitettävä sellaisiksi, että tiedot tyhjästä asunnoista ja maksamattomista vuokrista ovat mahdollisimmat reaaliaikaiset. Niinpä hänellä ei 1930-luvun alun pulavuosina tahtonut olla aikaa edes loman pitoon Terijoen huvilalla, vaan kaikki liikenevä aika oli käytettävä uusien vuokralaisten etsintään ja vuokrarästien perintään. Lisäksi hän yksityiskohtaisen tarkasti seurasi kiinteistöissä tehtäviä korjauksia ja korosti koko ajan tarvetta säästää korjauskuluissa.

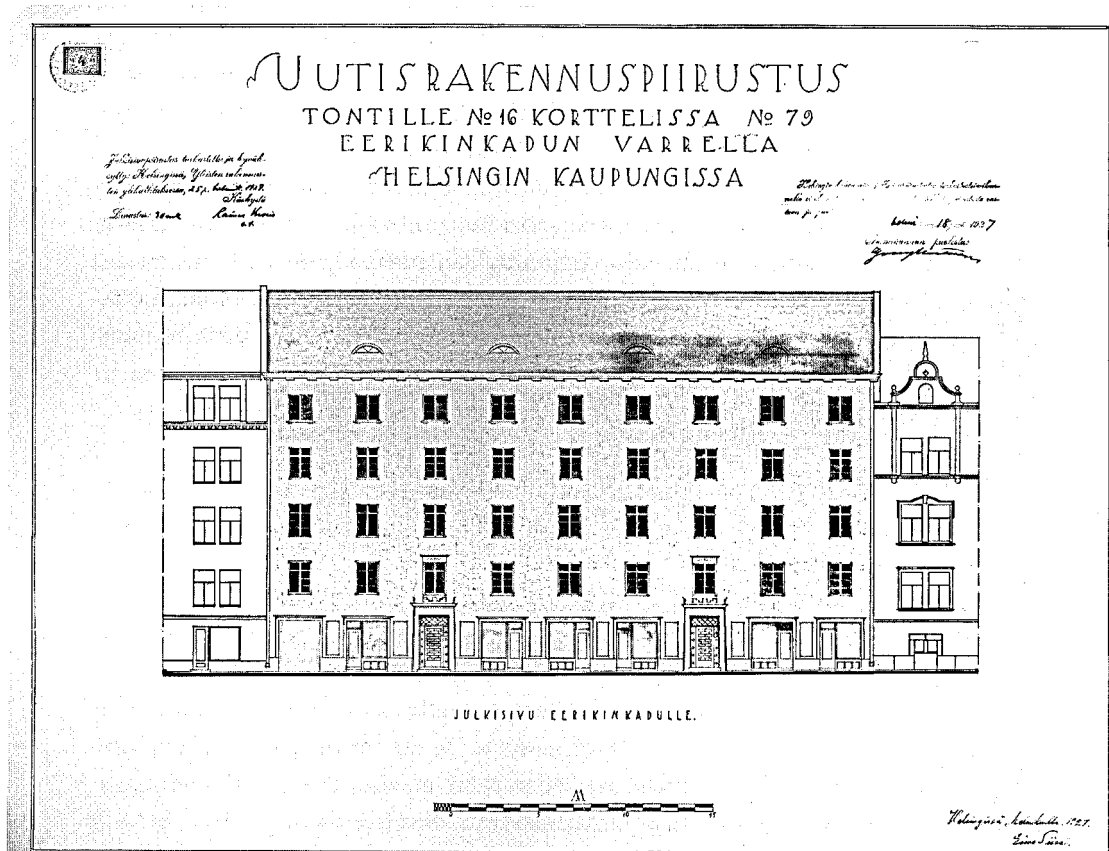
Yrjö Jahnssonin jättämä perintö

Kokonaiskuvan saaminen Jahnssonien varallisuuden on melko vaikeata, sillä kiinteistöjen hallinta oli organisoitu kiinteistökohtaisesti ja jokaista kiinteistöä käsiteltiin itsenäisenä yksikkönä. Lisäksi vanhojen 1920-luvun alkupuoliskolla hankittujen kiinteistöjen arvoa on vaikeata täsmällisesti määrittellä, sillä luotettavia tietoja niiden kunnosta ei ole saatavissa. Yleisenä havaintona voidaan kuitenkin todeta, että vuokrasäännöstelyn purkamisen jälkeen asutussijoitusten tuotto Helsingissä nousi suhteelli-

sen korkeaksi. Kun tähän vielä lisätään Jahnssonien hankintojen edullinen ajoittuminen, niin voidaan todeta Jahnssonien varallisuuden nousseen 1930-luvun puoliväliin tultaessa jo varsin kunnioitettavaksi.

Suuntaa-antavana indikaattorina pariskunnan omaisuuden määrästä voidaan kuitenkin pitää Yrjön kuoleman jälkeen tehtyä perunkirjoitusta ja perintöverolautakunnan vahvistamaa omaisuuden yhteenlaskettua nettoarvoa. Perunkirjoitus vahvistaa edellä mainittua käsitystä siitä, miten kiinteistöomaisuuden hankinta oli perustunut hyvin rohkeaan velanottoon. Perintöverolautakunta oli vahvistanut kuolinpesän omaisuuden nettoarvoksi 403 358 markkaa. Vuoden 2003 rahassa tämä vastaisi 120 890 euroa. Pesässä olevan kiinteistöomaisuuden arvo oli kylläkin 4,4 milj. markkaa, mutta vastaavasti pesää rasittivat 5,5 milj. markan velat. Tosin pesällä oli myös saatavia, joten todellisuudessa kiinteistöjen yhteenlaskettu verotusarvo ja pesän velkojen määrä olivat jokseenkin yhtä suuret.¹⁶

Jahnssonin pariskunnan 1920-luvun kiinteistösijoituksiin kuului Eerikinkatu 44:ssä sijainnut asuinkiinteistö. Kiinteistön julkisivupiirustukset hyväksyttiin talvella 1927, ja kiinteistön suunnittelijana oli Eino Siira.

Pariskunnan sijoitustoiminta oli keskittynyt lähes yksinomaan kiinteistösijoituksiin, sillä muita arvopapereita kuten obligatioita tai pörsiosakkeita pariskunnalla ei ollut juuri laisinkaan. Ainoina poikkeuksina olivat Helsingin puhelinyhdistyksen osuustodistukset, muutamien maakuntalehtien osakkeita sekä muutama Kansallis-Osake-Pankin osake.

Perunkirjoitus osoittaa pariskunnan muutenkin eläneen varsin kohtuullisesti. Irtaimen omaisuuden arvo ei millään lailla poikennut ainakaan ylöspäin vastaavassa sosiaalisessa asemassa olleesta perheestä. Asunnossa oli tosin oma työhuone molemmille, mutta mitään yleistä ei ollut. Mikäli säättöjä kertyi, niin niitä käytettiin esimerkiksi suomensukuisten kansojen hyväksi tehtävään työhön. Suunnitellessaan omistamiensa vuokrakiinteistöjen korjauksia Yrjö Jahnssonin voi pitää jopa nuukana. Sama päti ilmeisesti myös yksityiselämään.

Tässä perunkirjoituksen pohjalta laaditussa arviossa on kuitenkin huomioitava se, että velan määrä oli todellinen, kun taas kiinteistöomaisuuden verotusarvo perustui varovaiseen arvioon. Tavallaan tämä arvo oli alhaisin, jonka verottaja hyväksyi. Todellisuudessa pesän todellinen arvo oli siten selkeästi suurempi. Oikeana suuruusluokkana voidaan pitää vähintäänkin miljoonaa markkaa, mikä vuoden 2003 rahassa vastaisi vajaata 300 000 euroa.

Pariskunnan omaisuudesta merkittävä osa oli lisäksi merkitty yksinomaan Hilma Jahnssonin nimiin. Tämän omaisuuden nettoarvo oli perunkirjoituksessa merkitty 967 200 markaksi, mikä vuoden 2003 rahassa merkitsee 289 880 euroa. Kaikkineen leskeksi jääneen Hilma Jahnssonin omaisuuden ja hänelle tulleen kuolinpesän omaisuuden yhteenlaskettu nettoarvo oli siten noin 1,37 milj. markkaa. Nykyrahassa tämä merkitsisi vajaan 600 000 euron omaisuutta.

Omaisuuden määrän havainnollistamiseksi on ohessa luetelo tärkeimmistä perunkirjoitukseen merkityistä kiinteistöomistuksista:

Oy Mikonkatu 8

As Oy Kulmakatu 8

As Oy Kulmakatu 6

Oy Merikatu 13

As Oy Eerikinkatu 44

As Oy Iso Robertinkatu 48–50

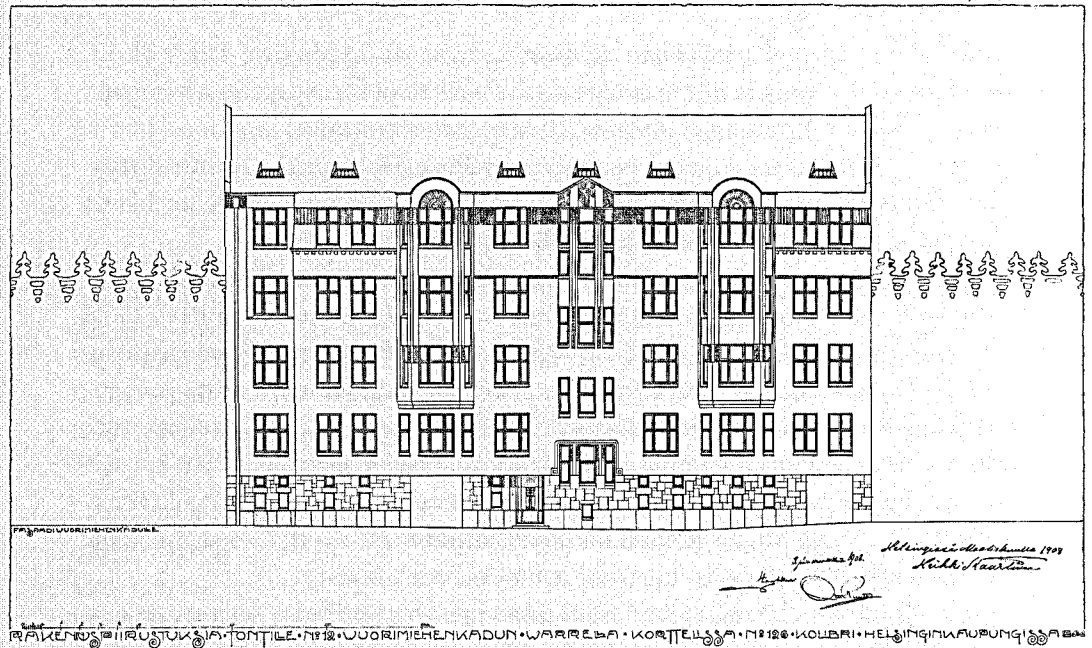
As Oy Onni

Oy Leijon

Ab Ludvigsgatan 3–5

As Oy Runeberginkatu 55

As Oy Torkkelinkatu 2

Jahnssonin pariskunta omisti myös Kaivopuistossa sijainneen asuinkiinteistön Vuorimiehenkatu 12. Kiinteistön suunnittelija rakennusmestari Heikki Kaartinen oli yksi arvostetuimmista rakennusmestarisuunnittelijoista Helsingissä 1900–1930-luvuilla. Hän piirsi Helsingin keskustaan kaikkiaan liki sata taloa.

Ehdottomasti merkittävimmän kiinteistöomistuksen muodosti Mikonkadun kiinteistö, jonka arvo oli yli puolet kiinteistöomaisuuden yhteenlasketusta arvosta. Sen sijaan esimerkiksi Kulmakatu 6:sta, Ludvigsgatan 3–5:stä ja Runeberginkatu 55:stä pariskunta omisti ainoastaan yhden huoneiston kustakin. Tosin lisähankinnoista oli jo Yrjön viimeisinä aikoina käyty neuvotteluja.

Lopuksi on kuitenkin syytä korostaa sitä, että Hilma Jahnssonin omaisuuden absoluuttista arvoa merkittävämpää oli omaisuuden muoto. Omaisuus oli kiinni kiinteistöissä, jotka säilyttivät arvonsa myös sotavuosia seuranneen inflaatiokauden aikana. Samaan aikaan velkojen arvo puolestaan romahti. Sodan jälkeen Hilma Jahnsson oli siten aivan uudeltaisessa tilanteessa.

Helsingin suomalainen yksityislyseo

Hilma Jahnssonin saamaan perintöön voi täydellä syyllä sanoa kuuluneen myös Helsingin suomalaisen yksityislyseon, vaikkei

tälle perinnölle verottaja minkäänlaista arvoa perunkirjoituksessa määritellykään. Tulevat vuodet osoittivat koulun olleen Hilma Jahnssonille oikeastaan kaikkein tärkein perintö.¹⁷

1920-luvun alussa koulukysymykset olivat nousseet vilkkaan keskustelun kohteeksi, kun julkisuuteen oli tullut tietoja pääkaupungin ongelmallisista oppikouluoloista. Vuonna 1923 yli 2 000 suomenkielistä oppikouluun hyväksytyä lasta ei oltu tilanpuutteen vuoksi voitu ottaa kouluun. Samaan aikaan ruotsinkielisiä paikkoja oli kuitenkin aivan riittävästi. Ongelma tiedostettiin, mutta julkisen vallan reagoinnit olivat hitaita eikä parannusta ollut nähtävissä. Fennomaanista traditiota kantaneelle Yrjö Jahnssonille tällainen kieleen pohjautuva epätasa-arvo oli suorastaan kauhistus, ja hän päätti välittömästi perustaa yksityisen oppikoulun suomenkielisiä nuoria varten. Perustamisen teki mahdolliseksi vuonna 1919 voimaan astunut laki yksityisistä oppikouluista. Lain mukaan Suomen kansalaisilla oli oikeus perustaa yksityinen oppikoulu, ellei sen tarkoitusperä sotinut lakeja ja hyviä tapoja vastaan. Toimittuaan kaksi vuotta kouluviranomaisten valvonnan alaisena koululla olisi mahdollisuus päästä valtionavun piiriin.

Jo keväällä 1923 Yrjö Jahnsson julkaisi lehti-ilmoituksen, missä pyydettiin halukkaita oppilaita ilmoittautumaan uuteen kouluun. Ilmoittautuneiden määrä oli jopa ennako-odotuksia suurempi, joten työtä uuden koulun toiminnan käynnistämiseksi voitiin jatkaa. Vaikka viranomaisten vahvistus yksityisen oppikoulun pitämiseen saatiin lopullisesti vasta keväällä 1924, niin koulun toiminta alkoi heti syyskuun alussa 1923. Ensimmäisessä vaiheessa oppikoulun aloitti 120 oppilasta, jotka muodostivat kolme rinnakkaista luokkaa. Koulun laajentuminen oli varsin ripeätä, sillä lukioluokat aloittivat toiminnan jo vuonna 1926, ja koulun ensimmäiset ylioppilaat valmistuivat vuonna 1927. Tässä vaiheessa koulussa toimivat jo kaikki luokka-asteet ja oppilaiden kokonaismäärä nousi 375:een.

Yrjö Jahnsson edusti toisen polven oppikoulutraditiota, sillä jo hänen isänsä oli ollut mukana perustamassa kahta yksityistä oppikoulua Turkuun. Yrjö Jahnsson olikin hyvin kiinnostunut pedagogisista kysymyksistä, ja hän osallistui aktiivisesti myös koulun sisällölliseen kehittämiseen. Tähän hänellä oli täydet mahdollisuudet, sillä hän perusti koulun yksin ja yksin vastasi koulun sitoumuksista. Yhtenä hänen pedagogisista innovaatioistaan oli kertausopetuksen systemaattinen hyväksikäyttö.

Kouluhallituksen päätös filosofiammaisteri
Hilma Jahnssonin anomukseen, että
hänen miesvainajansa professori Yrjö Jahnssonin
Helsingin kaupungissa omistama ja ylläpitämä "Hel-
singin suomalainen yksityislyseo"-niminen oppikou-
lu saisi edelleen jatkaa toimintaansa hakijan omis-
tamana. Annettu Helsingissä, marraskuun 23 päivänä
1936.

Kouluhallitus, jolle tämä anomus on esitetty, on nähnyt hyväk-
si siihen suostua.

Kouluhallituksen puolesta:

Ylijohtaja

Oskar Mantere

Kouluneuvos

L. Paavola

Isäma Smk. 30:-
Lisäleima " 30:-
Yhteensä Smk. 60:-

Päätös filosofiammaisteri Hilma Jahnssonille.

Kouluhallituksen ylivoimaisen
Oskari Mantereen
23.11.1936 allekirjoit-
tama päätös, jonka mu-
kaan Helsingin suoma-
laisen yksityislyseon
omistusoikeus siirtyy
edesmenneeltä profes-
sori Yrjö Jahnssonilta
filosofian maisteri Hil-
ma Jahnssonille.

Näin parannettaisiin oppimisvaikeuksista kärsivien oppilaiden koulunkäyntimahdollisuuksia.

Ensimmäiseksi Yrjö Jahnssonin käden jälki näkyi iltaope-
tuksen järjestämisessä. Hän ymmärsi, että I maailmansodan
vuodet olivat keskeyttäneet monien lahjakkaiden nuorten oppi-
koulun, joten tarvittiin järjestelmä, jonka puitteissa työssä käy-
vät nuoret voisivat jatkaa opintojaan. Tätä varten jo syksyllä
1924 koulun yhteydessä alkoivat lukion VI ja VII luokkaa vas-

taavat iltakurssit. Seuraavana vuonna vastaavat kurssit järjestettiin myös keskikoululuokille. Iltalinja vakiinnutti asemansa vuoden 1927 lopulla, kun opetusministeriö oikeutti professori Yrjö Jahnssonin »perustamaan ja omalla kustannuksellaan ylläpitämään omistamaansa Helsingin suomalainen yksityislyseonimiseen oppikouluun erikoisesti iltaisin toimivan kuusiluokkaisen suomenkielisen iltalinjan.» Näin Suomen ja ilmeisesti Euroopan ensimmäinen iltaloppikoulu oli virallisesti aloittanut toimintansa, vaikkakin toiminta oli käynnistynyt jo muutamaa vuotta aikaisemmin syksyllä 1924.

Uuden koulun kehitys oli pitkälti kiinni ensimmäisistä opettajavalinnoista. Tässäkin näkyi Yrjö Jahnssonin ennakkoluulottomuus. Ensimmäisen syksyn koulun rehtorina toimi FM Otto Vilkki, mutta jo kevätlukukaudella rehtorina toimi eversti Boris Gyllenbögel, joka oli käynyt Pietarin maineikkaan sotilasakatemian ja toiminut siellä myös opettajana. Aivan itsenäistymisen alkuvaiheissa hän oli toiminut Suomen diplomaattisena edustajana Moskovassa ja Warsovassa.

Yrjö Jahnsson oli tutustunut Gyllenbögeliin Etuvartiokansojen Klubi -nimisen yhdistyksen puitteissa. Yhdistyksen tavoitteena oli Venäjän vähemmistökansojen ja Venäjästä irtaantuneiden valtioiden välisen yhteistyön tiivistäminen. Näitä kutsuttiin »etuvartiokansoiksi» ja näiden aseman parantamiseksi Yrjö Jahnsson toimi erittäin aktiivisesti. Gyllenbögelin tehtävät ulkoministeriön palveluksessa olivat päättyneet, joten Jahnsson näki ystävänsä erinomaisena valintana koulun johtoon. Varsinaista koulukokemusta Gyllenbögelillä ei ollut, mutta luontaisen auktoriteettinsa ansiosta hän saavutti nopeasti erittäin vahvan aseman. Rehtorina Gyllenbögel toimi 15 vuoden ajan, ja hänen nimestään muokkaantui koulun lempinimi »Jylla». Toisin ratkaiseva sananvalta koulua koskeissa asioissa pysyi koko ajan Yrjö Jahnssonilla. Tämä käy havainnollisesti ilmi hänen ja Gyllenbögelin välisestä vilkkaasta kirjeenvaihdosta.

Toinen merkittävä rekrytointi oli FM Y. K. Laineen valinta iltalinjan johtoon. Maailmankatsomukseltaan Laine oli sosialisti, mikä 1920-luvun koulumaailmassa oli hyvin poikkeuksellista. Hän koki iltalinjan kehittämisen erinomaiseksi mahdollisuudeksi soveltaa käytäntöön omia koulutuspoliittisia tavoitteitaan. Tämä näkyi myös tuloksissa, sillä aivan tyhjästä rakennettu iltalinja vakiinnutti nopeasti asemansa iltaloppikouluna. Koulun uransa Laine päätti koko koulun rehtorina.

Helsingin suomalainen yksityislyseo toimi 1950-luvun puoliväliin vuokralaisena Mannerheimintien ja Lönnrotinkadun kulmassa sijainneessa kiinteistössä, jonka omisti Helsingin kreikkalaiskatonilinen seurakunta. Kulku kouluun tapahtui Lönnrotinkadun puolella olleen koristeellisen oven kautta. Ovesta on muodostunut koulun symboli, sillä muuttojen myötä se on kulkenut koulun mukana myös Espoonlahden kouluun.

Koulu aloitti toimintansa poikkeuksellisen nopeasti ja ensimmäisenä haasteena oli sopivien opetustilojen löytäminen. Tilat onnistuttiin vuokraamaan Raittiusyhdistys Koiton kiinteistöstä Yrjönkatu 31:stä. Tilat olivat kuitenkin koulukäyttöön sopimattomia, joten toiminnan laajentuessa oli saatava uudet tilat. Nämä saatiin parin vuoden päästä Helsingin kreikkalaiskatonilaiselta seurakunnalta nykyisen Mannerheimintien ja Lönnrotinkadun kulmasta. Paikalla toimi venäjänkielinen koulu, jonka toiminta oli supistumassa ja jonka tilat vähitellen kerros toisensa jälkeen siirtyivät Helsingin suomalaisen yksityislyseon käyttöön. Näissä tiloissa koulu toimi 1950-luvun puoliväliin asti.

Yrjö Jahnsson johti koulua ensimmäiset vuodet yksinään, sillä johtokunta nimitettiin vasta vuonna 1926. Ensimmäiseen

johtokuntaan tulivat Yrjö ja Hilma Jahnssonin lisäksi rehtori Gyllenbögel, O. Laaksonen ja Iivari Leiviskä. Viimeksi mainitun kanssa Yrjö Jahnsson oli ollut yhteistyössä jo opiskeluaikoina. Itseoikeutettuna johtokunnan puheenjohtajana oli Yrjö Jahnsson.

Oman koulun välityksellä Yrjö mutta samalla myös Hilma Jahnsson olivat toteuttaneet omia yhteiskuntapoliittisia tavoitteitaan. Näitä olivat ainakin suomenkielisten nuorten koulutuksellisen eriarvoisuuden poistaminen, koulutusmahdollisuuksien tarjoamisen myös alimpien yhteiskuntaluokkien nuorille sekä jo työelämässä oleville henkilöille, yhteiskunnallisten ristiriitojen lieventäminen koulutusta lisäämällä sekä koulun pedagoginen uudistaminen.

Hilma Jahnsson korosti koko elämänsä ajan sitä, miten myös alimpien sosiaaliryhmien edustajilla oli oltava mahdollisuus koulutukseen. Tähän ajateluun sopi luontevasti Yhteiskunnallisen korkeakoulun kannatusyhdistyksen osakkeiden merkintä.

100

YHTEISKUNNALLISEN KORKEAKOULUN
KANNATUSOSAKEYHTIÖ

1 OSAKKEEN

OSAKEKIRJA

N:o 2868

Professorin rouva Hilma Jahnsson
on suorittuaan

SATA SUOMEN MARKKAA
tulle Yhteiskunnallisen Korkeakoulun Kannatusosakeyhtiön tämän osakekirjan omistajaksi.

Helsingissä, toukokuun 10 p:nä 1937.

YHTEISKUNNALLISEN KORKEAKOULUN
KANNATUSOSAKEYHTIÖ

J. P. Ruutu
M. Niemi

100

HILMA JAHNSSON SIIRTYY OHJAKSIIN

Painopiste Helsingin suomalaisen yksityislyseon johtamisessa

Talvella 1936 Yrjö Jahnsson sairastui ja aluksi luultiin kyseessä olevan vain tavallista sitkeämpi vilustuminen. Näin ei kuitenkaan ollut, vaan muutaman kuukauden sairastelun jälkeen Yrjö kuoli. Hän oli tällöin 58-vuotias, joten iän perusteella Yrjöllä olisi voinut olla vielä monia työvuosia edessään. Pariskunnan yhdessä keräämän omaisuuden hoidolle aviopuolison poismeno ei onnekksi tuottanut ylivoimaisia ongelmia, sillä koulutuksen ja yhteisten kokemusten ansiosta Hilma Jahnssonin edellytykset jatkaa Yrjön johdolla aloitetulla tiellä olivat poikkeuksellisen hyvät.

Jo 1910-luvun taloudelliset kriisit olivat opettaneet Hilmalle kädestä pitäen, miten kovaa yritystoiminta voi olla, ja miten kohtalokkaita seurauksia vääristä arvioista voi aiheutua. Karvaat kokemukset olivat kantapäähän kautta opettaneet pariskuntaa. Viimeistään 1920-luvun alusta lähtien Hilman rooli pariskunnan liikeasioiden hoidossa oli korostunut, sillä konkurssi oli osoittanut Hilman olleen varoituksissaan oikeassa. Samalla aikaisemmin osin yltiöpäisetkin investointisuunnitelmat olivat muuttuneet realistisiksi. Useimmissa muissa silloisissa parisuh-teissa aviomiehen rooli erityisesti taloudellisissa ratkaisuisa oli täysin hallitseva. Yrjön ja Hilman tapauksessa tilanne oli kuitenkin vallitsevasta käytännöstä poikkeava, sillä Yrjö ja Hilma olivat työskennelleet hyvin tasavertaisesti, ja myös Hilma oli aktiivisesti ottanut osaa taloudellisten päätösten tekemiseen. Hilma oli aktiivinen päätöksentekoon osallistunut toimija eikä pelkästään miehensä sivusta asioita seurannut kotirouva.

Kiinteistömarkkinoiden romahtaminen 1920-luvun lopulla oli pysäyttänyt myös Jahnssonin pariskunnan suunnitelmat uusista kiinteistöinvestoinneista. Kymmenkunta vuotta aikaisemmin lähes täysin velkarahalla ostettujen kiinteistöjen talous oli vakautettu, mitä oli ratkaisevasti helpottanut korkotason yleinen lasku. Lisäksi asuntotuotannon hiipuminen lamavuosina oli palauttanut tasapainon vuokra-asuntomarkkinoille. Tyhjäät asunnot eivät enää olleet kiinteistönomistajien murheena. Näin ollen pa-

riskunnan taloudellinen asema oli tässä vaiheessa varsin vankka eikä mitään varsinaisia uhkakuvia tai riskitekijöitä ollut näköpiirissä. Näissä oloissa vastuu pariskunnan omaisuusmassan hoidosta siirtyi joustavasti Hilman harteille. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että Hilmasta tuli kiinteistöjen hoidosta vastanneen Helsingin Talotoimisto Oy:n toimitusjohtaja sekä Helsingin suomalaisen yksityislyseon omistaja ja johtokunnan puheenjohtaja.

Kiinteistöomaisuudesta huolehtiminen ja koulun toiminnan johtaminen merkitsi samalla sitä, että Hilma keskittyi pelkästään näihin tehtäviin eikä hänellä enää ollut aikaa ulkopuolisiin työtehtäviin kuten komiteoiden sihteerinä toimimiseen. Kiinteistöjen hoito oli vuosien myötä muuttunut jo pitkälti rutiinityöksi, joten eniten työtä vaati Yksityislyseon ja sen iltalinjan johtaminen. Jo Yrjö Jahnssonin elinaikana oli suunniteltu oman koulu-kiinteistön hankintaa, mutta vuosikymmenen alun lama oli pysäyttänyt nämä suunnitelmat. Nyt Hilma Jahnsson otti tämän kysymyksen uudelleen esiin. Vuonna 1938 Hilma Jahnsson teki Helsingin suomalaisen yksityislyseon omistajan ominaisuudessa Helsingin kaupungille ehdotuksen, jossa hän pyysi kaupunkia myymään koululle sopivalla paikalla kantakaupungissa sijaitsevan tontin kohtuullisin ehdoin. Kaupunki myös suostui tähän ehdotukseen ja tarjosi Hilma Jahnssonille koulun tontiksi Kaisaniemenkatu 11–13 sijainnutta tonttia. Koulun omistajan näkökulmasta kaupungin esittämät maksuehdot olivat kuitenkin niin ankarat, ettei koulun talous olisi räsistystä kestänyt, vaan johtokunnan oli pakko hylätä kaupungin tekemä tarjous.

Tämän jälkeen edessä oli yli kymmenen vuoden hiljaiselo, sillä ensiksi sotavuodet ja sitten jälleenrakennus sitoivat yhteiskunnan voimavarat niin tarkkaan, ettei tällaiseen hankkeeseen ollut mahdollisuuksia. Lisäksi pinnalle nousi vaatimuksia koko oppikoulujärjestelmän uudistamisesta, mikä synnytti epävarmuutta yksityisissä oppikouluissa ja niiden omistajissa. Uudet tuulet tulivat konkreettisesti esiin kouluhallituksen pääjohtajan Yrjö Ruudun johdolla toimineen koulujärjestelmäkomitean mietinnössä, joka valmistui vuonna 1948. Komitean tavoitteena oli koko koulujärjestelmän kehittäminen kohti yhtenäiskoulujärjestelmää. Kaikkein voimakkaimmin järjestelmän uudistamista vaativat SKDL:n edustajat. Muun muassa SKDL:n kansanedustaja Anna Nevalainen vaati, että *koululaitos on perinpohjin uudistettava, fascistiset ja militaristiset opetusohjelmat on hävitettävä*. Vastaavasti Vapaa Sana lehdessä kansakouluntarkastaja V. A. Nii-

ninen kritisoi koko koulujärjestelmää seuraavasti: *Kasvatuksen ihanteiksi oli asetettu pikkuporvarillisen ihmisen kasvattaminen, jonka hyveenä on kiihkomielinen nationalismi, ahdas uskonnollinen näkökanta, voimakas yksityisomistukseen perustuva egoismi, itsekkyyys, suomalaisen sisun ja erikoisen yli-ihmisen tavoite.*¹⁸

Vaikka 1940-luvun lopulla kaikkein radikaaleimmat äänenpainot olivat jo vaimentuneet ja keskustelut koko koulujärjestelmän uudistamisesta olivat tasoittuneet, niin koulujärjestelmän tulevaisuudesta käyty keskustelu oli ilman muuta herättänyt epävarmuutta ja ärtymistä Hilma Jahnssonin mielessä. Samalla poliittisesti värityneet kannanotot olivat osaltaan jarruttaneet Hilman halukkuutta sitoa lisää pariskunnan yhdessä keräämiä varoja koulun kehittämiseen.

Tässä yhteydessä on kuitenkin korostettava sitä, että Helsingin suomalaisen yksityislyseon omistajana Hilma Jahnssonilla oli muutamia valttikortteja, vaikka edessä olisikin ollut yhteiskunnassa tapahtuvia voimasuhteiden muutoksia. Koulun tulevaisuuden näkymiä paransi sen maine koko iltaoppikoulujärjestelmän tienraivaajana ja työväenluokasta lähteneiden nuorten itseopiskelun mahdollistajana. Jahnssonit olivat jo pitkään tehneet juuri sitä työtä, mitä nyt yhteiskunnalta kovaäänisesti vaadittiin. Lisäksi vuonna 1944 koulun rehtoriksi valittu ja iltaoppikoulua alusta lähtien johtanut Y. K. Laine oli vakaumukseltaan sosialisti, joten Hilma Jahnssonin oli helppoa torjua äärivaiemmalta tulleet syytökset.

Sotavuosien jälkeä iltaoppikoulu oli suorastaan patoutunutta kysyntää. Kuvassa italijan IV A luokan oppilaat vuonna 1952. Takana oppilailla olivat sodan ja jälleerakennuksen raskaat vuodet, mutta usko parempaan tulevaisuuteen antoi voimia.

1950-luvun alkaessa yksityisten oppikoulujen asemaa koskeva epävarmuus päättyi. Eduskunnassa hyväksyttiin uusi laki yksityisten koulujen valtionavusta. Varsinaisten palkkakoulujen lisäksi valtionapua oli mahdollista saada myös yksityisten koulujen korkokoulujen kattamiseen. Toisin sanoen valtio oli valmis maksamaan osan yksityisten koulujen tontti- ja rakennuskustannuksista. Tämän muutoksen seurauksena kysymys oman kiinteistön hankkimisesta tuli entistä ajankohtaisemmaksi. Jo samana vuonna 1950 Hilma Jahnsson lähestyi uudelleen kaupungin edustajia. Tavoitteena oli edelleen tontin saaminen aivan kantakaupungista ja sopivina tontteina Hilma Jahnsson ehdotti Pitkäsillan lähialueita eli lähinnä Kaisaniemen puistoon rajoittuneita tontteja. Sopivan alueen rajaamista näin tiukasti ydinkeskustaan Hilma Jahnsson perusteli sillä, että oppilaat olivat tulleet nimenomaan keskustassa sijaitsevaan kouluun, jolloin koulun siirto keskustan ulkopuolelle merkitsisi samalla oppilaskatoa.¹⁹

Samaan aikaan paineet kunnollisen kiinteistön saamiseksi lisääntyivät, sillä oppilasmäärän kasvu kiihtyi jo 1950-luvun alussa, kun suurten ikäluokkien edustajat tulivat kouluikäisiksi. Aluksi paineet näkyivät kansakouluissa, mutta vuosikymmenen jälkipuoliskolla myös oppikouluissa alkoi olla ankara pula oppilaspaikeista. Myös kaupungin edustajat olivat selvillä demografisista trendeistä, ja vuonna 1953 kaupunki suostui järjestämään Helsingin suomalaisen yksityislyseon käyttöön koulutontin Nordenskiöldinkatu 1:stä. Vaikka tontti olikin selvästi alkuperäisiä suunnitelmia syrjäisempi, oli koko kaupungin alueellinen rakenne kuluneina vuosikymmeninä niin perusteellisesti muuttunut, ettei vaatimuksesta rakentaa koulu aivan ydinkeskustaan enää kannattanut pitää kiinni.

Koulukiinteistön rakentaminen toteutui samoihin aikoihin perustetun Yrjö Jahnssonin säätiön puitteissa, joten tässä yhteydessä voidaan ainoastaan todeta rakentamisen alkaneen vuonna 1956 ja opetuksen uudessa koulukiinteistössä alkaneen syksyllä 1957. Kyseessä oli myös taloudellisesti niin suuri hanke, että Hilma Jahnsson jakoi vastuuta luottomieheksi nousseen professori L. A. Puntilan kanssa.

Kiinteistökysymyksen ohella Hilma Jahnsson ohjasi tiukalla otteella koulun toimintaa yleensä. Myös tässä kohden hän jatkoi niitä linjauksia, jotka jo Yrjö Jahnsson oli hahmotellut. Vaikka rehtori johtikin koulua, niin johtokunnan puheenjohtaja oli

kiinteästi mukana koulun johdossa eikä yhtään merkittävää päätöstä tehty kysymättä siitä ensin johtokunnan puheenjohtajan mielipidettä.

Koulun rehtorina jatkoi vuoteen 1938 asti eversti Gyllenbögel, jonka seuraajaksi nousi vuodesta 1931 koulussa opettanut matematiikan lehtori O. V. Savolainen. Hänen kautensa kattoi sotavuodet, sillä vuonna 1944 rehtoriksi nousi Y. K. Laine, joka oli alusta lähtien kehittänyt ja johtanut iltalinjaa. Maailmankatsomuksellisista eroista huolimatta Hilma Jahnsson luotti täydellisesti Laineeseen ja hänen merkityksensä erityisesti iltalinjan mutta myös koko koulun kehityksessä sodan ja jälleenrakennuksen vuosina oli suuri. Vuonna 1952 rehtoriksi tuli kielten maisteri Lars Frösen, joka kuitenkin jo vuonna 1957 jätti paikkansa tultuaan valituksi yliopettajaksi normaalikouluun. Hänen jälkeensä rehtoriksi valittiin teologian kandidaatti Kauko Salmenkallio. Viimeisimmässä valinnassa mukana päätöstä tekemässä oli jo vuonna 1950 koulun johtokuntaan nostettu L. A. Puntila. Hän oli oppinut tuntemaan itseään parikymmentä vuotta nuoremman Salmenkallion opiskelijamaailmassa, jossa yhtenä yhdistävänä tekijänä oli Hämmäläis-osakunta. Toinen oli ollut inspektori ja toinen kuraattori.²⁰

Tämä oli viimeinen valinta, johon myös Hilma Jahnsson merkittävästi vaikutti. Valinnassa heijastui pitkä jahnssonilainen traditio, sillä Salmenkallio tuli rehtoriksi koulumaailman ulkopuolelta. Samalla valinnassa heijastui Jahnssonin pariskunnalle tunnusomainen ideologinen avarakatseisuus, mikä nimenomaan yhdensuuntaisesti asennoituneessa oppikoulumaailmassa oli harvinaista. Rehtoreiden joukkoon mahtuivat niin Suur-Suomi- ja heimoaatetta kannattanut Gyllenbögel, vasemmistolaisen maailmankatsomuksen omannut Laine, kouluteknokraateiksi lukeutuneet Savolainen ja Frösen kuin vankan porvarillisen maailmankatsomuksen omannut Salmenkallio. Maailmankatsomuksellisista eroista huolimatta yhteisiäkin piirteitä löytyi kuten tinkimätön työ Yksityislyseon kehittämiseksi. Kyseessä ei ollut pelkkä palkkatyö, vaan omakohtaisesti koettu missio yksityisen oppikoulun ja sen oppilaiden hyväksi.

Hilma Jahnssonin ollessa johdossa opettajakunnan taso kohosi ja lähes koko opettajakunta oli myös muodollisesti pätevää. Tosin tähän vaikuttivat myös lainsäädännölliset puitteet. Valtionavun ehtona oli nimittäin muodollisesti pätevän opettajakunnan palkkaaminen. Tunnusomaista oli myös rakentava yh-

teistyö kaikkien toimintaan vaikuttavien viiteryhmien kesken. Tässä tapauksessa nämä viiteryhmät olivat omistaja eli Hilma Jahnsson, opettajakunta, oppilaat sekä viranomaisten puolelta toimintaa valvoneet kouluhallituksen tarkastajat. Tarkastuskertomuksissa koulun opetuksen taso todettiin hyväksi ja koulun täyttävän kaikki sille asetetut vaatimukset. Koulun ja viranomaisten välistä yhteistyötä helpotti merkittävästi myös se, että »taistelu valtionavusta» päättyi iltalinjan kannalta voittoon 1950-luvulla. Ensimmäisen kerran iltalinja sai valtionapua vuonna 1950. Tästä eteenpäin valtionapua saatiin vuosittain tehtävien erillisten päätösten perusteella kunnes vuonna 1960 valtioneuvosto oikeutti Helsingin yksityislyseon iltalinjan jatkuvan valtionavun piiriin. Yli kolme vuosikymmentä kestänyt taistelu valtionavun saamiseksi oli vihdoinkin päätynyt.

Kiinteistöliiketoimet jatkuivat 1930-luvun jälkipuoliskon ajan vanhojen suuntaviivojen mukaisesti. Uusia suuria investointeja ei tehty, ja painopisteenä oli kiinteistöjen ylläpito sekä lamavuosina laiminlyötyjen peruskorjausten käynnistäminen. Kiinteistöyhtiöiden velkojen supistuminen samanaikaisen korkotason laskun sekä vuokrausasteen nousun myötä varmistivat hyvän taloudellisen tuoton. Hilma Jahnssonilla oli siten aikaa perehtyä tällaisen suuren kiinteistömassan itsenäiseen hoitoon. Ilmeisesti Yrjö Jahnssonin kuolema oli kuitenkin aiheuttanut sen, ettei uusiin kiinteistöhankintoihin näinä vuosina enää ryhdytty, vaikka taloudelliset voimavarat olisivat uudet hankinnat mahdollistaneet. Samalla tämä selittää sen, että Hilma Jahnsson saattoi keskittää tarmonsä erityisesti Helsingin suomalaisen yksityiskoulun johtamiseen.

SOTAVUODET JÄHMETTIVÄT TILANTEEN

1940-lukua leimasivat sota ja jälleenrakennus. Kiinteistönomistajille ja yrittäjille laajemminkin nämä vuodet merkitsivät tilanteen jäädyttämistä muuttumattomaksi. Markkinatalousjärjestelmästä siirryttiin tiukasti säädeltyyn »komentotalouteen», jolloin voimavarojen suuntaaminen siirtyi pitkälti yksityisiltä taloussubjekteilta julkiselle vallalle. Tämä nojautui keväällä 1941 hyväksytyyn valtalakiin, joka oli voimassa vielä jälleenrakennuksenkin vuosina 1940-luvun jälkipuoliskon ajan. Lopullisesti valtalaki kumottiin vasta 1950-luvun puolivälissä. Valtalain rajoituksista Hilma Jahnssonin toimintaan eniten vaikutti

kattavaan vuokrasäännöstelyyn siirtyminen sekä 1950-luvun alkuvuosiin asti kestänyt vuokralaisen pitovelvoite.

Myös uusien kiinteistöinvestointien tekeminen oli pitkään käytännössä mahdotonta, sillä Suomen Pankki valvoi yksityiskohtaisesti pankkien lainanantoa ja hyväksyi ainoastaan sotatouuden kannalta välttämättömien lainojen myöntämisen. Esi-merkiksi kiinteistöjen ostoon tarkoitettuja lainoja ei saanut lainkaan myöntää ja kaupungeissa rakennustoiminta voitiin käynnistää vasta sen jälkeen, kun maaseudun maanhankintalain mukainen asutustoiminta oli viety päätökseen.²¹

Sotavuosina lähes kaikkia veroja oli tuntuvasti korotettu, jotta jyrkästi kasvaneet menot saataisiin katetuiksi. Lisäksi vuosina 1941 sekä 1944 säädettiin ylimääräiset omaisuudenluovutusverot, joiden tuotolla oli tarkoitus hoitaa lähinnä luovutetun alueen asukkaille määritellyt korvaukset. Suuren kiinteistömassan omistaneelle Hilma Jahnssonille kasvanut verorasitus ja erityisesti ylimääräiset omaisuusverot nousivat vaikeasti ratkaistavaksi yhtälöksi, sillä hänen pääasiallisena tulolähteenään olivat kiinteistöjen vuokratuotot. Vuokria ei tiukan vuokrasäännöstelyn vallitessa voinut juurikaan korottaa, joten omaisuuden absoluuttiseen määrään suhteutettuna vuokrat olivat erittäin alhaisia.²²

Kiinteistöjen hankintaan aikoinaan otetut velat olivat jo supistuneet kohtuulliselle tasolle, joten yhtenä vaihtoehtona olisi ollut lainanotto poikkeuksellisten verojen maksamiseksi. Tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan käytännössä ollut, sillä viranomaiset pyrkivät sotavuosina minimoimaan keinottelumahdollisuuksia ja keskeisinä keinottelualueina pidettiin verotusta ja kiinteistöjen omistusta. Suomen Pankin kirjallisten ohjeiden mukaan pankit eivät saaneet myöntää laisinkaan sellaisia lainoja, joilla olisi tarkoitus maksaa veroja tai rahoittaa kiinteistöinvestointeja. Näin Hilma Jahnssonin todelliset vaihtoehdot olivat vähissä.

Ainoaksi realistiseksi vaihtoehdoksi jäi omaisuuden realisointi, mikä merkitsi sekä 1941 että 1944 yhden kiinteistön myyntiä. Tulevan säätiön kannalta ratkaisu oli valitettava, sillä kummankin kiinteistön myynti ajoittui tilanteeseen, jossa kiinteistöjen hinnat olivat poikkeuksellisen alhaiset. Lisäksi myynnit ajoittuivat vaiheeseen, jossa inflaatio oli jyrkässä nousussa ja kiinteistöt tarjosivat automaattisen inflaatiosuojan. Minkäänlaisena kritiikkinä Hilma Jahnssonin taloudenpitoa kohtaan tätä ei kuitenkaan voi pitää, sillä vaihtoehdot olivat vähissä – ainakin silloin kun haluttiin toimia lain ja viranomaisten määräämissä puitteissa.

SÄÄTIÖN PERUSTAMINEN

Säätiön synty pitkäaikaisen kypsyttelyn tulos

Jahnssonin pariskunnalla ei ollut jälkeläisiä eikä Hilma Jahnssonilla äitinsä kuoleman jälkeen ollut yhtään läheistä sukulais-takaan, sillä hänen ainoa veljensä oli kuollut heti aikuisikään tultuaan. Alkuaan pariskunnan yhteydet Yrjön lähisukulaisiin olivat olleet kiinteät, mutta vuosien kuluessa siteet olivat löystyneet, mistä konkreettisena osoituksena oli oman kesähuvilan hankkiminen Terijoelta 1920-luvulla. Tämän jälkeen yhteydet Jahnssonin suvun kiintopisteenä olleeseen Kallioniemen huvi-laan olivat entisestään hiipuneet.

Tätä taustaa vasten arvioituna on varsin luonnollista, että jossain vaiheessa pariskunnan keskusteluissa nousi esiin ajatuk-sia omaisuuden säätiöimisestä. Ensimmäisen kerran tämä nousi virallisesti esiin vuonna 1925, jolloin Hilma ja Yrjö Jahnsson allekirjoittivat keskinäisen testamentin jommankumman puo-lison kuolemantapauksen varalta. Allekirjoituksen tapahtuessa Jahnssonin pariskunta eli vielä aktiivisinta keski-ikää eli kum-pikaan ei ollut täyttänyt 50 vuotta. Näin varhainen päätös omai-suuden säätiöimisestä vahvistaa samalla edellä esitettyä tulkin-taa, jonka mukaan jo Yksityislyseon ja sen iltalinjan perustami-nen ja johtaminen merkitsivät käytännössä säätiömäisen toi-minnan käynnistämistä.²³

Testamentin mukaan pariskunnan yhdessä luomasta omai-suudesta muodostettaisiin säätiö. Testamentissa mainittiin jo tällöin melko tarkkaan tulevan Hilma ja Yrjö Jahnssonin sää-tiön toimintamuodot ja säätiön hoidosta vastaavat tahot. Hei-moaate oli tässä vaiheessa Yrjö ja samalla myös Hilma Jahnssonin suurimman mielenkiinnon kohde, joten säätiön tuotosta olisi käytettävä valtaosa etuvartiokansojen toimintaa edistävään työhön. Toinen kohde olisi Helsingin suomalaisen yksityisly-seon tukeminen ja kolmantena kohteena lääketieteellisen sekä kansantaloustieteellisen tutkimuksen tukeminen. Säätiön toi-mintaa ohjaisi hoitokomitea, jossa näkyvä asema akateemisen maailman edustajien ohella olisi ollut Etuvartiokansojen Klu-

bia ja Suomalaisuuden Liittoa edustaneilla jäsenillä. Maanviljelijäin harrastusten ja Pellervon edustajana olisi kirjailija Santeri Alkio.

Säätiön talouden hoidosta oli myös melko yksityiskohtaiset säädökset. Omaisuutta olisi hoidettava liikeperiaatteiden mukaisesti. Omaisuus olisi etupäässä pidettävä kaupunkikiinteistöissä, erityisesti Helsingissä sijaitsevissa kiinteistöissä. Omaisuuden tuotosta voitaisiin kymmenesosa siirtää vuosittain ulkomaille, mikäli säätiön Suomessa olevan omaisuuden asema vaarantuisi.

Suunnitelmat säätiön perustamisesta olivat siten kypsyneet jo vuosikymmenen ajan, kun Yrjö Jahnsson talvella 1936 sairastui ja sitten muutaman kuukauden sairastelun jälkeen kuoli. Tämä merkitsi sitä, että Hilma Jahnsson oli vähitellen valmistautunut yhteisesti kerätyn omaisuusmassan hoitoon. Niinpä Hilma Jahnsson pian miehensä kuoleman jälkeen laati uuden testamentin, jotta omaisuuden hoito järjestyisi kivuttomasti myös hänen kuolemansa jälkeen. Hilma Jahnssonin vaatimattomalla luonnella kuvastaa se, että nyt säätiön nimestä oli pudotettu hänen oma nimensä pois eli nimeksi tulisi Yrjö Jahnssonin säätiö, jolle hänen koko omaisuutensa siirtyisi. Säätiön hoidossa olisi noudatettava samoja periaatteita kuin oli noudatettu Yrjön ja Hilman eläessä eli omaisuus olisi edelleenkin pidettävä kiinni helsinkiläisissä kiinteistöissä. Näkemykset säätiön tehtävistä olivat kymmenessä vuodessa kuitenkin selvästi muuttuneet. Enää painopiste ei ollut heimoatteen tukemisessa, vaan ensisijaisesti kansantaloustieteen, finanssiopin sekä sosiaalipolitiikan alueille liittyvien tutkimusten edistämisessä. Etusija olisi annettava sellaisille tutkimuksille, jotka veisivät eteenpäin Yrjö Jahnssonin käynnistämää tutkimussuuntaa. Apurahojen ohella nostettiin esiin myös ajatus tieteellisen tutkimuslaitoksen perustamisesta.

Säätiöajatus täsmentyi edelleen Hilma Jahnssonin ajatuksissa, mikä näkyi hänen vuonna 1944 laatimassaan uudessa testamentissa. Nyt Hilma Jahnsson määräsi kaiken omaisuutensa Professori Yrjö Jahnssonin säätiölle, jonka toiminta olisi entistä yksityiskohtaisemmin määritelty. Säätiö tukisi suomenkielistä kansantaloudellista tutkimusta, mikä olisi edelleen rajattu lähinnä raha- ja palkkateoreettiseen tutkimukseen sekä finanssiopilliseen ja talouspoliittiseen tutkimukseen. Lisäksi säätiö voisi tukea erityistapauksissa lääketieteellistä ja kemiallista tutki-

musta. Tuki koostuisi apurahoista, kirjallisuuden julkaisemisesta, opettajien ja tutkijoiden virkojen perustamisesta sekä kansantaloustieteellisen tutkimuslaitoksen ylläpitämisestä. Erityiskohtana oli perusteellisen tutkimuksen laadinta Yrjö Jahnssoinin tutkimustyöstä ja hänen ajattelunsa kehittymisestä.²⁴

Testamentin mukaan säätiön omaisuutta on hoidettava liikeperiaatteita noudattaen. Mikäli olosuhteiden muutos ei tee sitä mahdolliseksi, on varoja hoidettava pääasiassa entiseen tapaan. Toisin sanoen omaisuus on sijoitettava kiinteistöihin. Olosuhteiden vaatiessa varat voidaan sijoittaa myös kiinnelainoihin. Helsingin suomalaisen yksityislyseon toimintaa on jatkettava niin kauan kuin se katsotaan tarpeelliseksi ja mahdolliseksi. Jos koulu jatkuvasti tuottaa huomattavaa taloudellista tappiota, voidaan sen toiminta lopettaa. Säätiön toimesta ja varoilla voidaan rakennuttaa koulutalo koululle vuokrattavaksi.

Tässä vaiheessa kuvaan astuivat kuitenkin ulkoiset tekijät, jotka viivästyttivät säätiöajatuksen toteuttamista. Hävitty sota merkitsi samalla voimasuhteiden perusteellista muutosta suomalaisessa yhteiskunnassa. Eduskunnassa tämä näkyi vasemmiston merkityksen kasvuna ja hallitusvastuun siirtymistä vasemmistopuolueille ja maalaisliitolle. Pinnalle nousivat yleiset vaatimukset koko yhteiskunnan »demokratisoisesta». Konkreettisesti tämä näkyi muun muassa elinkeinoelämän sosialisointia valmistelevan komitean asettamisena vuonna 1945 sekä suunnitelmina koulujärjestelmän demokratisoisesta, mistä edellä on jo ollut puhetta.

Alkuvuosina julkisuudessa esitetyt uudistusvaatimukset olivat erittäin tiukkoja. Tilannetta kärjisti kommunistien perillisen Suomen kansan demokraattisen liikkeen (SKDL) ja Suomen sosialidemokraattisen puoleen (SDP) ankara kamppailu työväestön sieluista. Vuoden 1948 kuluessa kamppailu kääntyi kuitenkin SDP:een voitoksi. Vaikka puolueen virallinen ohjelma olikin luonteeltaan varsin sosialistinen ja radikaali, niin käytännön politiikassa äänenpainot tasapainottuivat ja vaatimukset yhteiskuntajärjestelmän radikaalista muutoksesta vaimentuivat. Sosialisointikomiteallekin esitetyt määrärahat hylättiin eduskunnassa vuonna 1949 ja komitean toiminta loppui.²⁵

Hilma Jahnssoinin asemaan lukuun ottamatta hänen rooliaan Helsingin suomalaisen yksityislyseon omistajana nämä uudet suuntaukset eivät suoranaisesti vaikuttaneet. Tosin hän saattoi tuntea oikeutettua huolta siitä, millaiseksi suurkiinteis-

töjen omistajan asema sodan jälkeisessä »toisessa tasavallassa» muodostuisi ja olisiko uudessa yhteiskuntajärjestelmässä tilaa yksityiselle oppikoululle. Esimakua tulevasta oli jo aavisteltavissa; millaiseksi kiinteistönomistajan toimintavapaus supistuu, kun viranomaiset säätelevät yksityiskohtaisesti vuokrat ja antavat määräyksiä vuokralaisten sijoittelusta. Samaan aikaan oli myös julkisuudessa yhä painokkaammin tuotu esiin vaatimuksia oppikoululaitoksen »kansanvaltaistamisesta».

Myös kysymys kulttuurijärjestöjen ja säätiöiden asemasta oli nostettu esille. Samalla lailla kun haluttiin lisätä yhteiskunnan panosta taloudellisten organisaatioiden valvonnassa, haluttiin lisätä yhteiskunnallista valvontaa kulttuurin ja tieteen alueilla. Myös näillä alueilla vasemmisto halusi lisätä vaikutusmahdollisuuksiaan, ja perustelut säätiöiden valvonnan lisäämisestä olivat ideologisesti analogisia sosialisointikomiteassa esiin nostettujen perustelujen kanssa. Säätiöt olivat traditionaalisesti lähellä yliopistomaailmaa, missä oikeistolaisella ajattelulla oli hegemonia-asema. Vasemmiston edustajat pelkäsivät kulttuurijärjestöjen ja säätiöiden pönkittävän entisestään tätä oikeistohegemoniaa, joten myös niiden hallintoon olisi saatava uusia kansanvaltaisesti ajattelevia tahoja.

Tilanteen muuttamiseksi SKDL:ää edustanut kansanedustaja Anna Nevalainen jätti keväällä 1945 aloitteen kulttuurijärjestöjen ja säätiöiden saattamisesta valtion valvontaan. Nevalaisen jättämä aloite havahdutti välittömästi säätiöiden edustajat, jotka totesivat tilanteen uhanalaiseksi. Samalla säätiöiden johtoon kuuluneet henkilöt totesivat tarpeelliseksi käynnistää suurimpien säätiöiden välisen yhteistyön, jotta työ säätiöiden oikeudellisen aseman turvaamiseksi tehostuisi. Ensimmäisenä virallisena yhteisesiintymisenä voidaan pitää suurimpien säätiöiden edustajien – merenkulkuneuvos Antti Wihuri (Jenny ja Antti Wihurin rahasto), tohtori Aarne Anttila (Kordelinin säätiö), professori Lennart Simons (Svenska Kulturfondet) sekä tohtori L. A. Puntila (Suomen Kulttuurirahasto) – esiintymistä eduskunnan sivistysvaliokunnassa. Säätiöiden edustajat torjuivat jyrkästi väitteet toiminnan yksipuolisuudesta. Samalla he kuitenkin korostivat sitä, että säätiöiden hallintoelinten kansanvaltaistamiselle ei nykyisenkään järjestelmän puitteissa olisi mitään esteitä. Lisäksi säätiöt toimivat jo nyt oikeusministeriön valvonnan alaisina, joten tarvetta lisävalvontaan ei ole. Aloite säätiöiden »sosialisoimisesta» saikin saman kohtalon kuin edellä mai-

nittu sosialisointikomitea eli eduskunta hylkäsi pari vuotta kestäneen käsittelyn jälkeen Anna Nevalaisen aloitteen vuonna 1947.

Vaikka välittömät uhkakuvat olivatkin poistuneet jatkoivat suurimpien säätiöiden edustajat yhteistyötään ja viranomaisiin päin kohdistuvaa »lobbausta». Konkreettisenä toimena oli säätiöiden omistusoikeutta käsittelevän asiantuntijalausannon pyytäminen professori Kaarlo Kairalta. Lausunnossaan Kaira käsitteli kysymystä siitä, miten varmistetaan säätiöiden omistusoikeuden perustuslain mukainen suoja ja mitä tällaisen suojan saaminen edellyttää säätiön säännöiltä. Muina yhteistyömuotoina oli yhteisen stipendikortiston aikaansaaminen sekä säätiöiden ja rahastojen tekemän kulttuurityön koordinointi.²⁶

Hilma Jahnsson oli luultavasti näinä epävakaina vuosina pohtinut jatkuvasti sitä, miten pariskunnan keräämän omaisuusmassan sekä oman yksityisen koulun jatkuvuus voitaisiin parhaiten turvata. Hän oli ilman muuta selvillä tästä säätiöiden ja rahastojen ympärillä käydystä keskustelusta ja asian kääntymisen nopeasti säätiöiden eduksi vahvisti Hilma ja Yrjö Jahnssonin jo 1920-luvulla aloitetun suunnitelman toteuttamista. Säätiön avulla omaisuuden säilyminen voitaisiin uusissakin oloissa parhaiten turvata.

Pahimmat epävarmuustekijät olivat poistuneet, joten Hilma saattoi ryhtyä käytännön toimiin. Sopivaksi neuvonantajaksi ja asiantuntijaksi nousi L. A. Puntila, jonka Hilma Jahnsson oli oppinut tuntemaan jo ennen sotia. Puntila oli nimittäin 1930-luvulla ollut aktiivisesti mukana Suomalaisuuden liiton toiminnassa, missä myös Jahnssonin pariskunta oli ollut näkyvästi mukana. Puntilan yhteiskunnallisissa näkemyksissä oli muutenkin yhteisiä piirteitä Hilma Jahnssonin näkemysten kanssa. Tällaisia piirteitä olivat muun muassa luja luottamus koulutuksen mukanaan tuomaan edistykseen, tarve tasoittaa yhteiskunnassa vallitsevia ristiriitoja ja ennakkoluoton kyky työskennellä sellaisten henkilöiden kanssa, joiden ideologinen tausta saattoi olla täysin erilainen. Varsin luontevana voi siten pitää Hilma Jahnssonin päätöstä pyytää Puntila Helsingin suomalaisen yksityislyseon johtokunnan jäseneksi vuonna 1950.

Suomen Kulttuurirahaston yliasiamiehenä työskennellyt Puntila ehdotti ratkaisuksi Kulttuurirahaston yhteyteen perustettavaa nimikkorahastoa, jolloin omaisuuden haltijaksi tulisi Kulttuurirahasto. Myös Hilma Jahnsson hyväksyi tämän suun-

nitelman. Näin Puntila saattoi laatia tai pikemminkin laadituttaa luonnoksen lahjakirjaksi sekä nimikkorahaston ohjesäännöksi. Luonnoksen mukaan rahaston nimeksi olisi tullut Yrjö ja Hilma Jahnssonin rahasto, jonka tavoitteena olisi ollut kansantaloudellisen tutkimuslaitoksen perustaminen. Laitos tarjoaisi puitteet kolmen vuoden ajaksi kerrallaan valituille stipendiaateille, jotka tutkimusstipendin lisäksi saisivat mahdollisuuden täydentää opintojaan ulkomaille suuntautuville tutkimus- ja esitelmämatkoilla. Lisäksi tutkimuslaitos kutsuisi Suomeen tunnettuja kansainvälisiä taloustieteilijöitä. Tutkimuslaitos oli määrää sijoittaa johonkin Hilma Jahnssonin omistamaan kiinteistöön.

Kaiken piti olla selvää, mutta suunnitelman lopullisen toteuttamisen esteeksi nousivat vanhat parin vuosikymmenen takaiset haamut. Juuri samana vuonna 1949 Suomen Kulttuurirahaston elinikäiseksi kunniaesimieheksi oli kutsuttu tasavallan presidentti Juho Kusti Paasikivi. Jo aikaisemmin vuonna 1937 saman kunnian oli saanut osakseen Suomen Pankin johtokunnan puheenjohtaja Risto Ryti. Tällöin Hilma Jahnssonin mieleen palautuivat 1920-30-lukujen vaihteen vuodet, jolloin nämä molemmat Suomen Kulttuurirahaston kunniaesimiehet olivat olleet Yrjö Jahnssonin kiivaimpia kriitikkoja. Ankaran kritiikin jättämät arvet olivat niin syvät, ettei Hilma Jahnsson halunnut missään tapauksessa jättää omaisuuttaan Kulttuurirahastolle. Lähes loppuun asti viety suunnitelma kaatui aivan kalkkiviivoilla.²⁷

Säännöt vahvistetaan

Ajatus omaisuuden käyttämisestä yleishyödyllisiin tarkoituksiin ei kuitenkaan muuttunut miksikään, ja nyt edessä oli lopullinen päätös itsenäisen säätiön perustamisesta. Tämä vaihe vei vielä muutamia vuosia, mutta vuonna 1954 tilanne oli lopullisesti kypsynyt. Joulukuussa 1954 oikeusministeriö vahvisti Yrjö Jahnssonin säätiön perustamisen. Hilma Jahnssonin allekirjoittaman säädöksen mukaan säätiön tarkoituksena on suomalaisen kansantaloustieteellisen ja lääketieteellisen tutkimuksen edistäminen. Kansantaloustieteen sisällä etusijalla ovat raha- ja palkkateoreettiset tutkimukset sekä näiden jälkeen finanssiopin ja talouspolitiikan alueisiin kuuluvat tutkimukset. Lääketieteen

tukeminen on rajattu teoreettisesti tai käytännöllisesti tärkeisiin hankkeisiin. Tieteen tukeminen toteutetaan lähinnä tutkijoille myönnettävien stipendien muodossa. Erityiseksi velvoitteeksi säännöissä määrättiin, että Yrjö Jahnssonin jälkeensä jättämät käsikirjoitukset on järjestettävä ja säilytettävä tutkijoiden käyttöä varten. Näiden ja muiden käytettävissä olevien lähteiden pohjalta on säätiön toimeksiannosta laadittava ja julkaistava selvitys hänen tutkimuksistaan, niiden tuloksista sekä hänen mielipiteidensä kehityksestä.

Säännöissä heijastui Jahnssonin pariskunnan vanha lempilapsi eli kielikysymys, joka oli jo ollut perimmäisenä pontimena yksityisen oppikoulun perustamisessa. Sen sijaan Helsingin suomalaisen yksityislyseon tukemista ei säännöissä suoraan mainittu. Toisaalta sitä ei säännöissä myöskään poissuljettu, kuten seuraava ote säännöistä osoittaa: *»Säätiön tarkoituksena on suomalaisen kansantaloustieteellisen ja lääketieteellisen tutkimuksen edistäminen sekä suomenkielisten oppi- ja tutkimuslaitosten ylläpitäminen tai tukeminen. oppi ja tutkimuslaitoksiin nähden on etusijalle asetettava oppikoulut ja kansantaloudelliset tutkimuslaitokset;»*

Tässä kohden näkyi neuvonantajana toimineen L. A. Puntilan kädenjälki. Hän oli hyvin selvillä oikeastaan kaikista tärkeistä yhteiskunnallisista kysymyksistä, ja hänen tietolähteensä kattoivat kaikki poliittiset suunnat. Tällöin hän myös tiesi, että koko koululaitosjärjestelmä oli suurten muutosten edessä ja näissä muutoksissa yksityisten koulujen asema oli uhanalainen. Säätiön varojen kohtuuton sitominen koulun ylläpitämiseen saattaisi siten tulevaisuudessa jopa uhata koko säätiön olemassaoloa, joten säätiön käsiä ei säännöissä kannattaisi sitoa liian tiukkaan Helsingin suomalaisen yksityislyseon ylläpitämiseen.

Kansantaloustieteen asettaminen tärkeimmäksi painopistealueeksi oli Yrjö Jahnssonin tausta huomioiden itsestään selvä ratkaisu. Lääketieteen valintaan sen sijaan vaikuttivat perustamisvaiheen yhteiskunnalliset olot. Aivan varmoja markkinatalouteen pohjautuvan talousjärjestelmän ikuisuudesta ei oltu, jolloin talousjärjestelmän mahdollisesti muuttuessa lääketiede säilyisi arvovapaana tutkimusalueena ja sopisi tällaisessa tilanteessa myös säätiön perustajien arvomaailmaan.

Säätiön aloittaessa toimintansa Hilma Jahnsson oli vielä henkisesti ja fyysisesti erinomaisessa kunnossa ja sääntöjen mukaan hän kuului automaattisesti säätiön hallitukseen elinikänsä

ajan toimien samalla sen puheenjohtajana. Lisäksi hallitukseen kuului kaksi muuta Hilma Jahnssonin valitsemaa jäsentä. Jäsenen toimikausi oli viisi vuotta. Jäsenen toimikausia ei ole rajattu, mutta hallituksessa on aina oltava yksi sellainen jäsen, joka on valittu ensimmäiseksi toimikaudekseen.

Vuonna 1963 hallituksen jäsenmäärä nostettiin viiteen jäseneseen. Kahden uuden jäsenen valinta määriteltiin siten, että toinen edustaa kansantaloustiedettä ja toinen talouselämän tunteudesta. Ensin mainittu valitaan kolmesta Kansantaloustieteellisen yhdistyksen johtokunnan esittämästä ehdokkaasta. Jälkimmäinen vastaavasti kolmesta Kauppakorkeakoulun hallituksen ehdottamasta ehdokkaasta. Kauppakorkeakoulun mahdollisen valtiollistamisen yhteydessä säätiön hallitus miettii valintaorganisaation uudelleen. Tämä kohta muuttui vuonna 1976 siten, että ehdotuksen tekijäksi tuli Helsingin kauppakorkeakoulun tukisäätiö.²⁸

Säätiölain mukaan säätiön hallitus voi vapaasti täydentää itse itseään. Päätösvapautta on kuitenkin Yrjö Jahnssonin säätiön säännöissä rajattu siten, että viisijäsenisen hallituksen jäsenistä kaksi jäsentä on valittava ulkopuolisten nimeämistä, tietyt edellytykset täyttävistä ehdokkaista ja siten, että ainakin yhden hallituksen jäsenen on oltava ensimmäisellä toimikaudellaan. Säännöillä on haluttu varmistaa se, että Yrjö Jahnssonin säätiön hallituksessa on kansantaloustieteen ja talouselämän asiantuntemusta sekä että hallituksen jäsenet vaihtuvat.

Sääntöjen mukaan hallitus kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa. Keväällä pidettävässä vuosikokouksessa tärkeimpänä asiana ovat normaalit vuosikokousasiat kuten tilinpäätöksen vahvistaminen ja päätös siitä, antaako edellisen vuoden hallinto aihetta ryhtyä joihinkin toimenpiteisiin. Sananmuoto johuu siitä, että säätiölaissa ei ole säännöksiä vastuuvapauden myöntämisestä. Säätiön toimielimen alemmalle toimielimelle mahdollisesti myöntämällä vastuuvapaudella ei siten ole oikeudellista merkitystä. Täten vuosikokouksen hyväksymisen jälkeenkin viranomaiset voivat ryhtyä toimenpiteisiin »vastuuvapauden» saanutta kohtaan. Säätiön syyskokouksessa puolestaan päätetään stipendien ja muiden avustusten myöntämisestä, seuraavan vuoden talousarviosta sekä valitaan uudet hallituksen jäsenet erovuoroisten tilalle.

Jahnssonin säätiön käytännön toimintaa johtaa varainhoitokunta, johon kuuluvat hallituksen puheenjohtaja, yksi hallituk-

sen keskuudestaan vuodeksi kerrallaan valitsema jäsen sekä säätiön asiamies. Asiamiehen tehtäviksi säännöt määrittävät hallituksen ja varainhoitokunnan antamien ohjeiden mukaisesti säätiön juoksevien asioiden hoitamisen. Tosin säätiön alkuvuosina Hilma Jahnsson piti asiat tiukasti omissa käsissään. Hänen vahvaa asemaansa korosti myös se, että ensimmäisten sääntöjen mukaan sääntöjä ei perustajan eläessä voitu muuttaa ilman perustajan nimenomaista suostumusta. Tämä säännös oli Hilma Jahnssonin kuoleman jälkeen tarpeeton, joten sittemmin tämä kohta poistettiin säännöistä. Hilma Jahnssonin vetäytymisen jälkeen varainhoitokunnan merkitys entisestään korostui, koska siellä sekä tehtiin tärkeimmät säätiön tulevaisuutta koskevat strategiset linjaukset että valvottiin säätiön operatiivista toimintaa.

Yrjö Jahnssonin säätiön sääntöjen mukaan tilintarkastajia on kolme sekä heillä varamiehet. Näistä vähintään kahden varamiehineen on oltava KHT-tilintarkastaja. Tilintarkastajista kaksi valitsee säätiön hallitus ja yhden nimittää KHT-yhdistys. Tällä alusta lähtien käytössä olleella järjestelmällä on haluttu varmistaa tilintarkastajien korkea ammattitaito ja luotettavuus. Säännöt ovat siten tiukemmat kuin säätiölaki, jonka mukaan hallitus valitsee tilintarkastajat ja vähintään yhden tilintarkastajan on oltava hyväksytty tilintarkastaja (HTM- tai KHT-tilintarkastaja). Tosin nykyään lakikin edellyttää, että kaikissa suurissa säätiöissä on oltava ainakin yksi KHT-tilintarkastaja. Yrjö Jahnssonin säätiössä kaikki tilintarkastajat ovat jo vuosikautia olleet KHT-tilintarkastajia.²⁹

Käsitteenä säätiö on varsin ongelmallinen, sillä säätiö ei ole yhteisö kuten yhtiöt tai yhdistykset. Säätiön muodostaa tietty omaisuus, jota käytetään säätiön säännöissä määrättyjen tavoitteiden toteuttamiseen. Samalla tämä merkitsee sitä, että säätiöllä ei ole omistajaa eikä jäseniä. Näiden sijaan säätiössä hallituksen jäseniä voidaan luonnehtia »uskotuiksi miehiksi», jotka on valtuutettu pitämään säätiön perustajan puolesta huolta säätiön varallisuudesta ja joiden toiminnan ohjenuorana on säätiön perustajan sääntöihin kirjattu tahto.

Täten säätiössä eivät myöskään toimi normaalit hallintarakenteet, joissa toiminnan ylimpinä valvojina ovat joko omistajat tai jäsenet. Sen sijaan säätiössä Patentti- ja rekisterihallitus valvoo, että säätiön hallintoa hoidetaan lain ja säätiön sääntöjen mukaan. Käytännössä valvonta toteutuu siten, että säätiöt toi-

mittavat viranomaisille jäljennökset tilinpäätösasiakirjoista. Viranomaisten mahdollisuudet tehokkaaseen valvontaan ovat kuitenkin rajalliset, mikä korostaa säätiöissä tilintarkastajien roolia säätiöiden toiminnan todellisina valvojina. Tilintarkastajat valvovat, että säätiö toteuttaa sille säännöissä määrättyä tarkoitusta ja että säätiön varat on sijoitettu asianmukaisesti. Tilintarkastajat myös valvovat säätiön toimielimille maksettujen palkkioiden kohtuullisuutta.

Yrjö Jahnssonin säätiön taloudenhoidosta säännöt toteavat seuraavasti: säätiön varat on sijoitettava tuloa tuottavasti mahdollisimman vakavaraisesti. Säätiön pääomaa ei säätiön perustajan eläessä voida ilman hänen suostumustaan sijoittaa toisin kuin ne säätiölle luovutettaessa on sijoitettu. Nyt voimassa olevissa säännöissä viimeksi mainittu lause on luonnollisesti poistettu.

Säännöt yhdessä säätiöiden toimintaa säätelevän lain kanssa määrittävät säätiön toiminnan juridiset puitteet. Jahnssonin säätiön tapauksessa on lisäksi otettava huomioon se, että Hilma Jahnsson perusti säätiön vaiheessa, jossa hän vielä aktiivisesti toimi. Tämän seurauksena näitä virallisia säännöksiä tulivat täydentämään ne epäviralliset toimintatavat, jotka hahmottuivat Hilma Jahnssonin puheenjohtajuuden vuosina. Näiden epävirallisten sääntöjen tai toimintamuotojen hahmottumisessa puolestaan ratkaiseva merkitys oli Hilma Jahnssonin omilla kokemuksilla suuren kiinteistöomaisuuden keräämisessä ja hoitamisessa.

Tällaisista epävirallisista Jahnssonin säätiön toimintaa ohjaavista normeista voidaan ainakin nostaa esiin pyrkimys liikeperiaatteiden noudattamiseen taloudenhoidossa. Säätiön perustaja Hilma Jahnsson lähti siitä, että säätiön taloudellinen pohja rajoittuu Yrjön ja hänen jättämänsä omaisuuteen, jota ei uusilla lahjoituksilla juurikaan lisätä. Tämän vuoksi säätiön omaisuutta oli hoidettava tehokkaasti, jotta se säilyttäisi arvonsa ja mielellään vielä kasvaisi ja siten turvaisi säätiön tulevaisuuden. Hilma Jahnssonin omat kokemukset liike-elämässä korostivat lisäksi kiinteistösijoittamisen ensiarvoisuutta. Kiinteistöt takasivat sekä tasaisen tulovirran että suojan inflaatiota vastaan. Tämä ei myöskään ole ristiriidassa säätiölain kirjaimen kanssa, mikä edellyttää säätiön varallisuuden hoitamista tuloa tuottavalla ja varmalla tavalla. Lain hengessä korostuu kuitenkin nimienomaan varmuus eli kohtuuttoman riskinoton välttäminen.

Tieteellistä tutkimusta ohjaavana epävirallisena normina kannattaa nostaa esiin Hilma Jahnssonille tunnusomainen kansainvälisyys. Hän oli itse yhdessä tulevan miehensä Yrjön kanssa harjoittanut jatko-opiskeluja Keski-Euroopassa ja korosti kansainvälisten yhteyksien tärkeyttä. Niinpä säätiön suunnittelun alkuvaiheista lähtien tavoitteeksi asetettiin kansainvälisten yhteyksien luominen. Yhdeksi keinoksi nähtiin ulkomaisten huippututkijoiden kutsuminen Suomeen. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan myös jatkokoulutusvaiheessa olevilla nuorilla tutkijoilla on oltava mahdollisuus päästä jatkamaan opintojaan ulkomaisiin huippuyliopistoihin.

Aivan oma lukunsa on koulun asema säätiön perustajan mielessä. Vaikka koulun asema säätiön säännöissä olikin painettu hieman taka-alalle, niin Hilma Jahnssonille koulu oli loppuun asti erittäin tärkeä asia. Tämän myös Hilma Jahnssonin hyvin tunteva Puntila täydellisesti ymmärsi. Vain tätä taustaa vasten ovat ymmärrettävissä ne suuret taloudelliset uhraukset, jotka Helsingin yksityiskoulun hyväksi tultiin tekemään.⁵⁰

SÄÄTIÖ KASVATTA SIIJOITUSOMAISUUTTAAN

Säätiön toiminta vakiintuu Hilma Jahnssonin johdolla

Säätiön toiminnan vakiinnuttaminen vei kymmenkunta vuotta, mihin olivat syynä useat eri tekijät. Ensiksikin Hilma Jahnssonin omaisuuden siirto säätiölle vei osin teknisistäkin syistä johtuen useita vuosia. Toiseksi säätiön hallituksen ajasta vei koulukiinteistön rahoituksen organisointi suuren osan. Kolmanneksi tilannetta hankaloitti se, että säätiön ja koulun välistä suhdetta ei oltu kunnolla täsmennetty. Tilanne selkiintyi lopullisesti vuonna 1964, kun Hilma Jahnsson lahjoitti hallitsemansa Helsingin yksityislyseon kannatusosakeyhtiön osakkeet säätiölle. Myös L. A. Puntilalla oli yksi osake, jonka hän vastaavasti lahjoitti säätiölle. Kolmantena osakkaana oli ollut Jahnssonien ystävä J. A. Tamminen, joka jo muutamia vuosia aikaisemmin oli lahjoittanut kannatusosakeyhtiön osakkeensa säätiölle. Oma merkityksensä oli myös sillä, että alkuvaiheissa tuotti lieviä ongelmia säätiön asiamiehen roolin määrittely. Hilma Jahnssonin ei ollut helppoa siirtää toiminnan käytännön johtoa asiamiehelle, jonka seurauksena kaksi ensimmäistä asiamiestä jossain määrin turhautuivat työhönsä ja etsiytyivät muihin tehtäviin.

Säätiön ensimmäiseen hallitukseen tulivat mukaan Hilma Jahnssonin henkilökohtaisesti valitsemat jäsenet eli professori L. A. Puntila sekä FM J. A. Tamminen. Puntila oli vuodesta 1952 lähtien ollut Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa poliittisen historian professorina. Hänen kytkennöistään säätiömaailmaan on jo edellä ollut puhetta. Yrjö Jahnssonin säätiöön tullessaan hän toimi samaan aikaan Suomen Kulttuurirahaston hallituksen puheenjohtajana. Kulttuurirahaston välityksellä hän oli puolestaan kytköksissä Huhtamäki-yhtymään, jossa hänet oli valittu hallintoneuvoston puheenjohtajaksi vuonna 1946 sekä johtokunnan puheenjohtajaksi vuonna 1957.

J. A. Tamminen oli Jahnssonien perheystävä jo 1920-luvulta lähtien. Tämän osoittaa Tamminsen valinta Helsingin suomalaisen yksityislyseon johtokunnan jäseneksi vuonna 1936. Johto-

kunnassa hän jatkoi vuoteen 1963 asti. Hilman viimeisessä vuonna 1944 päivätyssä testamentissa Tamminen oli määrätty testamentin toimeenpanijaksi.

Nämä säätiön kolme hallituksen jäsentä muodostivat samalla koulun johtokunnan enemmistön eli säätiön ja koulun välillä vallitsi kiistaton personaaliunioni. Säätiön hallituksessa Tamminen toiminta passivoitui 1960-luvun alkuvuosina eikä hän syksyn 1962 jälkeen enää osallistunut hallituksen kokouksiin, vaikka jäsenenä hän muodollisesti pysyi vuoden 1964 loppuun asti.

Puntilan ja Tamminen kohdalla on nähtävissä mielenkiintoinen yhteys jo 1920-luvun lopulta lähtien. Kummatkin olivat olleet Akateemisen Karjala-Seuran jäseniä. He olivat kuitenkin kuuluneet siihen laillisuutta korostaneeseen ryhmittymään, joka oli seuran julistauduttua Mäntsälän kapinan tukijaksi ilmoittanut Ylioppilaslehdessä 30.4.1932 julkaistulla avoimella kirjeellä eroavansa seurasta. Välittömästi nämä samat henkilöt olivat perustaneet Kärki r.y. nimisen seuran, jonka johtaviin jäseniin sekä Puntila että Tamminen kuuluivat.

Kärki r.y:n ohjelman mukaan seura työskenteli muun muassa kansallistunnon herättämiseksi ja oikeutettujen oikeuksien saavuttamiseksi suomalaiselle väestölle, yhteiskunnallisten ennakkoluulojen hävittämiseksi sekä erityisesti vähävaraisen väestön sivistyksellisen ja taloudellisen aseman parantamiseksi, jotta suomalaiskansallinen eheytyminen olisi toteutunut. Seura toimi myös ulkosuomalaisten ja heimokansojen aseman parantamiseksi. Seuran toiminnan kulmakivinä olivat lakien kunnioitus ja luokkavastakohtaisuuksien lieventäminen.³¹

Yrjö ja Hilma Jahnssonin yhteiskunnalliset näkemykset 1920–30-luvuilla olivat täysin samansuuntaiset Kärki-seuran ohjelmassa esitettyjen tavoitteiden kanssa. Kuluneet pari vuosikymmentä eivät myöskään olleet merkittävästi muuttaneet Hilma Jahnssonin yhteiskunnallisia näkemyksiä, joten tätä taustaa vasten tarkasteltuna säätiön hallituksen koostumus oli varsin luonteva. Hilma Jahnsson saattoi säätiön puitteissa jatkaa yhdessä Yrjön kanssa 1920-luvulla käynnistettyä työtä.

Vuonna 1963 hallitus muuttui viisijäseniseksi ja taloustieteen edustajana hallitukseen kutsuttiin prof. Lauri af Heurlin sekä talouselämän tuntijana kauppaneuvos Tauno Väyrynen. Vuonna 1944 väitellyt af Heurlin oli työskennellyt vuodet 1955–1958 kansantaloustieteen professorina Teknillisessä kor-

keakoulussa, joten hän oli hoitanut Yrjö Jahnssonin vanhaa professuuria. Vuonna 1959 af Heurlin oli siirtynyt Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan, jossa hän puolestaan oli Puntilan kollega. Väyrynen oli tunnetun helsinkiläisen perheyhtiön Oy Primula Ab:n toimitusjohtaja. Lisäksi hän toimi Leipurien Tukku Oy:n hallituksen puheenjohtajana. Kauppaneuvoksen arvon hän oli saanut vuonna 1961.

Seuraavat muutokset hallituksen koostumuksessa ajoittuvat vuoteen 1965, jolloin J. A. Tammissen tilalle kutsuttiin Helsingin kauppakorkeakoulun kansantaloustieteen professori Jouko Paakkanen. Tuntumaa käytännön talouselämään Paakkanen oli saanut 1960-luvun alkuvuosina työskennellessään Suomen Tukkukauppiain liiton toimitusjohtajana.

Myös erovuorossa ollut L. A. Puntila oli valittu uudelleen hallitukseen, mutta jo lokakuussa 1965 hän ilmoitti jättävänsä hallituksen. Vetäytyminen säätiöstä ei johtunut mistään ristiriidoista Puntilan ja säätiön välillä, vaan ratkaisu oli puhtaasti henkilökohtainen. Puntila oli tässä vaiheessa jo tehnyt päätöksen politiikkaan astumisesta ja edessä olivat vuoden 1966 eduskuntavaalit, joissa hänet valittiin SDP:een listoilta eduskuntaan. Lisäksi Puntilan poika Markku oli käynnistänyt kansantaloustieteen väitöskirjan laatimisen, eikä isä halunnut olla esteenä apurahaa haettaessa. Tässä näkyi konkreettisesti L. A. Puntilan tiukka periaatteellisuus. Moni muu henkilö olisi katsonut jääviydeksi riittävän sen, ettei olisi osallistunut apurahapäätöstä tekevään hallituksen kokoukseen.

Puntilan tilalle hallitukseen kutsuttiin hänen lähipiiriinsä kuulunut henkilö, Huhtamäki-yhtymä Oy:n toimitusjohtaja varatuomari Erkki Partanen. Ensimmäiset kosketukset Puntilan ja Partasen kesken olivat syntyneet jo ennen sotavuosia ylioppilaspolitiikassa. Partanen oli muun muassa toiminut vuoden 1938 Ylioppilaslehden päätoimittajana. Huhtamäen kautta Partanen oli puolestaan muutamia vuosia aikaisemmin rekrytoitu Suomen Kulttuurirahaston hallintoelimiin, joten Puntilan vetäytymisestä huolimatta henkilöyhteys näiden kahden säätiön välillä säilyi.

Uusien jäsenten myötä säätiön hallituksen rakenne muuttui aikaisempaa professionaalisemmaksi. Nyt mukana oli kaksi arvostettua jäsentä sekä liike-elämän että akateemisen maailman puolelta. Muutokset näkyivät myös käytännön toimintaa johtavan varainhoitokunnan koostumuksessa. Hilma Jahnssonin rin-

Säätiön hallituksen vuosikokous syksyllä 1965 Seurahuoneella. Kuvassa istuvat vasemmalta Jouko Paakkanen, Tauno Väyrynen, L. A. Puntila, Hilma Jahnsson, Lauri af Heurlin sekä asiamies Seppo Hieta.

nalle toiseksi jäseneksi valittiin vuonna 1966 Tauno Väyrynen, joka sitten jatkoikin varainhoitokunnassa 1970-luvun loppuvuosiin asti.

Käytännön toiminnan johdossa oli asiamies eli aluksi muutamana vuoden ajan majuri evp E. J. Tamminen, joka oli hallituksessa istuvan J. A. Tamminsen veli. Päätyökseen Tamminen hoiti omaa tiloimistoa, ja Jahnssonin säätiössä hän oli vain muutaman tunnin päivässä. Vuonna 1956 hän jätti säätiön ja tilalle valittiin KTM HA Erkki Ojala. Samassa yhteydessä asiamiehen tehtävä muutettiin päätoimiseksi. Erkki Ojala olisi halunnut kuitenkin itsenäisemmän tehtävän ja kun näin ei näyttänyt tapahtuvan, hän kuuden vuoden päästä siirtyi muihin tehtäviin. Vuoden 1963 alussa asiamiehenä aloitti lainopin kandidaatti ja myöhemmin varatuomari Seppo Hieta, joka tulikin johtamaan säätiötä neljännesvuosisadan ajan eli vuonna 1989 tapahtuneeseen kuolemaansa asti.

Hiedan valinnassa näkyi L. A. Puntilan sormenjälki. Hieta oli toiminut tarmokkaasti Hämmäläis-osakunnassa, jolloin hän oli jäänyt aktiivisesti osakunnan taustavaikuttajana toimineen Puntilan mieleen. Kun sitten eteen tuli uuden asiamiehen löytäminen Erkki Ojalan seuraajaksi piti Puntila Hietaa varteentotettavana vaihtoehtona. Lopullisen ratkaisun teki tietenkin hallituksen puheenjohtajana Hilma Jahnsson.

1950-luvun alussa Hilma Jahnssonin omistuksessa oli kah-

deksan asuinkiinteistöä, jotka sijaitsivat hyvillä paikoilla kanta-kaupungin alueella. Alkuaan kiinteistöjä oli ollut kaikkiaan kymmenen, mutta sotavuosien ylimääräisten omaisuusverojen maksaminen oli vaatinut kahden kiinteistön realisoimisen.

Säätiön perustamisvuonna 1954 Hilma Jahnsson lahjoitti säätiölle ensiksikin lakisääteisen peruspääoman eli 500 000 vanhaa markkaa sekä seuraavat asuinkiinteistöt:

Oy Vuorimieskatu 12
As. Oy Torkkelinkatu 2 (myytiin vuonna 1956)
As. Oy Kulmakatu 8
Ab Ludvigsgatan 3-5

Kiinteistöjen arvon määrittäminen on varsin ongelmallista, sillä tiedot esimerkiksi kiinteistöjen kunnosta ja tasosta eivät ole luotettavia. Suuntaa-antavana arvona voidaan kuitenkin pitää kiinteistöjen palovakuutusarvoa, joka lahjoitusvaiheessa oli 157 miljoonaa markkaa. Kiinteistöjä rasittaneet velat olivat 13 miljoonaa markkaa, joten alkuaan täysin velkarahoitteinen tilanne oli täydellisesti muuttunut. Velat eivät enää juurikaan rasittaneet kiinteistöjä.³²

Vuoden 2003 euroiksi muutettuna kiinteistöjen nettoarvo olisi 3,7 miljoonaa euroa. Summa tuntuu vaatimattomalta, mutta on muistettava se, että kiinteistöt olivat alun perin olleet varustustasoltaan vaatimattomia. Lisäksi 1950-luvun puolivälissä kiinteistöjä rasittivat sodan ja jälleenrakennuksen vuoksi laininlyödyt peruskorjaukset sekä tiukka vuokrasäännöstely. Nämä tekijät alensivat ilman muuta kiinteistöjen arvoa. Samalla on kuitenkin muistettava se, että hyvillä paikoilla sijanneilla asuinkiinteistöillä oli edessään todella merkittäviä arvonnousuja. Omaisuuden sitominen kiinteistöihin oli varmistanut pariskunnan varallisuuden reaaliarvon säilymisen siinä vaiheessa, kun sotavuosina patoutunut inflaatio oli purkautunut 1940-luvun jälkipuoliskolla ja markka oli romahtanut liki kymmenesosaan sotaa edeltäneiden vuosien arvosta.

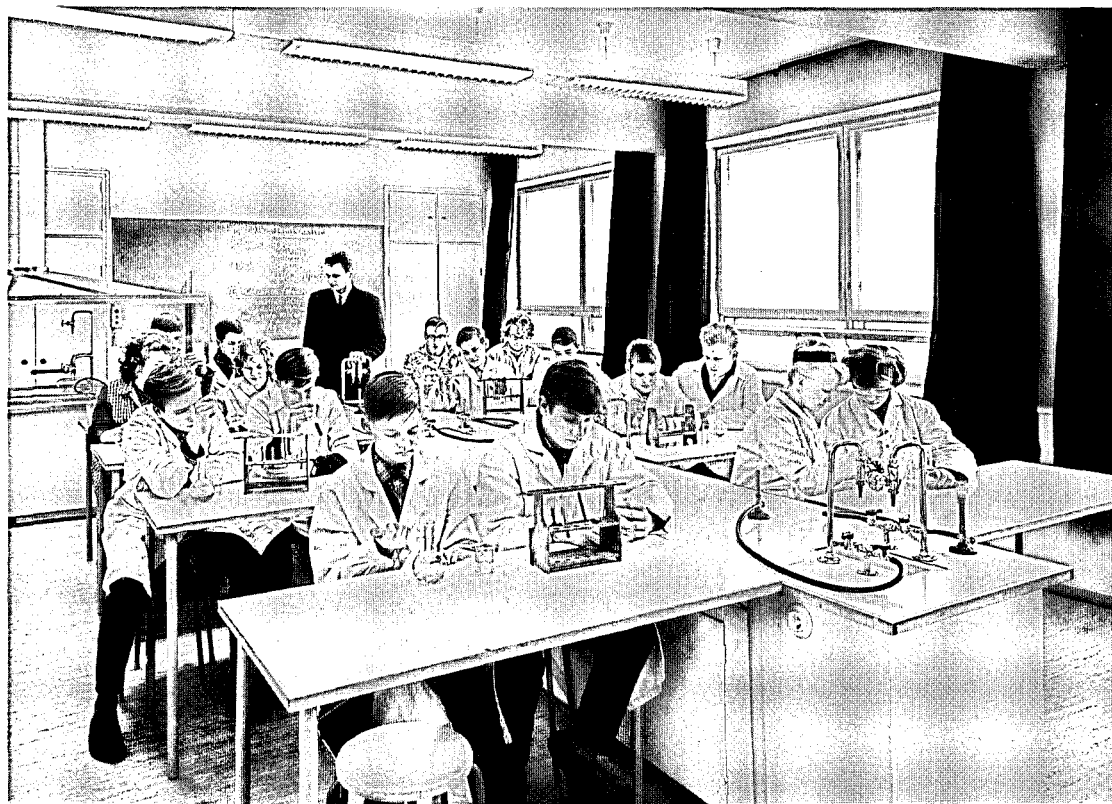
Säätiön perustamisvaiheen jälkeen vuosina 1956 ja 1957 Hilma Jahnsson lahjoitti säätiölle vielä kaksi kiinteistöä, jotka olivat As. Oy Eerikinkatu 44 ja Oy Laivastokatu 12. Sen ohella Hilma Jahnsson myi hallussaan olleen As. Oy Mikonkatu 20:n kiinteistön vajaalla 40 miljoonalla markalla sekä lahjoitti maksamattomasta kauppahinnasta syntyneen saatavan säätiölle. Li-

Pitkäaikaisen rehtorinsa Boris Gyllenbögelin mukaan Jyllaksi nimetty Helsingin suomalainen yksityislyseo aloitti syyslukukauden 1957 omassa koulukiinteistössä Nordenskiöldinkadulla. Seuraavana vuonna koulun nimi lyhennettiin muotoon Helsingin yksityislyseo. Kuvassa koulun moderni luonnontieteiden luokka.

säksi Hilma Jahnsson lahjoitti säätiölle useina eri lahjoituksina huomattavan suuria käteissummia. Näin saaduilla varoilla säätiö saattoi lainoittaa Helsingin suomalaisen yksityislyseon rakennushanketta.³⁵

Säätiön Helsingin yksityislyseon kannatusosakeyhtiölle myöntämät rakennusaikaiset lainat eli uuden koulun rakennuskustannukset nousivat kaikkiaan noin 112 miljoonaan markkaan. Käsitöksen lainan suuruudesta saa vertaamalla sitä säätiölle lahjoitettujen neljän asuinkiinteistön yhteenlaskettuun palovakuutusarvoon eli vajaan 160 miljoonaan markkaan. Tästä lainasta säätiö peri normaalin pankkien soveltaman lainakoron. Tarkkaan sanottuna säätiö sovelsi Helsingin Suomalaisen Säästöpankin käyttämiä lainakorkoja. Lisäksi lainasta ryhdyttiin perimään pankkien soveltamaa indeksikorotusta, jotta sääntöjen pykälä varojen sijoittamisesta mahdollisimman tuottavalla tavalla täyttyisi. Tosin aivan ilman ongelmia tässä ei onnistuttu, sillä lainakirjassa oli nimenomaan maininta Helsingin Suomalaisen Säästöpankin soveltamista koroista, mutta 1960-luvun alussa pankki oli luopunut indeksikorotusten perimisestä. Tämän takia koko lainasopimus oli laadittava uudelleen, ja säätiö menetti muutaman vuoden indeksikorotukset.

1960-luvun alkuun tultaessa Hilma Jahnsson oli lahjoittanut

säätiölle lähes kaiken tuloa tuottavan omaisuutensa, joten hänen henkilökohtainen taloutensa alkoi olla ongelmissa. Tilanteen ratkaisemiseksi Hilma myi vuonna 1960 säätiölle omistamansa kiinteistöosakeyhtiö Kulmakatu 6:n osakkeet. Kauppa oli poikkeuksellinen, sillä varsinaista kauppahintaa ei määritelty, vaan säätiö sitoutui maksamaan Hilma Jahnssonille hänen kuolemaansa asti 5 000 000 markkaa vuodessa. Inflaation varalta kauppakirjassa oli lisäksi indeksiklausuuli. Kauppakirjan mukaisesti säätiön tileissä näkyi vuoteen 1975 asti joka vuosi kyseinen alun perin 5 000 000 markan ja myöhemmin 70 000 markan erä. Summan muutos johtui vuoden 1963 rahauudistuksesta ja summaan tehdystä indeksitarkistuksesta. Lähes koko henkilökohtaisen omaisuuden siirto säätiölle näkyi myös siinä, että vuonna 1958 säätiö osti Hilman käyttöön asunnon Runeberginkadun varrelta Töölöstä.³⁴

Säätiön alkuvuosien historian ainoa merkittävä kiinteistöjärjestely toteutettiin heti jakson alussa, kun vuonna 1956 myytiin As. Oy Torkkelinkatu 2 ja tilalle ostettiin asunto-osakeyhtiö Fleminginkatu 14.

Kaikkien näiden operaatioiden seurauksena Hilma Jahnssonin nimissä olleen omaisuuden siirto Yrjö Jahnssonin säätiön omistukseen oli saatu loppuun suoritetuksi. Tässä vaiheessa eli vuonna 1963 voidaan siten arvioida lopullisesti sen omaisuuden määrä, jonka turvin säätiön toiminta käynnistyi. Kaikkiaan säätiön omistuksessa oli vuoden 1963 päättyessä seitsemän asuin-kiinteistöä, joiden palovakuutusarvojen perusteella laskettu arvo nousi yhteensä 9,8 miljoonaan markkaan. Lisäksi säätiöllä oli saatavia eli lähinnä Yksityislyseon saatavaa 1,6 miljoonaa markkaa. Vuoden 2003 rahassa kiinteistöjen arvo nousi siten 16,9 miljoonaan euroon ja saatavien arvo 2,8 miljoonaan euroon. Koko omaisuuden määrä nousi siten vuoden 2003 rahassa liki 21 miljoonaan euroon.

Silmiinpistäväenä piirteenä tämän järjestelyvaiheen aikana oli säätiön erittäin hyvä likviditeetti. Likvidit varat olivat niin suuret, että niiden turvin säätiö saattoi harjoittaa suoraa lainaustoimintaa. Kyseessä olivat melko suuret lyhytaikaiset lainat ja lainansaajana oli useimmiten Huhtamäki – yhtymä Oy. Säätiön suora lainaustoiminta heijasti silloisten rahoitusmarkkinoiden kireyttä. Luottojen kysyntä ylitti jatkuvasti pankkien luotonantomahdollisuudet ja suurten vakavaraistenkin yritysten ongelmana oli lyhytaikaisen rahoituksen saatavuus. Luonteva-

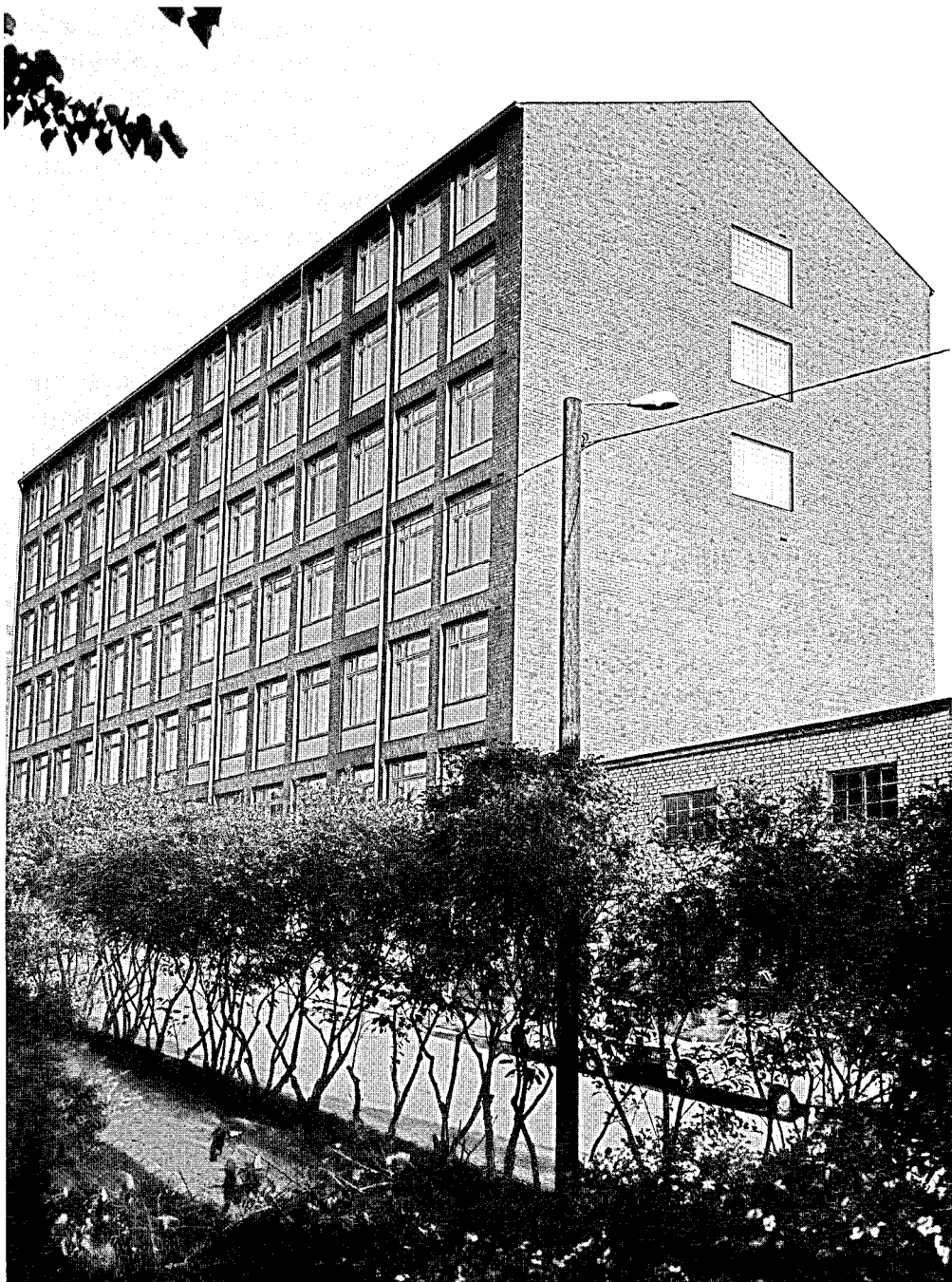
na linkkinä näissä operaatioissa toimi aluksi L. A. Puntila ja hänen jälkeensä Erkki Partanen. Mistään hyväntekeväisyydestä ei kuitenkaan ollut kyse, vaan lainoitus toteutui puhtaasti liikeperiaatteilla eli lainoihin sovellettiin normaaleja pankkikorkoja. Säätiön johto halusi operoida ainoastaan sellaisten lainanottajien kanssa, joiden taloudellinen asema tunnettiin hyvin, jotta voitaisiin olla varmoja sijoitusten riskittömyydestä.

KOHTI VALLILAA

Säätiön historian kannalta hyvin merkittävä päätös ajoittui vuoden 1964 alkuun. Helsingin yksityislyseon rakennushanke oli takana ja säätiöllä alkoi olla sekä materiaalisia että henkisiä voimavaroja uusiin sijoituksiin. Asuntojen vuokrasäätely jatkui edelleen eikä myöskään säätelyn purkamisesta ollut minkäänlaisia toiveita näköpiirissä. Asuinkiinteistöihin ei näissä oloissa kannattanut ainakaan uusia sijoituksia tehdä. Niinpä alkuvuonna 1962 varainhoitokunnan kokouksessa pohdittiin kysymystä Ludviginkatu 35:n kiinteistön käyttötarkoituksen muuttamisesta yksinomaan liiketaloksi. Vaikka mitään konkreettisia päätöksiä ei vielä tehty, niin varainhoitokunnan kokouksen pöytäkirja osoittaa säätiön johdon pohtineen viimeistään tässä vaiheessa omaisuuteen liittyvien strategioiden uudelleen suuntaamista tai ainakin tarkentamista.

Otollinen tilaisuus tarjoutui sitten jo seuraavan vuoden alussa, kun Ville Mattinen Oy teki säätiölle tarjouksen Vallilan kaupunginosassa sijainneen teollisuuskiinteistön myymisestä. Mitenkään poikkeuksellisesta asiasta ei tarjouksessa ollut kyse, vaan näihin aikoihin kiinteistökauppoihin kykeneviä instituutioita oli suhteellisen vähän ja tarjouksia ostettavista kiinteistöistä tuli ajoittain hyvinkin runsaasti. Kiinteistö sijaitsi Vallilan teollisuusalueella osoitteessa Päijäntentie 18. Alun perin alue oli ollut puhdaspiirteistä pienteollisuusaluetta, mutta juuri näihin aikoihin alueen luonne alkoi muuttua, kun muun muassa suurpankit sijoittivat sinne toimintojaan.

Kiinteistön sijainti oli sikäli hyvä, että saman korttelin toinen puolisko rajoittui Teollisuuskatuun, joka oli alueen valtaväylä. Alue oli myös hyvin tuttua hallituksen jäsenelle Tauno Väyryselle, jonka johtaman Primulan leipomo sijaitsi vain muutaman sadan metrin päässä Päijäntentieltä. Tarjouksen houkuttelevuutta lisäsi myös se, että myytävän tontin rakennus-

Uuden vaiheen säätiön sijoituspolitiikassa aloitti liikekiinteistön osto Vallilasta Päijänteentieltä vuonna 1964. Vuokralaiseksi saatiin Yleisradio. 1970-luvulla säätiön taloudellinen asema oli niin tiukka, että kiinteistö myytiin Osuuspankkien Keskus-Osakepankille OKOille. Nykyään kiinteistö on osa OP-keskuksen suurta pääkonttorikompleksia Teollisuuskadun ja Päijänteentien välissä.

oikeudesta oli käytetty ainoastaan puolet. Tarjous vaikutti niin edulliselta, että helmikuun 20 päivänä pidetyssä hallituksen kokouksessa tehtiin myönteinen päätös kiinteistön ostosta 1, 07 miljoonan markan hinnasta. Vajaa puolet kauppahinnasta jouduttiin kattamaan pankkilainalla.

Ostopäätökseen vaikutti ratkaisevasti se, että tässä vaiheessa oltiin jo päästy yhteisymmärrykseen Yleisradion tulosta kiinteistön ainoaksi vuokralaiseksi. Lisäksi Yleisradio oli alusta lähtien sitoutunut pitkäaikaiseen eli viiden vuoden mittaiseen vuokrasopimukseen. Näin hahmottui malli, jonka elementteinä olivat valtio tai sen omistama yhteisö vuokralaisena ja pitkäaikainen vuokrasopimus. Tämä malli tuli pohjaksi säätiön koko sijoituspolitiikalle.

Jo vuonna 1965 käynnistettiin suunnittelutyö käyttämättömän rakennusoikeuden hyödyntämiseksi. Yleisradio tarvitsi lisää tilaa käyttöönsä, joten kiinteistön laajentamiseen ei liittynyt oikeastaan minkäänlaista taloudellista riskiä. Kyseessä oli noin 2 800 m² suuruinen rakennushanke, jonka kustannusarvio oli noin 1,4 miljoonaa markkaa. Valmiiksi tämä hanke saatiin alkusyksyllä 1967. Tällöin suoritettujen loppuselvityksen mukaan kokonaiskustannukset olivat nousseet 1,5 miljoonaan markkaan eli hanke oli onnistuttu pitämään varsin hyvin asetetuissa rajoissa. Samassa yhteydessä voitiin myös laskea kiinteistön tuotto ottaen huomioon sekä alkuperäinen hankintahinta että laajennuksen aiheuttamat kustannukset. Laskelmassa päädyttiin 11,4 prosentin tuottoon sijoitetulle pääomalle, jota voidaan pitää varsin hyvänä.³⁵

Helsingin kiinteistömarkkinat ovat varsin pienet, joten viimeistään tässä vaiheessa säätiön nimi tunnettiin kiinteistöalan asiantuntijoiden joukossa jo hyvin. Tämän osoittaa myös se, että säätiölle osoitettujen myyntitarjousten määrä kasvoi. Alkuvuonna 1967 Helsingin Kutomo ja Kravatti Oy -niminen yritys tarjosi säätiölle omistamaansa kiinteistöä melko läheltä Päijänteentietä eli Elimäenkadulta. Tarjoukseen liittyi samalla ehdotus oston rahoituksesta. Tämä tapahtuisi siten, että kiinteistön hintaa vastaava määrä myyjän pitkäaikaisia lainoja KOP:sta siirrettäisiin ostajan vastuulle. Toisin sanoen ostossa ei tarvitsisi käyttää ollenkaan käteistä rahaa. Tämän tarjouksen rinnalla käsiteltiin myös toista tarjousta, joka koski Mäkelänkadulla sijainnutta kiinteistöä.

Helsingin Kutomo ja Kravatti Oy:n tarjoama kiinteistö Eli-

mäenkadulla sopi paremmin säätiön sijoituspolitiikkaan, joten edessä olivat neuvottelut kiinteistön lopullisesta hinnasta. Säätiön tarjous 3,3 miljoonaa markkaa oli vajaan viidenneksen myyjän tarjousta alhaisempi. Se tyydytti kuitenkin myös myyjää, joten kauppakirja Elimäenkatu 9:ssä sijainneesta kiinteistöstä voitiin allekirjoittaa huhtikuun 18 päivänä 1967. Kiinteistössä olivat vuokralaiset valmiina ja säätiön laskelmien mukaan kiinteistön tuotto oli 11 prosentin luokkaa. Tällöin rasitteena olevien lainojen 7 prosentin koron maksaminen ei tuottanut ongelmia. Myös tällä tontilla oli käyttämätöntä rakennusoikeutta, ja suunnitelmat rakennusoikeuden hyödyntämisestä käynnistettiin vuonna 1970. Tarvittavat rakennusluvut saatiin saman vuoden syksyllä.

Näihin aikoihin ikä alkoi lopultakin painaa Hilma Jahnssonin harteita, ja huhtikuussa 1971 pidetyssä säätiön hallituksen kokouksessa Hilma Jahnsson ilmoitti korkean ikänsä vuoksi siirtävänsä syrjään. Siksi onkin mielenkiintoista tehdä yhteenveto säätiön taloudesta tuossa vaiheessa. Myöskään tältä ajalta ei ole saatavissa tarkkoja tietoja omaisuuden arvosta, mutta palovaikutuslaskelmien pohjalta voidaan kuitenkin päästä suhteellisen luotettavaan käsitykseen todellisesta tilanteesta. Lisäksi käytettävissä ovat juuri samana vuonna tarkistetut vakuutusarvot. Niiden mukaan tilanne oli seuraavanlainen:

	<i>kpl</i>	<i>milj. mk</i>
Asuinkiinteistöt	6	15,50
Vallilan kiinteistöt	2	8,38
Yhteensä		23,88

Tämän lisäksi säätiön lainasaatavat eli lähinnä Helsingin yksityislyseon lainat nousivat 1,6 miljoonaan markkaan ja pitkäaikaiset lainat pankeilta 2,7 miljoonaan markkaan. Kiinteistöostojen ja rakennusinvestointien seurauksena siihen asti käytännössä velaton säätiö oli täten joutunut ottamaan pitkäaikaisia lainoja, mutta kiinteistöomaisuuden arvoon verrattuna nettovelkojen määrä oli varsin alhainen. Todellisuudessa säätiön omaisuuden arvo oli tätä arviota korkeampi, sillä Helsingin yksityislyseon kannatusosakeyhtiön kaikkien osakkeiden omistajana säätiö omisti Nordenskiöldinkadun varrella olleen suuren koulukiinteistön. Näihin laskelmiin sitä ei kuitenkaan ole otettu mukaan.³⁶

Vuoden 2003 rahassa arvioituna säätiön kiinteistöomaisuuden arvo oli 26,7 miljoonaa euroa. Hilma Jahnssonin johdolla toiminut säätiö oli siten onnistunut kasvattamaan varallisuuttaan varsin hyvin. Samalla sijoitusomaisuuden rakenne oli monipuolistunut, kun asuinkiinteistöjen rinnalle olivat tulleet teollisuuskiinteistöt. Kahden Vallilassa sijainneen teollisuuskiinteistön yhteenlaskettu osuus koko säätiön kiinteistöomaisuudesta nousi tässä vaiheessa noin 35 prosenttiin. Hilma Jahnsson saatoi siten jättää säätiön seuraajiansa käsiin rauhallisin mielin. Pariskunnan alun perin yhdessä keräämän omaisuuden näkyvät vaikuttivat turvatuilta ja säätiön mahdollisuudet täyttää tehtävänsä hyviltä.

Hilma Jahnssonin kauden aikana säätiön toiminnassa heijastui Helsingin Talokeskus Oy:n traditio. Yrjö Jahnsson oli perustanut tämän yhtiön jo 1920-luvulla vastaamaan ostamiensa kiinteistöjen isännöinnistä ja huollosta. Hän oli itse toiminut yhtiön johdossa kuolemaansa saakka, jonka jälkeen johtoon oli siirtynyt Hilma Jahnsson. Talokeskuksen työntekijät olivat vuosikausia työskennelleet yhdessä Hilma Jahnssonin kanssa. Johdajan ja työntekijöiden välille oli kehittynyt patriarkaalinen suhde, jossa työntekijältä edellytettiin ehdotonta sitoutumista työnantajaansa. Vastaavasti työnantaja piti tiukasti huolta työntekijästä eikä tämä huolenpito riippunut työlainsäädännön vaatimuksista.³⁷

Työelämässä oli kuitenkin siirrytty uuteen aikakauteen, mihin Hilma Jahnssoninkin oli sopeuduttava. Aivan kivuttomasti tämä ei aina käynyt, sillä säätiön aloittaessa toimintansa Hilma Jahnsson oli jo yli 70-vuotias, eikä hän aina tahtonut ymmärtää uuden ajan vaatimuksia. Inflaatio jylläsi korkeana ja palkkoja oli pakko nostaa samaan tahtiin inflaation kanssa. Hilma Jahnsson ei tätä enää aina tahtonut hyväksyä, ja alaisille tilanne oli kiusallinen. Pikku hiljaa nämä asiat siirtyivät kuitenkin asiamiehen vastuulle ja tilanne selkiintyi. Konkreettisena osoituksena uuteen aikakauteen siirtymisestä voidaan pitää sitäkin, että vuonna 1968 säätiön toimistossa siirryttiin viisipäiväiseen työviikkoon kesäkauden ajaksi. Kokonaan viisipäiväiseen työviikkoon siirryttiin seuraavan vuoden keväällä.

Hilma Jahnsson piti ehdottomasti kiinni siitä, että Helsingin Talokeskus Oy:n henkilökunta siirtyi kiinteistöjen lahjoitusten myötä automaattisesti säätiön palvelukseen. Säätiön perustaminen ei saanut aiheuttaa taloudellisia ongelmia pitkään Talokes-

kusta palvelleelle henkilöstölle. Tämä tausta vaikutti myös ratkaisevasti siihen, missä aikataulussa Hilma Jahnsson oli valmis muuntamaan säätiön sijoitusomaisuuden rakennetta. Helsingin Talokeskus Oy ei ole myöhemminkään painunut kokonaan historian hämärään, vaan on yhä edelleen säätiön omistama – tosin toimimaton – osakeyhtiö.

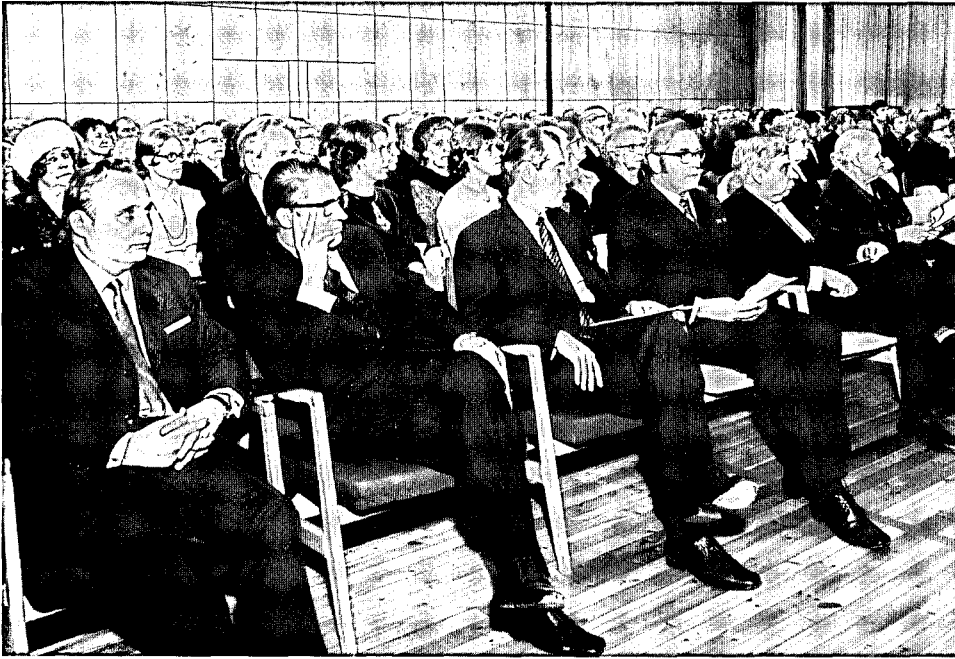
Säätiön palveluksessa olleiden henkilöiden määrä tämän jakson aikana oli yleensä 12–14 henkilön paikkeilla. Työntekijöiden määrää nosti ilman muuta se, että tässä vaiheessa jokaisella kiinteistöllä oli vielä oma erillinen talonmiehensä, ja kaikkia kiinteistöjä palveli yhteinen kirvesmies ja putkimies sekä näiden työnjohtaja. Lisäksi kiinteistöjen vuokralaiset kävivät vanhaan tapaan säätiön toimistossa maksamassa vuokransa, mikä vaati kirjanpitäjän lisäksi erillisen toimistovirkailijan palkkaamista. Käytännön taloudenhoito oli pitkälti vuonna 1945 Talokeskuksen palvelukseen astuneen Kirsti Dahlmanin harteilla, joka toimi sekä kirjanpitäjänä että kassanhoitajana. Hän hoiti myös oman toimensa ohella monia Helsingin yksityislyseon asioita. Ajoittain jopa koulun henkilökunnan palkat laskettiin säätiön toimistossa. Kiinteistöjen hoidosta vastasi työnjohtajan nimikkeellä vuonna 1951 Talokeskukseen tullut Arvo Peltola.

Hilma Jahnssonin kauden aikana toiminnan painopiste oli ollut ensiksi Helsingin yksityislyseon rakennushankkeen loppuun saattamisessa sekä säätiön omaisuuden hoidon tehostamisessa. Tieteen tuki oli vielä melko passiivista. Tämä näkyi myös säätiön henkilökunnan koostumuksessa, sillä 1970-luvun alkuun tultaessa ei säätiön palveluksessa ollut vielä yhtään pelkästään apurahakysymysten hoitoon tarkoitettua henkilöä.

L. A. Puntilan kaudella säätiön taloudellinen pohja uudistetaan

HALLITUKSEN KOOSTUMUS

Hilma Jahnssonin siirtyessä sivuun hänen paikkansa hallituksen puheenjohtajana otti L. A. Puntila, joka näin viiden vuoden poissaolon jälkeen palasi säätiöön. Näihin samoihin aikoihin ajoittui Puntilan irtaantuminen Suomen Kulttuurirahaston hallintoneuvoston esimiehen tehtävistä, jolloin Puntila ryhtyi kokopäivätoimisesti johtamaan säätiötä. Hän siirsi toimistonsa

Hilma Jahnsson ilmoitti keväällä 1971 luopuvansa säätiön hallituksen jäsenyydestä, jolloin uudeksi puheenjohtajaksi valittiin L. A. Puntila. Kuva on kyseisen vuoden vuosijuhlasta. Eturivissä vasemmalta lähtien asiamies Seppo Hieta, Jouko Paunio, hallituksen tuore jäsen Jaakko Honko, Arvi Leponiemi, Lauri af Heurlin sekä Hilma Jahnsson.

Huhtamäki-yhtymän tiloista säätiöön ja mukana tuli hänen monivuotinen sihteerinsä Alli Hytti. Toisena muutoksena oli professori Jaakko Hongon nousu Jouko Paakkasen tilalle. Liiketaloustieteen edustajana ansioitunut Jaakko Honko oli samoihin aikoihin valittu Helsingin Kauppakorkeakoulun rehtoriksi.

Vuonna 1973 Lauri af Heurlin siirtyi sivuun kymmenen vuoden hallitusperiodin jälkeen, ja hänen tilalleen hallitukseen nousi Tampereen yliopiston kansantaloustieteen professori Auvo Kiiskinen, jonka seuraajaksi vuonna 1978 valittiin Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen toimitusjohtaja VTT Pentti Vartia. Talouselämän edustajina hallituksessa istuneet jäsenet vaihtuivat vuonna 1980, kun sekä Tauno Väyrynen että Erkki Partanen siirtyivät syrjään. Heidän sijaansa hallitukseen nousivat varatuomari Timo Laatonen sekä TT Pentti Talonen.

Kauppakorkeakoulun siirtyminen valtiolle vuonna 1974 pakkotti muuttamaan hallituksen yhden jäsenen valintamenettelyä, sillä sääntöjen mukaan tämä oikeus oli Kauppakorkeakoululla vain niin kauan kuin se toimi yksityisenä korkeakouluna. Aluksi hallituksessa ehdittiin jo hyväksyä malli, jonka mukaan tämä oikeus siirtyisi Suomen kulttuurirahaston kannatusyhdistykselle, jolloin näiden kahden säätiön väliset suhteet entises-

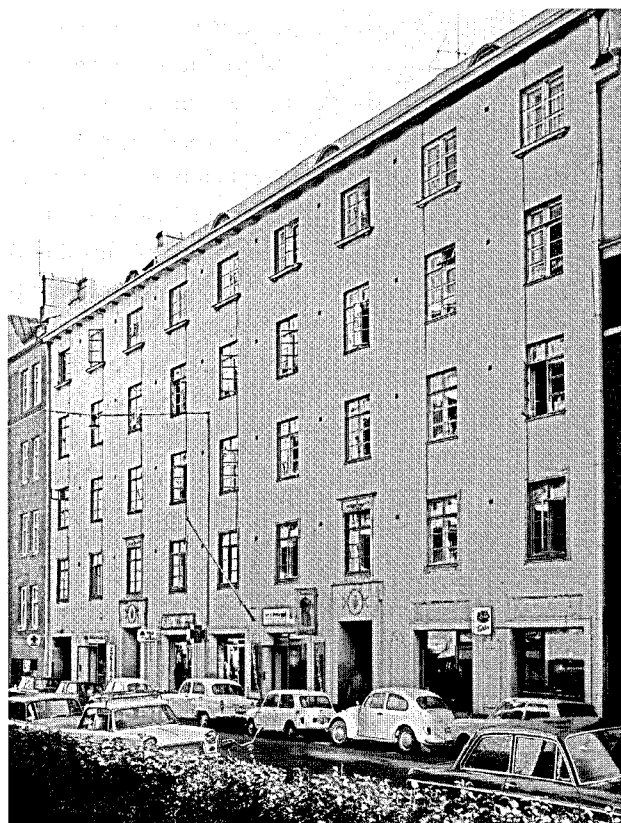
tään tiivistyisivät. Mallia ei kuitenkaan ehditty toteuttaa, vaan hallituksen jäsenen esitysoikeus siirrettiin vuonna 1976 Kauppakorkeakoulun tukisäätiölle, jolle oli valtiollistamisen yhteydessä siirretty huomattava osa Kauppakorkeakoulun varallisuudesta.⁵⁸

Puntilan vahvaa asema korosti toiminta varainhoitokunnan puheenjohtajana. Toisena jäsenenä varainhoitokunnassa jatkoi Tauno Väyrynen. Hänen siirtyessään sivuun vuonna 1979 tilalle valittiin Jaakko Honko. Tämä kausi oli kuitenkin leimallisesti Puntilan aikaa. Silmiinpistävää oli Puntilan aktiivinen ote myös säätiön operatiivisen toiminnan johtamisessa.

SÄÄTIÖ IRTAANTUU ASUINKIINTEISTÖISTÄ

1960-luvun lopulla tehdyt laskelmat olivat jo osoittaneet, miten alhaisen tuoton asuinhuoneistot antoivat. Karkean laskelman mukaan asuinhuoneistojen tuotto sijoitetulle pääomalle oli noin kaksi prosenttia, kun vastaava tuotto liikekiinteistöillä oli kymmenen prosentin luokkaa. Tämä näkyi myös siinä, että säätiön vuokratuloista noin 2/3 oli peräisin liikehuoneistoista ja 1/3 asuinhuoneistoista. Säätiön hallituksessa vahvistui näkemys, jonka mukaan aika alkoi olla kypsä sijoituspolitiikan lopulliselle muuttamiselle. Asuinkiinteistöistä olisi aika irtaantua ja siirtää vapautuvat varat liikehuoneistoihin. Näin kyettäisiin parhaiten toteuttamaan säätiön sääntöjen kuudetta pykälää, jonka mukaan *Säätiön varat on sijoitettava tuloa tuottavasti mahdollisimman vakavaraisesti. Säätiön pääomaa ei säätiön perustajan eläessä voida ilman hänen suostumustaan sijoittaa toisin kuin ne säätiölle luovutettaessa on sijoitettu.* Tämän rajoitteen poistamiseksi Hilma Jahnsson allekirjoitti 9.8.1972 suostumuksen, jonka mukaan säätiön asuinkiinteistöihin sijoitettua omaisuutta siirretään teollisuus- ja toimistokiinteistöihin paremman tuoton aikaansaamiseksi. Päätös oli myös Jahnssonien pariskunnan ensimmäisen jo vuonna 1925 allekirjoitetun keskinäisen testamentin hengen mukainen. Siinähän edellytettiin, että pariskunnan omaisuuden varaan muodostettavaa säätiötä on hoidettava liikeperiaatteita noudattaen.⁵⁹

Tosin säätiön hallitus oli jo muutamaa kuukautta aikaisemmin keuhkokuumeella 1972 myynyt Katajanokalla Laivastokatu 12:ssa sijainneen kiinteistön. Kyseinen asuintalo edusti hyvin Jahnssonin pariskunnan 1920-luvun hankintoja. Talo oli rakennettu

Hilma Jahnssonin suostumus taloudellisesti kannattamattomien asuinkiinteistöjen myyntiin saatiin vuonna 1972, jonka jälkeen voitiin ryhtyä realisimaan säätiön hallussa olevia kiinteistöjä. Laivastokatu 12 Katajankallalla myytiin keväällä ja Eerikinkatu 44 syksyllä 1972.

vuonna 1909, ja Jahnssonien omistukseen se oli siirtynyt vuonna 1921. Talossa oli kaikkiaan 57 asuntoa ja kerroksia oli 7. Keskimääräinen pinta-ala asuntoa kohden oli vajaa 50 neliötä. Myyntihetkellä talon arvoksi arvioitiin vajaa 3 miljoonaa markkaa, ja senhetkinen vuokratuotto säätiölle oli kaksi prosenttia. Pitkäaikaista sijoittajaa tällainen kiinteistö ei ymmärrettävästi kiinnostanut, vaan ostajaksi tuli kiinteistövälitysyriety, joka muutti kiinteistön asunto-osakeyhtiöksi ja myi sitten asunnot edelleen.

Varsin pian tehtiin myös sopimukset muiden asuinkiinteistöjen myymisestä, jolloin vanhasta kiinteistöomaisuudesta säätiölle jäi ainoastaan Ludviginkatu 3–5, jota samalla oltiin muuttamassa puhtaaksi toimistokiinteistöksi. Kyseessä oli silloisen mittakaavan mukaan poikkeuksellisen suuri kiinteistökauppa, jonka kohteena oli viisi asuinkiinteistöä. Ostajana oli sama välitysyriety, joka oli jo ostanut Laivastokatu 12:n kiinteistön, ja myös nyt lähtökohtana oli kiinteistöjen muuttaminen asunto-

osakeyhtiömuotoisiksi ja asuntojen välitön edelleen myynti. Kaikkiaan näistä kuudesta kiinteistöstä saatiin 14 miljoonaa markkaa. Vuoden 2003 rahassa tämä merkitsee noin 14,6 miljoonaa euroa.

Kiinteistöjen myynti oli ymmärrettävästi kova isku vanhoille vuokralaisille, jotka pitivät säätiötä varmana vuokraisäntänä ja jotka eivät olleet varautuneet tilanteen muutokseen. Varsin harvat vuokralaisista olivat halukkaita lunastamaan huoneistoja itselleen, vaikka siihen annettiinkin mahdollisuus. Asia nostettiin pinnalle myös lehdistössä, ja säätiön motiivit asetettiin kyseenalaisiksi. Tässä julkisessa keskustelussa ei kuitenkaan juurikaan välitetty tosiasioista eli säädellyn vuokran etäännyttämisestä yhä kauemmaksi markkinavuokrasta. Näin oli erityisesti säätiön kiinteistöissä. Vuokralaiset olivat asuneet pitkään asunnoissaan, jolloin minkäänlaisia tasokorotuksia ei oltu voitu tehdä. Liioittelematta voidaan todeta kiinteistöjen tuoton ajautuneen niin alhaiselle tasolle, ettei se enää vastannut säätiön peruskirjassa asetettuja tavoitteita.

Tämän sanoman perille saaminen oli kuitenkin lähes ylivoimaista. Samasta ongelmasta kärsivät muutkin sijoituskiinteistöjä omistaneet instituutiot. Muun muassa eläkevakuutusyhtiöt olivat pakotettuja myymään asuinkiinteistöjään, koska kiinteistöt eivät tuottaneet viranomaisten edellyttämää minimituloa.

Näin saatujen varojen, joista osa oli sidottu määräaikaistalutuksiksi, turvin oli tarkoitus lähteä kehittämään Vallilan toimistokiinteistöjä. Elimäenkatu 9:n kiinteistöön suunniteltiin lisärakennusta, johon oli jo saatu luvat kaupungilta. Vielä suurempi hanke oli vieressä olevan Elimäenkatu 15:n kehittäminen. Kyseisen tontin omisti Rakennus Oy Polar ja sen kanssa oli neuvoteltu suurhankkeesta, jossa rakennusyhtiö rakentaisi avaimet käteen -periaatteella suuren liikekiinteistön kyseiselle tontille ja myisi sen Jahnssonin säätiölle. Sopimus oli allekirjoitettu vuonna 1972. Näiden hankkeiden yhteenlasketut kustannukset nousivat hieman yli 20 miljoonaan markkaan, joten niiden rahoituspohja näytti täysin turvatulta.⁴⁰

KOULUN RAKENTAMINEN VIE VOIMAVARAT

Säätiön tulevaisuus näytti hyvin valoisalta, mutta myös tummia pilviä oli noussut taivaalle. Ongelmaksi nousi vielä kerran säätiöön kytköksissä ollut Helsingin yksityislyseo. Kyseessä oli sää-

tion koko tulevaisuuteen vaikuttanut tapahtumaketju, joten sitä on syytä käsitellä hieman yksityiskohtaisemmin.

Koulupolitiikan suuntaviivat alkoivat selvitä 1960-luvun lopulla. Suomessa oltiin siirtymässä yhtenäiskoulujärjestelmään, joka ratkaisevasti muuttaisi yksityisten oppikoulujen aseman. Tämä muutos kosketti läheisesti Helsingin yksityislyseota ja sitä kautta myös Jahnssonin säätiötä, joka omisti koulukiinteistön omistaneen Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys Oy:n osakkeet. Valmistelut tilanteen muuttumiseen oli käynnistetty heti 1970-luvun alussa siinä yhteydessä, kun Hilma Jahnsson korkean ikänsä vuoksi vetäytyi sekä koulun että säätiön johtamisesta. Mieheiltään Yrjöltä perimänsä oikeuden koulun ylläpitämiseen Hilma Jahnsson siirsi 5.2.1970 perustetulle Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys ry:lle. Samalla yhdistyksen hallituksesta tuli koulun johtokunta, jossa säätiötä edustivat L. A. Puntila ja Seppo Hieta. Heillä oli luonnollisesti hallitseva asema johtokunnassa, koska he samalla edustivat koulukiinteistön omistajaa.⁴¹

Puntila oli ollut koulun johtokunnassa vuodesta 1950 lähtien, ja hänen vastuulleen siirtyi koulun tulevaisuuden hahmotaminen Hilma Jahnssonin siirryttyä syrjään. Täysin vapaita käsiä Puntilalla ei kuitenkaan ollut, vaan hän oli osittain kahden tulen välissä. Hilma Jahnssonille koululla oli erittäin suuri symbolinen merkitys, minkä Puntila täydellisesti ymmärsi. Täten oli löydettävä sellainen ratkaisu, joka varmistaisi koulun toiminnan jatkuvuuden eikä antaisi aihetta minkäänlaiseen säätiöön kohdistuvaan kritiikkiin. Koulun opettajien työpaikat ja erityisesti iltakoululaisten opiskelupaikat olisi säilytettävä. Toisaalta puhtaasti säätiön näkökulmasta katsottuna koulu edusti liki 10 miljoonan markan suuruista sijoitusta, jota ei ollut varaa menettää. Oli siis samalla löydettävä sellainen ratkaisu, joka mahdollistaisi koulukiinteistön realisoinnin.

Yhtenä ohjenuorana voidaan pitää Hilma Jahnssonin 1944 laatimaa testamenttia. Sen mukaan *Helsingin suomalaisen yksityislyseon toimintaa on jatkettava niin kauan kuin se katsotaan tarpeelliseksi ja mahdolliseksi. Jos koulu jatkuvasti tuottaa huomattavaa taloudellista tappiota, voidaan sen toiminta lopettaa.* Käytännössä toiminnan lopettaminen ei ainakaan Hilma Jahnssonin elinaikana olisi tullut kysymykseen.⁴²

Tilanteen ongelmallisuus oli valjennut Puntilalle jo 1960-luvun jälkipuoliskolla, sillä kansanedustajana hänellä oli ajan-

kohtaiset tiedot meneillään olleesta peruskoulujärjestelmään siirtymisestä. Tässä yhteydessä hän oli aloittanut myös keskustelut Helsingin kaupungin edustajien kanssa. Näissä neuvotte- luissa oli alusta lähtien varmistunut se, ettei Yksityislyseolla ollut sijaa kaupungin suunnitelmissa. Suuret ikäluokat olivat täyttäneet lukiot 1960-luvun jälkipuoliskolle asti, mutta nyt edessä olivat nopeasti supistuvat ikäluokat. Lisäksi lapsiperheet olivat kaikonneet keskustasta rivitaloihinsa lähiöihin. Kaupun- gilla oli suorastaan ylitarjontaa keskustassa tai sen tuntumassa sijainneista kouluista, joten Nordenskiöldinkadun varrella ol- lutta koulua ei yksinkertaisesti tarvittu enää. Ainakin kaupun- gin kouluviranomaisten mielestä koulu oli tehnyt tehtävänsä ja saisi mennä. Puntilan pyynnöstä Helsingin kaupungin koulu- toimenjohtaja Walter Erko oli valmis todistamaan tämän myös kirjallisesti.⁴³

Toisena pelotteena oli uhka koko koulukiinteistön menettä- misestä. Peruskouluun siirtymisen yhteydessä viranomaiset oli- vat nimittäin tehneet päätöksen, jonka mukaan julkisen sekto- rin vastuulle siirtyvien yksityisten koulujen kiinteistöt siirtyivät vastikkeetta koulun mukana. Tätä perusteltiin sillä, että val- tionapujen muodossa koulujen kannatusyhdistykset olivat jo saaneet suoritukset tekemistään taloudellisista uhrauksista. Li- säksi korostettiin sitä, että koulujen siirtyessä pois kannatusyh- distyksiltä julkisen vallan vastuulle siirtoon ei saanut liittyä minkäänlaista kiinteistön luovutukseen liittyvää keinottelua. Painostuskeinona oli valtioneuvoston päätös evätä valtionapu niiltä yksityiskouluilta, jotka eivät tee sitoumusta kiinteistön luovuttamisesta peruskouluun siirryttäessä.

Heti 1970-luvun alussa koulun johtokunnassa varmistui lo- pullisesti näkemys siitä, että toiminnan jatkuminen peruskou- luun siirtymisen jälkeisessä maailmassa pakotti muuttamaan lapsiperheiden perässä kohti lähiöitä. Ensimmäisessä vaiheessa Puntilan mielessä oli pysyminen pääkaupungissa ja uuden si- jaintipaikan etsiminen Pohjois-Helsingistä, jossa yhtenä mah- dollisena paikkana nousi esiin Konalan ja Malminkartanon muodostama kasvava alue. Tällä linjalla ei kuitenkaan ehditty juurikaan edetä, kun koulun rehtori Kauko Salmenkallio sai tietoja Espoon koulusuunnitelmista kauppalanvaltuustossa istu- neelta kollegaltaan Olavi Päivänsalolta. Uusien lukiopaikkojen tarve Espoossa oli polttava, joten Salmenkallio ja Puntila tajusi- vat heti Espoon tarjoamat mahdollisuudet.

1950-luvulta Espoon asukasluku oli lähtenyt ripeään kasvuun ja noussut yli kaksinkertaiseksi vuoteen 1960 tultaessa. Myös tästä eteenpäin kasvu säilyi nopeana ja vanha maalaiskunta, joka vasta vuonna 1963 oli tullut kauppalaksi ja sitten vuonna 1972 kaupungiksi, nousi maan suurimpien kaupunkien joukkoon. Heti 1970-luvun alkuvuosina asukasluku ylitti jo 100 000 rajan, eli asukasluku oli kahdessa vuosikymmenessä yli nelinkertaistunut. Samalla Espoosta oli muodostunut uusien asumisideologioiden kehittelypaikka. Parhaiten tunnetaan Tapiola, mutta myös monilla muilla alueilla oli käynnistetty poikkeuksellisen vilkas aluerakennustoiminta. Espoo pyrki vastamaan niihin toiveisiin, joita koulutettu nuori keskiluokka asumiselta toivoi. Tämä kehitys ei merkinnyt ainoastaan väestön lukumäärän kasvua, vaan lisäksi myös väestön ikärakenne muuttui. Espoosta kehittyi nimenomaan keskiluokkaisten lapsiperheiden asuttama alue.

Espoonlahden suuralueella, johon muun muassa Soukka ja Kivenlahti kuuluivat, ei ollut omaa koulua, jolloin kunta oli ryhtynyt suunnittelemaan Lounaisrannikon koulukeskusta. Keskikoulusta, lukiosta, ammattikoulusta ja kauppaoppilaitoksesta muodostettavan suurkompleksin avulla kauppaala halusi ratkaista kouluongelmat kertaheitolla. Päätös lähteä Espooseen oli luonteva senkin takia, että se palveli samaan aikaan sekä säätiön näkökulmasta tilannetta arvioineen Puntilan että koulun näkökulmasta tilannetta katsoneen Salmenkallion etuja. Espoo tarjoaisi säätiölle mahdollisuuden vapautua koulun ylläpitämisestä ja siirtää näin vapautuvat voimavarat säätiön varsinaisen toiminnan edistämiseen. Koulun rehtoria Salmenkalliota puolestaan innoitti mukaan lähtö tällaiseen suurhankkeeseen, joka ylitti tavallisen lukion tarjoamat mahdollisuudet. Lisäpontimena oli se, että näihin samoihin aikoihin Helsingin yksityislyseossa oli käynnistetty kokeilukouluhanke, minkä yhteydessä oli nostettu esiin muun muassa ajatuksia luokattomasta lukiosta sekä modernin av-teknologian hyödyntämisestä opetuksessa. Alun perin ajatuksena oli kehittää peruskoulujärjestelmää korvaava kokeilukoulu, mikä mahdollistaisi koulun itsenäisyyden säilymisen. Siirtyminen Espooseen mahdollistaisi näiden uudistusten loppuun saattamisen ja tarjoaisi Salmenkalliolle runsaasti ammatillisia haasteita.

Neuvottelut Espoon kauppalan edustajien kanssa käynnistettiin välittömästi ja syyskuussa 1971 allekirjoitettiin sopimus

Helsingin yksityislyseon toiminnan siirtämisestä Espooseen. Sopimuksen mukaan Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys r.y. hoitaisi koulurakennuksen suunnittelun ja rakentamisen yhteistyössä Espoon kauppalan edustajien kanssa. Espoo sitoutui avustamaan kannatusyhdistystä rahoituksen hankinnassa sekä takaamaan rakentamista varten otetut lainat. Lopullisena tavoitteena oli koulun siirtäminen Espoon vastuulle tai sen osoittautuessa mahdottomaksi laajan kannatusyhdistyksen vastuulle, jolloin säätiön voisi lopullisesti irtaantua koulusta.⁴⁴

Syksyllä 1971 tehty sopimus koulun siirrosta oli kuitenkin vain Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistyksen ja Espoon välinen sopimus, ja paljon enemmän työtä aiheutti suostumuksen saanti valtiovalalta koulun siirrolle. Tämä oli pitkälti L. A. Puntilan vastuulla, ja tässä työssä »politiikan kymmenottelija» sai todella käyttää hyväkseen kaikkia vuosikymmenten aikana syntyneitä taitojaan ja yhteiskunnallisia kontaktejaan. Kyseessä oli lähinnä kaksi toisiinsa kiinteästi kytköksissä ollutta kysymystä. Valtioneuvostolta oli saatava lupa koulun toiminnan siirtämiseen Espooseen. Samalla oli kuitenkin saatava myös lupa koulukiinteistön myymiseen, sillä juuri tämän takia Puntila oli lähtenyt liikkeelle. Koulukiinteistöön sijoitetut varat eivät tuotaneet eikä säätiöllä enää ollut varaa tällaiseen omaisuuteen.

Monien yhteydenottojen jälkeen valtioneuvosto hyväksyi 16.2.1972 siirron Espooseen, joka tässä vaiheessa oli jo muuttunut kaupungiksi. Päätöksen allekirjoittaja oli muuten silloinen opetusministeri Matti Louekoski, joka itsekin espoolaisena ymmärsi koulun siirron tärkeyden. Kysymys siitä kenelle koulu kiinteistö oikeastaan kuului, ratkesi samoihin aikoihin. Olenaiseksi tekijäksi osoittautui se, että Puntila pystyi konkreettisesti osoittamaan Hilma Jahnssonin ratkaisevan panoksen kiinteistön rakentamisessa. Koulu oli nimenomaan Hilma Jahnssonin ja säätiön rahoittama, eikä Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys r.y.:llä ollut juridisesti minkäänlaisia oikeuksia koulu kiinteistöön, jonka omisti Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys Oy.⁴⁵

Viranomaisten kanssa käydyt neuvottelut eivät tosin rajoituneet pelkästään valtion kouluviranomaisiin ja Espoon edustajiin, vaan mukana olivat myös Helsingin edustajat. Nordenskiöldinkadun koulun tontin oli Helsingin kaupunki nimittäin vuokrannut Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys Oy:n edeltäjälle täysin nimellistä eli yhden markan suuruista vuosi-

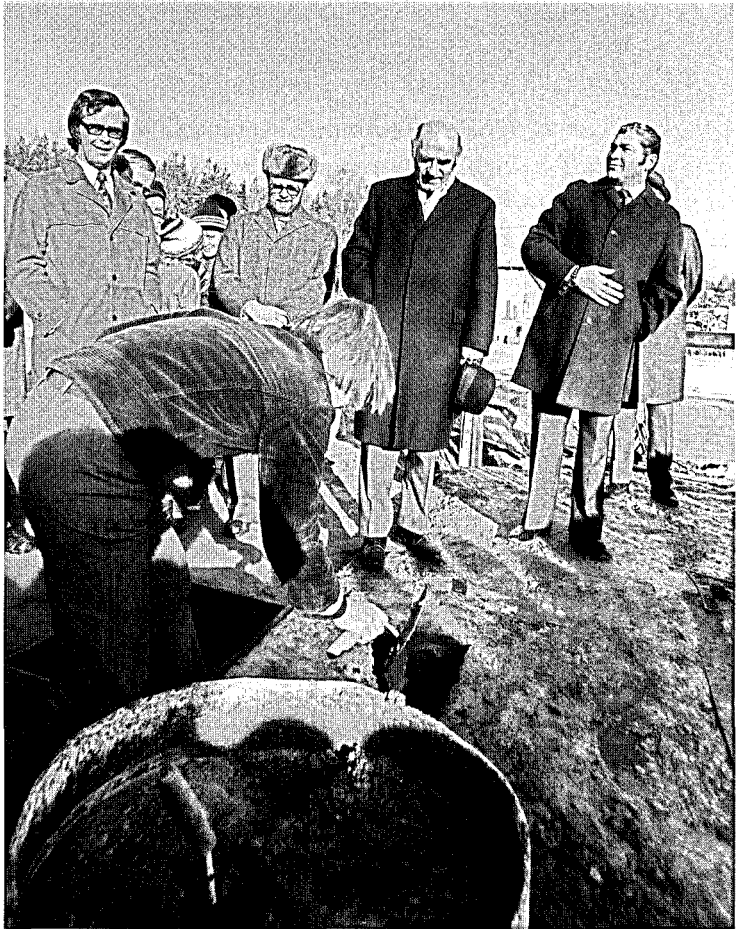
vuokraa vastaan. Käytännössä kyseessä oli kaupungin myöntämä lainamuotoinen tuki koululle, joka oli koroton niin kauan kun kiinteistö pysyi koulukäytössä. Nyt kaupungin kanssa oli päästävä yhteisymmärrykseen tontin lunastushinnasta, ja myös tämä kysymys ratkesi näihin samoihin aikoihin.

Viranomaisten kanssa käytyjen neuvottelujen alkuvaiheissa Kannatusyhdistys r.y:n asema oli ajoittain hyvin tukala. Viranomaiset pidättäytyivät valtionavun maksamisesta vedoton siihen, että Kannatusyhdistys r.y. ei ollut antanut sitoumusta kiinteistön luovutuksesta. Puntilan vastaus tähän painostukseen oli yksinkertainen. Miten Kannatusyhdistys r.y. voisi antaa sitoumuksen kiinteistöstä, jota se ei omistanut! Valtionapujen puuttuessa koulua jouduttiin pyörittämään pankista otettujen lyhytaikaisten vekseliluottojen turvin. Tämä kiristi kannatusyhdistystä edustaneen Puntilan ja kouluhallituksen ylimpien virkamiesten välejä. Muutaman kerran Puntila jopa uhkasi lopettaa opettajien palkkojen maksamisen ellei valtionapuja saada. Talvella 1972 tehtyjen päätösten jälkeen tilanne onneksi rauhoittui.

Uuden koulukiinteistön rakennustöiden suunnittelut käynnistettiin vuoden 1972 jälkipuoliskolla. Alkuperäisten kustannusarvioiden mukaan kiinteistö tulisi maksamaan 11,8 miljoonaa markkaa, jonka Kannatusyhdistys r.y. lainaisi eri rahoituslaitoksilta. Vaikka rahoituksen hankkiminen kuuluikin kannatusyhdistykselle, hoiti tämän puolen Puntila lähes yksin. Tehtävä oli hyvin työläs, sillä näinä vuosina Suomessa elettiin vielä »kahlitun rahan vuosia». Tunnusomaisena piirteenä tiukasti säädellyillä markkinoilla oli luottojen jatkuva ylikysyntä, koska lainakorot pidettiin hallinnollisesti markkinakorkoja alhaisempina. Lisäksi keskuspankki sääteli luottojen kohdentumista ja lähtökohtana oli luottojen suuntaaminen lähinnä vientiä lisääviin tuotannollisiin investointeihin. Keskuspankin priorisoinneissa kouluinvestoinnit olivat melko lailla alapäässä, sillä sosiaalisen pääoman merkitystä taloudellisen kasvun vauhdittajana ei vielä todenteolla ymmärretty.

Puntilalla oli varsin kirkas kuva siitä, minkälaisilla argumenteilla kouluinvestoinnin tarpeellisuutta kannatti perustella. Hänen mukaansa suurista aluerakennuskohteista olivat merkittävästi hyötyneet kyseisen aluerakennuskohteen rahoittanut pankki tai pankit. Pankit olivat ratkaisevasti vaikuttaneet siihen, että nämä perheet olivat muuttaneet Espoonlahden alueil-

Helsingin yksityislyseon korvaajan Espoonlahden lukion peruskiven muuraus pidettiin 18.10.1973. Koulu rakennettiin nuorille, joten myös nuoret olivat mukana tilaisuudessa. Kuvassa oikealta säätiön kiinteistötoimintaa johtanut rakennusmestari Asko Kärki, L. A. Puntila, koulun rehtori Kauko Salmenkallio sekä Espoon edustaja koulutoimenjohtaja Mauri Alasaari.

le. Tällöin pankeilla oli moraalinen velvollisuus huolehtia myös siitä, että näille uusille asukkaille luotiin kunnolliset kouluolot. Myös rahoittajien oli osallistuttava tavalla tai toisella alueen perusrakenteen kehittämiseen ja keskeisen osan perusrakenteesta muodosti koululaitos.

Puntila oli huolellisesti selvittänyt mitkä kaikki rahoituslaitokset olivat olleet mukana Espoonlahden alueen kehittämisessä ja miten suuri kunkin rahoituslaitoksen osuus oli ollut. Aktiivisimmin rahoitukseen olivat osallistuneet KOP, Postipankki ja HOP ja näille Puntila myös määritteli suurimmat lainavelvoitteet. Näin Puntila sitten saattoi käytännössä henkilökohtaisesti lähestyä suurimpien pankkien pääjohtajia ja vedota näiden moraaliseen velvollisuuteen osallistua uuden koulukiinteistön rahoittamiseen. Tällä keinoin liikepankit osaltaan kantaisivat toimintansa yhteiskunnallisen vastuun. Hänen strategiansa toimi myös käytännössä, sillä pyydetyistä pankeista ainoastaan HOP epäsi lainan.⁴⁶

Lopullinen rakennuslupa saatiin Espoon kaupungilta keväällä 1973, jolloin urakkakilpailussa halvimman eli vajaan 12 miljoonan markan tarjouksen tehnyt Rakennusliike Rakennus-ura Oy saattoi käynnistää rakennustyöt. Urakkasopimuksen mukaan kiinteistön oli määrä valmistua 31.5.1974 mennessä, jolloin koululla olisi hyvää aikaa muuttaa toimintansa uuteen kiinteistöön Espoonlahteen ennen syyslukukauden alkamista.

Rakennustyötä valvoi rakennustoimikunta, jonka puheenjohtajana oli Puntila. Keväällä 1974 ilmeni, ettei urakoitsija pysyisi millään asetetussa aikataulussa. Urakoitsijan mukaan koko rakennussektori oli ylikuumentunut, minkä seurauksena oli huutava pula sekä työvoimasta että tarvikkeista. Näin kyllä osittain olikin, sillä vuosina 1972–1973 rakennustuotannon volyyymi oli kasvanut keskimääräistä nopeammin, eli kasvuvauhti oli ollut yli 10 prosentin luokkaa. Paljon polttavampi ongelma oli kuitenkin rakennuskustannusten karkaaminen käsistä ensimmäisen öljykriisin seurauksena vuonna 1974. Kustannusten vuosittainen kohoaminen oli vuoteen 1972 asti pysynyt alle 10 prosentissa, mutta vuonna 1973 nousu oli jo liki 17 prosenttia ja vuonna 1974 peräti 24 prosenttia. Urakoitsija oli täysin varautumaton näin jyrkkään kustannusten nousuun. Rakennusyhtiön maksuvalmius ajautui kriisiin, minkä seurauksena tavarantoimittajat alkoivat kiristää otettaan. Toimitukset viivästyivät eivätkä työt edenneet. Aliurakoitsijat eivät päässeet tekemään omia töitään ja töiden eteneminen hidastui entisestään.⁴⁷

Keväällä 1974 jouduttiin laatimaan uusi aikataulu, jota vielä kesän aikana jouduttiin edelleen lykkäämään. Koulun ensimmäisen osan oli määrä valmistua 20.8.1974 mennessä, toisen osan 15.9 ja kolmannen 30.11.1974 mennessä. Samalla jouduttiin tunnustamaan myös kustannusten kasvu runsaalla 4 miljoonalla markalla. Valitettavasti nämäkään arviot eivät pitäneet paikkaansa, sillä työt jatkuivat vielä talvella 1975. Kaiken lisäksi urakoitsija ajautui konkurssiin 25.3.1975 ja rakennustoimikunnan oli saatettava työt päätökseen. Espoonlahden yhteiskoulun uuden koulutalon vihkiäiset ja samalla Helsingin yksityislyseon viivästyneet 50-vuotisjuhlat voitiin pitää 9.5.1975. Tällöin voitiin laskea myös lopulliset rakennuskustannukset, jotka nousivat runsaaseen 20 miljoonaan markkaan.⁴⁸

Espooseen siirron yhteydessä koulun iltalinja oli irtaantunut Helsingin yksityislyseosta. Iltalinjan oppilaat olivat valtaosin töissä Helsingissä, joten myös heidän koulunsa oli syytä pitää

Helsingissä. Ratkaisuksi tuli iltalinjan siirto opettajineen ja oppilaineen yksityisen Töölön yhteiskoulu Oy:n omistukseen syyslukukauden 1974 alusta. Siirrosta huolimatta oikeus iltalinjan pitämiseen säilyi Helsingin yksityislyseolla ja siirtyi sen mukana Espoonlahden yhteiskoululle, joka ei kuitenkaan ole tätä oikeutta käyttänyt.

Säätiön näkökulmasta katsottuna tilanne alkoi olla kriittinen viimeistään alkusyksyllä 1974. Nordenskiöldinkadun koulu kiinteistöä ei oltu voitu myydä, koska sitä tarvittiin vielä koulukäyttöön. Öljykriisin seurauksena rahoitusmarkkinat olivat kiristyneet äärimmilleen ja rahoituslaitokset kieltäytyivät myöntämästä uusia luottoja. Töiden jatkumisen varmistamiseksi säätiö joutui lainaamaan omia varojaan kannatusyhdistykselle, jolloin myös säätiön talous ajautui vaikeuksiin.

Puntila kyllä lähetti kaikille rahoituslaitoksille »hyvä veli» -kirjeitään, mutta nyt vastaanotto oli kielteinen. Kouluinvestointia ei kireän rahatilanteen vallitessa katsottu voitavan rahoittaa.

Oikeastaan ainoan poikkeuksen teki Postipankki, joka edes jossain mitassa suostui koulutalon rahoittamiseen. Hyvän kuvan Postipankin asenteesta tarjoaa oheinen lainaus Puntilan laatimasta muistiosta: *Sanoin valmistelleemme laina-anomuksia sitä silmällä pitäen, että rahaa olisi käytettävissämme 1.10. Tähän Tuominen vastasi: »Postipankissa on kyllä ilman takuitakin saatavissa lyhytaikaista luottoa jo ennen virallisten laina-anomusten käsittelyäkin.»* Kiitin Heikki Tuomista hänen suuripiirteisestä suhtautumisestaan Jahnssonin säätiöön. Puntilan ja näihin samoihin aikoihin ajoittain myös ministerinä toimineen Heikki Tuomisen yhteistyö pelasi erinomaisesti. Toisaalta pelkästään ystävyys ei näissä asioissa ratkaise, vaan Tuomisen ratkaisuihin vaikutti merkittävästi Postipankin erityisasema valtion kassan hoitajana. Tämän ansiosta Postipankin maksuvalmius säilyi hyvänä myös kireinä aikoina. Sillä oli suurimpiin liikepankkeihin verrattuna enemmän pelivaraa.⁴⁹

Koulun Kannatusyhdistys r.y. eli Puntila kääntyi toistuvasti myös Espoon kaupungin puoleen saadakseen kaupungin mukaan rahoitukseen, mihin kaupunki oli löyhästi jo vuonna 1971 sitoutunut. Kaupungin johdon kanta oli kuitenkin täysin kielteinen. Kaupunki oli sitoutunut lainojen takaukseen, mutta sen pidemmälle se ei ollut valmis menemään. Puntila jopa lähetti marraskuussa 1974 Espoon kaupungille kirjeen, jossa uhattiin töiden pysähtymisellä ellei lisälainoitusta saada. Tällä ei kuiten-

kaan ollut mitään vaikutusta kaupungin ylimpään johtoon. Espoo oli nopean kasvun takia joutunut tilanteeseen, jossa sen oli käytettävä kaikki mahdolliset ja jopa mahdottomatkin voimavarat aivan välttämättömien perusrakennelainvestointien rahoittamiseen. Kaupunki oli taloudellisesti suorastaan kuilun partaalla, ja kaupungin johto luotti siihen, että koulun kannatusyhdistys tavalla tai toisella vie hankkeen päätökseen. Puntilan laa-
timissa muistioissa näiltä kuukausilta on selvästi aistittavissa, miten Espoon kaupungin johdossa Puntila oli kohdannut vielä itseäänkin kovemman neuvottelijan.⁵⁰

Syksyn 1974 kuluessa Puntila ja Seppo Hieta joutuivat tunnustamaan sen tosiasian, että Espoonlahden koulutaloa ei saataisi valmiiksi ilman säätiön myöntämiä luottoja. Vaikka säätiöllä oli meneillään omia rakennushankkeita Elimäenkadulla, niin kaikki vapautuvat varat oli lainattava koulun kannatusyhdistykselle. Kaikkiaan syksyyn 1975 mennessä säätiön lainat kannatusyhdistykselle nousivat peräti 10 miljoonaan markkaan. Alkuperäinen lainasumma ei ollut aivan näin korkea, vaan sitä nostivat korkojen lisääminen lainapäätöseen, sillä kannatusyhdistyksellä ei ollut mitään mahdollisuuksia korkojen maksamiseen. Säätiö joutui tähän asti ajoittain myös lainaamaan kannatusyhdistykselle opettajien palkkojen maksamiseen tarvittut varat.

Jo ennen uuden koulun rakentamisen käynnistämistä oli neuvoteltu Kansaneläkelaitoksen kanssa Nordenskiöldinkadun kiinteistön myymisestä. Samalla säätiön johdossa luotettiin siihen, että Kansaneläkelaitos tulee myös lainoittamaan uuden koulun rakentamista. Pitkälliset neuvottelut Kansaneläkelaitoksen kanssa ajautuivat kuitenkin umpikujaan. Puntilan mukaan Kansaneläkelaitos vahvaan asemaansa luottaen suorastaan kiristi säätiötä, jolloin mitään keskusteluja lainan saannistakaan ei kannattanut enää käydä. Säätiön ja Kansaneläkelaitoksen välissä neuvotteluissa oli ajaututtu tilanteeseen, jossa eivät pelkästään asiat vaan myös ihmiset kiistelivät.

Seuraavaksi tammikuussa 1973 suunniteltiin kiinteistön myymistä samalle välittäjälle, joka oli ostanut jo aikaisemmin säätiön asuinkiinteistöt, mutta tämäkään sopimus ei edennyt esisopimusta pidemmälle. Sen sijaan ostajaksi ilmaantui Suomen Lääkäriliitto, joka 9.9.1974 päivätyllä kauppakirjalla osti koulukiinteistön omistukseen oikeuttavat osakkeet 8 miljoonalla markalla. Kauppa oli kuitenkin ehdollinen, sillä ostajalla oli

oikeus purkaa kauppa siinä tapauksessa, että kaupunki ei anna lupaa muuttaa kiinteistö toimistotilaksi. Lupaa ei myöskään saatu, jolloin uudeksi ostajaksi tuli Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liitto. Säätiö toimitti kauppaa koskevat asiakirjat Lääkäriilitolle elokuussa 1975, jonka jälkeen kauppasopimus voitiin allekirjoittaa. Näin vanhasta Helsingin yksityislyseon koulu-kiinteistöstä tuli itäisen naapurimaan tiede- ja kulttuurikeskus.⁵¹

Syksystä 1974 lähtien säätiön maksuvalmius alkoi olla niin kireällä, ettei pankkien apu enää riittänyt. Paremminkin sitä apua ei enää ollut juurikaan tarjolla, sillä syksyllä 1974 rahamarkkinat olivat kiristyneet äärimmilleen. Samalla yritysten taloudellinen tilanne oli heikentynyt, jolloin liikepankit käyttivät kaikki varansa vanhojen yritysasiakkaidensa pystyssä pitämiseen. Suomen Pankin lainanannon rajoitusta koskeviin kiertokirjeisiin vedoten pankit pystyivät torjumaan myös perustellut laina-anomukset. Nyt Jahnssoonin säätiön oli lähdeittävä realisoimaan vielä lisää kiinteistöjään. Tämä oli täysin pakon sanelema ratkaisu, jota ei oltu missään vaiheessa suunniteltu.

Helpoimmin realisoitavaksi kiinteistöksi todettiin kymmenisen vuotta aikaisemmin hankittu Pälkäneentie 18:n kiinteistö, jossa Yleisradio oli pitkäaikaisena vuokralaisena. Kiinteistö oli säätiön parhaiten tuottava kiinteistö, mutta muita vaihtoehtoja ei ollut. Aluksi kiinteistöä tarjottiin vakuutusyhtiöille, mutta nämä eivät olleet kiinnostuneita. Sen jälkeen käynnistettiin neuvottelut Oy Yleisradio Ab kanssa. Kiinteistö sopi hyvin Yleisradiolle ja neuvotteluissa päästiin melko pian yksimielisyyteen sekä hinnasta että muista kauppaehtoista. Esisopimus kaupasta voitiin allekirjoittaa. Kireä rahatilanne rajoitti kuitenkin myös Yleisradion toimintamahdollisuuksia, eikä se saanut Postipankilta tarvitsemaansa lainaa. Tällöin jo pitkälle edennyt suunnitelma kaatui.

Tässä vaiheessa säätiön maksuvalmius entisestään kiristyi. Tilanteen kireyttä osoittaa muun muassa se, että Puntilan ja Hiedan kesken pohdittiin sitä, missä järjestyksessä korkojen ja kuoletusten hoitoja lykätään. Onneksi pankit antoivat säätiölle lykkäyksiä ja kiinteistölle löydettiin uusi ostaja. Toukokuussa 1975 allekirjoitetulla kauppakirjalla kiinteistö myytiin Osuuspankkien Keskuspankki Oy:lle 9,85 miljoonan markan kauppahinnasta. OKOn omat kiinteistöt rajoittuivat juuri Päijänteentie 18:n kiinteistöön, jolloin se halusi saada tältä alueelta kasvua-

raa. Näin OKOn johdon päätös kiinteistön ostamisesta kypsyi varsin nopeasti. Ainakin nimellisesti kauppa oli säätiölle edullinen, sillä kiinteistön ostoon ja lisärakentamiseen oli kymmenen vuotta aikaisemmin uhrattu merkittävästi vähemmän eli 2,57 miljoonaa markkaa.⁵²

Kauppaan kytkeytyi useita rahoitusjärjestelyjä, jotka havainnollisesti kuvaavat silloisten rahoitusmarkkinoiden toimintamekanismeja. Kaupan ansiosta säätiön ja OKOn välinen yhteistoiminta tiivistyi. Tällöin sekä OKO että sen tytäryhtiö Maa-kiinteistöpankki myönsivät säätiölle luottoja. Lisäksi kaupan välitti säästöpankkiryhmän omistama Säästöpankkien Kiinteistövälitys Oy, josta palkkiona myös SKOP tuli mukaan rahoittamaan säätiötä. Näin säätiö pääsi käsiksi aivan uusiin rahoituslähteisiin, joiden ansiosta sen maksuvalmius saatiin kuntoon. Uhraus oli kuitenkin huomattavan suuri, sillä Päijänteentien kiinteistö olisi jatkossakin sopinut hyvin säätiön sijoitusprofiiliin, ja sen arvo olisi muutaman vuoden päästä ollut aivan toista luokkaa.

Uuden koulun rakentamisen alkupisteenä voidaan pitää Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys r.y:n ja Espoon kauppalan välillä 1971 solmittua sopimusta koulun toiminnan siirtämisestä Espooseen. Tästä eteenpäin säätiön johdossa lähdettiin siitä, että uuden koulun valmistumisen jälkeen säätiö voi lopullisesti irtaantua koulun ylläpitovelvoitteesta. Peruskoulutus oli siirtynyt julkisen vallan vastuulle eikä siihen ollut enää syytä uhrata säätiön henkisiä ja materiaalisia varoja. Espoon kaupungin vastuulle Espoonlahden yhteiskoulu eli entinen Helsingin yksityislyseo siirtyi kaikkine varoineen ja vastuineen 1.8.1976. Samassa yhteydessä oli sovittu niistä aikatauluista, joiden puitteissa Espoon kaupunki ryhtyisi maksamaan säätiölle Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys r.y:lle myönnettyjä kaikkiaan noin 10 miljoonaa markkaa nousevia lainoja. Takaisinmaksu oli sovittu alkavaksi vuonna 1978. Tällöin Espoon kaupungin talous oli tointunut vuosikymmenen alkupuoliskon kriisistä ja kaupunki olikin halukas maksamaan lainan pois kerralla, mikä sopi säätiölle hyvin.

Yrjö Jahnssonin säätiön johto ei varmaan edes synkimmissä mielikuvissaan ollut varautunut niihin ongelmiin, joita koulu-kiinteistön rakennuttaminen Espooseen toi tullessaan. Hallituksen puheenjohtaja Puntila käytti jaksona 1971–1976 lähes kaiken aikansa ja tarmonsä hankkeen eteenpäin viemiseen.

Aluksi eniten työtä aiheuttivat jatkuvat neuvottelut kouluhallinnon viranomaisten kanssa itse koulun siirtämisestä. Sen jälkeen aikaa ja tarmoa meni poikkeuksellisen visaiseksi osoittautuneen rahoituksen järjestämiseen. Tämän ohella Puntila otti osaa jopa itse rakennustyöhön. Urakoitsijan ajautuessa taloudelliseen kriisiin tavarantoimittajat alkoivat »boikotoida» työmaata, jolloin Puntila laajaa verkostoaan hyödyntäen otti yhteyksiä eri puolille ja varmisti tarvittavien rakennustarvikkeiden saannin. Säätiön asiamies Hieta oli koko ajan Puntilan aisaparina näissä töissä. Kiinteistöjohtaja Asko Kärki joutui puolestaan lähes vastaavan rakennusmestarin asemaan siinä vaiheessa, kun urakoitsijan taloudelliset vaikeudet olivat uhanneet pysäyttää työmaan.

Lisähuolta säätiölle aiheutti koulun rakentamisesta käyty julkinen keskustelu ja sen yhteydessä esitetty kritiikki säätiötä kohtaan. Kuvio, jossa mukana olivat niin Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys r.y., Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys oy kuin Yrjö Jahnssonin säätiö ei ymmärrettävästi auennut helposti edes asiaan perehtyneelle ulkopuoliselle. Näin saattoi helposti syntyä kuva häikäilemättömästä omaa etuaan ajaneesta säätiöstä, joka vielä viime vaiheessa yritti saada kunnan maksumieheksi. Tämän Espoon valtuustosaliin asti edenneen kritiikin vaimentaminen oli myös säätiön johdon huolenaikana. Ei olekaan ihme, että Puntila kuvatessaan asemaansa Helsingin yksityislyseon luottamuselimissä käytti sanontaa *kun syntieni tähden jouduin ottamaan vastaan puheenjohtajuuden koulun johtokunnassa*.³³

Alkuperäiseen kustannusarvioon verrattuna Espoonlahden yhteiskoulun lopulliset kustannukset olivat liki kaksinkertaiset. Nousu tuntuu suurelta, mutta sen selittävät pitkälti poikkeukselliset olot eli öljykriisin aikainen rakennuskustannusten nousu. Jaksona 1973–1975 rakennuskustannukset nousivat yli 50 prosentilla. Lisäksi voittaneen tarjouksen tehnyt urakoitsija oli alunperinkin tehnyt liian halvan tarjouksen, mikä vaikeutti rakennustöitä ja tuotti ylimääräisiä kustannuksia. Samalla on myös myönnettävä se, että säätiön johdon kokemukset näin laajan hankkeen loppuun saattamisesta olivat melko vähäiset. Muihin samaan aikaan Espoossa rakennettuihin koulukiinteistöihin verrattuna lopulliset kustannukset olivat kuitenkin aivan kilpailukykyiset, mikä myös julkisuudessa myöhemmin todettiin. Kustannusten suuruutta arvioitaessa on myös huomattava

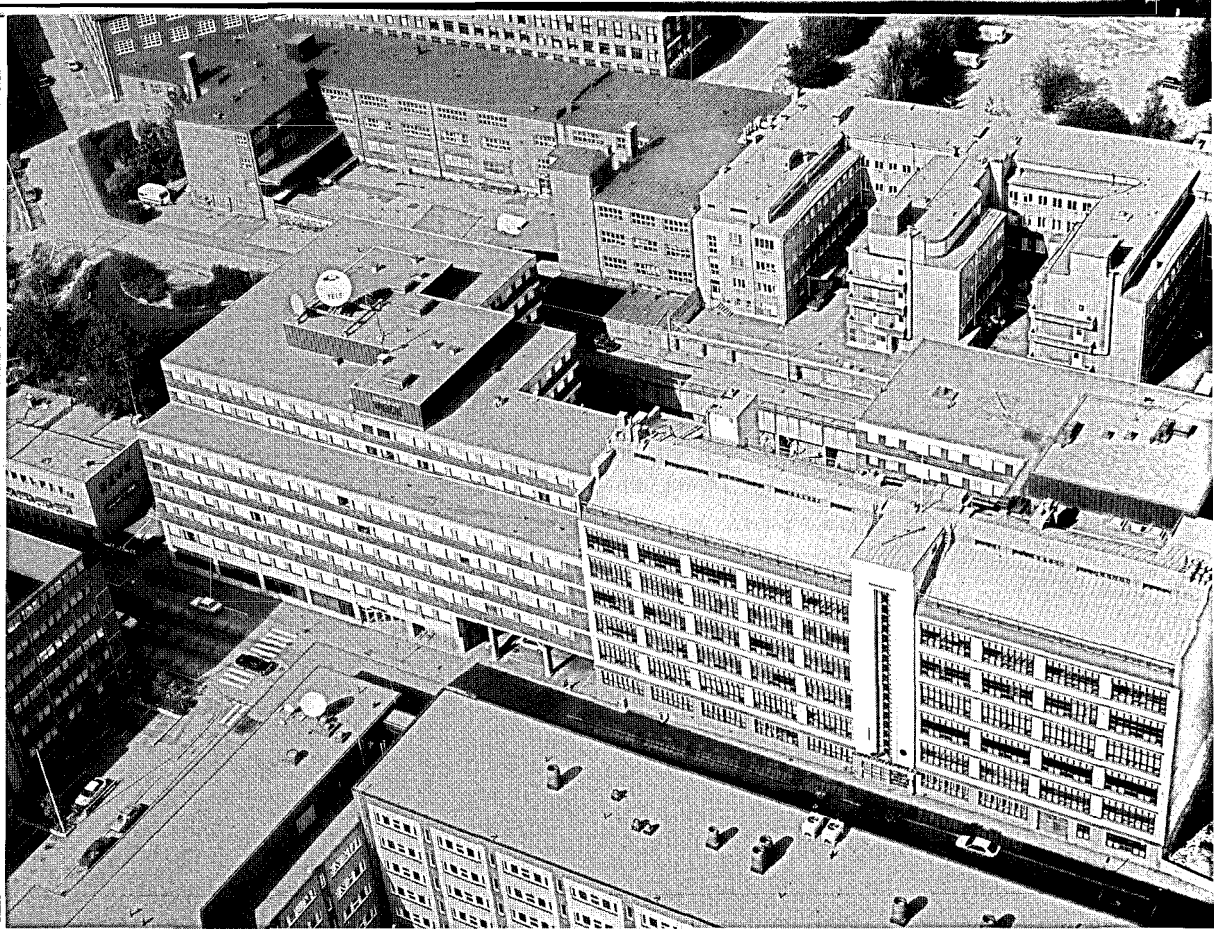
se, että koulu kiinteistö oli teknisesti varsin moderni ja monelta osin jopa aikaansa edellä. Näin se tarjosi hyvät mahdollisuudet koulutyön monipuoliseen kehittämiseen.

Uuden koulun vihkiäisiä toukokuussa 1975 voidaan samalla pitää Yrjö ja Hilma Jahnssonin puoli vuosisataa aikaisemmin aloittaman hankkeen päätepisteenä. Valitettavasti vain Hilma Jahnsson ei pitkälle edenneen dementiaansa takia päässyt näkemään vihkiäisiä. Sekä 1920-luvulla että nyt 1970-luvulla uuden koulun tavoitteena oli kouluoloissa vallinneen aukko paikan täyttäminen. Yhteiskunta oli puolella vuosisadassa kuitenkin niin perusteellisesti muuttunut, että tämän aukon täyttäminen oli siirtynyt yksityiseltä taholta julkisen sektorin vastuulle. Säätiö saattoi näin ollen tulevaisuudessa keskittyä tieteen tukemiseen, mikä myös säätiön säännöissä oli asetettu ehdottomaksi painopisteeksi.

ELIMÄENKADUN INVESTOINNIT KÄYNNISTYVÄT

Säätiön talouden tulevaisuuden linjaukset olivat 1970-luvun alussa näyttäneet selkeiltä. Vallilan teollisuusalueelta oli saatu tukeva jalansija ja päätös asuinkiinteistöjen myymisestä oli tehty. Näin uskottiin saatavan varoja vielä suurempien hankkeiden toteuttamiseen. Nämä hankkeet liittyivät jo aikaisemmin hankitun Elimäenkatu 9:n tarjoamiin mahdollisuuksiin. Ensiksikin tämän kiinteistön rakennusoikeudesta oli runsas puolet käyttämättä. Lisäksi alue oli muuttumassa pienteollisuusalueesta toimistoalueeksi, minkä takia lisärakentaminen kannatti painottaa nimenomaan toimistokiinteistön rakentamiseen. Toiseksi kyseisen kiinteistön vierestä omisti rakennusosakeyhtiö Polar tontin, jolle se oli suunnittelemassa suurta toimistokiinteistöä ja jota se jo ennen rakentamisen aloitusta tarjosi Jahnssonin säätiölle »avaimet käteen» -periaatteella.

Hankkeet olivat varsin mittavia, sillä Elimäenkatu 9:n lisärakennus oli pinta-alaltaan 6 674 m² ja Elimäenkatu 15:sta uudisrakennus 15 603 m². Alustavat kustannusarviot liikkuivat 20 miljoonan markan tuntumassa. Summa ei kuitenkaan pelottanut säätiön johtoa, sillä samaan aikaan oltiin saamassa myytävistä asuinkiinteistöistä liki 15 miljoonaa markkaa. Rahoituslaitoksilta ja pankeilta uskottiin lisäksi saatavan lainoja noin 10 miljoonan markan edestä, joten rahoitus tuntui turvatulta. Lisäksi tiedossa oli Nordenskiöldinkadun kiinteistön myynti ja

1970-luvun sijoitusten seurauksena säätiön omistus keskittyi valtaosin Elimäenkadulle Vallilaan. Yrjö Jahnssonin säätiö oli mukana vaikuttamassa koko alueen ilmeen muuttumiseen vanhasta teollisuusalueesta moderniksi informaatio- ja viestintäteollisuuden hallitsemaksi alueeksi.

sieltä saatava apu. Hankkeeseen liittyviä riskejä oli myös edeltä käsin eliminoitu. Uusiin tiloihin oli jo saatu varmat vuokralaiset eli valtio. Elimäenkatu 9:n vuokralaiseksi oli tulossa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos ja Elimäenkatu 15:n vuokralaiseksi Posti- ja lennätinlaitos. Vuokralaisten esittämät toiveet oli otettu mukaan jo kiinteistöjen suunnitteluvaiheissa. Tämä malli oli ollut käytössä jo ensimmäisessä liikekiinteistössä eli Päijänteen tien kiinteistössä, jossa vuokralaisena oli ollut valtion omistama laitos, Yleisradio. Oleellisena osana tätä mallia olivat pitkäaikaiset, mieluiten 5–10 vuoden mittaiset vuokrasopimukset, ja kokemukset olivat olleet hyvin positiiviset.

Rakennusurakoiden toteuttajana oli yleisesti tunnettu ja vakavarainen Polar-rakennusliikeosakeyhtiö, ja kyseessä oli »avaimet käteen» -urakka. Säätiön näkökulmasta katsottuna projekti oli siten merkittävästi helpompi kuin Espoonlahden koulun rakennuttaminen. Helpoksi projekti ei kuitenkaan muodostunut, sillä säätiön johdon laatimat taloudelliset laskelmat olivat men-

neet aivan uusiksi koulun rahoitukseen liittyvien ongelmien takia. Niinpä säätiö syksyllä 1974 joutui toistuvasti neuvottelemaan Polarin kanssa maksujen aikatauluista, ja myös tämän projektin rahoituksen ollessa kriittisimmillään Postipankin tuen merkitys oli suuri.

Rakennustyöt etenivät laadittujen aikataulujen mukaisesti, ja rakentaja saattoi luovuttaa molemmat kiinteistöt Jahnssonin säätiölle 18.10.1974. Vuokralaiset tulivat kiinteistöihin 1.11.1974 lähtien. Rakennusvaihe ajoittui pahimpaan mahdolliseen saumaan, sillä jo alkamisvuonna kustannukset nousivat liki 17 prosenttia ja valmistumisvuonna vielä enemmän eli 24 prosenttia. Tosin työt saatiin valmiiksi pari kuukautta ennen vuoden loppua. Kustannusten nousua ei voitukaan välttää ja lopulliset kustannukset syksyllä 1975 tehdyn laskelman mukaan nousivat rakennusaikaisten korkojen kanssa vajaaseen 29 miljoonaan markkaan. Alkuperäiseen kustannusarvioon verrattuna projektin lopulliset kustannukset kasvoivat siten vajaalla 50 prosentilla.⁵⁴

Projekti oli taloudellisesti vaikea myös rakentajalle, ja lopullisten kustannusten selvittyä syksyllä 1975 Polar-rakennusliikeosakeyhtiö käynnisti neuvottelut säätiöltä perittävästä ylimääräisestä vajaan 2 miljoonan markan maksusta. Perusteluissaan Polar vetosi kustannusnousuvarauksen ylittäneeseen kustannusten nousuun, josta säätiön olisi katettava puolet. Säätiön edustajat olivat puolestaan sitä mieltä, että tämäntyppisessä »avaimet käteen» -tarjouksessa riskin ylimääräisestä kustannusten noususta kantaa sopimuksen hyväksynyt rakentaja. Puntila ja Hieta pitivät tiukasti kiinni kannastaan eikä lukuisista neuvotteluista huolimatta päästy yksimielisyyteen kyseisestä 2 miljoonan markan suuruisesta lisämaksusta. Ratkaisua jouduttiin hakemaan aina välimiesoikeutta myöten. Päätös oli säätiölle myönteinen eli lisämaksuja ei jouduttu maksamaan.⁵⁵

Seuraavat vuodet kuluivat säätiön rahoitusaseman vakauttamisessa. Tarjouksia ostettavista kiinteistöistä tuli toistuvasti, mutta uusiin investointeihin ei uskallettu mennä, vaan haluttiin saada säätiön rahoitusrakenne ja maksuvalmius toden teolla kuntoon. Siinä myös onnistuttiin, sillä uusien ja uusittujen toimistokiinteistöjen tuotto oli aivan toista luokkaa vanhojen asuinkiinteistöjen tuottoon verrattuna. Säätiön johdossa kiinnitettiin huomiota myös säätiön sijoitustoiminnan yksipuolisuuteen. Käytännössä kaikki varat oli sijoitettu kiinteistöihin, mikä säätiön säännöt ja tausta ajatellen olikin ymmärrettävää. Tällai-

seen yksipuolisuuteen liittyy kuitenkin aina myös riskejä, joten 10.3.1976 pidetyssä varainhoitokunnan kokouksessa pohdittiin mahdollisuuksia siirtää säätiön varoja joiltakin osin pörssinoteerattuihin osakkeisiin. Konkreettisia päätöksiä ei tosin tehty, vaan päätettiin palata asiaan myöhemmin.

Vuonna 1978 oli jälleen mahdollisuuksia uusiin investointeihin, sillä Espoon kaupunki maksoi jäljellä olleen osan eli 7,4 miljoonaa markkaa säätiön Helsingin yksityislyseon kannatusyhdistys r.y.:lle antamista lainoista. Vaikka esillä olikin ollut kysymys sijoitustoiminnan rakenteen muuttamisesta, niin painopiste pidettiin edelleen kiinteistösjoiituksissa. Tosin malli oli nyt aivan uusi. Säätiön johto oli nimittäin neuvotellut Tuusulan kunnan edustajien kanssa mallista, jossa säätiö rakennuttaisi omalla kustannuksellaan virastotalon kunnan käyttöön. Tontti saataisiin kunnalta nimellistä yhden markan suuruista vuosivuokraa vastaan. Kunnan maksama vuokra olisi 10,25 prosenttia kiinteistön rakennuskustannuksista. Vuokra-aika olisi kymmenen vuotta, jonka jälkeen kunta voisi lunastaa kiinteistön itselleen tai jatkaa vuokrasopimusta.

Kunnan virastotalon pinta-ala oli 5 200 m² ja kiinteistö valmistui alkuvuonna 1981. Myös tässä projektissa rakennustyöt ajoittuivat hieman ongelmalliseen ajankohtaan, sillä juuri vuonna 1979 rakennuskustannukset olivat kääntyneet nousuun ja nousuvauhti pysyi 10 prosentin tuntumassa vielä parin seuraavankin vuoden ajan. Projekti pysyi kuitenkin hyvin hallinnassa, vaikka rakennusalan lakot vaikeuttivat töiden etenemistä. Lopulliset rakennuskustannukset olivat 13,7 miljoonaa markkaa. Kuriositeettina voidaan mainita se, että hallituksen pöytäkirjaan merkityssä liitteessä lopullisista rakennuskustannuksista on myös tontin rakennusaikainen vuokra – yksi marka. Tässä projektissa rahoitus järjestyi kivuttomasti, sillä säätiö pystyi rahoittamaan rakentamisen pääosin omin varoin.⁶⁶

Säätiön kehittämä malli kunnan virastotalon rakennuttamiseksi osoittautui varsin toimivaksi ratkaisuksi, ja se sai myös aika lailla julkisuutta. Esimerkiksi Talouselämä-lehdessä esiteltiin tämä malli ja kiiteltiin säätiötä uudenaikaisten toimintamuotojen etsimisestä. Säätiö kävi aktiivisesti neuvotteluja muutamien muidenkin kuntien kanssa vastaavanlaisesta ratkaisusta, mutta konkreettisiin tuloksiin neuvottelut eivät kuitenkaan johtaneet. Suurimpana esteenä olivat rahoitukseen liittyneet vaikeudet, sillä säätiön omin varoin toista vastaavaa hanketta ei voitu to-

teuttaa. Aivan ilmeisesti kunnilla oli säätiötä paremmat mahdollisuudet saada rahoitusta suoraan pankeilta, jolloin niiden myös kannatti itse rakennuttaa virastotalonsa. Toisaalta myös käytössä ollut valtionapujärjestelmä suosi kuntien suoraa toimintaa leasing-järjestelmän asemesta.

Mitään suuria investointeja ei Puntilan jäljellä olevana kautena siten enää tehty. Periaatteellisesti merkittävänä muutoksena voidaan tosin pitää vuoteen 1979 ajoittunutta ensimmäistä 1,2 miljoonan markan suuruista sijoitusta pörssiosakkeisiin. Mistään todellisesta painopisteen muutoksesta ei kuitenkaan ollut kyse, sillä samoihin aikoihin investoitiin huomattavasti suurempia summia kiinteistöihin.

OMAISUUDEN SUURUUS

Puntilan kaudella säätiön johto uhrasi aikaansa ja energiaansa päästäkseen irtaantumaan Helsingin yksityislyseon ja sen koulu-kiinteistön ylläpitämisestä. Tämän varjoon jäävät helposti suurinvestoinnit Elimäenkadun kiinteistöihin, joilla kuitenkin säätiön tulevaisuuden kannalta oli aivan ratkaiseva merkitys. Samalla säätiössä jatkuvasti luotettiin kiinteistöihin omaisuuden reaalisien arvon säilyttäjänä. Tällä uskottiin parhaiten voitavan turvata säätiön taloudellinen pohja myös tulevaisuudessa. Millaiseksi tämä pohja oli Puntilan aikana kehittynyt ilmenee seuraavasta asetelmasta, jossa on yritetty arvioida säätiön omaisuuden todellista arvoa. Myös nyt pohjana ovat säätiön omistamien rakennusten vakuutusarvot. Täten tarkastelu on yhteismitallinen edellisen vuoden 1971 tilannetta koskevan tarkastelun kanssa.⁵⁷

Yrjö Jahnssonin säätiön kiinteistöomaisuuden vakuutusarvot vuonna 1982:

	<i>milj. mk</i>
Elimäenkatu 15	42,8
Elimäenkatu 9	40,6
Ludviginkatu 3-5	26,8
Tuusulan virastotalo	19,3
Yhteensä	129,5

Vuoden 2003 rahassa mitattuna kiinteistöomaisuus nousi 43,1 miljoonaan euroon. Vuoteen 1971 verrattuna tämä merkitsi si-

ten omaisuuden arvon nousua runsaalla 80 prosentilla. Tämä osoittaa oikeaan osuneeksi vuoden 1972 ratkaisun irtaantua kaikista asuinkiinteistöistä ja siirtää näin saadut varat liikekiinteistöihin. Vaikka tällaiseen omaisuuden realisointiin ja uudelleen kohdentamiseen liittyy aina suhteellisen korkeita kustannuksia, niin 1970-luvulla toteutunut toimistokiinteistöjen nopea arvonnousu kattoi moninkertaisesti nämä kustannukset. Arvailla vain voi millaiseksi omaisuusmassa olisi 1970-luvun turbulenteissa oloissa noussut, jos säätiö olisi voinut suunnata kaikki varansa kiinteistöomaisuutensa lisäämiseen eikä olisi sitonut varojaan koulukiinteistön rakentamiseen.

SÄÄTIÖN ORGANISAATIO HAHMOTTUU

Hilma Jahnssonin siirtyi sivuun vuonna 1971. Näihin vuosiin asti Hilma Jahnsson oli yhdeksästäkymmenestä ikävuodestaan huolimatta pysynyt sekä henkisesti että fyysisesti poikkeuksellisen vireänä. Suorastaan uutta elinvoimaa hän oli saanut vuonna 1966 myönnetystä kouluneuvoksen arvonimestä. Jäätyään sivuun säätiön hallinnosta Hilma Jahnssonin sekä fyysinen että henkinen kunto nopeasti heikkeni, eikä hän enää jaksanut seurata säätiön asioita puhumattakaan siitä, että hän olisi vielä puuttunut säätiön asioiden hoitoon. Päinvastoin säätiön johto eli Puntila ja Hieta joutuivat huolehtimaan Hilma Jahnssonista hänen viimeisinä vuosinaan, sillä hän kärsi nopeasti edenneestä dementiaasta, eikä enää kyennyt huolehtimaan asioistaan. Tilanteen kokivat ongelmalliseksi sekä Hilma Jahnssonin sukulaiset että säätiön johto. Asianmukaisen hoidon varmistamiseksi säätiö palkkasi Hilma Jahnssonille taloudenhoitajan lisäksi sairaanhoitajan, jotta säätiön luojan hoidon tasosta ei pääsisi syntyämään minkäänlaisia epäilyjä.

Vuonna 1973 syntyi kuitenkin valitettava yhteentörmäys toisaalta säätiön ja säätiön kanssa yhteistyössä toimineiden Hilma Jahnssonin sukulaisten ja toisaalta Hilma Jahnssonin »ystäväpiirin» kesken. Osa hänen »ystäväpiiristään» yritti nimittäin käyttää hyväkseen Hilma Jahnssonin heikentynyttä terveyttä ja sen myötä alentunutta harkintakykyä. Tämä »ystäväpiiri» väitti säätiön hallitsevan perusteettomasti Hilma Jahnssonin omaisuutta ja suorastaan pitävän vanhusta nälässä. He menivät toiminnassaan niin pitkälle, että onnistuivat saamaan Hilma Jahnssonilta valtakirjan käyttää hänen pankkitilejään. Tilanne

kärjistyi varsin epämiellyttäväksi, sillä nämä »ystävät» ja heidän rekrytoimansa juristi asettivat säätiön toimet hyvin kyseenalaisiksi. Säätiön johto eli Puntila ja Hieta olivat koko ajan läheneet siitä, että säätiö oli Hilma Jahnssonin epätsekkäiden uhrausten tulos, joten säätiöllä oli ollut suuria velvoitteita Hilma Jahnssonia kohtaan, ja nämä velvoitteet he olivat uskoneet täyttäneensä. Samalla he halusivat toimia mahdollisimman hienovaraisesti ja yhteistyössä Hilma Jahnssonin sukulaisten kanssa.

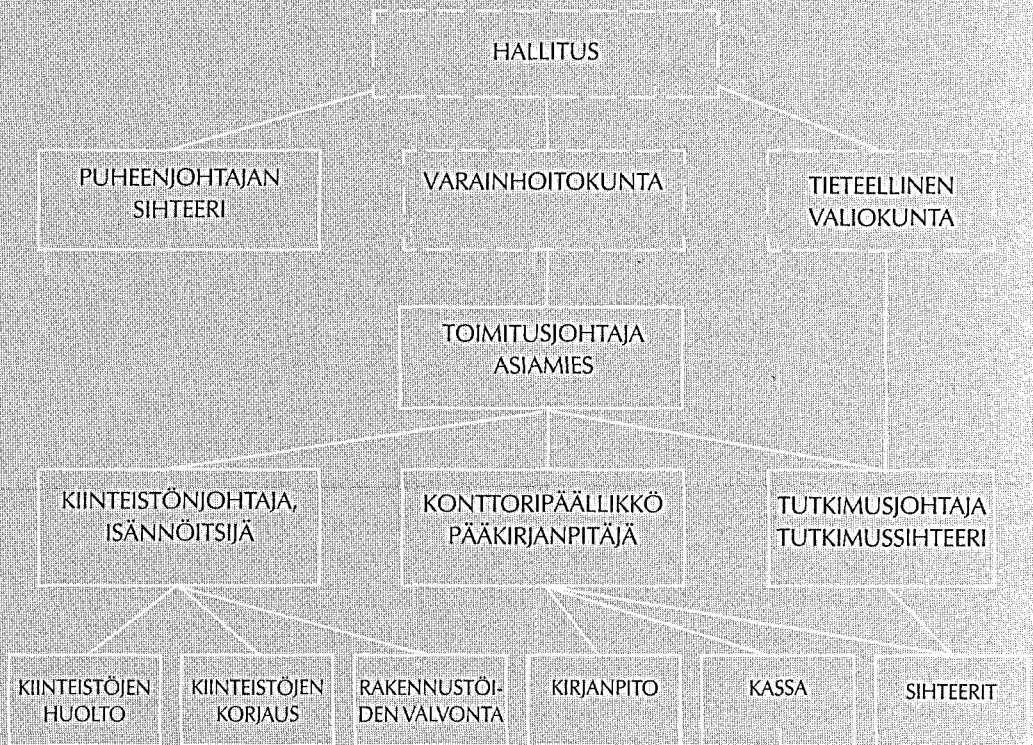
Neuvottelut näiden »ystävien» kanssa eivät kuitenkaan johtaneet tuloksiin, vaan ainoaksi vaihtoehdoksi jäi Hilma Jahnssonin asettaminen holhouksenalaiseksi. Tämä vaihe onnistuttiin hoitamaan melko nopeasti ja 27.8.1973 tehdyn päätöksen mukaisesti Hilma Jahnssonin holhoojiksi kutsuttiin säätiön asiamies Seppo Hieta ja tilintarkastaja Erkki Suikkanen. Näin säätiön johto sai työrauhan ja pystyi varmistamaan Hilma Jahnssonin arvokkaan ja hienovaraisen hoidon hänen jäljellä olleen elinaikansa ajan. Pitkäksi tämä aika ei kuitenkaan jäänyt, sillä toukokuussa 1975 Hilma Jahnsson kuoli.⁵⁸

Tilanteen kärjistyminen näin ikäväksi johtui pitkälti siitä, etteivät Hilma Jahnssonin »ystävät» taustaryhmineen ilmeisesti tienneet asioiden todellista tilaa. Hilma Jahnssonhan oli jo vuosia aikaisemmin siirtänyt kaiken omaisuutensa säätiölle. Myös hänen viimeisimmässä vuonna 1963 allekirjoitetussa testamentissaan oli perinnön saajaksi määrätty säätiö. Hänen valtuuksillaan ei enää ollut mitään mahdollisuuksia päästä käsiksi säätiön omaisuuteen, joten taloudellista uhkaa säätiölle tämä episodi ei aiheuttanut. Sen sijaan tämä vaihe sitoi kohtuuttomasti säätiön ylimmän johdon aikaa ja vaikeutti Hilma Jahnssonin hoidon järjestämistä. Kaikki todellisen asiantilan tunteet olisivat vilpittömästi halunneet, että tätä vaihetta ei olisi koskaan tarvittu kokea. Holhouksenalaiseksi julistamisella haluttiin ainoastaan suojella jo pitkälle dementoitunutta koulu-neuvosta.

Tämän epämiellyttävän episodin jälkeen siirrytään takaisin säätiön toiminnan johtamiseen. Hilma Jahnssonin aikana toiminta oli organisoitu pitkälti aikaisemman Helsingin Talokeskus Oy:n organisaation varaan. Helsingin Talokeskuksen pitkäaikaisena toimitusjohtajana Hilma Jahnsson oli säilyttänyt hallitsevan asemansa, vaikka hänen statuksensa olikin muuttunut hallituksen puheenjohtajaksi. Nyt Hilma Jahnssonin varjo väistyi, jolloin säätiön asiamiehen rooli korostui. Konkreettisena

osoituksena oli asiamiehen statuksen muuttaminen asiamiehes-
tä ja kiinteistöjen isännöitsijästä vuonna 1973 toimitusjohtajak-
si ja asiamieheksi. Yleiskuvan säätiön organisaatiosta tarjoaa
oheinen kaavio, joka kuvaa tilannetta 1970-luvun puolivälissä.⁵⁹

YRJÖ JAHNSSONIN SÄÄTIÖN ORGANISAATIOKAAVIO

Tämä organisaatiomalli hahmottui 1970-luvun puolivälissä, jolloin säätiö oli jo luopunut asuinkiinteistöistä ja siirtänyt toiminnan painopisteen toimistokiinteistöihin. Samoihin aikoihin myös rakennus- ja korjaustoiminta oli hyvin aktiivista, minkä takia säätiön organisaatiosta löytyi toimitusjohtajan apuna kiinteistöjohtaja sekä hänen johdollaan toiminut rakennustöiden valvontatoiminto. Näitä töitä johti ja teki vuonna 1972 säätiöön rekrytoitu rakennusmestari Asko Kärki. Espoonlahden koulun valmistumisen jälkeen kiinteistöpuolen tehtävät kuitenkin merkittävästi vähentyivät ja organisaatiota kevennettiin. Kiinteistöjohtajan sijaan palattiin aikaisempaan isännöitsijäaikaan,

jota tehtävää hoiti vuonna 1976 säätiön palvelukseen Asko Kärjen tilalle tullut rakennusmestari Tarvo Simsiö. Hänen alaisuudessaan työskentelivät sitten kiinteistöjen huoltoon ja korjauksiin keskittyneet henkilöt, sillä varsinainen korjaustoiminto siirtyi vähitellen ulkopuolisten hoitoon.

Säätiön toimistossa jo Hilma Jahnssonina vuosikymmenet palvellut Kirsti Dahlman nimitettiin vuoden 1973 organisaatio-uudistuksessa konttoripäälliköksi, joka samalla toimi pääkirjanpitäjänä. Samalla toimintoja selkiytettiin, jolloin kirjanpito ja kassanhoito eriytettiin toisistaan. Suurimman muutoksen toimiston työssä aiheutti asuinkiinteistöjen myynti. Enää ei toimistossa hoidettu satojen yksityisten henkilöiden vuokramaksuja, vaan vuokralaiset rajoittuivat muutamiin kymmeneen yrityksiin. Lisäksi maksuliikenteen hoito siirtyi kasvavassa määrin pankkien välitettäväksi. Vuosikymmenen puoliväliin asti toimistossa oli ollut yksi henkilö hoitamassa Helsingin yksityislyseon taloudenpitoa, mutta koulun siirryttyä Espoon kaupungin alaisuuteen nämä työt loppuivat.

Puntilan tulo hallituksen puheenjohtajaksi näkyi säätiön toimistossa myös siten, että vuonna 1972 säätiön palvelukseen hallituksen puheenjohtajan sihteeriksi tuli Alli Hytti, joka siihen asti oli toiminut Puntilan pitkäaikaisena sihteerinä Huhtamäki-yhtymässä. Käytännössä tämä merkitsi Puntilan »toimiston» siirtymistä Huhtamäki-yhtymästä säätiöön, sillä Hytti ei osallistunut säätiön rutiinitöihin.

Periaatteellisesti suurimman muutoksen organisaatiossa aiheutti tutkimuksen tukemista hoitavan henkilökunnan rekry-

Säätiön hallituksen kokous syksyllä 1978. Kuvassa vasemmalta tutkimussihteeri Timo Sahi, vt. tutkimusjohtaja Antti Suvanto sekä hallituksen jäsenet Pentti Vartia, Erkki Partanen, Jaako Honko, L. A. Puntila, Tauno Väyrynen sekä Seppo Hieta.

Säätiön täyttäessä 30 vuotta entiset ja nykyiset työntekijät kokoontuivat 14.12.1984. Edessä kesällä istuu hallituksen puheenjohtaja Jaakko Honko, joka jakoi tilaisuudessa Keskuskauppa-kamarin myöntämät ansiomerkit konttoripäällikkö Kirsti Dahlmanille (30 v.), toimitusjohtaja Seppo Hiedalle (20 v.), huoltomies Aaro Kuusistolle (20 v.), sihteeri Oili Kupariselle (15 v.), sihteerit Aila Palmulle (10 v.), tutkimusjohtaja Seppo Honkapohjalle (10 v.) sekä talonmies Raimo Savinaiselle (10v.).

tointi. Syksyllä 1973 VTK Seppo Honkapohja ja LL Timo Sahi tulivat säätiön palvelukseen tutkimussihteereiksi. Honkapohjan vastuulle tuli taloustieteen tutkimuksen ja Sahin vastuulle lääketieteen tutkimuksen rahoituksen organisointi. Kummatkin hoitivat tehtävänsä sivutoimisesti. Seuraavana vuonna tutkimussihteereiden avuksi palkattiin sihteeri. Keväällä 1974 VTL Honkapohjan status muutettiin tutkimusjohtajaksi, jolloin tehtävä muuttui samalla päätyöksi. Lääketieteessä toiminta jatkui ennallaan eli toimintaa organisoitiin LT Timo Sahi.

Säätiön palveluksessa olleen henkilökunnan määrä oli 1970-luvun puolivälissä 15 henkeä, ja tässä vaiheessa enää yksi eli Kirsti Dahlman oli ollut töissä jo vanhan Helsingin Talotoimisto Oy:n aikana. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla määrä supistui muutamalla henkilöllä vakiintuen 12–13 henkilöön.

L. A. Puntila täytti 75 vuotta kesällä 1982. Hänen terveytensä oli myös heikentynyt, ja saman vuoden syksyllä hän ilmoitti jättävänsä säätiön hallituksen ja sen puheenjohtajuuden, vaikka hä-

nen kautensa olisi jatkunut vielä vuoteen 1986 asti. Hallitus hyväksyi Puntilan eropyynnön kevään 1983 kokouksessa. Tässä vaiheessa talous ja organisaatio olivat hyvässä kunnossa, joten ajankohta vetäjän vaihtamiseen oli otollinen. Jo muutamaa vuotta aikaisemmin säätiössä oli muutenkin toteutunut sukupolvenvaihdos. Jaakko Honkoa lukuun ottamatta kaikki Hilma Jahnssoinin aikana säätiön hallitukseen tulleet jäsenet eli Erkki Partanen ja Tauno Väyrynen sekä sitten Puntila olivat jääneet hallituksesta sivuun. Sana sukupolvenvaihdos on sikälikin osuva, että 1970-luvun kuluessa myös säätiön henkilökunta oli lähes kokonaisuudessaan vaihtunut. Jatkuvuuden takaajina olivat lähinnä toimitusjohtaja Seppo Hieta sekä konttoripäällikkö Kirsti Dahlman. Ensin mainitulla virkavuosia säätiön palveluksessa oli jo parikymmentä ja jälkimmäisellä liki neljäkymmentä.

Jaakko Honko vie uudistuksen päätökseen

HALLITUS UUDISTUU

Puntilan seuraajaksi valittiin Helsingin kauppakorkeakoulun kansleri Jaakko Honko, jonka ura hallituksen jäsenenä oli alkanut vuonna 1970. Liiketaloustieteen professorina kauppakorkeakoulussa työskennellyt Honko kuului modernin liikkeenjohdon koulutuksen pioneereihin Suomessa. Hän oli muun muassa ollut mukana organisoimassa ensimmäistä liikkeenjohdon täydennyskoulutuskurssia vuonna 1958. Honko oli saanut hyvän pohjan liikkeenjohdon akateemisista virtauksista vierailtuaan vuosina 1959–60 Kalifornian ja Columbian yliopistoissa. Tämän jälkeen hän oli ollut alusta lähtien jäsenenä Liikkeenjohdon Instituutin (LIFIM) ja Liikkeenjohdon koulutuskeskuksen hallintoelimissä. Kauden 1970–1982 Honko oli toiminut Talouselämän johtamiskoulutuksen neuvottelukunnan puheenjohtajana. Käytännön tuntuman liike-elämästä varmisti työskentely useiden suurten pörssiyhtiöiden kuten Kymi Oy:n, Stockmann Oy:n, Tietotehdas Oy:n ja Wärtsilä Oy:n hallintoelimissä. Silmiinpistävää Hongon uralla oli aktiivinen kansainvälinen toiminta. Näihin aktiviteetteihin kuului osallistuminen liikkeenjohdon opetuksen ja tutkimuksen eurooppalaisiin yhteistyöorganisaatioihin, säännölliset lähes kaikkiin maanosiin ulottuneet luentomatkat sekä tiivis yhteistyö saksalaisten yliopistojen kanssa.

Jahnssonin säätiön sisäpiiriin Honko oli liittynyt viimeistään vuonna 1979, kun hänet valittiin Tauno Väyrysen jälkeen varainhoitokuntaan. Hallituksen puheenjohtajuus alkoi käytännössä syksyllä 1982, kun Puntila terveydentilansa takia ei enää jaksanut johtaa hallituksen kokouksia. Hongon valinta puheenjohtajaksi merkitsi samalla sitä, että side Hilma Jahnssonin kauden säilyi katkeamattomana.

Uusina voimina säätiön hallituksessa tässä vaiheessa olivat varatuomari Timo Laatonen ja tekniikan tohtori Pentti Talonen, jotka kumpikin olivat aloittaneet hallituksen jäseninä vuonna 1980. Timo Laatonen työskenteli valintahetkellä Aamulehti-yhtymän toimitusjohtajana ja Pentti Talonen Lassila & Tikanoja-yhtymän toimitusjohtajana. Täten he edustivat hallituksessa käytännön liike-elämän tuntemusta ja siten korvasivat Tauno Väyrysen ja Erkki Partasen, jotka terveydellisistä syistä eivät enää halunneet jatkaa hallituksessa. Timo Laatonen valittiin lisäksi vuonna 1983 varainhoitokunnan jäseneksi.

Puntilan seuraajaksi hallitukseen kutsuttiin psykiatrian professori Kalle Achté. Valinta oli periaatteellisesti merkittävä, sillä Achté oli ensimmäinen lääketieteen edustaja säätiön hallituksessa. Ensimmäiset kosketukset Jahnssonin säätiöön Achté oli saanut 1970-luvun alussa, kun hänet oli kutsuttu vastaperustetun tieteellisen valiokunnan jäseneksi. Hallituksessa Achté istui vuoteen 1991 asti, jolloin hänen seuraajakseen kutsuttiin professori Veikko Kallio, jonka erikoisalueena olivat kansanterveyteen ja kuntoutukseen liittyneet kysymykset. Hän joutui kuitenkin terveydellisistä syistä jättämään hallituksen jo vuonna 1996, jolloin lääketieteen edustajaksi hallitukseen kutsuttiin sisätauteihin erikoistunut alkoholisairauksien professori Mikko Salaspuro.

Säätiön toimivan johdon vaihdos ajoittui myös Hongon kauden. Vuodesta 1963 lähtien säätiötä johtanut Seppo Hieta oli 1980-luvun lopulla valmistelemassa eläkkeelle siirtymistään, sillä pitkäaikainen sairaus oli heikentänyt hänen voimiaan tuntuvasti. Näitä järjestelyjä ei kuitenkaan ehditty saada päätökseen, kun Hieta maaliskuussa 1989 kesken työpäivän sai kohtalokkaan sairauskohtauksen 54-vuotiaana eikä siitä enää selvinnyt. Samoihin aikoihin siirtyi sivuun konttoripäällikkö Kirsti Dahlman, joka Hiedan toivomuksesta oli vielä eläkerajan saavutettuaan jatkanut säätiön toimistossa. Kirsti Dahlman oli ehtinyt työskennellä Hilma Jahnssonin alaisena jo vuosikymmenen ennen säätiön perustamista; Seppo Hieta puolestaan vuosi-

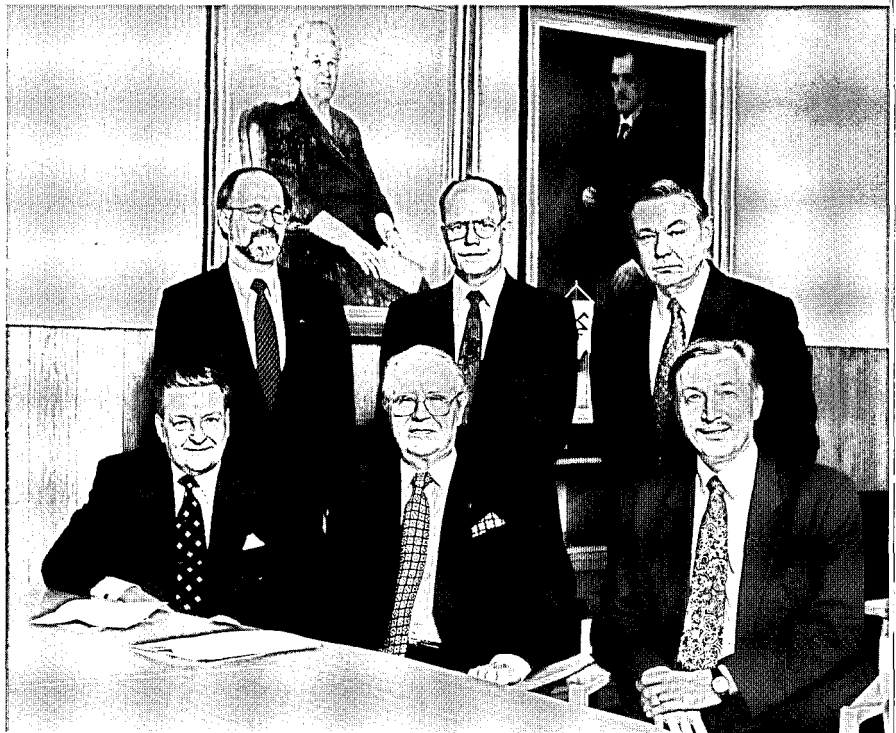
kymmenen Hilman alaisena säätiössä. Uudeksi toimitusjohtajaksi ja asiamieheksi valittiin Keskusosuusliike Hankkijan laki-asiaainosaston osastopäällikkö varatuomari Arto Alho, joka aloitti työnsä säätiössä kesällä 1989.

TALOUS PYSYY VAKAANA

1980-luvun alkaessa suuret taloudelliset ratkaisut oli tehty, ja säätiön taloudellinen asema oli vankka, sillä suurten toimistokiinteistöjen varmat vuokralaiset takasivat hyvän ja vakaan tuoton. Lisäksi suhteellisen korkea inflaatio oli nopeuttanut velkarasituksen supistumista. 1970-luvulla pitkäaikaisten velkojen osuus taseesta oli 12–15 prosentin luokkaa, mutta vuonna 1983 määrä oli supistunut runsaaseen 2 miljoonaan markkaan, jolloin niiden osuus taseesta oli enää 4 prosenttia. Säätiö oli jälleen käytännössä velaton.

Sijoitustoiminnan painottuminen kiinteistösijoituksiin ja velkarasituksen pitäminen varsin pienenä johtui pitkälti myös toiminnan luonteesta. Säätiötä on aina hoidettava varovaisesti, joten lainanotossa on oltava pidättyväinen. Yleisesti on jopa ajateltu niin, ettei säätiö saisi ottaa laisinkaan velkaa liiketoimintansa laajentamiseen. Pitkäaikaisten velkojen kasvu 1970-luvulla ei johtunut mistään tietoisesta aikaisempaa rohkeammas-

Hallitus säätiön kokoushuoneessa perustajien muotokuvien katseen alla vuonna 1997. Istumassa vasemmalta Timo Laatuinen, puheenjohtaja Jaakko Honko, Pentti Vartia sekä takana toimitusjohtaja Arto Alho, Mikko Salaspuro ja Pentti Talonen.

ta investointipolitiikasta, vaan pikemminkin Helsingin yksityislyseon aiheuttamista poikkeuksellisista olosuhteista. 1980-luvulla voitiin jälleen palata normaalioloihin.

Käytännössä paluu normaalioloihin merkitsi sitä, että suuria investointeja tehtiin sitä mukaa kun säätiön omaisuuden myynnit antoivat siihen mahdollisuuksia. Tietysti myös vuosittainen ylijäämä mahdollisti pieneköjen investointien tekemisen. Vaikka säätiö olikin 1970-luvun lopulta lähtien ryhtynyt sijoittamaan myös pörssiosakkeisiin, niin ehdoton painopiste 1980-luvulla oli edelleen kiinteistöinvestoinneissa. Säätiön johtaja Seppo Hieta oli vuosikymmenten aikana profiloitunut nimenomaan kiinteistöalan erikoistuntijana, jolle oli muodostunut poikkeuksellisen laajat pääkaupunkiseudun kiinteistömarkkinat kattaneet verkostot. Tämän seurauksena säätiöön tuli jatkuvasti tarjouksia erilaisista kiinteistöinvestointimahdollisuuksista, joten kiinteistöalalla oli säätiön näkökulmasta katsottuna sekä työntöä että vetoa. Vaikka hallituksessa pohdittiinkin sijoitustoiminnan suuntaamista uusille aloille, niin Hiedan oli vaikeata täysin rinnoin lähteä tähän mukaan.

Taloudelliset edellytykset uuteen suurinvestointiin syntyivät vuonna 1985, kun Tuusulan kunnan virastotalon kymmenen vuoden mittainen vuokrasopimus unpeutui. Sopimuksen mukaan kunnalla oli mahdollisuus lunastaa kiinteistö itselleen, ja kunta myös käytti hyväkseen tätä lunastusoikeutta. Vuonna 1985 solmitussa kaupassa kiinteistön myyntihinnaksi tuli liki 20 miljoonaa markkaa. Tämä merkitsi vastaavasti 10,5 miljoonan markan suuruista myyntivoittoa, joten alkuperäinen investointi osoittautui erinomaiseksi. Samaan aikaan säätiön likviditeetti oli poikkeuksellisen hyvä, joten nyt oli mahdollisuudet jopa useamman kymmenen miljoonan markan suuruiseen investointiin.

Kohteeksi tuli Lauttasaareen rakenteilla ollut Länsi-Helsingin liikekeskuksen nimellä kulkenut kauppakeskus, joka edelleen tunnetaan nimellä »Heikkaan talo». Koko keskuksen hankintaan säätiön varat eivät riittäneet, mutta kyseisen kiinteistöosakeyhtiön osakkeista ostettiin määrä, jonka turvin säätiön haltuun tuli vajaa neljännes keskuksen pinta-alasta. Kauppahinta oli liki 44 miljoonaa markkaa. Valtaosa investoinnista voitiin hoitaa omarahoituksella. Seuraavana vuonna säätiö osti vielä lisää kiinteistöyhtiön osakkeita runsaalla 9 miljoonalla markalla ja tähän eivät omat rahat enää riittäneet, vaan pitkäaikainen velka kasvoi liki 10 miljoonalla markalla. Suurimmaksi

vuokralaiseksi säätiön hallitsemiin tiloihin tuli elintarvikeliike Sesto, minkä lisäksi pienemmissä tiloissa oli 3–4 muuta vuokraista. Vuoden 2003 rahan arvon mukaan laskettuna investoinnit Länsi-Helsingin liikekeskukseen nousivat yhteensä 14,2 miljoonaan euroon. Kyseessä on siten ollut säätiön historian suurin yksittäinen investointi, sillä siihen asti suurin eli Elimäenkatu 15:n hankinta oli maksanut vuoden 2003 rahassa hie-man vähemmän eli 13,8 miljoonaa euroa.⁶⁰

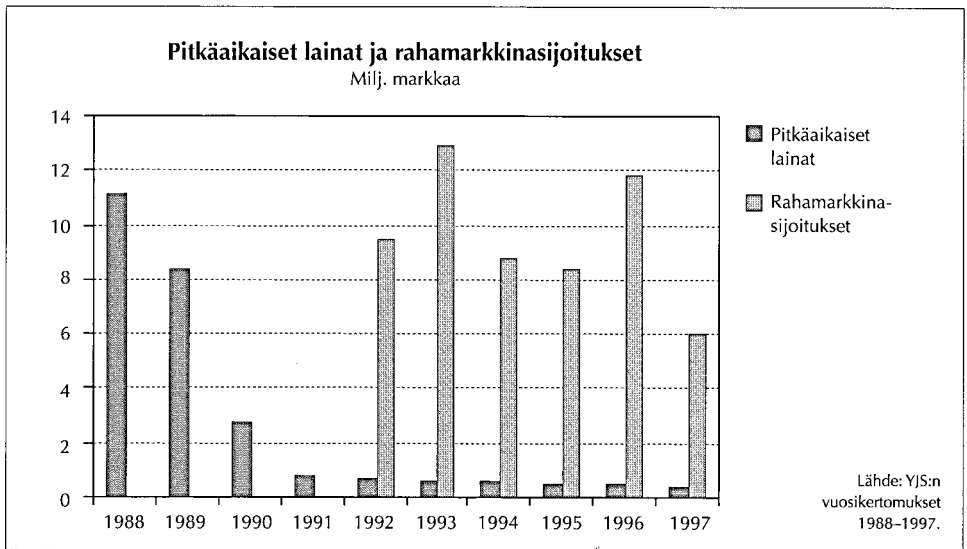
Viimeisin 1980-luvun investointi tehtiin vuonna 1988, jolloin ostettiin Helsingin Kurkimäessä sijainnut teollisuustalo vaajaalla 6 miljoonalla markalla. Edellisestä investoinnista oli vain pari vuotta, joten nyt jouduttiin edelleen lisäämään lainanottoa. Tämä kiinteistöinvestointi jäi samalla Seppo Hiedan kauden viimeiseksi investoinniksi.

1980-luvun lopulla Suomessa oltiin siirtymässä peruuttamatomasti uudenaikaiseen maailmaan. Viisi vuosikymmentä kestänyt rahoitusmarkkinoidun säätelyjärjestelmä, »kahlitun rahan aika», oli päättymässä. Myös pankkitoiminnassa oltiin siirtymässä markkinaehtoiseen maailmaan, jossa ei enää ollut tilaa säädelyille reaalisesti jopa negatiivisille koroille. Myös tasaisesti suhteellisen korkealla tasolla pysynyt inflaatio oli laantumassa.

Tähän samaan saumakohtaan ajoittui myös säätiön asiamiehen ja toimitusjohtajan vaihdos. Tämä yhdessä ulkoisen toimintaympäristön muutosten kanssa näkyi myös säätiön taloudenhoidossa. Kynnys uusien kiinteistöinvestointien tekemiseen kasvoi, ja ensimmäiseksi nousi pinnalle tarve supistaa säätiön velkakantaa. Samoihin aikoihin pankkien markkinaehtoiset talletuskorot olivat siirtyneet rakenteellisesti aivan uudelle tasolle. Lyhyistä alle vuoden mittaisista markkinarahatalletuksista saatettiin enimmillään maksaa jopa yli 20 prosenttiin nousevia vuosikorkoja. Näissä oloissa hyvä maksuvalmius nousi arvoon arvaamattomaan, ja lyhytaikaiset talletukset tarjosivat erinomaisen mahdollisuuden hyviin tuottoihin. Säätelyvuosien käytäntö lainata likvidejä varoja suoraan yrityksille hiipui, ja tilalle tulivat rahamarkkinasijoitukset.

Säätiössä reagoitiin nopeasti tähän muuttuneeseen markkinatilanteeseen, kuten oheisesta kuviosta ilmenee. Siinä ovat tiedot Jahnssonin säätiön pitkäaikaisen lainakannan sekä rahamarkkinasijoitusten kannan kehityksestä.

Vuonna 1988 pitkäaikaiset velat olivat vielä liki 12 prosenttia säätiön taseesta. Seuraavina vuosina uusista kiinteistöinvestoin-

neista pidättäydyttiin, ja kun samaan aikaan vuokrausaste pysyi erittäin korkeana, pystyttiin pitkäaikaisia velkoja yllättävänkin nopeaan tahtiin maksamaan pois. Vuonna 1991 pitkäaikaiset lainat olivat enää 0,7 prosenttia taseesta. Pienimmillään velka oli vuonna 1997, jolloin sen osuus taseesta jäi 0,3 prosenttiin. Näinä vuosina säätiö oli siten käytännössä velaton.

1990-luvun alussa velkojen lyhennyksiin ei enää juurikaan tarvinnut käyttää varoja. Samaan aikaan vuokratuotto pysyi hyvänä, jolloin seurauksena oli maksuvalmiuden äkkijyrkkä parantuminen. Tämä näkyi vuodesta 1992 lähtien markkinarahatalletusten nopeana kasvuna 10 miljoonan markan tasolle. Näinä samoina vuosina markkinakorot olivat nousseet poikkeuksellisen korkealle tasolle ja säätiö pystyi hyödyntämään näitä korkeita talletuskorkoja. Suurimmillaan pankkisaatavien määrä oli vuonna 1993 peräti 13 miljoonaa markkaa, ja ne pysyivät korkealla tasolla vuoteen 1996 asti.

Näin suurta kassaa voidaan pitää jopa merkinä taloudellisesta tehottomuudesta. Siitä ei tässä tapauksessa kuitenkaan ollut kyse, vaan nyt tavoitteena oli helposti irtisanottavan puskurin kerääminen, jonka turvin voitaisiin rahoittaa edessä oleva lähes koko kiinteistöomaisuuden laajamittainen peruskorjaus. Kyseessä ei ollut pelkästään tavanomainen peruskorjaus, vaan esimerkiksi Elimäenkadun kiinteistöistä osa oli alun perin ollut pien-teollisuuskiinteistöjä, ja nyt ne oli muutettava nykyaikaisiksi toimistokiinteistöiksi. Tätä suurprojektia varten säätiön johto halusi

etukäteen kerätä omia varoja, jotta peruskorjausten omarahoitusosuus saataisiin mahdollisimman korkeaksi. Rahamarkkinasijoitukset tarjosivat samaan aikaan sekä erittäin hyvän tuoton että mahdollisuuden sijoitusten nopeaan realisointiin.

Tilanne oli varsin erikoinen, sillä samaan aikaan maan talous oli kääntynyt historiansa syvimpään lamaan, ja talouden kaikilla sektoreilla oli suuria vaikeuksia. Yrjö Jahnssonin säätiön poikkeuksellinen tilanne johtui pitkälti kolmesta sijoitustoimintaan liittyneestä tekijästä. Tosin hyvän onnenkaan merkitystä ei voi vähätellä. Nämä kolme tekijää olivat sijoitustoiminnan rakenne, luonne sekä ajoitus. Rakenteella tarkoitetaan sijoitustoiminnan keskittymistä kiinteistösijoituksiin. Luonteella puolestaan tarkoitetaan säätiön vuokratiloihin. Siinä keskeisenä elementtinä oli pyrkimys saada vuokralaisiksi valtion yrityksiä tai yhteisöjä sekä tehdä vuokralaisten kanssa pitkäaikaisia vuokrasopimuksia. Suurimpana vuokralaisena oli 1990-luvun alkaessa Posti- ja telelaitos (vuodesta 1994 Telecom Finland ja 1998 Sonera), joka oli ottanut käyttöönsä Elimäenkadun molemmat kiinteistöt. Kolmas tekijä, ajoitus, liittyy vuokrasopimuksen allekirjoituksen ajankohtaan. Uusi viiden vuoden vuokrasopimus oli allekirjoitettu vuonna 1989 ja se oli voimassa vuoden 1994 loppuun. Sopimuksen neuvotteluvaiheissa elettiin vielä 1980-luvun lopun nousukautta. Tämän seurauksena vuokrataso oli määritelty varsin hyväksi. Erityisesti tämä korostui vuodesta 1991 lähtien talouden kääntynyt jyrkkään laskuun. Myös muutamissa muissa kiinteistöissä tukena oli juuri ennen lamaa sovitut useampivuotiset vuokrasopimukset.⁶¹

Uudet kiinteistösijoitukset jäivät 1990-luvulla melko pieniksi. Tarjouksia ostettavista kiinteistöistä tuli säätiöön kyllä runsaasti, koska esimerkiksi kaupan alalla yritykset halusivat luopua omista kiinteistöistään ja siirtyä vuokratiloihin saadakseen pääomansa tehokkaampaan käyttöön. Suurimmat yksittäiset hankinnat olivat vuonna 1991 hankittu osuus Merihaan liikekiinteistöistä sekä vuonna 1996 hankittu osuus Munkkivuoren ostoskeskuksesta. Yhteensä nämä kaupat merkitsivät noin 1500 m² suuruisen liikehuoneistojen hankintaa. Samaa aikaan säätiö irtaantui myös yksittäisistä asunnoista, joita oli hankittu esimerkiksi työsuhteasunnoiksi. Taloudellisesti merkittävin oli Hilma Jahnssonin asuntona olleen Runeberginkatu 56 B 22:n osakkeiden myynti vuonna 1995 sekä Kurkimäen teollisuustalon myynti vuonna 2000.⁶²

Laajamittaiset peruskorjaukset käynnistyivät heti 1980/90-

lukujen vaihteessa. Ensimmäisenä oli vuorossa Elimäenkatu 9:n kiinteistö. Korjaukset toteutettiin yhteistyössä Posti- ja Telelaitoksen kanssa, ja työt saatiin pääosin valmiiksi vuoden 1990 kuluessa, jolloin muun muassa voitiin avata näyttävä Telemuseo. Vuonna 1993 puolestaan alkoivat säätiön »kodin» eli jo 1890-luvulla rakennetun Ludviginkatu 3–5:n kiinteistön korjaukset. Kiinteistön pitkäaikainen vuokralainen Autorekisterikeskus oli edellisenä vuonna irtisanoutunut, ja nyt oli edessä koko kiinteistön uudelleen rakentaminen, sillä yhden suuren vuokralaisen sijaan tilalle tuli säätiön toimiston lisäksi peräti 20 vuokralaista. Nämä työt, joihin kuuluivat myös kiinteistön julkisivujen kunnostukset, saatiin päätökseen vuonna 1994. Seuraavina vuosina vedettiin korjaustöissä hieman henkeä, kunnes vuonna 1997 käynnistettiin Elimäenkatu 15:n peruskorjaus. Tämä projekti vei useamman vuoden, mutta vuoden 2000 toimintakertomuksessa voitiin todeta kiinteistöjen lähes kymmenen vuotta kestäneiden peruskorjausten tulleen valmiiksi.⁶³

Kaikkiaan näihin kiinteistöjen peruskorjauksiin käytettiin varoja noin 60 miljoonaa markkaa. Summa on varsin suuri, mutta sen avulla voitiin vanhat ja osin hyvinkin vajavaiset tilat muuttaa nykyajan vaatimusten mukaisiksi toimistotiloiksi. Esimerkiksi Elimäenkatu 9:n kiinteistössä peruskorjaukset merkitsivät entisten teollisuustilojen muuttamista toimistotiloiksi. Säätiön vahvaa taloutta osoittaa se, että korjaukset kyettiin rahoittamaan lähes täysin tulorahoituksella, kertyneillä säästöillä sekä yksittäisten asuin- ja liikehuoneistojen myynteillä. Merkittävänä apuna oli kassavarojen poikkeuksellisen hyvä tuotto vuosikymmenen alkupuoliskolla. Luonnollisesti myös pitkäaikaista velkaa jouduttiin ottamaan. 1990-luvun päättyessä säätiön pitkäaikaiset velat olivat nousseet 6,2 miljoonaan markkaan, mutta korjausten kokonaissummasta tämä oli vain kymmenen prosentin luokkaa. Säätiön taseeseen suhteutettuna pitkäaikainen velka oli 4 prosenttia eli hyvin kohtuullisella tasolla.

Jo vuonna 1976 varainhoitokunnan kokouksessa oli kiinnitetty huomiota säätiön sijoitustoiminnan yksipuolisuuteen.⁶⁴ Lähes koko omaisuus koostui kiinteistöistä. 1970–80-luvuilla olikin sijoitettu jossain määrin varoja myös muihin kohteisiin eli pörssiyhtiöiden osakkeisiin. Sijoitukset olivat kuitenkin suhteellisen pieniä eikä arvopaperisijoitusten määrä 1980-luvun lopulla vielä merkittävästi ylittänyt 5 miljoonan markan rajaa.

Kiinteistöjen myynneistä saadut varat oli poikkeuksetta käytetty uusiin kiinteistöinvestointeihin ja osakesijoituksiin oli käytetty lähinnä vuosittaisen ylijäämän mahdollistama pelivara.

Seppo Hieta oli koko työuransa ajan keskittynyt nimenomaan kiinteistösijoittamiseen ja kiinteistötoimintaan yleensä. Tässä hän oli myös menestynyt hyvin ja hänestä oli vuosikymmenten myötä kasvanut alan erityistuntija. Tätä taustaa vasten on hyvin ymmärrettävissä se, ettei säätiö hänen asiamieskauteensa halunnut luopua kiinteistösijoituksista – etenkin siksi, että jo säätiön säännöissä kiinteistösijoitukset oli asetettu ensisijaisiksi sijoituskohteiksi.

1990-luvun alkuvuosista lähtien säätiön sijoitustoiminnan rakenne nousi toistuvasti esiin varainhoitokunnan kokouksissa. Siellä korostettiin tarvetta monipuolistaa tätä rakennetta eli lisätä osakkeiden ja vaihtovelkakirjalainojen määrää, jotta yksipuoliseen kiinteistösijoittamiseen liittyvä riski pienentyisi. Näkemyksestä ei ollut minkäänlaista erimielisyyttä varainhoitokunnan jäsenten kesken. Samalla kuitenkin tunnustettiin sijoitustoiminnan rakenteen muuttamiseen liittyvät ongelmat. Suurten kiinteistöjen realisointi oli vallinneessa markkinatilanteessa käytännössä mahdotonta, ja toisaalta säätiön kannalta katsottuna kiinteistöjen tarjoama tasainen tulovirta oli suuri etu, »kruununkalleuksista ei haluttu luopua». Ratkaisuksi kiteytyi linjaus, jonka mukaan hallussa oleviin suurimpiin kiinteistöihin ei kajota, mutta uudet investoinnit suunnataan lähinnä osake- ja vaihtovelkakirjalainamarkkinoille.

Jahnssonin säätiössä pyrittiin siten suuntaamaan uudet sijoitukset lähinnä pörssiosakkeisiin tai vaihtovelkakirjalainoihin. Sijoitusomaisuuden rakenteen muutos oli kuitenkin hidaskäyttö, sillä säätiön varat menivät pitkälti peruskorjausten rahoitukseen. Vuonna 1995 osakeomistuksen kirjanpitoarvo oli kaksinkertaistunut vuoteen 1989 verrattuna. Noteerattujen osakkeiden markkinaarvo oli tällöin hieman yli 17 miljoonaa markkaa. Vuosikymmenen jälkipuoliskolla osakkeiden ostoja jatkettiin. Samaan aikaan myös osakkeiden kurssit nousivat, joten vuonna 1999 arvopapereiden markkinaarvo oli noussut jo 41 miljoonaan markkaan. Osakkeita hankittaessa tavoitteena ei niinkään ollut osakkeiden kurssinousujen maksimointi vaan keskityttiin hyvän osinkotuoton tarjoamiin osakkeisiin. Edelleen suurin yksittäinen kohde oli Huhtamäki Oy. Sijoitukset olivat kuitenkin niin

vaatimattomia, ettei säätiöllä missään vaiheessa ole ollut merkitystä yksittäisen pörssiyhtiön omistajana.⁶⁵

Kiinteistöomaisuuden hallitsevan aseman takia tarkan kuvan saaminen säätiön omaisuuden markkina-arvosta on edelleen vaikeata. Taseesta löytyvien kirjanpitoarvojen informaatio on vähäinen eikä todellisen hinnan määrittäminen suurelle kiinteistölle ole helppoa. Mikäli halukas ostaja löytyy niin kiinteistön arvo voi olla todella korkea, mutta sopivan ostajan puuttuessa saman kiinteistön arvo saattaa suorastaan romahtaa. Oheisessa laskelmassa kiinteistöjen arvon määrittämisessä on käytetty apuna vakuutusarvoja sekä kiinteistöjen hankinta-arvoja, joita on korotettu rakennuskustannusindeksillä sekä peruskorjauskustannuksilla. Osakkeet on arvostettu markkinahinnan mukaan. Kokonaisuudessaan arvio on hyvin varovainen ja lähinnä suuntaa-antava.

<i>Omaisuuden arvo 1999</i>	<i>Miljoonaa markkaa</i>
Elimäenkadun kiinteistöt	260
Ludviginkadun kiinteistö	50
Huoneisto-osakkeet	80
Arvopaperit	41
Kaikkiaan	431

Vuoden 2003 rahassa ilmaistuna säätiön omaisuus vuonna 1999 oli 78,7 miljoonaa euroa. Edellisessä vastaavassa laskelmassa, joka kuvasi tilannetta Puntilan kauden päättyessä vuonna 1982, omaisuuden vastaava arvo oli 43,1 miljoonaa euroa. Reaalisesti mitattuna omaisuus oli siten kasvanut kuluneen 17 vuoden aikana runsaalla 80 prosentilla. 1970-luvun alussa tehdyt investoinnit olivat siten myös pitkällä tähtäimellä arvioituna osoittautuneet hyväksi. Säätiön talous oli kestänyt varsin hyvin sekä 1970-luvun nopean inflaation kauden että 1990-luvun alkupuoliskon laman.

Timo Laatusen johdolla uudelle vuosituhannele

Kansleri Jaakko Honko jätti hallituksen vuoden 1999 päättyessä, jolloin hän oli ollut hallituksen jäsenenä liki kolmen vuosikymmenen ajan. Tämä merkitsi myös sitä, että viimeinen Hilma Jahnssonin aikana hallituksessa ollut henkilö siirtyi syrjään.

Säätiön henkilökunnan puolella vastaava siirtymä oli tapahtunut kymmenen vuotta aikaisemmin. Säätiön tradition mukaisesti Honko kutsuttiin samalla hallituksen kunniapuheenjohtajaksi.

Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin hallituksessa vuodesta 1980 asti istunut Timo Laatusen, joka vuonna 1992 oli siirtynyt eläkkeelle Aamulehti-yhtymän toimitusjohtajan tehtävästä. Hänen taustansa sopi hyvin säätiön traditioihin, sillä hän oli osallistunut aktiivisesti yhteiskunnalliseen toimintaan jo opiskeluvuosina. Tästä osoituksena ovat Helsingin yliopiston yliopilaskunnan puheenjohtajuus ja Hämmäläis-osakunnan kuraattorina toimiminen. Pisimmän uran Laatusen oli tehnyt työnantajakärjestöissä nouden Teollisuuden keskusliiton toimitusjohtajaksi. Laatusen pitkässä ansioluettelossa pistää silmään säätiömaailman asiantuntemus, sillä hän oli tai oli ollut jäsenenä vähintäänkin 15 säätiön tai rahaston hallintoelimissä. Näihin kuuluivat muiden muassa Suomen kulttuurirahaston kannatusyhdistys, Osuuspankkien tutkimussäätiö sekä Liikesivistysrahasto. Puheenjohtajalla oli siten hyvät yhteydet sekä elinkeinoelämään että säätiömaailmaan.

Hongan paikan säätiön hallituksen valitsemana jäsenenä peri Pentti Vartia, joka oli tullut hallitukseen vuonna 1978. Hänen tilalleen Kansantaloudellisen yhdistyksen mandaatille hallitukseen kutsuttiin VTT, osastopäällikkö Antti Suvanto Suomen Pankista. Suvannolle säätiö oli jo entuudestaan tuttu paikka, sillä hän oli työskennellyt säätiössä vt. tutkimusjohtajana 1980-luvun alkupuoliskolla vajaan vuoden ajan. Hallituksen puheenjohtajan vaihdos sujui sikälikin joustavasti, että Laatusen oli istunut varainhoitokunnassa jo vuodesta 1983 lähtien. Uutena jäsenenä varainhoitokuntaan nousi Pentti Vartia.

Uuden vuosituhannen alkaessa säätiön taloudellinen asema oli vakaa. Suuret korjausinvestoinnit oli saatu loppuun suorite-
tuiksi. Rahoitusasema oli hyvä eikä mitään suuria muutoksia ollut odotettavissa, joten elämän uskottiin jatkuvan vanhojen urien mukaisesti. Lähinnä tavoitteeksi asetettiin sijoitusten rakenteen monipuolistaminen riskien vähentämiseksi. Mitään suuria muutoksia ei muutamassa vuodessa ole ymmärrettävästi tapahtunut.

Täysin ongelmattomia nämä viimeiset vuodet eivät ole kuitenkaan olleet, sillä säätiön suurimman vuokralaisen Soneran vaikeudet ovat heijastuneet myös säätiöön. Aikaisemmin täysin

varmaksi koettu vuokralainen onkin ryhtynyt supistamaan henkilökuntaansa, jolloin myös toimitilojen tarve on vähentynyt. Tämä on pakottanut säätiön etsimään tilalle uusia vuokralaisia, mikä vällinneessa taantumassa on vaatinut runsaasti työtä. Pitkällä tähtäimellä tämä tulee kuitenkin vähentämään säätiön riskiä, kun yhden hallitsevassa asemassa olleen vuokralaisen osuus vähenee.

Tämäntyyppiset ongelmat olivat yleisiä myös muille säätiöille, ja säätiöissä oli 1990-luvulla ryhdytty yleisesti pohtimaan miten sijoitustoimintaa ja siihen liittyviä riskejä olisi hoidettava. Tämän kimmokkeena on ollut toisaalta säätiöiden oma huoli siitä, miten muuttuneilla markkinoilla on toimittava. Toisaalta tähän on vaikuttanut myös se, että näihin aikoihin markkinoille syntyi runsaasti uusia varainhoitoon keskittyneitä pankkiiriliikkeitä, jotka aktiivisesti tarjosivat sijoituspalveluita säätiöille.

Tässä yhteydessä säätiöiden ongelmaksi todettiin yleisesti sijoitusten riittämätön koko ja huono likviditeetti. Usein säätiön sijoitusomaisuus saattaa koostua vain muutamista yksittäisistä kiinteistöistä. Meidän pienillä markkinoillamme tällaisen kiinteistön realisointi saattaa kuitenkin olla varsin vaikeata, mikä vähentää merkittävästi sijoituksen arvoa ja rajoittaa toimintamahdollisuuksia.

Sijoitusomaisuuden kunnollinen hajauttaminen saattaa myös edellyttää sijoitusten tekemistä ulkomaille, jolloin esteeksi saattaa osaltaan nousta sijoitettavien varojen riittämätön koko, sillä pienissä erissä vaihdantakustannukset saattavat olla kohtuuttoman korkeita. Tarve hajauttaa osa sijoituksista ulkomaille oli muuten esillä jo Jahnssonien ensimmäisissä säätiön perustamista koskevissa kaavailuissa.

Sijoitusmarkkinoiden kehittymisen myötä myös ammattitaitoon liittyneet vaatimukset ovat kasvaneet, sillä tarjolla on aikaisempaa monimutkaisempia johdannaisinstrumentteja, joihin liittyviä riskejä ei välttämättä hallita. Osakkeiden ja valtion obligaatioiden rinnalle olivat tulleet erilaiset vaihtovelkakirjalainat, osake-, korko- ja sekarahastot sekä optiot. Tällöin yksittäisen säätiön valmiudet toimia markkinoiden kaikilla alueilla eivät välttämättä riitä.

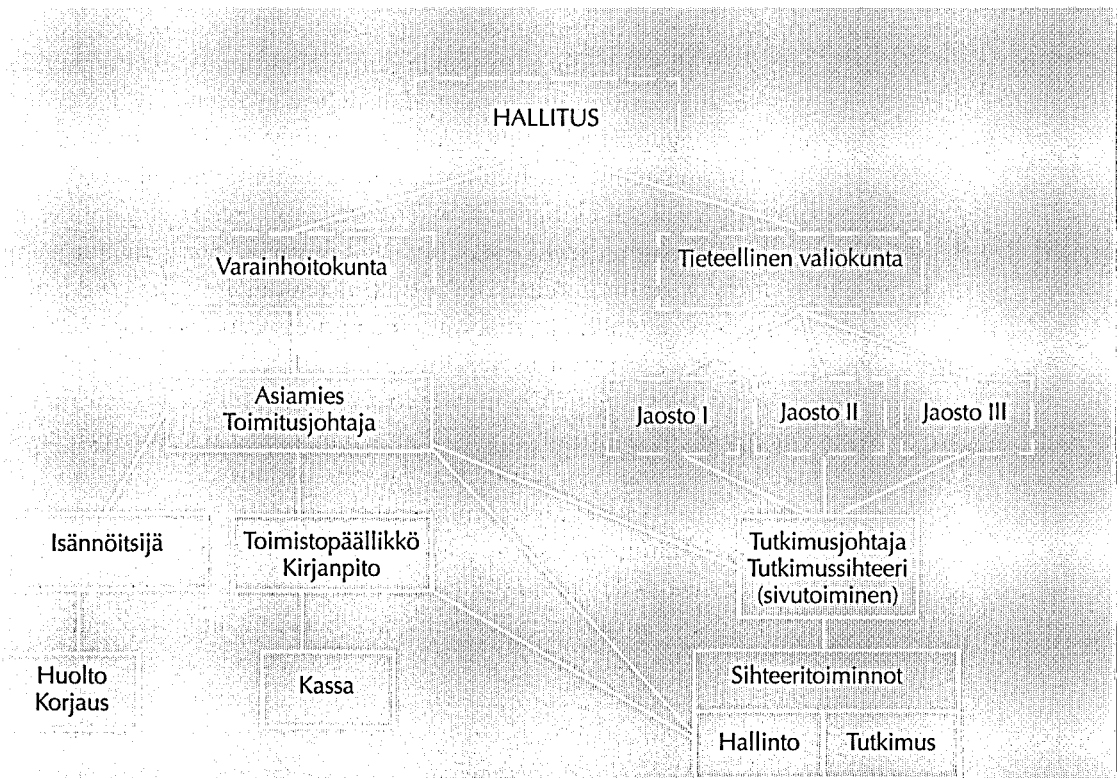
Näiden kysymysten ratkaisemiseksi on ryhdytty miettimään säätiöiden yhteistoiminnan lisäämistä. Säätiöiden kiinteistöistä voitaisiin muodostaa yhteisesti omistettuja pörssinoteerattuja

kiinteistöyhtiötä, jolloin sijoitusomaisuuden likvideetti kasvaisi ja sijoitusomaisuuden hajauttaminen helpottuisi. Muunkin sijoitusomaisuuden kohdalla säätiöt voisivat muodostaa erilaisia pooleja, jolloin sijoitettavien summien koko saataisiin niin suureksi, että esimerkiksi sijoitukset ulkomaille tulisivat taloudellisesti kannattaviksi. Tämän tyyppisten ratkaisujen avulla voitaisiin myös varmistaa ammattitaidon riittävyys.

Käytännön uudistuksiin nämä pohdinnat eivät ole vielä johdaneet, mutta ilman muuta 2000-luvun vapailla pääomamarkkinoilla tullaan toimimaan toisin kuin 1960–1980-lukujen säädellyillä markkinoilla. Toisaalta myös näillä uusilla markkinoilla on pidettävä mielessä säätiön sijoitustoiminnan lähtökohta: turvallisuus ja riskien välttäminen.

TURVALLINEN TYÖPAIKKA MYÖS LAMAN VUOSINA

Jahnssonin säätiön toimistossa muutokset ovat olleet parin viimeisen vuosikymmenen aikana maltillisia kuten seuraavasta organisaatiokaaviosta ilmenee:

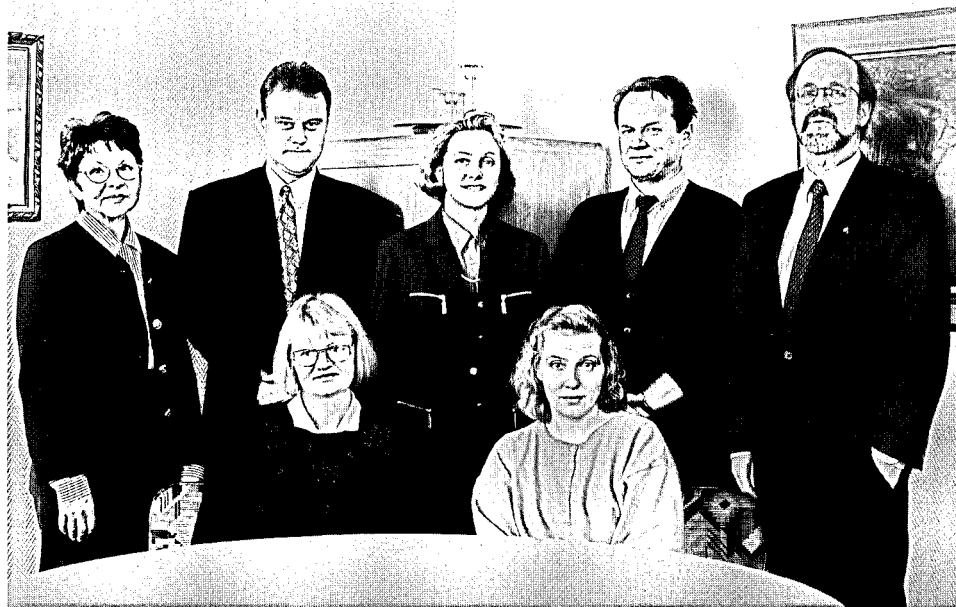

Organisaatio saattaa vaikuttaa raskaalta, mutta tämä johtuu pitkälti tutkimuspuolen organisoinnista. Siinä hallituksen apuna on asiantuntijoista koottu tieteellinen valiokunta. Tämän apuna ovat puolestaan tieteenalakohtaiset jaostot eli taloustieteen jaosto, lääketieteen jaosto sekä terveystaloustieteen jaosto. Luonteeltaan tämä osa organisaatiota on luottamushenkilöistä koostuva. Saman tyyppinen koneisto apurahojen seulomiseksi löytyy lähes jokaisesta säätiöstä tai rahastosta.

Jahnssonin säätiöllä on kuitenkin yksi merkittävä ero muihin säätiöihin verrattuna. Se on alusta lähtien ollut aktiivinen toimija, jonka tavoitteena ei ole ollut pelkästään reagointi tiedemaailmasta tulleisiin apurahapyyntöihin, vaan aktiivinen työskentely tieteellisen tutkimuksen ja opettamisen suuntaamiseksi säätiön hallituksen tavoitteiden mukaisesti. Näin säätiön edustajat ovat olleet itse organisoimassa sekä tieteellistä jatkokoulutusta että kansainvälisiä tieteellisiä kongresseja. Tämä on puolestaan sitonut työvoimaa aivan eri tavalla kuin pelkkä apurahojen myöntäminen. 1990-luvun alkupuoliskolle asti Jahnssonin säätiön voi sanoa olleen jopa Suomen merkittävin taloustieteen jatkokoulutusinstituutio, ja myös lääketieteen osa-alueilla se on toiminut tienraivaajana.

1990-luvulla toimiston organisaatiota on lievästi kevennetty. Asiamies-toimitusjohtajan alaisuudessa työskentelevät isännöitsijä, toimistopäällikkö sekä tutkimusjohtaja. Isännöitsijän apuna on muutama huoltomies, sillä muut kiinteistöpalvelut on ulkoistettu. Toimistopäällikön vastuualueeseen kuuluvat lähinnä kirjanpito sekä kassa. Lisäksi toimisto tarjoaa sihteeripalvelut toimitusjohtajalle sekä tutkimusjohtajalle. Myös tutkimuspuolen tehtävät ovat keventyneet, kun vastuu taloustieteen jatkokoulutuksen organisoinnista on siirtynyt säätiöltä yhteiskunnalle eli Suomen Akatemialle ja opetusministeriölle. Kaikkiaan säätiön vakituisen henkilökunnan määrä on 2000-luvun alkaessa kymmenen henkeä sekä sivutoimisesti työskentelevä lääketieteestä vastaava tutkimussihteeriksi.

Tunnusomaista toimiston henkilökunnalle on tiivis sitoutuminen säätiöön. Työntekijät ovat tulleet toimistoon vuosien 1968–1976 välisenä kautena, ja työvuosia säätiön palveluksessa on keskimäärin 30 vuotta. Säätiö on ollut muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta heidän ensimmäinen vakituinen työpaikkansa. Säätiön toimistosta käsin on nähty, miten tutkijapolvi toisen jälkeen on saanut väitöskirjansa valmiiksi ja sitten nopeasti

Säätiön toimiston henkilökunta vuonna 1997. Edessä istuvat sihteeri Aila Palmu ja kassanhoitaja Meri Strenzell. Takana seisovat sihteeri Oili Kuparinen, tutkimusjohtaja Mika Widgrén, toimistopäällikkö Hannele Aapio, isännöitsijä Tarvo Simsiö sekä toimitusjohtaja Arto Alho.

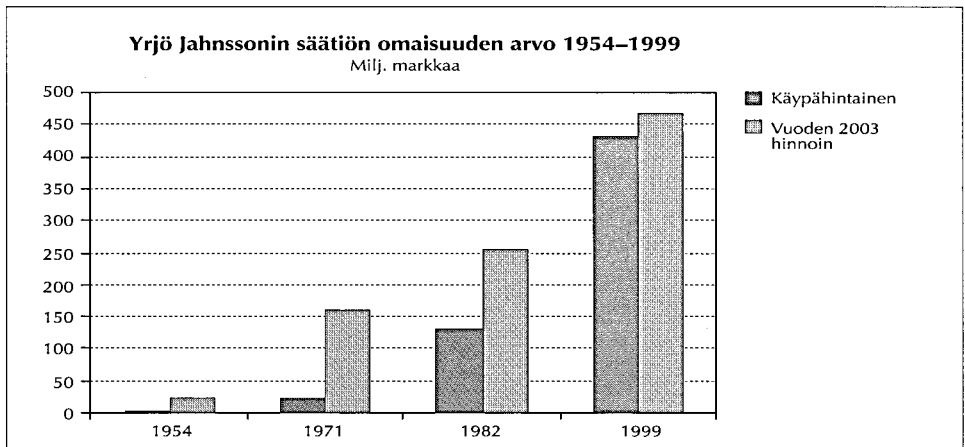
noussut »vihreälle oksalle» akateemisessa maailmassa. Säätiöstä on muodostunut elinikäinen työnantaja, jossa työ on vaihtelevaa ja palkitsevaa. Nykyisissä epävakaisissa oloissa näin tiukka sitoutuminen yhteen työnantajaan on poikkeuksellista, ja monissa työpaikoissa jopa toivotaan työvoiman liikkuvuutta. Yrjö Jahnssonin säätiön johdossa on kuitenkin uskottu työntekijöiden pitkäaikaisen sitoutumisen tuottamiin etuihin ja keskitytty varmistamaan hyvän työilmapiirin ja työntekijöiden keskinäisen solidaarisuuden säilyminen.

Toisaalta hyvä ilmapiirikään ei riitä pelastamaan työpaikkoja silloin, kun ulkoinen toimintaympäristö romahtaa. Toiminta säätiönä tarjoaa kuitenkin enemmän toimintavapauksia kuin toiminta puhtaasti liikeperiaatteilla, joten Jahnssonin säätiö on näissä vaikeissa ulkoisissa olosuhteissa kyennyt ylläpitämään työpaikat. Henkilökunnan lievä supistuminen on voitu toteuttaa luonnollisen eläkepoistuman muodossa eikä väkivaltaisiin saneerauksiin ole ollut tarvetta. Säätiötä voidaan pitää malliesimerkkinä inhimillisesti johdetusta organisaatiosta.

TALOUDELLINEN TULOS

Säätiöluonne merkitsee sitä, ettei Yrjö Jahnssonin säätiön tavoitteena ole taloudellisen tuoton maksimointi. Lähinnä tavoitteena on säätiön alkuperäisen omaisuusmassan reaalisen arvon säilyttäminen ja riskitön kasvattaminen. Edellä on todettu säätiön onnis-

tuneen tässä kohtuullisen hyvin, sillä omaisuuden reaalin arvo on 2000-luvun alkaessa varovaisenkin arvion mukaan yli nelinkertainen Hilman jättämään perintöön verrattuna.

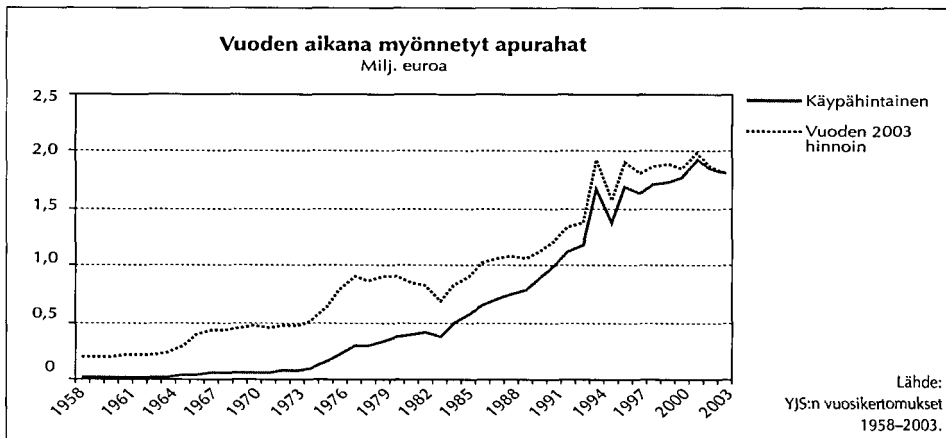
Omaisuuden määrän kartuttamista ei kuitenkaan voida säätiössä pitää itsetarkoituksena, vaan vähintäänkin yhtä tärkeätä on omaisuuden tuotto. Vasta tällä tuotolla voidaan toteuttaa säätiölle asetetut tavoitteet eli tieteellisen tutkimuksen edistäminen. Säätiölain mukaan säätiön edunsaajina ovat säätiön säännöissä määrätyt tahot, jolle säätiön tuotto osoitetaan. Koska omistajia ja varsinaista omistajaa ei säätiössä ole, niin tieteen tukemiseen osoitettu summa voidaan rinnastaa taloudellisen yrityksen omistajilleen maksamaan korvaukseen kuten esimerkiksi osakeyhtiössä osinkoon. Samalla tämä summa kuvaa havainnollisesti säätiön toiminnan tuloksellisuutta. Tosin on huomioitava se, että koko ylijäämää ei missään tapauksessa voida vuosittain jakaa. Pelkästään säätiön toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi osa ylijäämästä on käytettävä omaisuuden lisäämiseen. Jahnssonin säätiössä säännöt toteavat tässä kohden ainoastaan sen, että hallituksen harkinnan mukaan säätiön saamasta tuotosta enintään yksi viidesosa liitetään peruspääomaan ja loput siirretään käyttörahastoon.

Toisena tuloksellisuuden mittarina voidaan pitää tuen jatkuvuutta eli pyrkimystä tasaiseen apurahojen jakoon. Tällöin vuosittain myönnettyjen apurahojen määrä pysyisi melko tasaisena. Näin myös tutkijapuolella voitaisiin ennakoita tulevia apurahapäätöksiä ja sitä kautta varmistaa tutkimustyön jatkuvuus.

Yrjö Jahnssonin säätiössä tämä vakaus nähtiin hyvin tärkeäksi, ja keskeisenä tekijänä vakauden saavuttamisessa pidettiin sijoitustoiminnan keskittämistä kiinteistöisijoituksiin, jol-

loin vuosittain saatava nettotuotto pysyisi suhteellisen vakaana ja suhdanteista riippumattomana. Lisäksi toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi oli tärkeätä pitää huolta siitä, että vuosittain tehtäisiin kirjanpitolain mukaiset enimmäispoistot. Näin myös muutamia poikkeuksellisia vuosia lukuun ottamatta tehtiinkin, ja Jahnssonin säätiön omaisuuden luonteesta johtuen poistot nousivat merkittäväksi kustannuseräksi. Säätiöluonne näkyi myös varovaisena lainanottona ja pyrkimyksenä hoitaa mahdollisimman suuri osa korjausinvestoinneista omarahoituksella.

Edellä on jo todettu, että tieteen tukeminen käynnistyi vuonna 1958 eli säätiön toiminnan käynnistämiseen kului kaikkiaan neljä vuotta. Tosin jo tässä vaiheessa oli suunnattu varoja Helsingin suomalaisen yksityislyseon koulukiinteistön hyväksi. Tästä eteenpäin säätiön vuosittain maksamat apurahat ja muu tieteen tukeminen kasvoivat tasaisesti. Tosin osa kasvusta oli vain nimellistä, sillä 1990-luvun lamaan asti Suomi kuului niihin talouksiin, joissa kustannusten nousuvauhti oli suhteellisen korkea. Inflaation pysyi kyllä hallinnassa lukuun ottamatta 1970-luvun jälkipuoliskoa, mutta kansainvälinen kilpailukyky kyettiin turvaamaan ainoastaan säännöllisesti tehtyjen devalvaatioiden avulla. Devalvaatiot olivat puolestaan sysäyksenä uudelle hintojen nousukierteelle. Todellisen käsityksen saamiseksi säätiön myöntämän tuen määrästä onkin oheiseen kuvioon otettu mukaan sekä käypähintainen että kiinteähintainen sarja.

Vuonna 1958 lähdettiin liikkeelle 10 miljoonasta markasta ja vuonna 2003 oltiin 1,8 miljoonassa eurossa, joten nimellisesti jaettu summa oli noussut yli satakertaiseksi. Reaalisesti kasvu jäi kuitenkin paljon vaatimattommaksi eli yhdeksänkertai-

seksi, sillä säätiön apurahat vuoden 2003 rahan arvon mukaan mitattuna kasvoivat vuoden 1958 0,2 miljoonasta eurosta vuoden 2003 1,8 miljoonaan euroon.

Kuvion lukujen valossa tarkasteltuna talous kehittyi erinomaisesti 1960-luvun puolivälistä seuraavan vuosikymmenen puoliväliin. Siirtyminen asuinkiinteistöistä liikekiinteistöihin osoittautui välittömästi oikeaksi ratkaisuksi ja tieteelle osoitettu tuki voitiin melko lyhyessä ajassa reaalisestikin yli kaksinkertaistaa. Kiintein hinnoin ilmaistuina tieteen tukemiseen voitiin osoittaa vuosittain yli 5 miljoonaa markkaa.

Suotuisa kehitys katkesi vuonna 1978. Säätiön oma talous oli suurten investointien vuoksi tiukoilla kuten edellä on jo todettu. Samaan aikaan koko maan talous oli lamaantunut. Suomessa oli jouduttu deflaatioon eli tilanteeseen, jossa samanaikaisesti hintojen nousu jatkui vaikka taloudellinen aktiviteetti oli lähes lamas. Tässä tilanteessa säätiön talous oli varsin tiukoilla, ja säätiö joutui vähentämään tukeaan tieteelle. Reaalisesti vuoden 1977 taso ylitettiin vasta vuonna 1985, eli avustukset supistuivat tai pysyivät ennallaan peräti seitsemän vuoden mittaisen jakson ajan.

1980-luvun jälkipuoliskolla vuosittain maksettu tuki kääntyi tasaiseen nousuun kiihtyen edelleen seuraavan vuosikymmenen alkupuoliskolla. Tässä vaiheessa vuosittainen tuki ylitti jo 10 miljoonan markan rajan. Silmiinpistävää on tuen pysyminen korkealla tasolla koko 1990-luvun alkupuoliskon ajan eli sen jakson ajan, jolloin maan talous oli ajautunut itsenäisen Suomen historian syvimpään lamaan. Jahnssonin säätiö selviytyi siten 1990-luvun alkupuoliskon suuresta lamasta paljon helpommin kuin 1970-luvun jälkipuoliskon taantumasta.

Jahnssonin säätiön kiinteistösijoituspolitiikan suuri muutos toteutettiin 1970-luvun alkupuoliskolla juuri ennen ensimmäisen öljykriisin puhkeamista. Ajoitus oli hyvä ja vuosittainen ylijäämä oli noussut merkittävästi. Samanaikaisen koulukiinteistön rakentamisen takia säätiön rahoitusasema oli kuitenkin kiristynyt, ja ainakin kuvion lukujen mukaan pääteltyä tilanteen sulattelu vei vähintäänkin 6–7 vuotta. Näinä vuosina säätiö kuitenkin hyötyi korkealla tasolla pysyneestä inflaatiosta, mikä merkitsi lainojen reaalisen arvon automaattista supistumista ja lainakorkojen pysymistä selkeästi negatiivisina. Inflaatio ei myöskään uhanut kiinteistöihin sidotun omaisuuden reaaliarvon säilymistä.

Pyrkimys tasaiseen jakopolitiikkaan näkyi erityisesti käypähintaisessa sarjassa, jossa vuosittaiset muutokset pyrittiin pitä-

mään melko pieninä. Silmiinpistävimpänä poikkeuksena nousivat esiin juhlavuodet, jolloin säätiön perustamisen kunniaksi haluttiin aina jakaa tavanomaista runsaammin avustuksia. Tämä näkyi jo vuonna 1974 ja sitten vielä selvemmin vuosina 1984 ja 1994. Näihin vuosiin pyrittiin yleensä jo etukäteen varautumaan, joten kyseisen vuoden taloudellisesta tuloksesta ne eivät sinällään kerro mitään. Toisaalta näinä juhlavuosina saavutettu korkea taso pyrittiin säilyttämään ja osittain jopa oltiin valmiita myöntämään enemmän apurahoja kuin »liikeperiaatteella» toimien olisi ollut suotavaa.

Suurimpien säätiöiden ja rahastojen vuoden aikana myöntämien apurahojen kasvuvauhti 1960–2000, % vuodessa

	1960–1980 %	1980–2000 %	1960–2000 %
Yrjö Jahnssonin säätiö	16,8	7,9	12,2
Emil Aaltosen säätiö	7,6	15,2	11,4
Alfred Kordelinin säätiö	10,2	15,9	13
Suomen Kulttuurirahasto	13	14,6	13,8
Jenny ja Antti Wihurin rahasto	7,8	15	11,4
Liikesivistysrahasto	6,8	13,2	9,9
Svenska kulturfonden	13,5	13,3	13,4

Lähde: Kyseisten rahastojen vuosikertomukset; Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta.

Vertailu suurimpien rahastojen kesken osoittaa Yrjö Jahnssonin jakamien stipendien vuosikasvun olleen poikkeuksellisen riipeätä kautena 1960–1980. Jahnssonin säätiön myöntämien apurahojen kasvuvauhti oli 2–3-kertainen muiden suurten säätiöiden kasvuvauhtiin verrattuna. Tässä vaiheessa kiinteistösiioitukset osoittautuivat erinomaisiksi sijoituskohteiksi. Seuraavan jakson 1980–2000 aikana puolestaan parhaiten menestyivät sellaiset rahastot, joiden sijoitusomaisuudessa painoutuivat osakkeet. Tämän kauden aikana pörssiikkauppa Suomessa kääntyi todenteolla nousuun. Kasvua nopeutti ulkomaalaisomistuksen rajoitusten purku, minkä seurauksena osakekurseissa oli nähtävissä suorainen tasosiirtymä ylöspäin. Tähän nousuun ei kiinteistösiioituksiin sitoutunut Yrjö Jahnssonin säätiö ymmärrettävästi pääsyt kunnolla mukaan, vaan kasvuvauhti jäi selvästi useimpien muiden säätiöiden kasvuvauhtia alhaisemmaksi.

Mikäli tarkastelujaksoksi otetaan koko periodi 1960–2000, niin Yrjö Jahnssonin säätiön vuosittain myöntämien stipendien kanta kasvoi melko keskimääräisesti. Esimerkiksi Kordelinin

säätiön ja Suomen Kulttuurirahaston kasvuvauhti oli selvästi nopeampaa, mutta vastaavasti Emil Aaltosen säätiön ja Jenny ja Antti Wihurin rahaston kasvuvauhti hitaampaa. Positiivisena puolena on ollut lisäksi kiinteistösjoitusten tarjoaman tulovirran tasaisuus, jolloin säätiön apurahapolitiikkaa on ollut helpompi suunnitella pitkäjänteisesti.

Erot säätiöiden kasvuvauhdissa eivät kuitenkaan selity pelkästään sijoitustoiminnan luonteella, vaan merkittävä rooli on ollut myös säätiöihin tulleella ulkopuolisella rahoituksella. Tarkemmin sanottuna sillä, millainen asema vuosittain saaduilla lahjoituksilla on ollut säätiön taloudessa. Yrjö Jahnssonin säätiön talous on kuluneen puolen vuosisadan ajan perustunut Jahnssonin pariskunnan omaisuuden muodostamaan pesämunaan. Tässä kohden säätiö poikkeaa monesta muusta säätiöstä tai rahastosta, jossa varallisuuden karttuminen on perustunut alkuperäisen peruspääoman ohella jatkuvasti saatuihin lahjoituksiin. Hyväksi esimerkiksi tällaisista säätiöistä sopivat esimerkiksi Suomen Kulttuurirahasto ja yhdistysmuotoinen Liikesivistysrahasto. Uusien jatkuvasti saatavien lahjoitusten turvin toimivan säätiön tai rahaston varallisuuden kasvulla ei ole oikeastaan minkäänlaista ylärajaa. Sen sijaan peruspääoman tuoton turvin varallisuuttaan kasvattavan säätiön kasvuvauhti on pakostakin maltillinen, sillä jo säätiölaki asettaa tiukat rajat riskinotolle, ja kasvuvauhdin ja riskin lisääntymisen välillä on aina positiivinen korrelaatio.

Periaatteellista estettä lahjoitusten vastaanottamiseen Jahnssonin säätiöllä ei ole missään vaiheessa ollut, ja jo ensimmäisissä säännöissä oli maininta siitä, miten perustajan lahjoitusten lisäksi säätiö on oikeutettu ottamaan vastaan lahjoituksia, testamentteja ja avustuksia. Käytännössä kuitenkin säätiötä pidettiin ainakin Hilma Jahnssonin eliniän ajan nimenomaan Jahnssonin pariskunnan luomuksena, johon ulkopuolelta saadut lahjoitukset eivät oikein sopineet. Hilma Jahnssonin kuoleman jälkeen tilanne on luonnollisesti toinen ja nykyisissä oloissa jokainen lahjoitus olisi ilman muuta tervetullut. Tähän haasteeseen vastaaminen on kuitenkin työlästä, sillä lahjoitukset ja testamentit ovat traditionaalisesti suuntautuneet sellaisille säätiöille, jotka selkeästi liputtavat tietyn kohteen nimissä ja joilla on valmiina toimivat yhteydet mahdollisiin lahjoittajiin. Esimerkiksi sopii suomenkielisen kansallisuusaatteen varaan rakentunut Suomen Kulttuurirahasto, ruotsinkieliseen identiteettiin ankkuroitunut Svenska Kulturfonden tai liike-elämän parissa profiloitunut Liikesivistysrahasto.

SÄÄTIÖ AKTIIVISENA TIEDEPOLIITTISENA TOIMIJANA

Tuen organisointi ja suuntautuminen

Säätiön toiminnan alkuvuosina kaikki liikenevät voimavarat suunnattiin Helsingin suomalaisen yksityislyseon koulukiinteistön rakentamiseen rahoittamiseen, joten tieteen tukeminen käynnistyi vasta sen jälkeen, kun uusi koulu oli saatu valmiiksi ja säätiön talous vakautetuksi. Vuonna 1957 koulun tilanne alkoi olla hallinnassa, jolloin seuraavana vuonna voitiin järjestää säätiön ensimmäinen stipendienjakotilaisuus. Jakopäiväksi otettiin joulukuun kuudestoista päivä eli säätiön perustamispäivä ja tästä päivästä on siitä lähtien pidetty kiinni. Lisäksi ulkomaisiin jatko-opintoihin tarkoitetut apurahat on jaettu keväällä, jotta jatko-opiskelijat voisivat aloittaa opintonsa lukukauden alkaessa elo-syyskuussa.

Apurahojen suuntaamisessa ensimmäisenä ohjenuorana olivat säätiön säännöt, joiden mukaan säätiö tukee suomalaista kansantaloustieteellistä ja lääketieteellistä tutkimusta. Säännöt rajaavat säätiön tiedepoliittiset tavoitteet edelleen siten, että kansantaloustieteessä etusija asetettiin raha- ja palkkateoreettisiin sekä niiden jälkeen finanssiopillisiin ja kansantalouspoliittisiin tutkimuksiin. Lääketieteen kohdalla tuen määrittely oli sananmuodoiltaan löysempi, kuten seuraava lainaus osoittaa: *»milloin kysymyksessä on teoreettisesti tai käytännöllisesti tärkeä tutkimustyö, voidaan avustaa lääketieteellistä tutkimusta»*. Kolmantena tukikohteena säännöt mainitsivat oppi- ja tutkimuslaitokset, joista etusijalle on asetettava oppikoulut ja kansantaloustieteelliset tutkimuslaitokset.

Aivan selkeätä ohjenuoraa tuen suuntaamisesta nämä säännöt eivät siten antaneet, vaan hallitukselle jäi suhteellisen suuri toimintavapaus. Koska hallituksen puheenjohtajana 1970-luvun alkuun asti oli Hilma Jahnsson, oli hänen näkemyksillään merkittävä painoarvo. Hänen kaavailuissaan säätiön tavoitteena oli alusta lähtien ollut panostaminen erityisesti kansantaloustieteellisen tutkimuksen tukemiseen. Niinpä hänen vuonna 1944 laatimassaan testamentissa tuen kohteeksi mainitaan kansanta-

loustiede sekä ainoastaan erityistapauksessa lääketieteen ja kemian tutkimus. Säännöt yhdessä Hilma Jahnssonin aikana syntyneen tradition kanssa olivat siten pohjana säätiön tutkimuspoliittisen ohjelman muotoutumisessa.

Hilma Jahnssonin arvostus tutkimustyötä kohtaan näkyi suorastaan liikuttavalla tavalla koko sen jakson ajan, jolloin hän toimi säätiön hallituksen puheenjohtajana. Apurahojen myöntämisessä hän noudatti johdonmukaisesti hallituksen käyttämien asiantuntijoiden esityksiä. Lähes vuosittain tuli kuitenkin sellaisia anomuksia, joita asiantuntijat eivät kannattaneet, mutta joita Hilma Jahnsson piti tukemisen arvoisina. Tällöin hän ei yrittänyt millään lailla taivutella asiantuntijoita muuttamaan esityksiään, vaan lahjoitti yksityisistä varoistaan säätiön käyttörahastoon stipendeihin tarvittavat varat. Koko jakosummaan verrattuna nämä rahat olivat vaatimattomia, mutta osoittavat miten tärkeäksi Hilma Jahnsson tutkimuksen tukemisen koki.

Säätiön hallituksen tehtävänä oli vuosittain määrittää tutkimuksen tukemiseen käytettävä summa sekä hyväksyä apurahojen saajat. Käytännön ehdotukset apurahojen myöntämisestä perustuivat aluksi hallituksen kutsumien asiantuntijoiden lausuntoihin. 1970-luvun alussa tilanne muuttui aikaisempaa systemaattisemmaksi, kun L. A. Puntila palasi hallitukseen ja samalla hallituksen puheenjohtajaksi. Puntila ryhtyi lähes välittömästi uudistamaan säätiön apurahapolitiikkaa.

Muutokset eivät johtuneet pelkästään hallituksen puheenjohtajan vaihdoksesta, vaan niihin vaikuttivat myös yleiset korkeakoulupolitiikassa toteutuneet muutokset. Lopullisena syyksinä säätiön toimintamuotojen uudistamiselle oli uudelleen organisoidun Suomen Akatemian toiminnan käynnistäminen vuonna 1970. Tämä käy selvästi ilmi L. A. Puntilan hallituksen kokouksessa elokuussa 1971 pitämässä alustuksessa. Puntilan mukaan Akatemian uusimuotoisen toiminnan käynnistäminen on merkinnyt valtion roolin merkittävää kasvua tiedepolitiikassa. Valtion kasvava rooli on samalla merkinnyt sitä, että puolueiden kiinnostus kulttuuri- ja tiedepolitiikkaan on kasvanut. Myös tieteenharjoituksen suuntaamisessa on vaarana politisoituminen eli Puntilan sanoin »Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat». Yksipuolisen rahoituksen seurauksena tieteellinen tutkimus yksipuolistuu, mitä Puntila kuvaa termillä tieteen yksikanavaisuus.

Vaikka Puntila näkikin Akatemian toiminnassa negatiivisia

piirteitä, korosti hän samalla sitä, että myös yksityiset säätiöt olivat jo pitkään toivoneet julkisen vallan panostusten lisäystä. Näin säätiöt vapautuisivat tehtävistä, jotka siihen asti olivat käytännössä olleet säätiöiden harteilla. Samalla säätiöiden olisi käynnistettävä tiivis yhteistyö, jotta ne toimisivat tehokkaana vastapoolina julkisen sektorin yksikanavaisuudelle.

Jahnssonin säätiön roolin Puntila näki tässä uudessa tilanteessa melko muuttumattomana. Painopiste olisi edelleen kansantaloustieteellisen tutkimuksen edistämässä. Ongelmana oli kuitenkin alan jatko-opiskelijoiden määrän vähäisyys. Tämän poistamiseksi säätiön olisi tehtävä itsensä entistä tunnetummaksi. Samalla säätiön olisi toimittava siten, että kansantaloustieteen jatko-opintojen houkuttelevuus lisääntyisi. Keinoina olisi säätiön myöntämien apurahojen koon kasvattaminen sekä aikaisempaa tiiviimpi yhteistyö maan eri yliopistojen taloustieteen laitosten kesken, jolloin lahjakkaiden jatko-opiskelijoiden rekrytointi helpottuisi.

Lääketieteen tukemisessa tilanne oli Puntilan mukaan ongelmallisempi. Lääketiede oli alueena paljon laajempi ja lääketieteen tutkimuksessa tarvittavat taloudelliset panostukset olivat paljon suuremmat. Ratkaisuksi Puntila esitti erikoistumista. Säätiön olisi etsittävä oma markkinarakonsa lääketieteen alalta, jolloin myös säätiön voimavaroilla olisi merkitystä. Siihen mitkä tällaisia lääketieteen aloja olisivat Puntila ei muistiossaan

Ensimmäiset stipendit säätiö jakoi vuonna 1958. Tässä tilaisuudessa prof. emeritus Ilmari Kovero sai säätiön ensimmäisen kansantaloustieteen tunnustus-palkinnon. Kuvassa Hilma Jahnsson luovuttaa palkintokirjan jo Yrjö Jahnssonin kanssa yhteistyötä tehneelle Koverolle. Taustalla säätiön asiamies Erkki Ojala.

antanut selkeätä vastausta. Lähinnä Puntila korosti säätiön tuen taloudellista merkitystä. Säätiön olisi keskitettävä tuki sellaisille aloille, joissa esimerkiksi ennaltaehkäisevän terveydenhoidon taloudelliset säästöt olisivat suuria.

Kokonaisuudessaan Jahnssonin säätiön myöntämät apurahat olivat jo niin suuria, että toimintaan olisi saatava sekä kunnollinen ennakosuunnittelu että jälkikäteisvalvonta. Luonnollisestikaan kaikki apurahan saajat eivät pysty täyttämään tutkimussuunnitelmissa tekemiään lupauksia. Kunnollisella ennakkosuunnittelulla ja jälkikäteisvalvonnalla voidaan kuitenkin varmistaa onnistumisprosentin pysymisen hyvällä 80–90 prosentin tasolla.

Ratkaisuksi Puntila esitti tieteellisen valiokunnan muodostamista, joka avustaisi säätiön hallitusta tutkimuksen tukemisen organisoinnissa. Valiokunnassa olisi neljä jäsentä eli hallituksen puheenjohtaja ja yksi toinen hallituksen jäsen sekä yksi edustaja kansantaloustieteen ja yksi lääketieteen alueilta. Valiokunnan tehtävänä olisi säätiön hallituksen antamien ohjeiden mukaisesti suunnitella ne muodot, joilla tieteellistä toimintaa tuetaan, antaa lausunnot stipendi- ym. hakemuksista sekä valvoa apurahojen käyttöä. Hallitus valitsisi tieteellisen valiokunnan jäsenet aina vuodeksi kerrallaan.⁶⁶

Päätös tieteellisen valiokunnan perustamisesta sekä sen ohjesääntö hyväksyttiin 23.8.1971 pidetyssä hallituksen kokouksessa. Vuonna 1975 tieteellisen valiokunnan jäsenten määrä nostettiin kuuteen, jolloin valiokunnassa oli kahden hallituksen jäsenen lisäksi kaksi kansantaloustieteen ja kaksi lääketieteen edustajaa. Vuodesta 1995 lähtien tieteelliseen valiokuntaan tuli kolme hallituksen jäsentä, joten jäsenten määrä nousi seitsemään. Vuonna 2001 tieteellisen valiokunnan johtosääntö uudistettiin siten, että se toimi sekä täysistuntona että kansantaloustieteen, lääketieteen ja terveystaloustieteen jaostoihin jakautuneena. Valiokunnan puheenjohtajana on hallituksen puheenjohtaja ja kunkin jaoksen puheenjohtajana toimii hallituksen keskuudestaan valitsema jäsen. Ulkopuolisia asiantuntijajäseniä on kansantaloustieteen ja lääketieteen jaostoissa kolme ja terveystaloustieteen jaostossa kaksi. Kaikkiaan tieteellisen valiokunnan jäsenten lukumäärä on siten 12 jäsentä. Uudistuksella haluttiin selkeyttää hallituksen ja tieteellisen valiokunnan välistä suhdetta. Samalla asiantuntijoiden rooli tieteellisen valiokunnan työskentelyssä korostui.⁶⁷

Säätiön perustamisesta lähtien oli ollut esillä optio kansantaloustieteellisen tutkimuslaitoksen perustamisesta. Taloudelliset voimavarat olivat kuitenkin pitkään niin vaatimattomat, ettei hanketta voitu viedä eteenpäin. 1970-luvun alussa kysymykseen kuitenkin jälleen kerran palattiin, jolloin hallituksen puheenjohtaja Puntila pohti asiaa Seppo Hiedan kanssa. Puntila suhtautui asiaan kuitenkin epäroiden kuten seuraava lainaus osoittaa:

Siihen liittyy monia jähmettymisen vaaroja, varsinkin jos tutkijat siihen vakituisesti palkataan, ilman että heiltä vaaditaan mitään välivuosien suorituksia. Siitä saattaa tulla vain leipäpuu, jonka juurella sitten hedelmää kantamatta kökötellään.⁶⁸

Kokonaan ajatusta ei kuitenkaan hylätty, vaan alkutalvella 1973 asiaa pohdittiin tieteellisen valiokunnan kokouksessa. Tällöin todettiin yksimielisesti, ettei ole tarkoituksenmukaista perustaa Yrjö Jahnssonin säätiön yhteyteen varsinaista kansantaloustieteen tutkimuslaitosta, jolla olisi kiinteät kustannukset. Sen sijaan tutkimustoiminnan tukemista voitaisiin muilla keinoin tehostaa. Säätiön toimiston yhteyteen rekrytoitaisiin projekti johtaja, jonka vastuulle tulisi ulkomaisin tutkijavoimin toteutettavan tutkijakoulutuksen organisointi sekä korkeakoulujen välisten tutkimusprojektien koordinointi. Tällaisella ratkaisulla minimoitaisiin uuden toimistohenkilökunnan tarve ja myöskin uusien työtilojen tarve pysyisi pienenä. Samalla vältyttäisiin pitkäaikaisilta sitoumuksilta, joita muun muassa Puntila oli pelännyt.⁶⁹

Käytännössä tämä merkitsi tutkimussihteerien palkkaamista organisoimaan kansantaloustieteen ja lääketieteen tutkimuksen tukeminen. Näin syksyllä 1973 kansantaloustieteen tutkimussihteerinä aloitti VTK Seppo Honkapohja ja lääketieteen puolella LL ja vuodesta 1974 LKT Timo Sahi. Kumpikin toimi aluksi sivutoimisena. Vuonna 1975 alkoi systemaattinen säätiön tukema kansantaloustieteen tutkijakoulutus, minkä johdosta kansantaloustieteen tutkimussihteerin toimi muutettiin kokopäivätoimiseksi tutkimusjohtajan toimeksi. Tässä tehtävässä jatkoi Seppo Honkapohja, joka oli valmistunut tällä välin valtiotieteen lisensiaatiksi. Tutkimusjohtajan työnkuva sovittiin sellaiseksi, että säätiön juoksevien asioiden ohella johtaja voi tehdä omaa väitöskirjatutkimustaan. Seppo Honkapohjan väitöskirja hyväksyttiin vuonna 1979.

Tämä 1970-luvun puolivälissä muototutunut malli on edelleenkin pohjana säätiön tutkimuspuolen organisaatioissa. Lievässä muutoksena voidaan pitää sitä, että käytännössä tutkimusjoh-

tajan toimesta on muokkaantunut määräaikainen post doc -toimi. Työskentely tutkimusjohtajana toimii erinomaisena ponnahduslautana akateemiselle uralle, sillä säätiön puitteissa nuorella vastaväitelleellä ekonomistilla on erinomaiset mahdollisuudet maan rajojen ulkopuolelle ulottuvien verkostojen luomiseen. Tutkimusjohtajan toimi on samalla osoitus siitä, miten Jahnssonin säätiö on pyrkinyt olemaan aktiivinen akateemiseen tutkimukseen vaikuttava toimija eikä pelkästään passiivinen reagoija.

Sekä Seppo Honkapohja että Timo Sahi jättivät pysyvän jäljen säätiön tutkimuspolitiikkaan, sillä 1970-luvun alkupuoliskon uudistusvaiheen jälkeen molempien ura säätiön palveluksessa jatkui melko pitkään; Honkapohja oli säätiössä vuoteen 1987 ja Sahi vuoteen 1992 asti. Sahi hoiti myös virkaatekevänä säätiön tutkimusjohtajuutta vuosina 1982–83, kun Honkapohja oli vierailevana tutkijana Yhdysvalloissa. Kansantaloustieteen tutkimussihteerin tehtäviä hoiti Honkapohjan virkavapauden aikana VTT Vesa Kanninen sekä VTL Antti Suvanto. Seppo Honkapohjan panos näkyi erityisesti kansantaloustieteen jatkokoulutuskurssien organisoinnissa. Timo Sahi puolestaan profiloitui lääketieteen symposiumien erinomaisena järjestäjänä. Honkapohjan jälkeen tutkimusjohtajina ovat toimineet VTL Jussi Mustonen (1987–88), VTT Jaakko Kiander (1989–94), VTT Mika Widgrén (1994–2001) sekä VTT Hannu Vartiainen vuodesta 2001 lähtien. Lääketiedettä edustavana tutkimussihteerinä ovat Timo Sahin jälkeen olleet LKT Kimmo Kuoppasalmi (1993–94) sekä LKT Timo Partonen (1995–).

Yrjö Jahnssonin säätiön tukimuodot ovat koostuneet lähinnä koti- ja ulkomaiseen jatkokoulutukseen tarkoitetuista apurahoista, yksittäisille tutkijoille tai tutkimusprojekteille suunnatuista apurahoista, jatko- ja täydennyskoulutuskurssien rahoittamisesta, tieteellisille seuroille ja yliopistojen laitoksille suunnatuista apurahoista, ulkomaisten tutkijoiden Suomen vierailujen rahoituksesta, Suomessa pidettävien tieteellisten kokousten organisoinnista ja rahoittamisesta sekä tieteellisten kunniaapalkintojen myöntämisestä. Tämän lisäksi säätiö on vuosittain antanut vaatimattoman summan Helsingin yksityislyseon ja sen seuraajan Espoonlahden koulun sekä Töölön yhteiskoulun iltalinjan oppilaille myönnettäviä stipendejä varten.

Yksityiskohtaiset tiedot säätiön myöntämien apurahojen ja muun tuen kokonaismäärästä löytyvät liitteestä 7. Vuoden 2003 rahanarvon mukaan laskettuna liikkeelle lähdettiin vuonna

1958 vajaasta 200 000 eurosta. 400 000 euron raja ylitettiin ensimmäisen kerran vuonna 1967, joten tuen kaksinkertaistumiseen meni kymmenen vuotta. Sama tahti jatkui, sillä 800 000 euron raja ylitettiin vuonna 1976. Näin nopeata kasvuvauhtia ei ymmärrettävästi voitu jatkuvasti pitää yllä, vaan edessä oli hie- man hitaamman kasvun vaihe. Vuonna 1993 apurahojen määrä nousi liki 1,4 miljoonaan euroon, ja tästä eteenpäin vuosittainen jakosumma on pysynyt 1,7–1,9 miljoonan euron tuntumassa. Vuonna 2003 myönnetty summa oli 1,8 miljoonaa euroa.

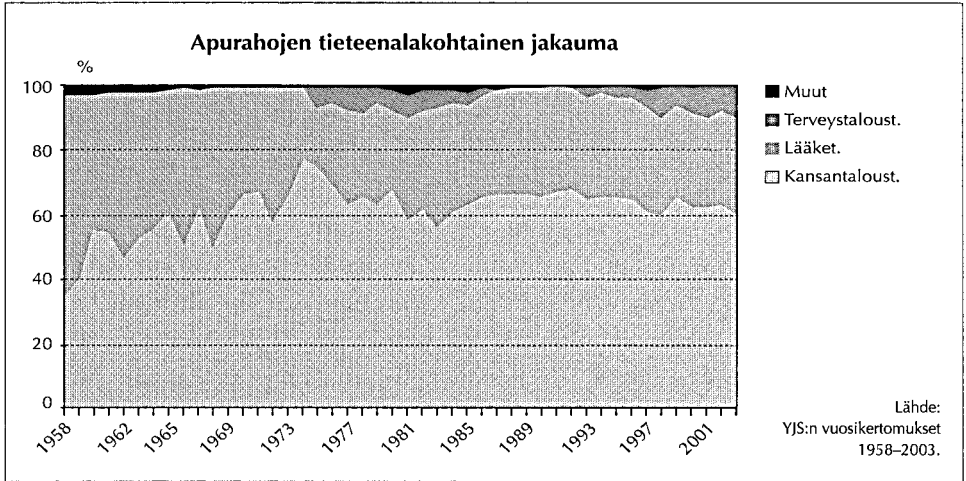
Apurahoihin varatun summan kasvun myötä myös apurahan saajien luku kasvoi kuten oheisesta asetelmasta ilmenee. Mukana luvuissa ovat yksittäiset apurahojen saajat sekä tutkimusprojektit, joissa saattaa olla mukana useampia tutkijoita, joten tutkimusrahaa saaneiden tutkijoiden lukumäärä on asetelman lukuja korkeampi. Mukana eivät ole tieteellisille yhdistyksille ja laitoksille myönnettyt apurahat.

1958	19
1964	26
1974	58
1984	99
1994	163
2002	141

Stipendikirjojen juoksevan numeroinnin mukaan laskettuna säätiö on myöntänyt kaikkiaan viitisentuhatta apurahaa vuoden 2003 loppuun mennessä. Kooltaan säätiön myöntämät stipendit ovat perinteisesti olleet suhteellisen suuria, sillä tavoitteena on ollut kunnollisen taloudellisista huolista vapaan tutkimusperiodin tarjoaminen yksittäiselle apurahan saajalle. Tosin säätiön kädet ovat aina olleet sidotut, koska valtio on asettanut tiukat rajat verovapaan apurahan koolle. Valtion asettamana normina on pitkään ollut valtion veroton taiteilija-apuraha. Ehdoton katto tämä ei kuitenkaan ole ollut, sillä ulkomaisten yliopistojen lukukausimaksut sekä matkakustannukset on voitu lisätä apurahaan ilman veroseuraamuksia.

Jo säätiön sääntöjen mukaan apurahat on suunnattu lähinnä kahdelle tieteenalalle eli kansantaloustieteelle ja lääketieteelle. Uudeksi painopistealueeksi säätiö otti vuodesta 1975 lähtien terveystaloustieteen, jossa liikutaan taloustieteen ja lääketieteen välimaastossa. Neljännen ryhmän muodostavat ryhmä muut

apurahat eli Helsingin yksityislyseon ja sen traditiota jatkaneiden koulujen ylioppilaille annetut stipendit.

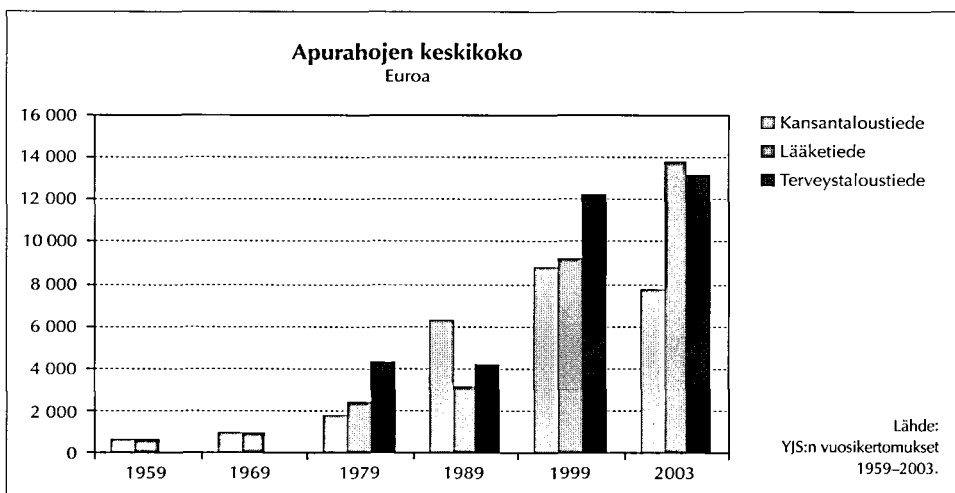

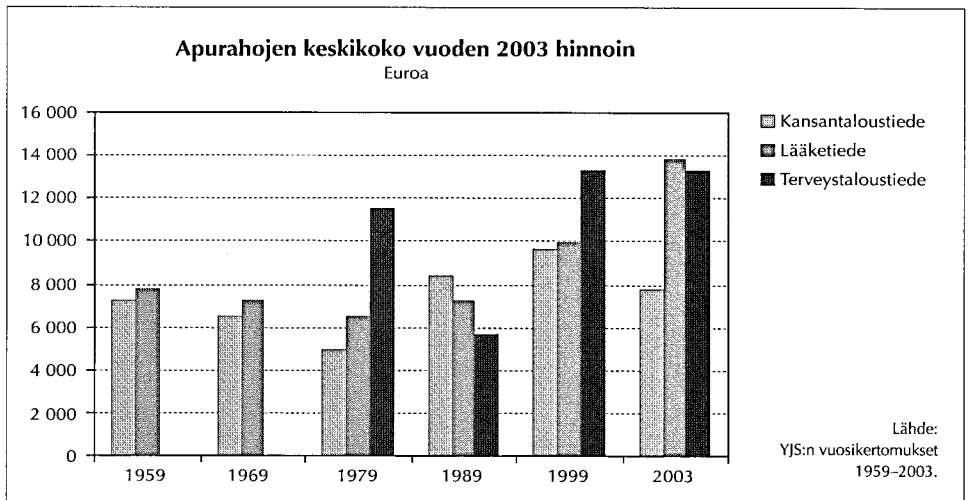
Sen jälkeen kun säätiö oli aloittanut apurahojen myöntämisen, seurasi noin vuosikymmenen mittainen kausi, jolloin säätiö etsi tiedepoliittista linjaansa. Apurahat jakaantuivat melko tasan kansantaloustieteen ja lääketieteen kesken. Samalla suhteellisten osuuksien vuosittaiset heilahtelut olivat suuria. 1960-luvun jälkipuoliskolla tilanne alkoi selkiintyä, ja 1970-luvun alusta lähtien jakosuhte vakiintui. Kansantaloustiede sai noin 2/3 ja lääketiede noin 1/3 myönnetyistä apurahoista. Ajoittain kansantaloustieteen osuus nousi jopa yli 70 prosentin, kunnes 1990-luvun jälkipuoliskolla kansantaloustieteen osuus kääntyi laskuun vakiintuen 60 prosentin tuntumaan. Samalla lääketieteen osuus vakiintui vajaan 30 prosenttiin. Hallituksen sisällä ei ole koskaan tehty virallista päätöstä kiinteästä suhteesta kansantaloustieteen ja lääketieteen kesken, vaan suhde 2/3 kontra 1/3 perustuu kirjoittamaan pelisääntöön, mikä vuosien mittaan on hallituksen jäsenten muutoksista huolimatta säilynyt ja oikeastaan vahvistunutkin.

Terveystaloustiede erotettiin omaksi tieteenalaksi ensimmäisen kerran vuonna 1975, ja tästä eteenpäin tämän alan osuus oli 5–8 prosentin paikkeilla. 1980-luvun jälkipuoliskolla osuus supistui nolnaan. Tämä ei suinkaan johtunut siitä, etteikö terveystaloustieteen edustajille olisi myönnetty apurahoja, vaan ne käsiteltiin lähinnä lääketieteen yhteydessä. Uudelleen terveystaloustiede nostettiin esiin erillisenä ryhmänä vuonna 1993, ja siitä lähtien sen osuus on tasaisesti noussut ollen 2000-luvun alussa kymmenen prosentin tuntumassa.

Pienimpänä kuviossa on ryhmä muut, joka koostuu, kuten edellä on todettu, lähinnä Helsingin yksityislyseon ja sen työtä jatkaneiden Espoonlahden yhteiskoulun sekä Töölön yhteiskoulun iltalinjan ylioppilaille myönnetyistä stipendeistä. Hilma Jahnssonille näillä stipendeille oli erittäin suuri symbolinen merkitys, sillä ne toivat hänen mieleensä 1920-luvun alkuvuodet. Tällöin pariskunta omia uhrauksiaan säästämättä perusti ja ylläpiti omaa suomenkielisille nuorille tarkoitettua oppikoulua. Stipendit muistuttivat ja olivat kiitos näistä uhrauksista. Siten säätiö on vielä Hilma Jahnssonin kuoleman jälkeen pitänyt yllä tätä traditiota, vaikkei se suoranaisesti liitykään säätiön varsinaiseen tiedepolitiikkaan. Toisaalta koko jakosummaan suhteutettuna koulustipendien noin yhden prosentin suuruinen osuus ei ole mikään todellinen uhraus. Muutamana vuonna osuus on noussut pariin prosenttiin. Tällöin joko Helsingin yksityislyseo tai sen seuraajakoulu on viettänyt tasavuotisjuhlia, joiden järjestämistä säätiö on tukenut. Lisäksi avustusta ovat saaneet erilaiset säätiön toimintaa lähellä olleet julkaisut.

Apurahojen keskimääräinen koko on reaalisesti kasvanut nykypäivään tultaessa. Tosin reaalin kasvu ei ole ollut tasaista, sillä inflaation seurauksena apurahojen keskimääräinen koko kääntyi laskuun 1960-luvulla, ja seuraavalla vuosikymmenellä erityisesti kansantaloustieteessä keskikoko suorastaan romahti. Näinä vuosina myös Jahnssonin säätiössä vallitsi kiistaton inflaatiokeus eikä apurahoja osattu nostaa kustannusten nousun mukaisessa tahdissa. 1980-luvulla tilanne sitten korjaantui, ja stipendit kääntyivät myös reaalisesti selkeään nousuun, jota on sitten jatkunut nykypäiviin asti kuten oheisesta kuvioista ilmenee.

Apurahojen keskimääräisessä koossa tapahtuneet muutokset heijastavat myös säätiön tutkimuspolitiikassa tapahtunutta muutosta. Yksittäisten tutkijoiden ohella on ryhdytty tukemaan suurehkoja tutkimusprojekteja. Lisäksi on tuettu entistä enemmän ulkomaisissa yliopistoissa tapahtuvaa jatko-opiskelua, mikä aiheuttamat kustannukset ovat varsin korkeat. Erityisen selvästi tämä on tullut ilmi terveystaloustieteen jatko-opiskeluun myönnettyissä apurahoissa, jotka esimerkiksi 1970-luvulla olivat huomattavan suuria.

Käytännössä tämä jako eri tieteenalojen kesken merkitsee sitä, että uuden vuosituhannen alkaessa kansantaloustiede sai vuodessa noin 1,2, lääketiede 0,5 ja terveystaloustiede 0,2 miljoonaa euroa. Stipendinsaaajia kansantaloustieteessä oli noin sata, lääketieteessä vajaa 40 ja terveystaloustieteessä kymmenkunta.

Kansantaloustiede aktiivisen tiedepolitiikan kohteena

Seuraavaksi tarkastellaan Yrjö Jahnssonin säätiön roolia aktiivisena tutkimuspoliittisena toimijana, ja tällöin pääpaino on nimenomaan kansantaloustieteessä. Valinta on hyvin luonteva, sillä valtaosa säätiön myöntämistä apurahoista on mennyt kansantaloustieteen harjoittajille. Muut säätiöt eivät ole näin selkeästi kohdistaneet tukeaan kansantaloustieteeseen, jolloin Yrjö Jahnssonin säätiöstä on käytännössä muodostunut tämän tieteenalan merkittävin yksityinen rahoittaja. Jahnssonin säätiö ei tyytynyt ainoastaan passiiviseen kansantaloustieteellisen tutkimuksen rahoittamiseen, vaan se melko pian toiminnan käynnistämisen jälkeen ryhtyi määrätietoisesti uudistamaan koko tieteenalan tutkimusta. Tässä mielessä siitä kehittyi kiistattomasti aktiivinen tutkimuspoliittinen toimija. Seuraavaksi keskitytään tarkastelemaan sitä, millä keinoin säätiö on pyrkinyt vaikuttamaan Suomessa harjoitettuun kansantaloudelliseen tutkimukseen ja mitä vaikutuksia säätiön toiminnalla on ollut.

Säätiön aloittaessa toimintansa vuonna 1954 kansantaloustieteen asema Suomessa oli sikäli vahvistunut, että vuosikymmen aikaisemmin vuonna 1945 Helsingin yliopistoon oli perustettu valtiotieteellinen tiedekunta, jossa oli kolme kansantaloustieteen alaan kuulunutta professuuria. Näistä professuureista kaksi oli vanhaa alun perin filosofisessa tiedekunnassa ollutta professuuria, minkä lisäksi tiedekuntaan perustettiin uusi ruotsinkielinen kansantaloustieteen professuuri. Muita kansantaloustieteen opintuoleja löytyi Teknillisestä korkeakoulusta, Kauppakorkeakoulusta, Svenska Handelshögskolanista, Turun yliopistosta, Åbo Akademista sekä Yhteiskunnallisesta korkeakoulusta.

Kansantaloustieteen sisällä oli 1950-luvulla menossa selkeä tieteellisen paradigman muutos. Saksalainen historiallinen koulukunta oli 1930-luvun lopulle tultaessa menettänyt valta-asemaansa, ja tilalle oli nousemassa uusia virtauksia. Konkreettisesti tämä näkyi vuosisadan alussa Yrjö Jahnssonin kanssa professuurista kilpailleen J. H. Vennolan siirtymisenä sivuun vuon-

na 1938. Hänen jälkeensä kansantaloustieteen keskeiseksi professoriksi uuteen valtiotieteelliseen tiedekuntaan valittiin Bruno Suviranta vuonna 1944. Tämä muutos merkitsi historiallisen koulukunnan tradition hiipumista sekä Tukholman koulukunnan puitteissa kehitetyn makroteorian sekä uusklassisen mikro-teorian nousua tilalle. Selvimmin uudet virtaukset tulivat esiin nuoren polven taloustieteilijöiden perustaman Taloustieteellisen kerhon piirissä. Kerho oli aloittanut toimintansa 1936 ja kerhon jäsenet osallistuivat pohjoismaisiin Marstrandin kokouksiin ja perehtyivät tätä kautta uuteen makroteoriaan sekä Tukholman koulukunnan että keynesiläisyyden muodossa.

Sotavuodet olivat ymmärrettävästi hidastaneet tätä muutosta, mutta viimeistään 1950-luvulla uusklassinen mikroteoria sekä keynesiläinen makroteoria oli lopullisesti syrjäyttänyt historiallisen koulukunnan tradition. Puhtaasti empiirisestä ja induktiivisesta tutkimuksesta oltiin siirtymässä kohti abstraktia ja deduktiivista tutkimusta. Samalla tutkintovaatimuksista oli poistettu vanhat saksalaiset ja ranskalaiset teokset ja tilalle oli nostettu lähinnä uusia angloamerikkalaisia tutkimuksia.

Välittäjinä uuden ja vanhan välillä toimivat Bruno Suviranan lisäksi muun muassa vuonna 1944 väitellyt Lauri af Heurlin sekä vuotta myöhemmin väitelleet Klaus Waris ja Mikko Tamminen. Heidän panostaan heikensi kuitenkin se, että he työskentelivät Helsingin yliopiston ulkopuolella eli Waris (1949–52) ja af Heurlin (1955–59) Teknillisen korkeakoulun sekä Tamminen (1950–63) Kauppakorkeakoulun professoreina. Nämä olivat kooltaan pieniä yksiköjä, joissa jatko-opiskelua ei juurikaan harrastettu, minkä seurauksena niiden vaikutukset taloustieteen kehitykseen jäivät vähäisiksi. Suurin yksikkö eli Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitos eli vielä hiljais-elo. Väitöskirjoja alkoi kyllä valmistua, mutta niitä tehtiin pitkälti omaehtoisesti yliopiston ulkopuolella. Näin merkittävä osa taloustieteen modernisoitumisesta toteutui akateemisen maailman ulkopuolella.

Kansantaloustieteen modernisoitumista edesauttoi myös tilastotieteen alueella tapahtunut kehitys. Merkittävänä virstanpylväänä voidaan pitää Leo Törnqvistin nimittämistä vt. professoriksi valtiotieteelliseen tiedekuntaan vuonna 1947. Törnqvist oli 1930-luvun jälkipuoliskolla tuonut matemaattiset menetelmät kansantaloustieteelliseen tutkimukseen ja häntä voidaan pitää ensimmäisenä todellisena ekonometrian edustajana Suo-

messä. Erityisen merkittävä panos Törnqvistillä oli aikasarja-analyysin teorian kehittämisessä ja käytäntöön soveltamisessa.⁷⁰

Merkittävä rooli kansantaloustieteen muutoksessa tuli olemaan epävirallisella tutkijayhteisöllä, jota ryhdyttiin kutsumaan O-ryhmäksi. Useimmat ryhmän jäsenistä työskentelivät joko Suomen Pankin tutkimuslaitoksella tai Tilastollisen Päätoimiston kansantulotilasto-osastolla. Nimitys O-ryhmä johtui useimpien mukana olijoiden nimen päättymisestä o-kirjaimen. Ryhmän ytimen muodostivat Erkki Laatto, Jussi Linnamo, Olavi Niitamo, Jouko Paunio sekä Erkki Railo. Myöhemmin mukaan tulivat vielä Timo Helelä, Mauno Koivisto, Lauri Korpelainen, Jaakko Lassila ja Pentti Viita. Osoituksena silloisen taloustieteellisen tutkimuksen ohuudesta voidaan pitää sitä, että tällainen kymmenen ekonomistin muodostama epävirallinen ryhmä pystyi konkreettisesti muuttamaan koko tieteenalan kehityssuunnan.

Useimmat tähän ryhmään kuuluneet henkilöt olivat jo 1950-luvun alkupuoliskolla harjoittaneet jatko-opintoja ulkomailla. Esimerkiksi sopivat Jouko Paunio sekä Jaakko Railo ja Lauri Korpelainen. Ensin mainittu oli vuosien 1952–54 välisenä kautena vierailut Englannissa ja Ruotsissa (London School of Economics and Political Sciences, Oxford ja Upsala). Jälkimmäiset olivat puolestaan harjoittaneet jatko-opiskeluja Chicagon ja Illinoisin yliopistoissa. Näin he olivat tutustuneet keynesiläisen makroteorian ja uusklassisen mikroteorian uusimpiin virtauksiin tilanteessa, jossa sodan ja jälleenrakennuksen seurauksena Suomi oli vielä lähes suljettu ulkoapäin tulleilta vaikutteilta. Ulkomaisia tutkijavieraita ei ennen 1950-luvun jälkipuoliskoa yliopistoissa juurikaan meillä vierailut eikä pitkään ollut mahdollista saada meille edes uusimpia kansainvälisiä tutkimuksia, sillä tiukan valuuttasäännöstelyn vallitessa jopa tieteellisten kirjojen tuonti oli vaikeata.

O-ryhmäläisten toimintaa on käsitelty vuonna 2002 julkaistussa teoksessa *Modernismi taloustieteessä ja talouspolitiikassa – O-ryhmä*. Kirjan johdantoluvussa ryhmään alusta lähtien kuuluneet Jussi Linnamo ja Jouko Paunio toteavat, miten suuren vaikutuksen ryhmän jäseniin oli tehnyt aikakauden johtavan filosofin Eino Kailan edustama looginen empirismi. Tältä pohjalta heidän oli luontevaa hylätä hegeliläinen idealismi ja siihen pohjautunut historiallinen koulukunta sekä perustella modernin analyttisen taloustieteen lähtökohtia seuraavasti:

- a) käsitteiden täsmällinen määrittely tiettyyn teoriaan pohjautuen ja annetuissa käsitteiden merkityksissä pysyminen,
- b) vain sellaisten käsitteiden hyväksyminen, joiden kvantitatiivinen havaitseminen ja mittaaminen on ainakin periaatteessa mahdollista,
- c) ongelman esittäminen, jos mahdollista, kvantitatiivisesti ja formaalisen mallin avulla,
- d) olemassa olevien tilastollisten mittareiden kriittinen tarkastelu ja – mikäli tarpeellista – aikasarjojen »puhdistaminen»,
- e) mikäli mahdollista ekonometriseen ratkaisuun päätyminen ja
- f) tulosten täsmällinen esittäminen.

Ryhmän jäsenten ensimmäisiin tehtäviin oli kuulunut perehtyminen analyyttisen taloustieteen uusimpiin virtauksiin parin viimeisen vuosikymmenen aikana, jotta vähintäänkin 2–3 vuosikymmentä jatkunut intellektuaalinen viive saataisiin kurotuksi umpeen. Makroteorian vaikutteita saatiin siten sekä ruotsalaisilta kollegoilta että keynesiläisyydestä. Suurin muutos entiseen verrattuna oli kuitenkin se, että nyt uudet ideat olivat peräisin lähes yksinomaan anglosaksisesta kulttuuripiiristä eli Isosta-Britanniasta ja Yhdysvalloista. Kansantaloustieteellisen tutkimuksen painopiste oli siirtynyt vääjäämättä yhdysvaltalaisiin yliopistoihin ja niiden yhteydessä toimineisiin tutkimuslaitoksiin, joihin onnistuttiin rekrytoimaan lahjakkaita tutkijoita kaikkialta maailmasta.

Ryhmän jäsenet eivät halunneet ainoastaan itse perehtyä moderniin analyyttiseen taloustieteeseen ja sen eri alueisiin, vaan varsin pian nousi pinnalle missio uuden paradigman juurruttamisesta koko tiedeyhteisöön. Teoreettisen tutkimuksen ohella o-ryhmäläiset olivat innostuneita modernin taloustieteen talouspoliittisista sovellutuksista. Esimerkiksi Jussi Linnamo oli vuonna 1956 vierailut Hollannissa Jan Tinbergenin johtamassa Central Plaanbureassa, jossa hänellä oli mahdollisuus perehtyä uusiin ekonometriaa hyväksikäyttäviin talouspoliittisiin suunnittelujärjestelmiin. Vierailun seurauksena Linnamon ja vuonna 1969 Nobel-palkitun Tinbergenin välille kehkeytyi pitkäaikainen ystävyysuhde. Niinpä Tinbergen myöhemmin vieraili myös Suomessa.

O-ryhmäläisten tutkimusyhteisöksi vakiintui Suomen Panikin tutkimuslaitos, jossa he pystyivät työskentelemään yhteisten hankkeiden parissa ja jossa oli mahdollisuus jatkuvaan keskinäi-

seen kritiikkiin. Toinen merkittävä paikka oli Tilastollisen Päätoimiston kansantulotilasto-osasto. Juuri yhteistyö ja kritiikki olivat o-ryhmäläisten mielestä paras keino kansantaloustieteellisen tiedon lisäämisessä. Hyvän tutkimusilmapiirin muodostumista edesauttoi se, että Suomen Pankin tutkimuslaitoksen johdossa olleet Heikki Valvanne ja Reino Rossi sekä Tilastollisen Päätoimiston ylijohtaja Eino H. Laurila suhtautuivat myönteisesti O-ryhmän tavoitteisiin. Lisäksi Suomen Pankin johtokuntaan oli vuonna 1952 kutsuttu Klaus Waris, joka oli varsin kiinnostunut uusista virtauksista ja siten myös valmis tukemaan tutkimuslaitoksella tehtävää tutkimustyötä. Waris oli muun muassa vaikuttanut ratkaisevasti siihen, että Jussi Linnamo oli voinut toteuttaa edellä mainitun vierailun Jan Tinbergenin luo Hollantiin.

Suomen Pankin tutkimuslaitoksella sekä Tilastollisen Päätoimiston kansantulotilasto-osastolla suhtauduttiin myönteisesti kansantaloustieteelliseen tutkimukseen. Näillä instituutioilla oli myös hyvin toimivat kansainväliset yhteistyöverkostot, jolloin niissä vieraili tunnettuja kansainvälisiä tutkijoita. Näissä oloissa o-ryhmäläiset saivat hyvät mahdollisuudet väitöskirjojensa työstämiseen, ja niitä alkoi valmistua vuosikymmenen jälkipuoliskolta lähtien. Ensimmäisten joukossa olivat Olavi Niitamo (1958), Jouko Paunio (1959) sekä Pentti Viita (1959).

1950-luvulla käynnistetty missio taloustieteen modernisoinniseksi alkoi kypsyä jo seuraavalla vuosikymmenellä. Tätä nopeutti merkittävästi o-ryhmäläisten sijoittuminen näkyviin asemiin yhteiskunnassa. Osa siirtyi 1960-luvun alkuvuosina yliopistomaailmaan, osa taloustieteellisiin tutkimuslaitoksiin ja osa valtionhallintoon. Samalla esimerkiksi Helsingin yliopiston kansantaloustieteen professorikunnan sisällä tapahtui sukupolvenvaihdos, minkä seurauksena uusklassinen paradigma syrjäytti lopullisesti historiallisen koulukunnan traditiolle rakentuneen paradigman. Näin alun perin epävirallisen ryhmän käynnistämä missio oli saatu päätökseen. Nyt työtä kansantaloustieteen kehittämiseksi ryhdyttiin vetämään epävirallisen ryhmän sijaan organisoiduissa puitteissa eli korkeakouluissa. Vaikka akuutti tehtävä olikin saatu toteutetuksi, niin edessä olivat mitattavat haasteet. Suomessa harjoitettavan kansantaloustieteellisen tutkimuksen taso oli nostettava kilpailukykyiseksi muun maailman kanssa, mikä muun muassa edellytti koko tieteenalan kansainvälistämistä.⁷¹

Alkuvuodet säätiön oman roolin etsintää

APURAHAPOLITIikka VAKIINTUU

Säätiön aloittaessa apurahojen myöntämisen vuonna 1958 hallituksessa olivat Hilma Jahnsson, L. A. Puntila sekä J. A. Tamminen, ja tässä koostumuksessa hallitus jatkoi vuoden 1962 loppuun asti. Vuonna 1963 hallitukseen tuli ensimmäinen taloustieteilijä eli Lauri af Heurlin, ja vuonna 1966 kansantaloustieteen edustus edelleen voimistui, kun L. A. Puntilan tilalle hallitukseen kutsuttiin Jouko Paakkanen Kauppakorkeakoulusta. Alkuvuosina mukana ei siten ollut yhtään kansantaloustieteen asiantuntijaa, vaikkakin Hilma Jahnsson oli hyvin perehtynyt historiallisen koulukunnan tutkimuksiin auttaessaan miestään Yrjöä tämän väitöskirjan laadinnassa. Yrjö Jahnssonin välityksellä Hilma oli myös seurannut taloustieteellistä keskustelua. Ratkaiseva panos apurahojen kohdentamisessa tuli siten olemaan hallituksen valitsemilla asiantuntijoilla.

Ensimmäisiksi asiantuntijoiksi kutsuttiin Tuure Junnila, Bruno Suviranta ja Klaus Waris. Suviranta oli taloustieteen »grand old man», joka vuonna 1937 oli nimetty Yrjö Jahnssonin seuraajaksi Teknilliseen korkeakouluun. Sieltä hän oli siirtynyt professoriksi Helsingin yliopiston vastaperustettuun valtiotieteelliseen tiedekuntaan. Vuodesta 1953 lähtien hän oli ollut lisäksi Kauppakorkeakoulun kansleri. Filosofian tohtori Tuure Junnila oli Kansallis-Osakepankin johtokunnan jäsen, joka tässä vaiheessa hoiti vt. kansantaloustieteen professuuria Helsingin yliopistossa. Filosofian tohtori Klaus Waris oli puolestaan noussut jo Suomen Pankin johtoon. Asiantuntijaryhmä oli siis hyvin arvovaltainen eikä arvovalta rajoittunut pelkästään akateemiseen maailmaan. Tämä oli luultavasti aivan tietoinen ratkaisu, sillä valinnalla haluttiin viestittää ulkopuolisille säätiön lähteneen liikkeelle vakain ja harkituin mielin.

Valinnassa heijastui pitkälti Puntilan kädenjälki. Valtiotieteellisen tiedekunnan professorina Puntila kutsui mukaan kaksi oman tiedekuntansa edustajaa eli Suvirannan ja Junnilan. Wariksen valintaan vaikutti puolestaan henkilökohtainen ystävyys ja keskinäinen kunnioitus. Mitenkään liioittelematta voidaan todeta Wariksen olleen Puntilan silmissä maan merkittävin ekonomisti, ja heidän välisensä kiinteä yhteistyö säilyi Puntilan kuolemaan asti.⁷² Junnilan valinnassa akateemisten meriittien

ohella oma vaikutuksensa oli myös sillä, että hän kuului säätiön »kotipankin» eli Kansallis-Osakepankin johtokuntaan.

Asiantuntijat valittiin aina vuodeksi kerrallaan, ja seuraavina vuosina vuoden 1962 loppuun asti asiantuntijoina olivat Helsingin yliopistoon siirtynyt Lauri af Heurlin, Kauppakorkeakoulun Mikko Tamminen, Suomen Pankin tutkimuslaitoksen johtajina toimineet Reino Rossi ja Heikki Valvanne sekä Eino H. Laurila Tilastollisesta Päätoimistosta. Heidän jälkeensä 1970-luvun alkuun asti nojaututtiin useimmiten professoreiden Jouko Paunio, Pentti Pöyhönen ja Arvi Leponiemi asiantuntemukseen.

Silmiinpistäväenä piirteenä asiantuntijoiden valinnassa aivan ensimmäisinä vuosina oli tiivis yhteistyö Suomen Pankin tutkimuslaitoksessa työskennelleiden ekonomistien kanssa sekä valituksi tulleiden asiantuntijoiden myönteinen suhtautuminen uusiin taloustieteellisiin virtauksiin. Kyse ei ole pelkästään sattumasta ja siitä, että Suomen mittakaavaltaan pienissä oloissa merkittävä osa ammattiekonomeista oli jossain uransa vaiheessa työskennellyt myös Suomen Pankin tutkimuslaitoksella, vaan Puntilan ja Wariksen välisistä keskusteluista. Viisaana miehenä Puntila tunnisti omat puutteensa kansantaloustieteen alueella, jolloin hän mielellään nojautui Wariksen tarjoamaan puolueettomaan asiantuntemukseen. Wariksen oli puolestaan luontevaa kääntyä omassa talossaan työskentelevien asiantuntijoiden puoleen.

Stipendin saajien lukumäärä oli ensimmäisinä vuosina alhainen eli vain kymmenkunta stipendiä vuodessa. Tämä johtui pitkälti kysynnän vähäisyydestä. Kansantaloustieteen tutkijoiden lukumäärä oli vielä tässä vaiheessa pieni, joten apuraha-anomuksien määrä oli myös alhainen. Todellisuudessa säätiö olisi voinut jakaa enemmänkin apurahoja, mikäli hyviä hakemuksia olisi ollut. Tämä myös osaltaan selittää lääketieteen saamien apurahojen korkean osuuden näinä ensimmäisinä vuosina.

Varsinaisten stipendien ohella ensimmäisessä jaossa myönnettiin myös säätiön ensimmäinen kunniapalkinto emeritusprofessori Ilmari Koverolle. Hallituksen perusteluissa vedottiin Koveron ansiokkaaseen kansantaloustieteelliseen tutkimus- ja julkaisutoimintaan. Ilmari Kovero oli syntynyt vuonna 1877 eli samana vuonna kuin Yrjö Jahnsson, ja he olivat olleet tekemisissä jo opiskeluvuosinaan. Lisäksi he olivat olleet samaan aikaan opettajina Suomen Liikemiesten Kauppaopistossa. Vuon-

na 1944 Kovero oli siirtynyt eläkkeelle finanssiopin professuurista, joten hän edusti yhtä säätiön sääntöjen mainitsemista painopistealoista. Hänen taustansa oli Jahnssonin tavoin saksalainen historiallinen koulukunta, mutta Kovero oli samalla matemaattisesti suuntautunut ja perehtynyt melko aikaisessa vaiheessa uuteen marginalistiseen ajatteluun. Hilma Jahnsson tunsi hyvin Koveron tuotannon, sillä hänen kirjastostaan löytyivät lähes kaikki Koveron tutkimukset omistuskirjoituksella varustettuna.⁷³

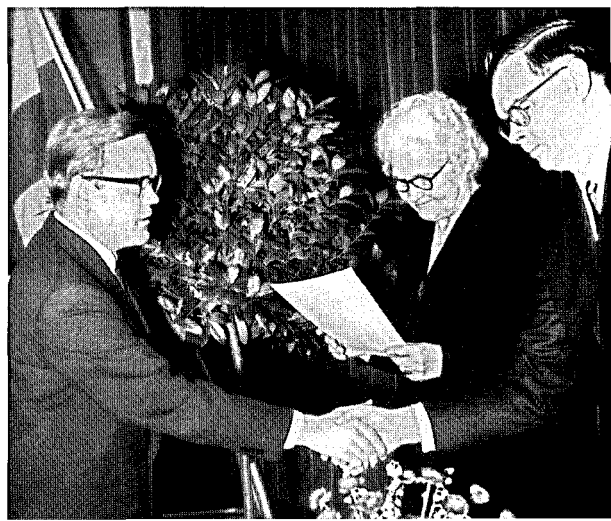
Apurahan saajana oli alusta lähtien myös Taloustieteellinen seura, joka profiloitui nuoren polven taloustieteilijöiden foorumina. Sen esiasteena voidaan pitää vuonna 1936 perustettua Taloustieteellistä kerhoa, jonka puitteissa oli käynnistynyt aktiivinen yhteistyö ruotsalaisten taloustieteilijöiden kanssa. Toisena yhdistyksenä tuen saajana oli vuodesta 1964 lähtien Kansantaloustieteen professorien ja dosenttien yhdistys r.y. Tämän yhdistyksen tavoitteena oli taloustieteellisen opetuksen tehostaminen, joten se soveltui hyvin tuen saajaksi.

Sen sijaan Taloustieteellisen seuran »isoveli» Kansantaloudellinen Yhdistys tuli apurahan saajien joukkoon vasta vuonna 1973 eli vaiheessa, jolloin Hilma Jahnsson oli siirtynyt syrjään säätiön hallituksesta.

Konkreettisen kuvan saamiseksi lähtökohtatilanteesta on laatikossa esitetty luettelo apurahan saajista ja heidän tutkimus-

Vuoden 1958 apurahansaajien joukkoon kuului VTT Osmo Jaskari, joka vuodesta 1959 lähtien hoiti Teknillisen korkeakoulun kansantaloustieteen professuuria eli Yrjö Jahnssonin vanhaa virkaa.

VTT Olavi Niitamo vastaanottamassa apurahaa Hilma Jahnssonilta ja asiamies Erkki Ojalalta vuoden 1960 jaossa. Niitamo oli aktiivisesti mukana 1960–70-lukujen vaihteessa uudistamassa säätiön tiedepolitiikkaa.

Hilma Jahansson ja asiamies Seppo Hieta luovuttamassa apurahaa VTT Timo Helelälle vuonna 1965. Kansantaloustieteilijöiden muodostamaan maineikkaaseen O-ryhmään kuulunut Helelä oli ollut apurahansaajien joukossa jo ensimmäisessä vuoden 1958 jaossa.

Vuonna 1971 vuosijuhlassa esitelmöi prof. Ilari Tyrni, joka vuonna 1975 kutsuttiin säätiön tieteelliseen valiokuntaan. 1980-luvulla Tyrni organisoiti ansiokkaasti yliopisto-opettajille tarkoitettuja kesäkursseja.

APURAHAN SAAJAT JA HEIDÄN TUTKIMUSAIHEENSA 1958 JA 1959

Timo Helelä: *Tuottavuus, palkat ja hinnat*

Osmo Jaskari: *Veron kohtaanto ja rasitus*

Kaarlo Larna: *Suomen maksuvalineistö, maksuvirtoja ja kansantuote 1910–1956*

Aimo Louko: *Kiinteän pääoman muodostus Suomen julkisessa taloudessa 1926–1957*

Olavi Niitamo: *Suomen taloudellisen kasvun perustekijät sekä kasvumahdollisuudet*

Väinö Luoma: *Virkamieskysymys työmarkkinailmiönä*

Jouko Paakkanen: *Potentiaalisen kilpailun merkitys markkinataloudessa*

Lauri Kaila: *Maamme polttoainekysymys*

Osmo Jaskari: *Poistot ja reaali-pääoman muodostus*

Lauri Korpelainen: *Yksityisen kulutuksen rakenne ja kehitys Suomessa 1926–1959*

Jaakko Lassila: *Rahateoreettinen maksutaseproblematiikkaa koskeva tutkimus*

Jussi Linnamo: *Sektorikohtainen kansantulon ja -varallisuuden laskennan teoriaa koskeva tutkimus*

Altti Majava: *J. M. Keynesin ja Tukholman koulukunnan talousteorioita koskeva tutkimus*

Jouko Paunio: *Rahanarvoteoriaa käsittelevän teoksen kirjoittaminen*

K. U. Pihkala: *Maan maataloudellisen ja metsätaloudellisen käytön suhteellinen edullisuus*

Juhani. R. Ristimäki: *Julkisen sektorin tulonsiirtojen vaikutukset kansantalouden säästämiseen*

V. F. Vaivio: *Rahalaitosten toiminta ja niiden osuus kokonaistaloudellisessa prosessissa*

Teuvo Vuorela: *Dumpingin teoriaa koskeva tutkimus*

aiheistaan. Mukana on kahden ensimmäisen vuoden apurahan saajat, sillä stipendiaattien pienen lukumäärän takia yksi vuosi saattaisi antaa harhaisen kuvan.

Tutkimusaiheiden valinnassa heijastuivat 1950-luvun taloudelliset ongelmat, joita olivat esimerkiksi inflaatio, julkisen sektorin kasvu tai kasvumahdollisuudet yleensä. Luettelo apurahansaajista osoittaa, miten säätiö lähti heti ensimmäisissä jaoissaan tukemaan Suomen Pankin tutkimuslaitoksen ja Tilastollisen päätoimiston puitteissa käynnistynyttä taloustieteen modernisaatiota. Näiden kahden vuoden aikana kuusi O-ryhmään kuulunutta tutkijaa pääsi osallisiksi säätiön tuesta. Apurahan saajien joukossa oli lisäksi muutama kansantaloustieteen ulkopuolelle menevä hanke kuten Väinö Luoman lähinnä sosiologian alueeseen kuulunut tutkimus ja K. U. Pihkalan johtamalle työryhmälle myönnetty apuraha maatalouspolitiikan alueelta.

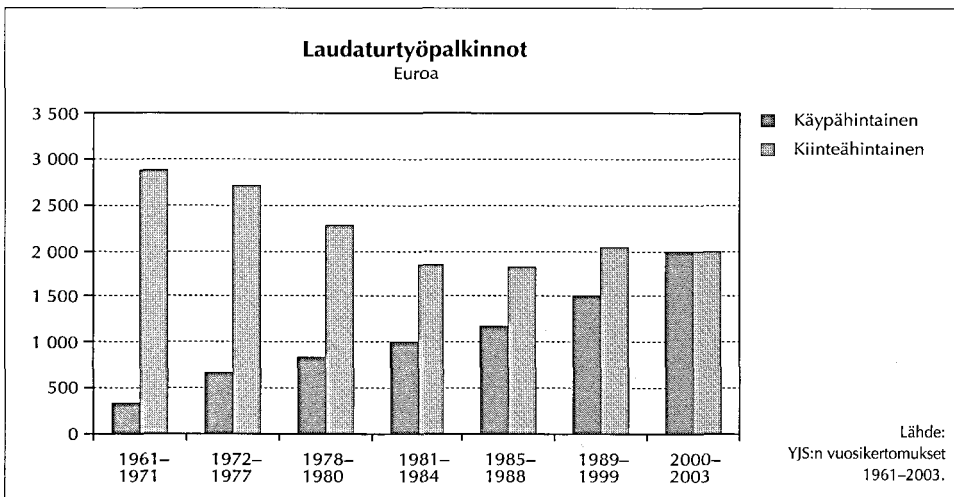
Säätiö ryhtyi myös heti 1960-luvun alussa aktiivisesti tukemaan 1950-luvulla käynnistynyttä tutkimusta kansantulotilastojen kehittämiseksi. Tavoitteena oli konstruoida yhtenäisten peruskäsitteiden varaan rakentunut tilinpitojärjestelmä, joka samaan aikaan olisi apuna sekä taloudellisessa päätöksenteossa että tutkimustyössä. Tämä projekti oli noussut ajankohtaiseksi vuonna 1953, kun Yhdistyneiden Kansakuntien puitteissa oli saatu valmiiksi SNA eli Standard of National Accounts käsikirja. Suomessa tätä työtä tehtiin samaan aikaan Valtiovarainministeriön kansantalousosastolla, Tilastollisen päätoimiston kansantulotilasto-osastolla sekä Suomen Pankin tutkimuslaitoksella. O-ryhmäläiset olivat näkyvästi mukana tässä työssä, sillä he yhtyivät täysin saksalaisen taloustieteilijän Erich Schneiderin sloganiin: *Talousteoria ilman mittaamista on nykyään yhtä mahdotonta kuin taloustilasto ilman kytkentää talousteoriaan*. Näitä samoja kysymyksiä talousteorian valossa pohti esimerkiksi Jouko Paunio vuonna 1957 ilmestyneessä artikkelissaan *Kansantulolaskelmat hyvinvoinnin ja tuottavuuden muutosten mittana*.

1950-luvun lopulla kansainvälisesti tunnetun yhdysvaltaisen taloustieteilijän Simon Kuznetsin ideoiden pohjalta oli useissa maissa ryhdytty laatimaan modernien käsitteiden mukaan muokattuja historiallisia kansantulolaskelmia, jotka tunnettiin »kasvututkimusten» nimellä. Jouko Paunio oli yhdessä Erkki Laaton kanssa tutustunut vuonna 1959 kansainvälisessä kansantulolaskelmia käsitelleessä kongressissa Simon Kuznetsiin, jolloin he olivat keskustelleet mahdollisuudesta ottaa Suo-

mi mukaan tähän kansainväliseen hankkeeseen. Näissä keskusteluissa Kuznets oli jopa luvannut hankkia rahoitusta Suomessa tehtäville kasvututkimuksille.

Suomeen palattuaan Paunio keskusteli hankkeen käynnistämistä Suomen Pankin johtokunnan jäsenten kanssa, jolloin pääjohtaja Waris piti mahdottomana ajatusta, että keskuspankki ottaisi vastaan ulkomaista rahoitusta tällaiseen tarkoitukseen. Itse hanketta Waris sen sijaan kannatti ja lupasi rahoituksen suoraan keskuspankista. Kasvututkimusprojektiin johtoon tuli Eino H. Laurila Tilastollisesta Päätoimistosta, ja ensimmäiset osatutkimukset käynnistyivät vuonna 1960. Näitä tutkimuksia puolestaan Jahnssonin säätiö alusta lähtien tuki. Esimerkkeiksi sopivat Heikki Kunnaksen Metsätalous Suomessa 1900–1960 sekä Pentti Viidan Maatalous 1900–1960 -tutkimukset.⁷⁴

Kasvututkimusprojekti oli poikkeuksellisen mittava projekti, sillä viimeinen yhteenvetotutkimus ilmestyi vasta liki kolmen vuosikymmenen kuluttua vuonna 1988. Erityisen suuret heijastusvaikutukset kasvututkimusprojektilla oli suomalaisen taloushistoriallisen tutkimuksen kehitykselle. Käytännössä taloushistorian akateeminen tutkimus ja koko Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan taloushistorian laitos organisoitui pitkälti tämän kasvututkimuksen ympärille.

Kansantaloustieteellisen asiantuntemuksen kysyntä kasvoi näihin aikoihin jyrkästi, sillä sekä julkinen sektori että akateeminen maailma tarvitsivat kipeästi uutta verta. Tämä näkyi konkreettisesti näiden ensimmäisten stipendiaattien nopeana

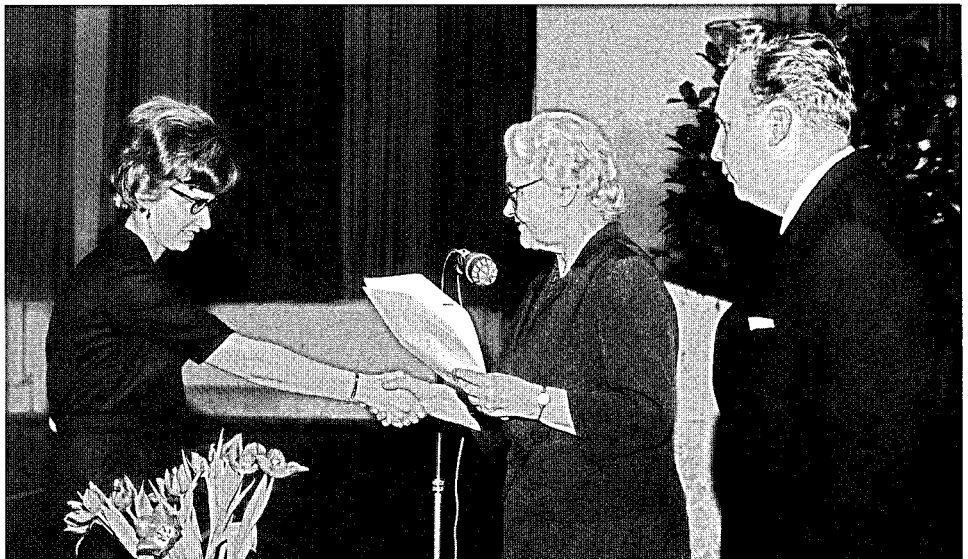
nousuna näkyviin aseisiin suomalaisessa yhteiskunnassa. Yllämainituista vuosien 1958–59 stipendiaateista viisi nimitettiin professoreiksi. Lisäksi joukosta löytyi Tilastokeskuksen tuleva pääjohtaja, työministeriön vt. kansliapäällikkö, sisäministeriön ylijohtaja, Pankkitarkastusviraston ylijohtaja, Suomen Pankin johtaja, Kansallis-Osakepankin pääjohtaja sekä Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ETLA:n toimitusjohtaja.

JATKO-OPISKELUN TUKEMINEN

Säätiö keskittyi erityisesti jatko-opiskelun tukemiseen ja innostamiseen, ja tässä apuna käytettiin tavallisten apurahojen ohella muitakin kannustimia. Vuodesta 1961 lähtien ryhdyttiin palkitsemaan parhaita vuoden aikana valmistuneita kansantaloustieteen laudaturtöitä. Alkuvuosina palkinnon sai viisi parasta työtä, mutta taloustieteen opetuksen laajentumisen myötä palkittujen määrää on nostettu siten, että nykyään palkinnon saa 10–11 parasta työtä. Palkittavien valinta on tehty säätiössä kaikkien kansantaloustieteen laitosten esimiesten toimittamien lausuntojen pohjalta. Palkintosumma on aina ollut merkittävä eli aluksi 200 000 markkaa, josta se inflaatiokorjausten myötä on nostettu 2000 euroon. Vaikka näitä kutsutaankin laudaturtyöpalkinnoiksi, ne ovat luonteeltaan apurahoja, sillä palkinnon saannin edellytyksenä on päätös jatko-opintojen aloittamisesta.

Vuonna 1969 apurahansaajien joukkoon kuului myös KTM Sirkka Hämäläinen. Säätiön jakaman laudaturtyöpalkinnon Hämäläinen oli saanut ensimmäisenä naisekonomistina vuonna 1963.

Palkittujen luettelot ovat hyvä läpileikkaus suomalaisten kansantaloustieteilijöiden kärkejoukosta ja luettelot löytyvät liitteestä 5. Tässä joukossa jatko-opintojen loppuunsaattamisprosentti on varsin korkea ja nämä samat henkilöt ovat nousseet

suomalaisessa yhteiskunnassa merkittäviin asemiin. Luettelot palkintojen saajista tarjoavat erinomaista aineistoa analysoitaessa sosiaalista nousua suomalaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi ne kattavat poikkeuksellisen mielenkiintoisen vaiheen eli koko suomalaista yhteiskuntaa ravistelleen »suuren muuton», mikä ajoittui 1960-luvun jälkipuoliskolta seuraavan vuosikymmenen puoliväliin.

Luettelossa heijastuu myös mielenkiintoisella tavalla ekonomistikunnan sukupuolijakauman miesvoittoisuus. Kautena 1961–1971 joukossa oli vain kaksi naista eli vuonna 1963 palkittu Sirkka Hämäläinen ja vuonna 1967 palkittu Riitta Pietarinen (Hjerppe). Seuraavalla kymmenluvulla palkinnon saaneiden naisten määrä oli noussut viiteen. 1980-luvulla palkinnon saaneita naisia oli yhdeksän ja 1990-luvulla 25 kappaletta. Vuonna 1991 palkinnon saajien enemmistö oli ensimmäisen kerran naisvoittoinen. Kaikkiaan vuoden 2003 päättyessä oli myönnetty 363 laudaturtyöpalkintoa, joiden saajista naisia oli 14 prosenttia.

Samoihin aikoihin 1960-luvun alussa säätiö ryhtyi myöntämään vuosittain määrärahan liseniaattitöiden monistamista varten. Vuodesta 1966 lähtien ryhdyttiin myöntämään määrärahoja kansantaloustieteen laitoksille, jotta ne voisivat rekrytoida jatko-opintoja harjoittavia vapaaehtoisia assistentteja. Kooltaan apuraha oli samaa luokkaa laudaturtyöpalkinnon kanssa. Aluksi määräraha oli suunnattu ainoastaan Kauppakorkeakoululle, mutta muutaman vuoden viiveellä käytäntö ulotettiin myös Tampereen, Jyväskylän ja Joensuun yliopistoihin sekä Turun ja Vaasan kauppakorkeakouluihin. Samalla apurahojen määrä nousi 10–12 apurahaan vuotta kohden. Tämä käytäntö jatkui vuoteen 1988 asti.

Aivan tämän jakson lopussa käynnistettiin uudenlainen jatkotutkimushanke, jonka ideoijana oli Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan professoriksi vuonna 1966 siirtynyt Jouko Paunio. Pian professoriksi siirryttyään Paunio oli todennut yliopiston tutkimusmahdollisuuksien olevan varsin puutteelliset. Hänen mukaansa vaarana oli tilanne, jossa kansantaloustieteellinen tutkimus monopolisoituu keskuspankkiin. Tämän uhkakuvan torjumiseksi Paunio esitti kansantaloustieteen laitoksen yhteyteen muodostettavan tutkimusyhteisön perustamista. Näin yliopistolla tapahtuva tutkimustyö saisi piristysruiskeen, ja kansantaloustieteen tutkimuskenttä avartuisi.

Antti Tanskasen ura osoittaa, miten hyvät mahdollisuudet 1960-luvulla opintonsa aloittaneilla taloustieteilijöillä saattoi olla edessään. Vuonna 1969 Tanskanen sai säätiön vapaaehtoisille assistenteille tarkoitettua apurahan. Seuraavana vuonna oli vuorossa laudaturtyöpalkinto ja vuonna 1973 apuraha väitöskirjan loppuun saattamiseen. Säätiön tieteellisen valiokunnan jäsenenä Tanskanen toimi vuodet 1986–1995. Tanskasen akateemisen uran merkkipaaluja oli rehtoriksi nousu Jyväskylän yliopistossa sekä Suomen Akatemian pääjohtajuus.

Säätiön hallitukseen Paunio laatima ehdotus tuli toukokuussa 1969. Paunio esityksen mukaan Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksen yhteyteen muodostettaisiin erityinen jatkokoulutettavista koostuva tutkimusryhmä, jolle varattaisiin aikaa kaudeksi 1970–1975. Alkuperäisen suunnitelman mukaan ryhmän jäsenten tutkimukset liittyisivät rahateoriaan ja rahapolitiikkaan, ja yhteinen tutkimusteema tehostaisi mukana olevien tutkijoiden työtä. Lopullisena tavoitteena olisi apurahansaajien väitöskirjojen valmistuminen hankkeen kuluessa. Hanketta kutsuttiin alusta lähtien nimellä »Monetary workshop» eli suomennettuna Rahataloudellisen tutkimuksen työryhmä (Raharyhmä). Nimestään huolimatta ryhmän tutkimusaiheet kattoivat melko laajan alueen, jossa yhteisenä nimitäjänä oli keynesiläinen makroteoria.

Hankkeen onnistumisen edellytyksenä oli suhteellisen suuren työryhmän kokoaminen, jotta kriittinen massa -ilmiö toimisi. Tämä saavutettaisiin Paunio mukaan ottamalla työryhmään seitsemän tutkijaa. Työryhmä toimisi kiinteässä yhteistyössä yliopiston ja Suomen Pankin tutkimuslaitoksen kanssa. Jatkokoulutus olisi alusta lähtien kansainvälistä ja työryhmä kutsuisi vuosittain alan johtavia tutkijoita vieraakseen. Esimerkiksi ensimmäisen vuoden vieraaksi esitettiin prof. Franco Modigliania. Lisäksi ryhmän jäsenet osallistuisivat alusta lähtien kansainvälisiin kokouksiin ja seminaareihin sekä tekisivät osan jatko-opinnoistaan ulkomaisissa yliopistoissa. Suomen

Pankki ja Yrjö Jahnssonin säätiö vastaisivat tasaosuuksin hankkeen rahoituksesta, minkä ohella Suomen Akatemia oli aluksi mukana tukemassa hanketta. Lisäksi Jouko Paunio sai The Ford Foundationilta erillisen apurahan, jonka turvin hän saattoi vierailulla alan johtavissa yliopistoissa Yhdysvalloissa, Englannissa ja Ruotsissa ja näiden kokemusten pohjalta täsmentää hankkeen lopullista organisaatiota ja toimintamuotoa sekä alustavasti keskustella mahdollisista vierailuista.

Säätiön hallituksessa asia oli ensimmäisen kerran esillä 16.4.1969 pidetyssä kokouksessa. Tällöin asiaan suhtauduttiin myönteisesti, mutta Pauniolta pyydettiin seuraavaa kokousta varten tarkempia selvityksiä. Näin myös Paunio teki, ja hanke hyväksyttiin 2.5.1969. Tosin säätiön hallitus edellytti muiden rahoittajien mukaantuloa. Tämä oli merkittävin ja samalla viimeinen Hilma Jahnssonin puheenjohtajuuden aikana tehty tiedepoliittinen ratkaisu. Säätiön hallituksen kansantaloustiedettä edustavina jäseninä olivat tällöin professorit Lauri af Heurlin ja Jouko Paakkane. Alkuperäistä hanketta ainoastaan hieman supistettiin, eli mukaan tuli viisi päätoimista väitöskirjan tekijää. Myöhemmin mukana olijoiden lukumäärä kasvoi. Työtilat yliopisto osoitti Katajanokalta Satamakadulta, ja tästä paikasta tuli seuraavaksi vuosiksi Suomen kansantaloustieteellisen tutkimuksen ydinpiste.

Jouko Paunio siirtyi samoihin aikoihin Suomen Akatemian tutkimusprofessoriksi, joten hän saattoi normaaleista opetusvelvollisuuksista vapaana keskittyä ryhmän ohjaamiseen ja johtamiseen. Käytännössä Jahnssonin säätiön osuutena oli maksaa viiden mukana olevan jatko-opiskelijan täysipäiväisen opiskelun mahdollistamat apurahat. Lisäksi hankkeessa oli vuosien varrella löysemmin mukana 5–8 muuta nuorta tutkijaa.

Raharyhmä oli monella tavalla tienraivaaja uudistettaessa Suomen kansantaloustieteen systemaattista jatkokoulutusta. Nyt suuntauduttiin alusta lähtien kansainvälisille areenoille, mikä näkyi sekä tänne saapuvina huipputason vieraina että mukana olevien aktiivisena osallistumisena kansainvälisiin kokouksiin ja seminaareihin. Osallistumiskynnyksen madaltamiseksi työryhmän lähes kaikki paperit kirjoitettiin alusta lähtien englanniksi. Samalla omaksuttiin malli, jonka mukaan nuoren tutkijan ei pidä ujoitella, vaan lähettää omat artikkelinsa parhaimpiin tieteellisiin aikakauskirjoihin, koska vain kansainvälisessä tiedeyhteisössä voidaan objektiivisesti arvioida tieteellisen työn todellinen arvo. Myös nuorten suomalaisten ekonomistien oli lähdettävä mukaan

kansainväliseen tieteelliseen keskusteluun. Täten projektissa nojaututtiin alan uusimpaan tutkimukseen, tiiviiseen projektityöskentelyyn sekä jatkuviin kansainvälisiin kontakteihin.

Raharyhmä järjesti säännöllisesti nk. perjantaiseminaarin, jonne kaikki asiasta kiinnostuneet ekonomistit olivat tervetulleita. Suomen Pankin ekonomistit olivat aktiivisesti mukana näissä perjantaiseminaareissa, ja raharyhmän sekä keskuspankin välisenä yhdysmiehenä toimi Kari Puumanen. Projektin jäsenet luennoivat lisäksi yliopistolla omista erikoisalueistaan, joten projektin puitteissa saatu tieto levisi varsin laajalle.

Jouko Paunio rekrytoi hankkeen tutkijat lähinnä omien opiskelijoihensa joukosta, ja mukaan tulivat 1970-luvun lupaavimmat nuoret tutkijat. Nimilista on vaikuttava, kuten seuraava luettelo osoittaa: ydinryhmän muodostivat Antti Heinonen, Erkki Koskela, Jukka Pekkarinen, Heikki Oksanen ja Paavo Peisa. Muita jäseniä olivat ainakin Pertti Haaparanta, Seppo Honkaphoja, Vesa Kannianen, Sixten Korkman, Marianne Stenius, Antti Suvanto, Kjell-Peter Söderlund ja Juha Tarkka.

Havainnolliseksi esimerkiksi Raharyhmän kansainvälisyydestä sopii vuosi 1973, jolloin sen puitteissa luennoilla ja seminaareissa kävivät seuraavat kansainvälisesti arvostetut taloustieteilijät: Sir John Hicks, H. Grossman, F. Modigliani, J. Mirrlees, K. Vind, A. Sandmo, B. Södersten ja R. Teigen. Luultavasti näin nimekästä ja parhaassa työvireessä ollutta professoriryhmää ei ole aikaisemmin eikä myöskään myöhemmin vierailnut Suomesa minkään tieteenalan tutkijakoulutusryhmän luennoitsijoina.

Alunperin hanke oli tarkoitettu päättymään vuonna 1975, mutta sitä jatkettiin vielä yhdellä vuodella, jotta keskeneräiset työt saataisiin valmiiksi. Tässä vaiheessa toinen päärahoittaja eli Suomen Pankki oli myös haluton jatkamaan tämän tyyppistä rahoitusta, joten vuonna 1976 Raharyhmän rahoitus päättyi. Kokonaisuudessaan sitä voidaan pitää erinomaisena esimerkkinä uudentyypisestä jatkokoulutusorganisaatiosta. Tämän osoittaa myös Raharyhmän lähes legendaariset mittasuhteet saanut maine myöhempien jatko-opiskelijapolvien silmissä.⁷⁵

Kansantaloustieteen opiskelijoiden määrä oli vielä 1950-luvulla pysynyt melko alhaisena, sillä kansantaloustieteen pro gradu-töitä valmistui vuosittain vain kolmisenkymmentä kappaletta koko maassa. Väitöskirjojen määrä jäi vain muutamaan, sillä koko vuosikymmenen aikana hyväksyttiin alle 30 väitöskirjaa. Itse asiassa hyväksytyjen väitöskirjojen määrä oli opiskeli-

joiden määrään nähden korkeahko. Tämä selittyy pitkälti sodan ja jälleenrakennuksen vuosina muodostuneen tulpan purkautumisena vuosikymmenen alkupuoliskolla.

1950-luvun jälkipuoliskolla ekonomistien tarve oli kuitenkin lisääntymässä. Kasvaneeseen kysyntään vaikutti valtiokoneiston laajentuminen, uusien virkojen perustaminen kansantaloustieteeseen ja »keynesiläisen» kasvupolitiikan läpimurto. Tämän seurauksena usko systemaattiseen ja suunnitelmalliseen talouspolitiikkaan vahvistui, mikä sitten heijastui kansantaloustieteellisen asiantuntemuksen kysynnän kasvuna. Todellinen vastaus tähän kasvaneeseen kysyntään saatiin seuraavan vuosikymmenen jälkipuoliskolla, kun suurten ikäluokkien edustajat täyttivät korkeakoulujen luentosalit 1960-luvun puolivälistä lähtien.

Tämä merkitsi vuoden aikana jätettyjen pro gradu -tutkielmien määrän moninkertaistumista. Aikaisemmalta noin 30 tutkielman tasolta noustiin 1960-luvun jälkipuoliskolla 80–90 tutkielman tasolle, ja huippu saavutettiin vuonna 1971, jolloin hyväksyttiin peräti 139 tutkielmaa. Tämän jälkeen lukumäärä alkoi uudelleen supistua vakiintuen 1980-luvun alussa noin 30:n paikkeille. Vastaavasti suurten ikäluokkien edustajien saatua perusopintonsa päätökseen jatkotutkintojen suorittajien määrä kääntyi muutaman vuoden viiveellä nousuun.⁷⁶

Kaikkiaan säätiö myönsi vuoden 1971 loppuun mennessä kansantaloustieteeseen henkilökohtaisia apurahoja eli tavallisia stipendejä, vapaaehtoisille assistenteille tarkoitettuja stipendejä sekä laudaturtyöpalkintostipendejä 304 kappaletta. 1960-luvun puoliväliin asti apurahan saajia oli noin 15 vuodessa, josta määrä nopeasti kaksinkertaistui runsaaseen kolmeenkymmeneen apurahan saajaan. Lisäksi tässä vaiheessa vuosittain sai apurahan muutama tieteellinen yhdistys sekä edellä mainittu Jouko Paunio johtama Rahataloudellinen tutkimusryhmä.

YRJÖ JAHNSSON LECTURES -LUENNOT

Säätiön näkyvyyden kannalta merkittävä aloite oli Yrjö Jahns-son Lectures -luentosarjan käynnistäminen. Asia oli esillä säätiön hallituksessa vuonna 1963, jolloin hallitus kääntyi Jouko Paunio puoleen. Tosin jo tätä ennen Puntila ja Paunio olivat epävirallisesti keskustelleet tämän tyyppisestä avauksesta. Tavoitteena oli luoda järjestelmä, jonka puitteissa Suomeen saataisiin aktiivisessa tutkimusvaiheessa olevia jo kansainväliseen

maineeseen nousseita taloustieteilijöitä. Samalla tällaisen vierailuluentojärjestelmän puitteissa voitaisiin solmia jatkuva yhteys vierailijan ja suomalaisten ekonomistien välille.

Hallituksen evästys oli selkeä eli Pauniolta pyydettiin ehdotusta siitä, kuka arvostettu amerikkalainen kansantaloustieteilijä kannattaisi kutsua Suomeen pitämään ensimmäinen Yrjö Jahnsson Lectures -luento. Nämä luennot olisivat sitten pohjana samannimisessä julkaisusarjassa julkaistavalla teoksella. Tehtävän delegointi Pauniolle oli itsestään selvää, sillä hän oli juuri samoihin aikoihin (1962–63) ollut vierailevana tutkijana Yhdysvalloissa ja siten hyvin selvillä kansantaloustieteen uusimmista kansainvälisistä virtauksista. Ensimmäinen Yrjö Jahnsson Lectures -luento järjestettiin 16.12.1963 eli säätiön stipendienjakotilaisuudessa.⁷⁷

Ensimmäinen Yrjö Jahnsson Lectures -luento pidettiin vuoden 1963 vuosijuhlan yhteydessä. Kuvassa Hilma Jahnssonin ja prof. Jouko Paunio välissä luennon pitäjänä prof. Kenneth J. Arrow Stanfordin yliopistosta. Vierailu käynnisti tiiviin yhteistyön vuonna 1971 Nobel-palkinnon saaneen Arrow'n ja säätiön välillä.

Ensimmäiseksi luennoitsijaksi saatiin Paunio ehdotuksen mukaisesti Kenneth J. Arrow (Stanford University). Suomen vierailua helpotti se, että tässä vaiheessa Arrow työskenteli Cambridgessä. Jahnssonin säätiön lisäksi Arrow luennoi sekä Helsingin yliopistossa että Kauppakorkeakoulussa. Luennot käsitelivät taloudellista käyttäytymistä epävarmuuden vallitessa. Käytäntö vakiintui sitten niin, että kyseinen luontosarja pidettiin 2–3 vuoden välein ja luennot julkaistiin säätiön kustantamassa Yrjö Jahnsson Lectures -julkaisusarjassa. Aluksi säätiö hoiti itse teosten julkaisemisen, mutta vuodesta 1971 lähtien kustantajaksi tuli suuri kansainvälinen kustantamo. Oheisesta laatikosta löytyvät kaikki tähän mennessä esiintyneet luennoitsijat.

YRJÖ JAHSSON LECTURES -LUENTOJEN LUENNOITSIJAT 1963–2002

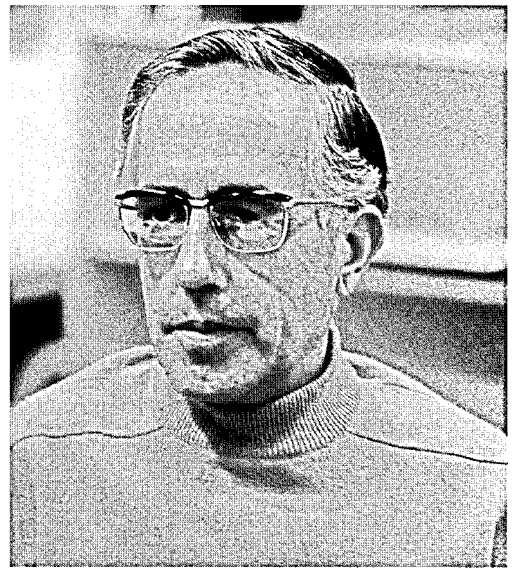
- 1963 Kenneth J. Arrow Stanford University
– Aspects of The Theory of Risk-Bearing (1965)
- 1967 Assar Lindbeck Handelshögskolan i Stockholm
– Monetary-Fiscal Analysis and General Equilibrium (1967)
- 1968 Lawrence R. Klein University of Pennsylvania
– An Essay on the Theory of Economic Prediction (1968)
- 1970 Harry G. Johnson University of Chicago
– The Two-Sector Model of General Equilibrium (1971)
- 1973 John Hicks University of Oxford
– The Crisis in Keynesian Economics (1974)
- 1976 Edmond Malinvaud INSEE
– The Theory of Unemployment Reconsidered (1977)
- 1978 James Tobin Yale University
– Asset Accumulation and Economic Activity (1980)
- 1980 Janos Kornai Hungarian Academy of Sciences
– Growth, Shortage and Efficiency (1982)
- 1983 Jacques H. Drèze C. O. R.E. Universite Catholique de Louvain
– Labour Management, Contracts and Capital Markets (1989)
- 1985 Robert E. Lucas, Jr University of Chicago
– Models of Business Cycles (1987)
- 1987 Amartya Sen University of Oxford
– Rational Behaviour (*)
- 1990 A. B. Atkinson University of Cambridge
– Poverty in Europe (1998)
- 1992 Bengt Holmström University of Yale
– Models of the Firm (*)
- 1996 Paul R. Krugman University of Stanford
– Economic Theory and the East Asian Miracle (*)
- 1999 Hans-Werner Sinn CESifo
– Europe in Systems Competition (2004)
- 2002 Alvin Roth Harvard University
– Timing of Transactions, strategic behaviour and market performance (*)

LÄHDE: YJS:n vuosikertomukset 1963–2002.

(Tähdellä merkityjä luentoja ei ole julkaistu.)

Vuoden 1968 Yrjö Jahnsson Lectures -luennon piti prof. Lawrence R. Klein, jolla oli ollut 1940-luvun lopulta lähtien kiinteät yhteistyösuhteet skandinaavisten ekonomistien kanssa. Vuonna 1920 syntynyt Klein työskenteli Pennsylvanian yliopistossa.

Ranskalainen prof. Edmond Malinvaud piti Yrjö Jahnsson Lectures -luennon vuonna 1976. Luennon aihe »Työttömyyden teoria» oli hyvin ajan-kohtainen, sillä presidentti Urho Kekkonen oli edellisenä vuonna julistanut kansallisen hätätilan työttömyyden ylittäessä 60 000 rajan. Työttömyysteeman puitteissa Malinvaud vieraili säätiön tilaisuudessa vielä vuonna 1994.

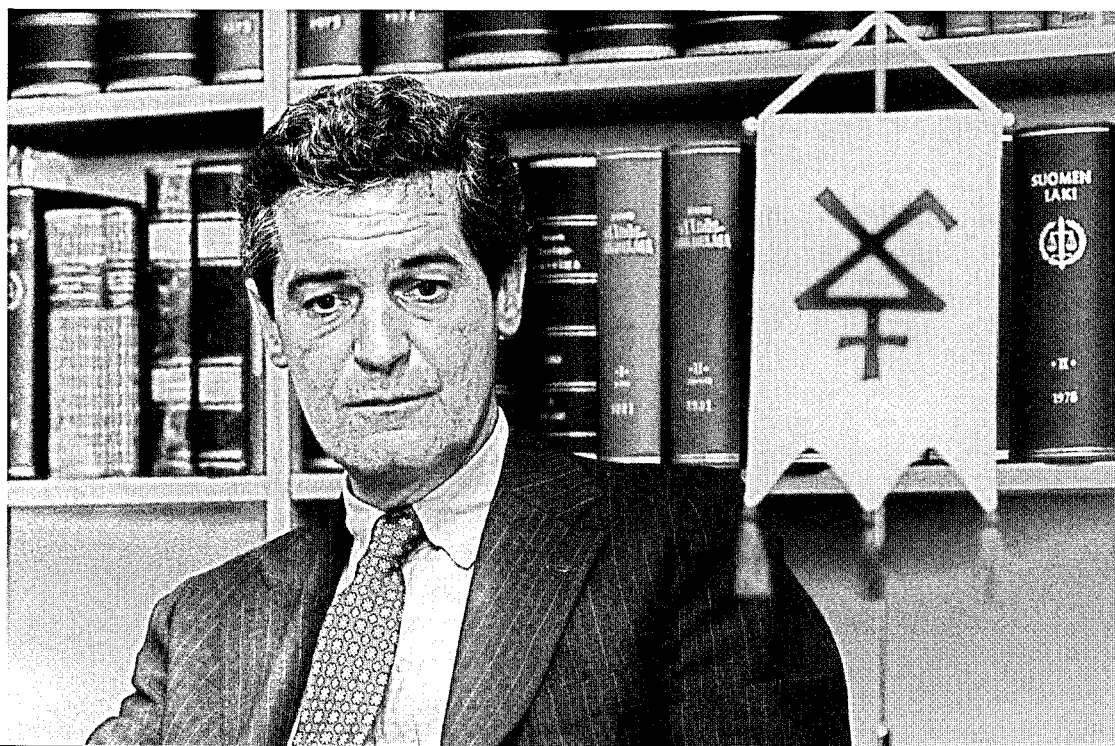
Luentosarjalla on ollut suuri merkitys Suomen kansantaloustieteelle. Sen puitteissa maahan on saatu houkuteltua aivan terävintä huippua edustavia taloustieteilijöitä esitelmöimään oman erityisalueensa uusimmista virtauksista. Samalla he ovat perehtyneet Suomeen ja olleet myös mukana kehittämässä Suomessa järjestettävää kansantaloustieteen jatkokoulutusta. Vähintään yhtä suuri merkitys on kuitenkin ollut myös näiden vierailujen yhteydessä muodostuneilla yhteyksillä. Suomalaiset tutkijat ovat henkilökohtaisesti tutustuneet alan johtaviin tutkijoihin, mikä on suuresti helpottanut kansainvälisen yhteistyön käynnistämistä. Vilkas kanssakäyminen on jopa oikaisut länsimaissa vallinnutta osin virheellistä käsitystä Suomen poliittisesta asemasta kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Johtavat kansantaloustieteilijät ovat paikan päällä nähneet, miten Suomessa on omaksuttu angloamerikkalainen uusklassinen paradigma, ja miten yliopistomaailma on saanut työskennellä täysin vapaasti. Tämän näkökulman merkitys saattoi ilman muuta vaikuttaa esimerkiksi Puntilan ratkaisuihin säätiön hallituksen puheenjohtajana.

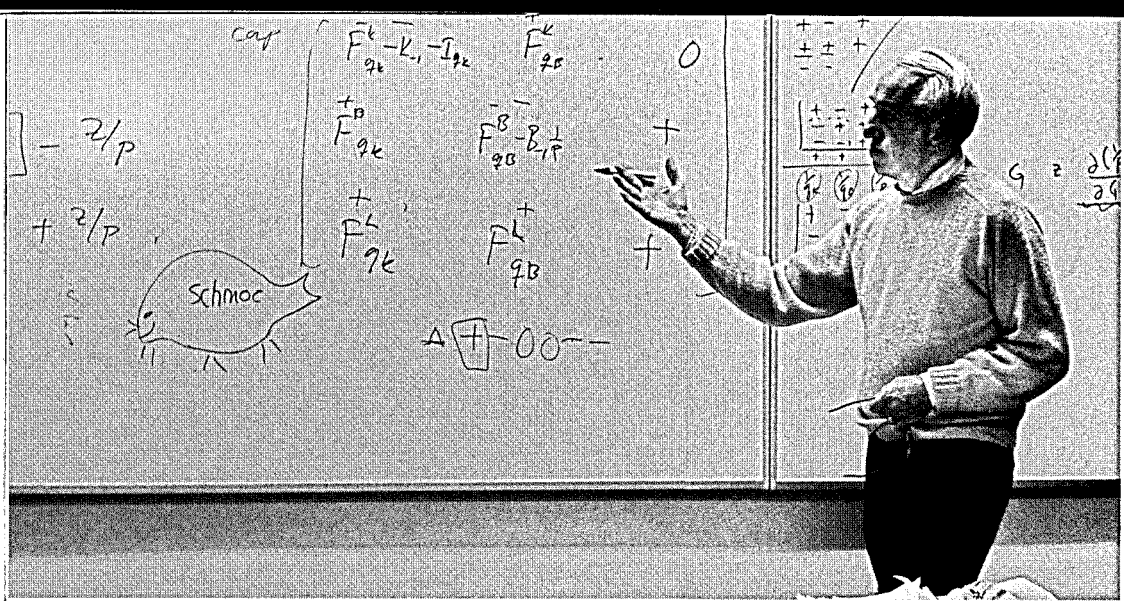
Luennoitsijoiden valinnassa säätiö onnistui erinomaisesti. 1960-luvun kolmesta vierailijasta kaksi eli Kenneth J. Arrow ja Lawrence R. Klein tulivat myöhemmin eli vuosina 1972 ja 1980 saamaan kansantaloustieteen Nobel-palkinnon. Myöhemmistäkin vierailijoista on tähän mennessä ehditty palkita tällä kansantaloustieteen arvostetummalla palkinnolla neljä eli John Hicks, James Tobin, Robert E. Lucas jr. ja Amartya Sen. Aika sitten tulee näyttämään löytyykö tästä joukosta vielä muitakin nobelisteja.⁷⁸ Lisäksi on huomattava se, että nämä palkinnot on yleensä myönnetty vasta Suomessa käynnin jälkeen. Tavoitteena oli nimittäin alusta lähtien se, että luennoitsijaksi kutsutaan akateemisen uransa alku- tai keskivaiheilla oleva tutkija, joka ei lepää vielä laakereillaan vaan on parhaassa tutkimusvireessään.

Luennoitsijat ja heidän luentonsa heijastavat mielenkiintoisesti kansantaloustieteen sisäistä kehitystä kuluneina vuosikymmeninä. 1980-luvun alkuvuosiin asti luennoitsijoiden tutkimustoiminta oli keskittynyt pitkälti yleiseen tasapainomalliin ja sen kehittämiseen aikaisempaa realistisemmaksi. Merkittäviä virstanpylväitä olivat Arrow'n, Hicksin, Malinvaudin ja Tobinin luennot. Tämän vaiheen päätepisteenä voidaan pitää Jacques H. Drèzeä. Nämä luennoitsijat tunnetaan uusklassis-keynesiläisen synteessin kehittäjinä.

Tämän uusklassis-keynesiläisen synteessin haastajaksi nousi

Vuoden 1985 Yrjö Jahnsson Lectures -luennon pitäjä Robert E. Lucas Jr. vierailulla säätiön toimistossa. Lucas on toiminut professorina Chicagon yliopistossa vuodesta 1974 lähtien.

Prof James Tobin (Yale U) piti Yrjö Jahnsson Lectures -luennon vuonna 1978. Samalla matkalla Tobin luennoi myös III tutkijakoulutus-kurssilla yhdessä tohtori Janet Yellenin kanssa (Federal Reserve Board).

1960-luvun lopulta lähtien Chicagon yliopiston piirissä kehittyi Chicagon koulukunta, mikä paremmin tunnetaan monetarismillä. Yhtenä tämän suunnan edelleen kehittäjänä ja uuden klassisen koulukunnan kärkinimenä nousi 1970-luvulla esiin Robert Lucas jr. Hänen suurena kontribuutionaan taloustieteessä on rationaalisten odotusten mukaanotto yleiseen tasapainomalliin. Hän kuuluu myös nk. endogeenisen kasvuteorian kehittäjiin. Näitä ajatuksiaan Lucas esitteli suomalaiselle tiedeyhteisölle vuoden 1985 Yrjö Jahnsson Lectures -luennon pitäjänä.

Amartya Senin ja A. B. Atkinsonin tutkimukset suuntautuvat pitkälti hyvinvointiteoriaan. Molemmat tutkijat ovat pohtineet hyvinvointiin, eriarvoisuuteen ja tuloeroihin liittyviä kysymyksiä sekä niiden mittaamiseen liittyviä ongelmia. Toisaalta Amartya Sen tunnetaan myös tutkijana, joka on liikkunut kansantaloustieteen ja filosofian välimaastossa pohtiessaan esimerkiksi rationaalisen käyttäytymisen perusteita. Nämä tutkijat vahvistivat kuvaa kansantaloustieteen monimuotoisuudesta ja toimivat vastavoimina näihin aikoihin vahvaan asemaan nousseelle monetarismille.

Ainoana suomalaisena luennoitsijana on toistaiseksi ollut Bengt Holmström. Hänen mukaantulonsa heijasti kansantaloustieteessä toteutunutta makro- ja mikroteorian välisen eron hiipumista ja yleistä mielenkiinnon siirtymistä makrosta mikroon. Kansainväliseen maineeseen Holmström on noussut tutkimuksillaan yrityksessä vallitsevista päämies-agentti-suhteista sekä organisaatioissa käytettävien kannustinjärjestelmien teoreettisista perusteista.

Alvin Roth on vienyt eteenpäin markkinoiden rakennetta käsittelevää tutkimusta sekä kehittänyt peliteoriaa ja kokeellista taloustiedettä. Tavoitteena on päätöksentekijöiden käyttäytymistä koskevien hypoteesien testaaminen.⁷⁹

Säätiön pitkäaikainen puheenjohtaja kansleri Jaakko Honko oli 1990-luvun lopulla korkeaan ikäänsä vedoten ilmoittanut, että hän tulee siirtymään sivuun hallituksesta toimikauden päättyessä vuonna 1999. Tällöin säätiön hallituksessa nousi esiin kysymys, millä tavoin säätiö voisi kunnioittaa Hongon 30 vuotta kestänyttä työskentelyä säätiön hyväksi. Timo Laatusen ehdotuksesta hallitus päätyi Jaakko Honko Lectures -luentosarjan käynnistämiseen. Mukaan hankkeeseen saatiin Kauppakorkeakoulun tukisäätiö, sillä olihan Honko tehnyt elämäntyönsä Helsingin Kauppakorkeakoulussa; professorina vuodesta 1960, vararehtorina kauden 1963–1969, rehtorina kauden 1969–1980 ja lopuksi kanslerina 1980–1989. Luentosarjan tavoitteena oli kansantaloustieteen ja talouselämän välisten yhteyksien tiivistäminen. Täten luennoitsijoiksi oli tarkoitus kutsua vuorotellen joko kansantaloustieteen tai talouselämän edustajia.⁸⁰ Luennot pyritään pitämään joka toinen vuosi. Ensimmäinen luento pidettiin syksyllä 1998, jolloin luennoitsijana oli Jaakko Hongon pitkäaikainen ystävä ja kollega Bonnin yliopiston professori Horst Albach. Tähän mennessä luentosarjassa ovat vierailleet seuraavat henkilöt:

1998	Horst Albach	Corporate Governance
2001	Sirkka Hämäläinen	Is the New Economy really New?
2003	Vesa Vainio	The Most Golden Era of Finland – Still in the Future

Nämä luennot on julkaistu Yrjö Jahnssonin säätiön ja Helsingin kauppakorkeakoulun yhteisessä Jaakko Honko Lectures -julkaisusarjassa.

Säätiön ote vahvimmillaan

SÄÄTIÖ ORGANISOI TUTKIJAKOULUTUKSEN

Edellä on jo ollut puhetta siitä, miten 1970-luvun alussa säätiö terävoitti tutkimuspolitiikkaansa. Ensimmäisenä konkreettisenä uudistuksena oli tieteellisen valiokunnan asettaminen vuon-

na 1972. Valiokunnan ensimmäiseksi kansantaloustieteen asiantuntijajäseneksi kutsuttiin professori Aarni Nyberg Kauppakorkeakoulusta. Toisena kansantaloustieteen edustajana valiokunnassa oli Lauri af Heurlin. Kansantaloustieteen sisäiseen jakoon ei valiokunnan mielestä ollut tarvetta puuttua. Sen sijaan ongelmaiseksi koettiin jatkokoulutuksen puutteellisuus. »Kansantaloudellisen tutkimuksen todettiin Suomessa kulkevan useimmiten kansantaloudellisella sivuraiteella, vaikka lahjakkaat henkilöt olisi ohjattava kansantaloudellisen tutkimuksen valtaväylille». ⁸¹ Tilanteen korjaamiseksi säätiö kääntyi jälleen kerran Jouko Paunion puoleen ja pyysi häntä laatimaan mietinnön jatkokoulutuksen järjestämisestä.

Mietintö valmistui saman vuoden syksyllä, ja myös Paunion lähtökohtana oli koko jatkokoulutusjärjestelmän uudistaminen. Paunion mukaan missään suomalaisessa taloustieteen yksikössä ei ole niin korkeatasoista opettajavoimaa, että sen turvin voitaisiin käynnistää kansainvälisen vertailun kestävää jatkokoulutusta. Toisaalta mitkään apurahajärjestelmät eivät riitä kattamaan kaikkien suomalaisten kansantaloustieteen jatko-opiskelijoiden opiskelua ulkomaisissa korkeakouluissa.

Ratkaisuksi Paunio esitti mallia, jossa Yrjö Jahnssonin säätiön tuella ryhdyttäisiin järjestämään maan kaikille korkeakouluille tarkoitettuja vuoden kestäviä jatkokoulutuskursseja, joiden opettajiksi kutsuttaisiin ulkomaisia huippututkijoita. Esimerkiksi entiset Yrjö Jahnsson Lectures -luennoitsijat sopisivat hyvin kurssien opettajiksi. Kurssit alkaisivat syksyllä, jolloin kurssien organisoijaksi määrätty henkilö antaisi osanottajille kirjallisuuslistan luettavaksi. Lisäksi kurssille valitut voisivat syksyn aikana varmistaa sen, että matemaattiset valmiudet riittävät kurssin seuraamiseen. Vuodenvaihteen tienoilla osanottajat kokoontuisivat parin viikon mittaiselle intensiivijaksolle, joka koostuisi luennoista ja seminaareista. Kevätlukukauden ajaksi kurssilaiset saisivat uuden lukuohjelman, minkä ohella he laatisivat lyhyehköjä tutkielmia. Tämä jakso päättyisi alkukesästä järjestettävään intensiivijaksoon, joka käsittäisi sekä luento- että seminaarityyppistä opetusta. Kurssien yleisteemana olisi vuorotellen makro- ja mikrotalous.

Kurssille osallistuminen edellyttäisi sitoutumista 3–4 kuukauden mittaiseen kokopäiväiseen opiskeluun, minkä puolestaan tekisi mahdolliseksi säätiöltä saatava apuraha. Tehokkaan työskentelyn varmistamiseksi yhdelle kurssille voitaisiin ottaa

korkeintaan 10–15 jatko-opiskelijaa. Ensimmäinen kurssi voitaisiin käynnistää aikaisintaan vuoden 1974 syksyllä, sillä lyhyemmällä varoitusajalla ei olisi mahdollisuutta saada ulkomaisia opettajia Suomeen. Aluksi olisi kursseja järjestettävä viiden vuoden ajan, jolloin saataisiin kokemuksia niiden pitämisestä ja samalla voitaisiin harkita niiden jatkamista.

Muistiota laatiessaan Paunion apuna olivat ilman muuta ne kokemukset, joita hän oli saanut muutamaa vuotta aikaisemmin käynnistyneen Raharyhmän johtamisesta ja jonka toiminnan rahoituksessa säätiöllä oli ollut merkittävä rooli. Helsingin yliopiston kansantaloustieteen professorina Paunio oli ollut suunnittelemassa yliopiston puitteissa toteutettavaa tutkijakoulutusta, jolloin hän oli konkreettisesti selvillä niistä puutteista, jotka oli täytettävä. Säätiön tarjoaman opetuksen tarkoituksena ei ollut missään vaiheessa kilpailla korkeakoulujen ja yliopistojen tarjoaman tutkijakoulutuksen kanssa, vaan täyttää niitä aukkoja, joita yliopistojen niukkojen voimavarojen takia oli syntyneet.

Hallituksessa Paunion muistio oli ensimmäisen kerran esillä 12.10.1972, mutta tässä vaiheessa asiasta ei vielä tehty päätöksiä. Seuraavan kerran asia oli hallituksessa aivan vuoden lopulla, jolloin päätettiin periaatteessa hyväksyä Paunion muistion mukainen suunnitelma. Hankkeen edelleen viemiseksi hallitus asetti toimikunnan, jonka puheenjohtajaksi nimettiin Jouko Paunio sekä jäseniksi hallituksen puheenjohtaja L. A. Puntila sekä asiamies Seppo Hieta. Hanke oli sikäläkin nytkähtänyt eteenpäin, että näihin samoihin aikoihin sekä Jouko Paunio että Seppo Hieta olivat matkustaneet yhdessä Tukholmaan tapamaan sekä K. Arrow'ia että J. Hicksiä, jotka olivat saapuneet Tukholmaan ottamaan vastaan yhdessä saamansa Nobel-palkinnon. Käydyissä neuvotteluissa molemmat ilmoittivat olevansa valmiita pitämään luentoja jatkokoulutuskursseilla.⁸²

Ensimmäiset Yrjö Jahnssonin säätiön jatkokoulutuskurssit järjestettiin lukuvuonna 1975–1976. Tässä vaiheessa oli myös kurssien rakennetta hieman täsmennetty, ja tämä rakenne tuli säilymään muuttumattomana kaikkien yhdeksän kurssin ajan. Kurssi alkoi aina elokuussa pidetyllä johdantojaksolla, jossa oli yleensä kolme luennoitsijaa. Näistä yksi oli alkuvuosina ulkomaalainen eli lähinnä amerikkalainen vieraileva professori. Tällä jaksolla keskityttiin erityisesti kansantaloustieteen käyttämiin matemaattisiin välineisiin ja kvantitatiivisiin menetelmiin. Lisäksi tässä vaiheessa opiskelijoille toimitettiin kurssilla luettavat

laajat kirja- ja artikkeliaineistot sekä annettiin kurssin aikana tehtävien seminaaritöiden aiheet. Tämän jälkeen syyslukukausi oli varattu omaehtoiseen opiskeluun, johon oli varattava vähintään kaksi kuukautta. Tammikuun alussa opiskelijat kokoontuivat ensimmäiseen internaattityyppiseen luento- ja seminaarijaksoon, jossa oli opettajina yleensä kaksi ulkomaista huippunimeä. Tämän jälkeen seurasi taas parin kuukauden lukujakso. Toinen internaattityyppinen luento- ja seminaarijakso pidettiin sitten kesäkuussa, ja tänne saapuivat opettajiksi samat ulkomaiset vierailijat. Tämä jakso järjestettiin alusta lähtien Liikkeenjohdon koulutuskeskuksen tiloissa Sannäsin kartanossa. Kaikkiaan luento- ja seminaariopetusta oli lukuvuoden aikana liki 200 tuntia.

Tämän ensimmäisen vaiheen aikana kurssien johtajana toimi Jouko Paunio. Käytännön järjestelyt olivat kuitenkin tutkimusjohtajan eli Seppo Honkapohjan vastuulla. Seuraavaksi on poimittu luettelo kurssien internaattijaksojen luennoitsijoista: Kenneth J. Arrow (Harvard University), Jerry Green (Harvard University), Edmond Malinvaud (INSEE, Pariisi), Peter Diamond (MIT), James Mirrlees (Oxford University), James Tobin (Yale University), Janet Yellen (Federal Reserve Board), Rüdiger Dornbusch (MIT), Stanley Fischer (MIT), Daniel McFadden (MIT).

Säätiön järjestämä I tutkijakoulutuskurssi pidettiin lukuvuonna 1975–1976. Korkeatasoisempia opettajia on vaikea löytää, kuten nimet Jerry Green (Harvard U), Edmond Malinvaud (INSEE) ja Kenneth J. Arrow (Harvard U) osoittavat.

Säätiön IV jatko-koulutuskurssin kurssikuva vuodelta 1979. Kurssin opettajina olivat Rudiger Dornbusch (MIT) ja Stanley Fischer (MIT). Herrat seisovat toisella rivillä toisena ja kolmantena oikealta. Kurssin johtaja Jouko Paunio näkyy ylhäällä oikealla ja vt. tutkimusjohtaja Antti Suvanto vasemalla alhaalla.

Mukana olivat aivan taloustieteen ehdottomaan huippuun kuuluneet nimet, mikä osoittaa Jahnssonin säätiön saaneen lyhyessä ajassa poikkeuksellisen vahvan statuksen. Tässä suurena apuna oli Yrjö Jahnsson Lectures -luentojen hyvä kaiku taloustieteilijöiden piirissä. Ensimmäisen luennon pitäjäksi oli onnistuttu rekrytoimaan Kenneth J. Arrow, jolla oli poikkeuksellisen arvovaltainen asema ekonomistien joukossa 1950-luvun lopulta lähtien. Hänen luentonsa »Aspects of The Theory of Risk-Bearing» julkaistiin vuonna 1965, ja ne saavuttivat nopeasti arvostetun aseman taloustieteen maailmassa. Arrow'n nimen ansiosta luentosarjalla ja sitten myös jatkokoulutuskurssilla oli hyvä kaiku alusta lähtien. Ratkaiseva rooli oli kuitenkin henkilökohtaisilla suhteilla, mikä tässä tapauksessa merkitsi Jouko Paunion hyvää verkostoa tiedemaailmassa.

Edellytyksenä mukaan pääsulle oli perustutkimuksen suorittaminen, todistus englannin kielen hallinnasta sekä vähintään approbatur -arvosana matematiikassa tai sitä vastaavat tiedot. Kurssien järjestämiseen liittyvien kustannusten lisäksi säätiö myönsi kurssilaisille apurahan, jonka turvin oli mahdollista työskennellä kokopäiväisesti kurssin ajan. Valinnan teki käytännössä tieteellinen valiokunta, jonka säätiön hallitus sitten vahvisti. Alkuvuosina oli havaittavissa selvästi patoutunutta kysyntää tämäntyyppisestä jatkokoulutuksesta eikä läheskään kaikkia ilmoittautuneita voitu ottaa kursseille. Esimerkiksi ensimmäiselle kurssille ilmoittautui 27 halukasta, joista mukaan mahtui 13. Lisäksi kursseille osallistui aina 2-3 pohjoismaista nuorta

tutkijaa. Tämän avulla haluttiin varmistaa yhteistyön säilyminen Pohjoismaiden kesken.

Kautena 1975–1979 järjestettiin kaikkiaan neljä kurssi, jotka osoittautuivat erinomaiseksi tavaksi organisoida taloustieteen jatkokoulutus. Niinpä niiden jatkamista pidettiin välttämättömänä. Koulutuksessa ollut tulppa oli kuitenkin poistunut, joten tulevaisuudessa voitiin kursseja järjestää harvempaan tahtiin eli joka toinen vuosi. Näin myös tehtiin ja käytäntö jatkui kesään 1989 asti, jolloin viimeinen eli IX tutkijakoulutuskurssi päättyi Sannäsin kartanossa. Rakenteeltaan kurssit olivat pysyneet muuttumattomina. Oikeastaan suurimpana muutoksena oli Seppo Honkapohjan nimitys kurssien johtajaksi sen jälkeen, kun Jouko Paunio oli siirtynyt vuonna 1981 YK:n asiantuntijatehtäviin Geneveen.

Myös jatko-opiskelijat pitivät internaattityyppistä koulutusta tehokkaana. Lisäksi tiivis yhdessäolo loi osallistujien välille hyvän yhteenkuuluvuuden tunteen. Tästä osoituksena voidaan pitää ainakin nopeasti vakiintunutta jatkokurssikäytäntöä. Toisin sanoen kurssilaiset kokoontuivat muutaman vuoden kuluttua kurssin päättymisestä viikon mittaiseen jatkotapaamiseen. Siellä osallistujat saattoivat esitellä toisilleen meneillään olevia tutkimuksiaan. Näin kurssilaisten keskinäisen kritiikin ja kannustuksen ansiosta työskentely tehostui.

Kursseja järjestettiin kautena 1975–1989 eli neljäntoista vuoden mittaisen jakson aikana. Järjestelmää suunnitellessaan Jouko Paunio oli korostanut sitä, miten riittävän korkeatasoista opettajakuntaa ei kotimaassa ollut, vaan internaattijaksojen luennoitsijat oli saatava taloustieteen eturivin maista eli lähinnä Yhdysvalloista ja Isosta-Britanniasta. Myöhemmin ulkomaiset luennoitsijat varmistivat sen, että opetuksessa pysytään mukana tieteen uusimmassa kehityksessä.

Johdantojaksolla toimivat pitkään luennoitsijoina professori Aarni Nyberg Kauppakorkeakoulusta ja Seppo Honkapohja. Edellinen luennoi taloustieteen matemaattisista välineistä. Honkapohja puolestaan keskittyi vuorovuosin makro- tai mikro-teorian perusteisiin. Heidän tukenaan oli yleensä joku yhdysvaltalainen vieraileva luennoitsija. Kolmannella ja neljännellä kurssilla ulkomaisena opettajana toimi professori Pentti J. K. Kouri, joka nuoresta iästään huolimatta oli jo saanut professuurin Yalen yliopistosta. Viidennestä kurssista lähtien kaikki johdanto-osan opettajat olivat jo kotimaisia ja tästä eteenpäin voitiin säännöllisesti turvautua säätiön omien kasvattien apuun.

Niinpä kahdeksannella kurssilla luennoitsijoina vierailivat professori Arja Turunen (University of Texas at Austin) ja professori Mikko Puhakka (Cornell University). Kumpikin kuului ensimmäisiin säätiön rahoituksella ulkomailla väitelleisiin tutkijoihin. Opettajakunnan suomalaistuminen osoittaa konkreettisesti säätiön asettamien tavoitteiden täyttyneen.⁸⁵

Viimeisin eli IX tutkijakoulutuskurssi järjestettiin luvuvuonna 1988–89. Kurssin opettajina toimivat prof. Anthony Venables (Southampton U) sekä prof. Victor Norman (Bergen U). Säätiön tutkimusjohtaja Jaakko Kiander sekä opettajat ovat ylimmässä rivissä keskellä.

Taloudellisesti kurssien järjestäminen oli säätiölle suuri panostus. Neljän ensimmäisen kurssin yhteenlasketut kustannukset nousivat 1,3 miljoonaan markkaan (0,2 miljoonaa euroa). Yhtä kurssia kohden kustannukset olivat siten keskimäärin yli 300 000 markkaa (5000 euroa). Tämä summa nousi liki 30 prosenttiin vuoden aikana taloustieteeseen suunnatuista varoista, eli näitä jatkokoulutuskursseja voidaan pitää säätiön ehdottamana painopisteenä 1970-luvun jälkipuoliskolta seuraavan vuosikymmenen lopulle.

Kokonaisuudessaan Paunion 1970-luvun alussa hahmottelema tutkijakoulutusmalli osoittautui erinomaiseksi. Kurssien rakennetta ei jouduttu oikeastaan laisinkaan muuttamaan, vaikka

niitä järjestettiin 14 vuoden ajan. Ne toimivat myös mallina syksyllä 1989 käynnistetylle valtakunnalliselle tutkijakoululle KAVALLE lähes sellaisenaan.

Näille jatkokoulutuskursseille osallistui kaikkiaan 103 suomalaista jatko-opiskelijaa, joten käytännössä useimmat akateemiselle uralle tähänneet nuoret ekonomistit kävivät läpi tämän säätiön tarjoaman koulutusjakson. Säätiön hallituksen puheenjohtaja Puntila oli 1970-luvulla korostanut sitä, että jokaiseen kansantaloustieteen avoimeksi tulevaan professorin virkaan on saatava vähintään kolme kansainvälistä mitat täyttävää hakijaa. Säätiössä jopa seurattiin tarkkaan avoimeksi tulevia virkoja ja niiden täyttämistä. 1980-luvulta lähtien lähes kaikki professuurin saaneet henkilöt olivat uransa alkuvaiheissa olleet mukana joko Paunion raharyhmässä, jatkokoulutuskursseilla tai säätiön tukemina väitelleet ulkomailla. Tässä mielessä säätiö oli onnistunut tavoitteissaan hyvin.

Erityisen aktiivisesti Puntila työskenteli Pentti J. K. Kourin professuurin hyväksi. Vuonna 1978 Puntila käynnisti hyvin aktiivisen operaation, jotta Kouri nimitettäisiin Helsingin yliopistoon henkilökohtaiseksi ylimääräiseksi professoriksi. Puntila neuvotteli asiasta suoraan kansleri Ernst Palménin kanssa, joka ymmärsi hyvin Puntilan toiveet, mutta ei ollut halukas mihinkään poikkeustoimiin. Palménin mukaan Helsingin yliopistossa vapautuisi tulevana vuosina useampia henkilökohtaisia professuureja, joten valtiotieteellinen tiedekunta ja Kouri voisivat aivan rauhassa odottaa vuoroaan, sillä eihän Kouri ollut vielä edes täyttänyt 30 vuotta.

Puntilan mielestä Kourin saaminen Suomeen oli kuitenkin suorastaan kansallinen velvollisuus eikä nimityksessä olisi varaa viivyttellä. Yhtenä vaihtoehtona Puntila esittikin Kourin nimitämistä suoraan Suomen Akatemian tutkimusprofessoriksi, mutta sitä Palmén ei pitänyt realistisena vaihtoehtona. Seuraavana ehdotuksena olikin Kourin nimitys professoriksi siten, että Jahnssonin säätiö maksaisi hänen palkkansa tietyn kauden ajan. Palménin mukaan tällainen lahjoitusprofessori olisi käyttökelpoinen ratkaisu, mutta sen pidemmälle ei hanketta viety. Päätöksen nopeuttamiseksi Puntila viittasi myös Kauppakorkeakoulun puolella tehtyihin suunnitelmiin Kourin saamiseksi Suomeen. Tästä vaihtoehdosta Puntila oli neuvotellut Kauppakorkeakoulun kanslerin Klaus Wariksen kanssa, ja myös siellä oli näytetty vihreitä valoa.⁸⁴

Päätöksenteko ja virantäyttö yliopistoissa ovat aina olleet hitaita prosesseja, joten Puntilan toiveiden mukaisessa aikataulus-
sa ei aivan edetty. Kulussien takana asiat kuitenkin kypsyivät.
Ratkaisuun päästiin parin vuoden viiveellä vuonna 1980, kun
Pentti Kouri nimitettiin henkilökohtaiseksi ylimääräiseksi pro-
fessoriksi Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan.
Valitettavasti Kourin aktiviteetti suuntautui kuitenkin pian käy-
tännön liike-elämään, ja hänen uransa Helsingin yliopistossa
päätyi jo vuonna 1984. Säätiön historiassa tämä episodi nousee
esiin vaiheena, jolloin säätiön johdolla oli kaikkein kiintein ja
välittömin ote korkeakouluihin.

Kotimaista tutkijakoulutusta täydensi säätiön myöntämä
tuki ulkomaista jatkokoulutusta varten. Tämän käytännön tien-
raivaajana oli toiminut Paunion Raharyhmä, jonka puitteissa
oli pyritty siihen, että vähintään vuoden ajan opiskellaan ulko-
maisessa yliopistossa. Ensimmäiset apurahat ulkomaisissa yli-
opistoissa suoritettavaa tohtorikoulutusohjelmaa varten myön-
nettiin vuonna 1978, ja siitä eteenpäin keskimäärin pari suoma-
laista jatko-opiskelijaa siirtyi vuosittain ulkomaisiin yliopistoi-
hin. Kaikkiaan vuoteen 1989 mennessä ulkomaisiin yliopistoi-
hin oli säätiön rahoituksella lähtenyt 24 tohtoriorjelmiin osal-
listuvaa. Ulkomaisen jatkokoulutuksen rahoituksessa säätiö toi-
mi hyvässä yhteistyössä muiden säätiöiden kuten Suomen Kult-
tuurirahaston sekä Asla-Fulbright apurahajärjestelmän kanssa.

Ulkomaista jatkokoulusta tukemalla pyrittiin samalla siihen,
että suomalaiset jatko-opiskelijat suuntautuisivat sellaisille kan-
santaloustieteen alueille, joilla ei ollut mahdollisuuksia saada
opetusta ja ohjausta kotimaassa. Tätä kysymystä käsiteltiin sää-
tiön hallituksessa ensimmäisen kerran 1980-luvun puolivälissä,
jolloin ensimmäiseksi painopistealueeksi vuosiksi 1985–1989
määriteltiin työn taloustiede. Seuraavana painopisteenä oli toi-
mialan taloustiede.⁸⁵

Ensimmäisiä tämän järjestelmän puitteissa tohtoriorhjelman
läpäisseitä olivat Pertti Haaparanta (Yale University 1980), Ta-
pio Palokangas (Oxford 1980), Juha Kähkönen (University of
Michigan 1981) sekä Urho Lempinen (Princeton University
1982). Ensimmäinen ulkomailla väitellyt nainen oli Arja Turu-
nen-Red (University of British Kolumbia 1984).

Jatkotutkimuskurssien jälkeisen elämän »turvaamiseksi»
käynnistettiin vuonna 1981 nuorten tutkijoiden tutkijasemi-
naarit, joista toisen teemana oli makrotaloustieteeseen liittyvät

kysymykset ja toisen teemana julkinen talous. Näistä teemoista seminaarit saivat myös nimensä »Mara» ja »Juta», ja ne kokoon-
tuivat vuoteen 1987 asti muutaman kerran vuodessa. Näissä
seminaareissa osallistujat saattoivat esittää omia tutkimuksiaan
ja mukaan seminaareihin oli kutsuttu myös nuoria ulkomaisia
tutkijoita. »Mara» ja »Juta» seminaarit vahvistavat myös edellä
esitettyä näkemystä siitä, miten nämä jatkokoulutuskurssit oli-
vat tiivistäneet nuorten tutkijoiden välistä yhteistyötä. »Maraa»
ja »Jutaa» käytettiin myös esimerkkeinä hyvistä opetusmuo-
doista, kun 1900/2000-lukujen vaihteessa kehitettiin tutkija-
koulutusjärjestelmää.

PROFESSOREIDEN TÄYDENNYSKOULUTUS

Säätiön tavoitteet eivät rajoittuneet pelkästään tutkijakoulutuk-
sen käynnistämiseen, vaan sen ohella pidettiin tärkeänä myös
kansantaloustieteen opettajien ja vanhempien tutkijoiden tietojen
päivittämistä. Tämän tyyppisiä toiveita oli säätiön johdolle
viestitetty siitä lähtien, kun jatkokoulutuskurssit olivat vuonna
1975 käynnistyneet. Sanoista tekoihin päästiin vuonna 1980.
Vajaa kaksi viikkoa kestäville kursseille otettiin kerrallaan 20–
25 professoria, apulaisprofessoria, dosenttia ja muuta nuorem-
paa opettajaa maan eri kansantaloustieteen laitoksista. Laitok-
set saivat itse nimetä kesäkurssille osallistuvat opettajat. Sää-
tiön ainoana toiveena oli se, että lähiaikoina eläköityvät antaisi-
vat tilaa nuoremmille opettajille. Kesäkurssit pidettiin inter-
naattityyppisesti jossain korkeatasoisessa koulutuskeskuksessa.
Intensiivisellä aamusta iltaan kestäväällä ohjelmalla haluttiin
varmistaa käytettävissä olevan ajan tehokas hyödyntäminen.

Kesäkurssien suunnittelussa tutkimusjohtajan ohella aktiivi-
nen panos oli professori Ilari Tyrnillä. Hän oli kuulunut säätiön
tieteelliseen valiokuntaan 1970-luvun jälkipuoliskon ajan, joten
hän oli ollut jo ideoimassa kurssien järjestämistä. Jäättyään tie-
teellisestä valiokunnasta sivuun hän oli ollut yhdessä tutki-
musjohtajan kanssa kesäkurssien aktiivisena vetäjänä seuraavan
vuosikymmenen puolella.

Kaikkiaan näitä opettajille tarkoitettuja kursseja on järjestet-
ty kuusi kertaa ja toistaiseksi viimeinen pidettiin kesäkuussa
1991. Kurssien tarkoituksena oli perehdyttää suomalaiset ta-
loustieteilijät tieteenalansa eri alueiden tutkimuksen uusimpiin
tuloksiin ja uusimpiin lähestymistapoihin. Tavoitteen saavutta-

SÄÄTIÖN JÄRJESTÄMÄT KESÄKURSSIT JA NIIDEN TEEMAT SEKÄ VIERAILIJALUENNOITSIJAT

- Elokuu 1980 Economics of Uncertainty and Information
– James A. Mirrlees (Oxford University)
– Joseph Stiglitz (Princeton University)
- Elokuu 1981 The Latest Development in Macro Theory
– Jean-Michel Grandmont (CEPREMAP, Pariisi)
– Joseph Stiglitz (Princeton University)
- Elokuu 1984 The Latest Development in International Economics
– Avinash Dixit (Princeton University)
– Willem Buiter (LSE)
- Elokuu 1986 The Economics of Organization
– Bengt Holmström (Yale University)
– Oliver Williamson (Yale University)
- Elokuu 1988 Public Economics
– Agnar Sandmo (Bergen University)
– Robin Boadway (Queens University, Ontario)
- Kesäkuu 1991 New Growth Theory
– Paul M. Romer (University of California, Berkley)

Lähde: YJS:n vuosikertomukset 1981–1991

miseksi myös näiden luentosarjojen edustajiksi saatiin oman alueensa johtavat tutkijat. Viimeistään näillä kursseilla useat modernin tutkimuksen keskeiset käsitteet kuten rationaaliset odotukset, epätäydellinen informaatio, rajoitettu rationaalisuus, epätäydellinen kilpailu, päämies-agentti-ongelma, kannustimet, byrokratia ja endogeeninen kasvu tulivat tutuiksi myös vanhemman polven edustajille. Esillä oli siten aiheita, jotka todenteolla tulivat meillä pinnalle vasta vuosikymmen myöhemmin 1990-luvun puolivälin jälkeen. Kaikkiaan näille kursseille osallistui yli 130 osallistujaa. Tosin monet opettajat olivat mukana lähes kaikilla kursseilla, joten aivan näin montaa eri henkilöä ei kursseilla ollut.⁸⁶

Kansainvälisyys näkyi säätiön tutkimuspolitiikassa muutenkin 1980-luvulla. Heti kesällä 1980 säätiö organisoi raha- ja makroteorian tutkijasymposiumin. Tätä tilaisuutta voidaan pitää Jouko Paunio käynnistämän Raharyhmän pitkäaikaisen työskentelyn päätepisteenä. Symposiumin organisaattoreina olivat Jouko Paunio ja Pentti Kouri. Symposiumiin oli kutsuttu 10 ulkomaista ja 18 suomalaista tutkijaa. Symposiumissa suomalaiset Raharyh-

mässä tutkijanuransa aloittaneet tutkijat saivat toisaalta mahdollisuuden omien tutkimustensa esittämiseen, toisaalta ulkomaisen esitelmien kommentoimiseen. Kotimaisina esitelmäitsijöinä olivat muun muassa Jukka Pekkarinen, Erkki Koskela, Heikki Oksanen, Vesa Kanninen ja Seppo Honkapohja. Tunnetuista kansainvälisistä nimistä mainittakoon Don Patinkin (The Hebrew University), Volker Böhm (Universitet Mannheim), Olivier Blanchard (Harvard University), Paul Krugman (MIT) sekä J. Peter Neary (Trinity College, Dublin).⁸⁷

Symposiumissa näkyi havainnollisesti suomalaisen kansantaloustieteellisen tutkimuksen aikuistuminen. Enää ei toimittu pelkästään ulkomaisen asiantuntemuksen turvin, vaan pystyttiin tasaveroiseen yhteistyöhön kansainvälisten tutkijoiden kanssa.

Vuosikymmenen kaikkein merkittävimpanä ponnistuksena voidaan kuitenkin pitää Hilma Jahnssonin syntymän satavuotisjuhlan kunniaksi järjestettyä kansantaloustieteen juhlasymposiumia *Frontiers in Economics*. Tilaisuus oli tarkoitettu järjestää kesällä 1982, mutta erilaisten yhteensattumien vuoksi se siirtyi vuodelle eteenpäin kesäkuuhun 1983. Tavoitteet oli alusta lähtien asetettu korkealle, minkä osoittaa symposiumin organisoijan rekrytointi. Tehtävään onnistuttiin saamaan Kenneth J. Arrow, jonka apuna toimi tutkimusjohtaja Honkapohja. Ratkaisun teki mahdolliseksi Honkapohjan vierailu Stanfordin yliopistossa luvuvuonna 1982–83. Lisäksi symposiumia varten oli asetettu kotimainen järjestelytoimikunta, johon kuuluivat prof. Esko Vuorela, VTL Antti Suvanto ja tutkimusjohtaja Seppo Honkapohja.

Symposiumin tavoitteena oli nimensä mukaisesti koota yhteen 1980-luvun alun taloustieteen eturintamaan kuuluvien tutkimusalueiden johtavat edustajat. Jokaisesta osa-alueesta pidettäisiin perusteellinen katsausesitelmä, jota täydentäisi kaksi etukäteen valmisteltua kommenttipuheenvuoroa. Keskustelun syntymisen varmistamiseksi sekä esitelmät että kommenttipuheenvuorot jaettiin etukäteen symposiumin osanottajille.

Symposiumi pidettiin vanhassa tutussa paikassa eli Liikkeenjohdon koulutuskeskuksessa Sannäsissa, jossa puheenjohtaja Arrow'n lisäksi oli paikalla kaikkiaan 22 ulkomaista vierasta sekä 19 kotimaista tutkijaa. Symposiumin esitelmistä ja kommenteista koottiin laaja julkaisu »*Frontiers of Economics*», jonka toimittajina olivat Kenneth J. Arrow ja Seppo Honkapohja. Vuonna 1985 ilmestynyt kirja sai varsin paljon positiivista huo-

Hilma Jahnssonin syntymän satavuotisjuhlan kunniaksi pidettiin vuonna 1983 kansainvälinen juhlasymposiumi, jossa esiteltiin kansantaloustieteen uusimpia virtauksia. Säätiön ensimmäisen Yrjö Jahnsson Lectures -luennon pitäjä Kenneth J. Arrow toimi symposiumin organisoijana apunaan Yhdysvalloissa lukuvuoden 1982–83 vierailnut tutkimusjohtaja Seppo Honkapohja. Symposiumin osallistujat kokoontuivat traditionaaliseen ryhmäkuvaan Sannäsin kartanon pääovelle. Arrow on alarivissä keskimmäisenä ja Honkapohja ylärivissä kolmantena oikealta.

KANSANTALOUSTIETEEN JUHLASYMPOSIUMIN FRONTIERS IN ECONOMICS OHJELMA JA LUENNOITSIJAT

1. Peliteoria ja mihin sen avulla pyritään – Robert J. Aumann (Hebrew University)
– Reinhard Selten (University of Bielefeld)
– Martin Shubik (Yale University)
2. Epätäydellinen kilpailu yleisessä tasapainomallissa – Oliver D. Hart (LSE)
– Jean Jaskold Gabszewics (CORE)
– Hugo Sonnenschein (Princeton University)
3. Epätäydellinen informaatio, kannustimet ja markkinoiden toiminta – Jerry Green (Harvard University)
– Bengt Holmström (Northwestern University)
– John G. Riley (UCLA)
4. Säästämiskäyttäytyminen – Mervyn King (University of Birmingham)
– Peter Diamond (MIT)
– Mordecai Kurz (Stanford University)
5. Jäykkien hintojen mallit ja niiden empiirinen tutkimus – Jean Jacques Laffont (University of Toulouse)
– Frank Hahn (Cambridge University)
– Janos Kornai (Hungarian Academy of Sciences)
6. Rationaalisten odotusten mallit makrotaloustieteessä – John Taylor (Princeton University)
– Seppo Honkapohja (Helsingin yliopisto)
– Lawrence Weiss (University of Chicago)

miota osakseen. Ehkä arvokkaimmaksi kontribuutioksi vuosien myötä on osoittautunut Robert J. Aumanin artikkeli »What is game theory trying to accomplish».⁸⁸

Mukana olleelle Jouko Pauniolle symposiumi oli merkkipaas. 1950-luvun lopulla käynnistetty määrätietoinen työ Suomen kansantaloustieteellisen tutkimuksen modernisoimiseksi oli monelta osin saatu päätökseen. Yliopistojen professorikunnassa oli tapahtunut sukupolvenvaihdos, ja uudet professorit olivat pitkälti hänen oppilaitaan tai hänen käynnistämänsä tutkijakoulutuksen läpikäyneitä. Vastuu kansantaloustieteen tulevaisuudesta oli siirtymässä tälle uudelle polvelle. Tosin Paunin kontribuutioita tarvittiin vielä runsaan vuosikymmenen ajan.

Säätiön tuen painopiste muuttuu

VASTUU JATKOKOULUTUKSESTA SIIRTYY YLIOPISTOILLE

Säätiön johto koki asemansa kansantaloustieteen tutkijakoulutuksen pysyvänä organisoijana ongelmalliseksi. Tutkijakoulutuksen vaatimat taloudelliset panostukset olivat säätiön voimavaroihin nähden suuret, ja tutkijakoulutuksen organisointi aiheutti säätiön henkilökunnalle kohtuuttoman paljon työtä. Säätiön hallituksessa vallitsi kanta, jonka mukaan säätiön velvollisuutena on kyllä uusien urien aukominen, mutta sen velvollisuutena ei voi olla jatkuva tutkijakoulutuksesta huolehtiminen.

Säätiö oli kehittänyt varsin toimivan tutkijakoulutusjärjestelmän, mutta tulevaisuudessa vastuu tästä kuuluisi julkiselle vallalle eli korkeakoululaitokselle. Niinpä säätiön tutkimusjohtaja oli vuonna 1980, kun ensimmäiset neljä tutkijakurssia oli saatu päätökseen, esitellyt näistä saatuja kokemuksia sekä Suomen Akatemian että opetusministeriön edustajille, ja tästä eteenpäin ainakin kulissien takana käytiin keskusteluja tutkijakoulutuksen siirtämisestä yliopistojen vastuulle. Tästä esimerkiksi sopii dosentti Heikki Oksasen vuonna 1982 Helsingin Sanomiin kirjoittama artikkeli tutkijakoulutuksen merkityksestä kansantaloustieteessä. Kirjoituksessaan Oksanen kiitti säätiötä tutkijakoulutuksen organisoinnista, mutta samalla totesi tehtävän kuuluvan julkiselle vallalle. Kirjoituksen painoarvoa lisäsi Oksasen asema Suomen Akatemian yhteiskuntatieteellisen toimikunnan jäsenenä.⁸⁹

Myöskin korkeakoululaitoksen edustajien eli kansantaloustieteen laitosten professorien mielestä tutkijakoulutuksen siirtäminen omiin käsiin olisi ollut tarkoituksenmukaista, sillä silloin olisi voitu välittömästi vaikuttaa koulutuksen sisältöön. Tähän vaan ei yliopistolaitoksilla ollut taloudellisia voimavaroja. Toisaalta yliopistojen taholla ymmärrettiin myös se, että todelliseen tutkijakoulutukseen oli mahdollisuuksia ainoastaan suurimmilla yksiköillä eli Helsingin yliopistolla ja Helsingin Kauppakorkeakoululla, sillä muissa yksiköissä jatko-opiskelijoiden määrät olivat niin pieniä, ettei systemaattinen jatko-koulutus olisi ollut mahdollista. Kautena 1975–1985 oli koko maassa valmistunut 39 kansantaloustieteen väitöskirjaa. Näistä Helsingin yliopiston ja Kauppakorkeakoulun osuus oli peräti 2/3, joten muissa korkeakouluissa oli kymmenen vuoden jaksona suoritettu kussakin vain 1–4 väitöskirjaa. Näin pientä joukkoa varten ei laitoskohtaista jatkokoulutusta voitu edes harkita.

1980-luvun puolivälissä tilanteen ongelmallisuus tunnustettiin, ja talvella 1986 opetusministeriö asetti työryhmän selvittämään kansantaloustieteellistä tutkimusta harjoittavien yksikköjen toimintapuitteita sekä laatimaan ehdotuksen tutkimusyksiköiden välisen yhteistyön lisäämiseksi sekä tutkijakoulutuksen kehittämiseksi. Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin prof. Arvi Leponiemi ja jäseniksi professorit Pekka Ahtiala, Jouko Paunio ja Antti Tanskanen, tutkimuspäällikkö Seppo Honkapohja, toimitusjohtaja Pentti Vartia, dosentti Heikki Oksanen, osastopäällikkö Heikki Koskenkylä sekä toimistopäällikkö Matti Lähdeoja. Toimikunnassa oli siten edustajia sekä yliopistomaailmasta että tutkimuslaitoksista ja opetusministeriöstä. Silmiinpistävää oli samalla Jahnssonin säätiön näkyvä läsnäolo. Ryhmässä oli säätiön hallituksen jäsen Pentti Vartia, joka tosin edusti Elinkeinoelämän tutkimuslaitosta ETLAa. Helsingin yliopiston edustajana oli säätiön tutkijakoulutuksen alullepanija Jouko Paunio sekä Jyväskylän yliopiston edustajana säätiön tieteellisen valiokunnan jäsen Antti Tanskanen. Puhtaasti Jahnssonin säätiön edustajana työryhmässä oli tutkimusjohtaja Seppo Honkapohja.

Työryhmän muistio valmistui helmikuussa 1987 ja siinä todettiin kansantaloustieteen alalla vallitsevan vakavan tohtoripulan. Koska elinkeinoelämä vei suuren osan jälkikasvusta, niin yliopistot ja tutkimuslaitokset tulisivat ajautumaan suuriin vaikeuksiin pätevän työvoiman niukkuuden takia. Tehokasta jatkokoulusta tarvittiin ja sen käynnistämiseksi on kiire, erityisesti

siksi, että seuraavan kymmenen vuoden kuluessa tulisi avautumaan muun muassa 8 kansantaloustieteen professuuria.

Suomessa kansantaloustieteellistä koulutusta harjoitettiin tällöin 15 laitoksessa. Näistä valtaosa oli pieniä vain muutaman professorin ja alemman tason opettajan hoitamia yksiköitä. Tällaisissa pienissä yksiköissä ei ollut mahdollisuuksia järjestää kansainvälisesti täysipainoista tutkijakoulutusta, vaan ainoaksi vaihtoehdoksi jää valtakunnallinen yhteistyö. Myös muun tutkimuksen kehittäminen ja ylläpito edellyttivät aikaisempaa tiiviimpää yhteistyötä.

Työryhmän muistiossaan esittämät suositukset tutkijakoulutuksen organisoimisesta perustuivat hyvin pitkälti Jahnssonin säätiön järjestämien tutkijakoulutuskurssien antamiin kokemuksiin. Lähtökohdaksi otettiin valtakunnallisesti hoidettu tutkijakoulutusohjelma. Tätä varten perustettaisiin erillinen jatkokoulutuskeskus, jonka johtoon tulisi professoritasoinen johtaja apunaan tutkimusassistentti sekä sihteeri. Keskus sijoitettaisiin erillislaitoksena jonkun yliopiston tai korkeakoulun yhteyteen, mutta se palvelisi tasapuolisesti kaikkia kansantaloustieteen laitoksia. Keskuksen tehtävänä olisi opetuksen organisointi, sillä omaa opettajakuntaa siihen ei johtajan lisäksi tulisi. Jatkokoulutuskeskuksen toimintaa valvoisi johtokunta, jonka jäsenet valittaisiin jatkokoulutusta antavista korkeakouluista.

Koulutusohjelma kestäisi neljä vuotta, joista kahden ensimmäisen vuoden aikana suoritettaisiin liseniaattitutkintoa vastaavat opinnot ja kaksi viimeistä vuotta käytettäisiin väitöskirjan valmiiksi saamiseen. Ohjelman suorittaminen edellyttäisi täyspäiväistä opiskelua. Koulutusohjelman kustannuksista vastaisi pääosin Suomen Akatemia, minkä ohella kansantaloustieteen laitokset järjestäisivät omin varoin ohjelmaan sopivia kursseja. Luonnollisesti myös yksityiset säätiöt eli käytännössä Yrjö Jahnssonin säätiö voisi osallistua ohjelman toteuttamiseen.⁹⁰

Näiden kaavailujen pohjalta opetusministeriö pyysi 18.1. 1988 päivätyllä kirjeellä Helsingin yliopistoa perustamaan valtakunnallisen tutkijakoulutusohjelman. Yksikkö, josta käytettiin nimitystä projektiorganisaatio tuli siten toimimaan Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksen yhteydessä, mutta se palveli maan kaikkien kansantaloustieteen yksikköjen jatkokoulutusta. Työtä ryhtyi valmistelemaan maan eri kansantaloustieteen laitosten edustajien muodostama toimikunta, jonka puheenjohtajana toimi Jouko Paunio. Toimikunta nojautui edellä maini-

tun työryhmän muistioon, joten periaatteellisista linjauksista kuten toiminnan valvonnasta ja henkilökunnan tarpeesta oli valmiiksi sovittu. Nyt oli lähinnä kyse käytännön kysymysten ratkaisemisesta. Näihin kuului tutkijakoulutuksen ohjelman hahmottelu, kurssien ajoitus sekä ensimmäisten vuosien budjetit.

Tämä työ saatiin valmiiksi vuoden 1989 alussa, jolloin valtakunnallinen KAVAn nimellä kulkeva tutkijakoulutusohjelma saattoi alkaa syksyllä 1989. Samalla voitiin jatkaa ohjelman kahden jälkimmäisen vuoden kehittelyä. Opetuksen vuosittain toistuvana runkona ovat mikrotalouden, makrotalouden ja ekonometrian kurssit. Suurena parannuksena aikaisempaan käytäntöön nähtiin näiden perusjaksojen järjestäminen säännöllisesti vuosittain, mikä tehostaa ja nopeuttaa merkittävästi jatkoopiskelua. Lisäksi toimikunta korosti tarvetta opintojen ohjauksen tehostamiseen.

Tutkijakoulutusohjelman organisaation kustannuksista vastaisivat mukana olevat korkeakoulut suoritetujen jatkotutkintojen mukaisessa suhteessa. Seminaarien ja kurssien rahoitus saataisiin pääsääntöisesti Suomen Akatemialta. Kokopäivätoimisen opiskelun edellyttämä tutkijakoulutuksen rahoitus jäi sen sijaan tässä alkuvaiheessa vielä avoimeksi. Mahdollisina rahoituslähteinä tosin pidettiin Suomen Akatemiaa ja yksityisiä säätiöitä.⁹¹

Aloittaessaan toimintansa syksyllä 1989 KAVA oli selvästi aikaansa edellä, sillä varsinaisesti tutkijakoulut käynnistyivät Suomessa vasta 1990-luvun puolivälissä. Tätä taustaa vasten tarkasteltuna voidaan todeta Jahnssonin säätiön käynnistämien jatkokoulutuskurssien olleen todellisia tienraivaajia systemaattisen tutkijakoulutuksen historiassa. Samalla KAVAn toiminnan käynnistymistä voi pitää päätepisteenä Jouko Paunioille työlle Suomen kansantaloustieteen tutkijakoulutuksen kehittämisesä. Liikkeelle oli lähdetty jo vuonna 1969, kun säätiön hallitus oli hyväksynyt Paunioille ehdotuksen Rahataloudellisen tutkijaryhmän perustamisesta.

Keväällä 1989 kansantaloustieteen laitosten edustajat lähettivät säätiölle kirjelmän, jossa pyydettiin säätiötä varautumaan siihen, että se tulisi myöntämään apurahat vuosittain kymmenele uudelle jatko-opiskelijalle viiden edessä olevan lukuvuoden ajan. Anomuksen allekirjoittajina olivat Jouko Paunio, Sepo Honkapohja ja Mikko Puhakka. Täysimittaisesti toiminta olisi käynnissä lukuvuodesta 1990–91 lähtien, ja tällöin kustan-

nukset olisivat noin miljoona markkaa (168 000 euroa) vuodessa eli kaikkiaan 5 miljoonaa markkaa (841 000 euroa). Säätiön hallitus hyväksyi tämän anomuksen saatuaan varmistuksen Suomen Akatemian mukaantulosta KAVAn rahoitukseen. Ensimmäisenä vuonna rahoitettiin kymmenen »kavalaisen» kokopäiväinen tutkijakoulutus. Tästä eteenpäin vuoden 1994 loppuun vuosikertomuksista löytyi vuosittain parikymmentä KAVAn apurahan saajaa.⁹²

Ratkaisua helpotti se, että KAVAn perustamisen myötä säätiön aikaisemmista tukikohteista voitiin luopua. Näistä suurimman säästön tuotti se, että enää ei ollut tarvetta rahoittaa ja organisoida säätiön omia jatkokoulutuskursseja. Vastaavasti jo 1960-luvulla muodostuneesta käytännöstä myöntää kansantaloustieteen laitoksille määrärahoja vapaaehtoisten jatkokoulutusassistenttien palkkaamiseen luovuttiin. Enää ei myöskään katsottu välttämättömäksi järjestää opettajien kesäkursseja. Viimeiseksi jäi kesällä 1991 pidetty kurssi.

Käytännössä KAVA toimi alusta lähtien tyypillisenä tutkijakouluna, jossa mukana olivat pystyivät kokopäiväiseen opiskeluun. Virallisesti KAVAn status tutkijakouluna vakiintui vuonna 1994, kun opetusministeriö otti vastattavakseen tutkijakoulussa olevien jatko-opiskelijoiden rahoittamisen seuraavan vuoden alusta lähtien. Tällöin KAVAn osalle tuli viisitoista tutkijapaikkaa, joiden haltijoille opetusministeriö maksoi vaatimattoman palkan. Tosin kokonaan säätiön tutkijakoulutuksen rahoitus ei loppunut, vaan tästä eteenpäin säätiö antoi vuosittain suoraan KAVAlle apurahan, joka voitiin käyttää lähinnä ulkomaisten luennoitsijavieraiden kutsumiseen.

Lisäksi tutkijakoululaisten oli mahdollista anoa säätiöltä pienenköjä apurahoja opetusministeriöltä saadun palkan päälle. KAVAn johdossa nimittäin epäiltiin tutkijakoululaisten palkkojen olevan niin alhaisia, etteivät ne houkuttelisi kaikkein lahjakkaimpia jatko-opiskelijoiksi eikä näin ollen myöskään voitaisi taata kansantaloustieteellisen tutkimuksen tason säilymistä riittävän korkealla tasolla. Näin varsin pienillä stipendeillä säätiö voisi varmistaa lahjakkaiden jatko-opiskelijoiden tarjonnan. Luonnollisesti säätiö jatkoi apurahojen myöntämistä myös sellaisille jatko-opiskelijoille, joilla ei ollut syystä tai toisesta tutkijakoulupaikkaa.

Säätiön ulkomaisissa tohtorikoulutusohjelmissa tapahtuva tutkijakoulutus jatkui entiseen malliin. Tosin KAVAn uskottiin

tehostavan kotimaista tutkijakoulutusta niin paljon, että tarve ulkomailla tapahtuvaan koulutukseen ainakin jossain määrin vähenisi. Vanhaan tapaan myönnettiin käytännössä neljän vuoden mittaisia suuria apurahoja, joiden turvin suomalainen jatko-opiskelija saattoi suorittaa ulkomaisen tutkijakoulun. Vuonna 1985 tehdyn päätöksen mukaisesti suosittiin sellaisia aloja, joita Suomessa ei harrasteta. Tällaisia alueita olivat työn taloustiede, toimialan taloustiede, ympäristötaloustiede sekä sosiaalitalous. Painopistealueiden määrittely ei kuitenkaan merkinnyt sitä, etteikö apurahoja olisi myönnetty myös muille kansantaloustieteen alueille. Yleisenä pyrkimyksenä 1990-luvun alusta lähtien oli tukea erityisesti eurooppalaisissa yliopistoissa tapahtuvaa jatko-opiskelua amerikkalaisten yliopistojen sijaan.

Vuoden 1988 loppuun mennessä säätiö oli myöntänyt kaikkiaan viitisenkymmentä apurahaa ulkomaisiin tohtoriohjelmiin osallistumista varten. Tästä eteenpäin vuosittain myönnettiin tähän tarkoitukseen 10–20 apurahaa vuodessa. Vuoden 2002 loppuun mennessä tällaisia stipendejä oli myönnetty kaikkiaan noin 250 kappaletta. Tohtorikoulut ovat olleet yleensä neljän vuoden mittaisia, joten tukea on laskennallisesti saanut noin 70 jatko-opiskelijaa.⁹⁵

Eniten jatko-opiskelijoita on ollut Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa. Kohdemaan valinta ei ole johtunut pelkästään näiden maiden kansantaloustieteen laitosten korkeasta tasosta, vaan valintaan on vaikuttanut yleinen angloamerikkalainen kulttuurihegemonia. Myös Suomessa kansantaloustieteen oppikirjat ovat olleet lähes yksinomaan anglosaksisista maista, jolloin koko tieteenalan kieleksi on tullut englannin kieli. Samaan aikaan englannin kielen asema on muutenkin noussut hyvin hallitsevaan asemaan, jolloin halukkuus ja valmiudet lähteä opiskelemaan muiden kielialueiden yliopistoihin on ollut vähäistä. Viimeistään 1990-luvun alusta lähtien tämä angloamerikkalainen suuntautuminen on jopa koettu lieväksi epäkohdaksi ja myös säätiössä on tietoisesti pyritty rohkaisemaan angloamerikkalaisen kulttuurialueen ulkopuolisia alueita. Tämä on myös johtanut kohdealueiden monipuolistumiseen. Mukaan on tullut yliopistoja Saksasta, Ranskasta, Belgiasta, Espanjasta ja Italiasta. Useampi nuori suomalainen väitöskirjan tekijä on päässyt esimerkiksi Italiassa Firenzessä toimintansa aloittaneeseen Eurooppa-yliopistoon, joka on tarkoitettu Euroopan unionin yhteiseksi kansainväliseksi yliopistoksi.

Suomessa tapahtuvaan opiskeluun verrattuna ulkomainen opiskelu on huomattavasti kalliimpaa. Tämä koskee erityisesti Yhdysvalloissa tapahtuvaa jatko-opiskelua, jossa kustannuksia lisäävät korkeat lukukausimaksut. Niinpä ulkomaanstipendien suhteellinen osuus kansantaloustieteelle myönnettyistä stipendisummista on tuntuvasti kasvanut. 1980-luvulla osuus pysyi vielä 10 prosentin tuntumassa, mutta 1990-luvulla se on noussut jo runsaaseen 30 prosenttiin. Näin korkea osuus merkitsee samalla sitä, että panostukset ulkomailla tapahtuvaan jatkokoulutukseen eivät voi enää suhteellisesti lisääntyä. Yhdeksi keinoksi kustannusten pitämiseksi kohtuullisella tasolla on nähty eurooppalaisissa yliopistoissa tapahtuvan tutkijakoulutuksen lisääminen.

Tässä kohden säätiön hallitus on myös joutunut pohtimaan ulkomailla tapahtuvan jatkokoulutuksen tukemisen suhdetta säätiön sääntöihin. Sääntöjen toisen pykälän mukaan säätiön tarkoituksena on »suomalaisen kansantaloustieteellisen ja lääketieteellisen tutkimuksen edistäminen». 1980–90-lukujen kokemukset ovat nimittäin osoittaneet, että osa ulkomailla väitelleistä stipendiaateista on jäänyt pysyvästi ulkomaille. Tällöin myös kytkökset suomalaiseen kansantaloustieteelliseen tutkimukseen ovat katkenneet. Tässä tilanteessa säätiön hallituksessa on pohdittu myös sitä, miten suureksi tämä vuoto ulkomaille saa nousta, ennen kuin se alkaa olla ristiriidassa säätiön sääntöjen kanssa.

Näiden kokonaan ulkomailla suoritettujen tohtoriopintojen ohella suorastaan vakiintuneeksi käytännöksi on muodostunut se, että kotimaisessa tutkijakoulutuksessa opiskelevat jatko-opiskelijat vierailevat vähintään lukuvuoden ajan ulkomaisissa yliopistoissa. Tällaista käytäntöä on myös säätiö pyrkinyt pienemmillä apurahoilla tukemaan. Myös tämän käytännön alkujuuret ovat peräisin jo Paunion Raharyhmän ajoilta, mutta todella vakiintuneeksi käytännöksi se tuli 1990-luvulla tutkijakoulun myötä.

Säätiö pyrki myös tukemaan väitöskirjan valmistumisen jälkeen tapahtuvaa lyhytaikaista tutkimusvierailua ulkomaisissa yliopistoissa. Post doc -vaiheessa olevan tutkijan tukeminen sopii säätiölle erinomaisesti useastakin syystä. Tutkija on jo tohtorin tutkinnon suorittamalla osoittanut kypsyytensä, joten säätiölle post doc -apurahan myöntäminen on lähes riskitön päätös. Tutkimusvierailut ovat lisäksi suhteellisen lyhyitä, joten kustan-

nukset eivät nouse kohtuuttomiksi. Useimmiten vierailut olivat perustuneet tutkijan ja yliopiston väliseen keskinäiseen sopimukseen, mutta vuonna 1997 säätii sopi Massachusetts Institute of Technology yliopiston kanssa virallisesta tutkijavierailujärjestelmästä. Sopimusta olivat edeltäneet Bengt Holmströmin kanssa käydyt epäviralliset keskustelut yhteistyön käynnistämisestä säätii ja tämän huippuyliopiston kesken. Yrjö Jahnsson Fellow -niminen järjestelmä mahdollisti 1–2 suomalaistutkijan vierailun vuosittain MITissä. Järjestelmän oli tarkoitus olla voimassa aina kolme vuotta kerrallaan ellei toisin sovittaisi. Käytännössä tämä on merkinnyt sitä, että vuodesta 1997 lähtien MITissä on yleensä ollut puoli vuotta kerrallaan yksi suomalainen Yrjö Jahnsson Fellow -tutkija.

Tutkimukseen aikaisempaa enemmän voimavaroja

INTEGRAATIOTUTKIMUS TUKEE POLIITTISTA PÄÄTÖKSENTEKOA

1980-luvun lopulla säätii hallituksessa oltiin jo selvillä siitä, että vastuu kansantaloustieteen tutkijakoulutuksesta on siirtymässä lähivuosina säätii hoidosta yliopistojen vastuulle. Tämä muutos tulisi siten tulevaisuudessa lisäämään säätii tutkimuspoliittista pelivaraa. Kansantaloustieteen aivoriihessä tätä asiaa käsiteltiin syksyllä 1988, jolloin pohdittiin tulevaisuuden tiedepoliittisia linjauksia. Tällöin esiin nostettiin työnimeksi Eurooppa-projekti, millä tarkoitettiin laajaa tutkimushanketta, jossa yhtenä tutkimuskohteena olisi Euroopan yhdentyminen ja siihen liittyvät taloudelliset kysymykset.

Aloite oli varsin luonnollinen, sillä säätii hallituksen puheenjohtaja Jaakko Honko oli itse ollut tienraivaajia integraatioon liittyvissä kysymyksissä. Hän oli ollut aktiivisesti mukana liiketaloustieteilijöiden eurooppalaisissa yhteistoimintaorganisaatioissa, ja hänellä oli hyvät henkilökohtaiset siteet eurooppalaisiin talous- ja liiketaloustieteilijöihin, sillä hän oli uransa alusta lähtien toiminut useaan otteeseen vierailevana professorina lukuisissa eurooppalaisissa yliopistoissa. Jo 1970-luvun alussa hän oli mukana European Foundation for Management (EFMD) -säätii neuvottelukunnassa sekä European Institute for Advanced Studies in Management (EIASM) -instituutin tiedeellisessä valiokunnassa. Erittäin kielitaitoisena henkilönä hänellä oli hyvät yhteydet sekä saksalaiseen että ranskalaiseen kieli-

alueen tutkimusyhteisöihin. Honko oli vakuuttunut siitä, että Euroopan tulevaisuuden kannalta olisi erittäin tärkeää kehittää eurooppalaista yhteistyötä tutkimuksen eri tasoilla, jolloin olisi mahdollista vähentää intellektuaalista riippuvuutta Yhdysvalloista. Eurooppalaisten tutkijoiden olisi vapauduttava alemmuudenkomplekseistaan ja uskottava itseensä.⁹⁴

Hongon näkemykset eivät olleet pelkästään tiedepoliittisia, vaan hän uskoi myös taloudellisen ja poliittisen integraation syventymiseen. Tällöin hänen mukaansa säätiön kansallisena velvollisuutena olisi käynnistää integraatiokysymyksiin liittyviä tutkimuksia. Nämä puolestaan olisivat apuna poliittisia päätöksiä tehtäessä. Samaan aikaan olisi kehitettävä taloustieteen eurooppalaista yhteistyötä. Konkreettisenä esimerkkinä hyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä Honko nosti esiin Euroopan liikkeenjohtoinstituutin (EIASM) toiminnan Brysselissä, johon hänellä oli tiiviit henkilökohtaiset siteet, kuten edellä on käynyt ilmi.

Nämä näkemykset ajoittuivat hyvin yhteen niiden perin pohjaisten muutosten kanssa, jotka olivat meneillään suomalaisessa yhteiskunnassa. Nämä käyvät ilmi muun muassa Elinkeinoelämän valtuuskunnassa Evassa samoihin aikoihin julkaistujen linjausten kanssa. Esimerkkeiksi sopivat Evan syksyllä 1988 julkaisema raportti Suomen asemasta kansainvälisessä talous- ja koulutusvertailussa sekä syksyllä 1990 julkaistu raportti Suomen suhteesta EY-jäsenyyteen. Siinä korostettiin Suomen läntisiä kytköksiä ja tarvetta integroitua entistä tiiviimmin länteen.⁹⁵ Säätiön hallituksessa näistä uusista linjauksista oltiin hyvin selvillä. Poliittisella tasolla elettiin kuitenkin vielä hiljaiseloa, sillä tasavallan presidentti Mauno Koivisto viestitti hallitukselle toukokuussa 1991, että Suomen EU-jäsenyys on pois suljettu vaihtoehto.

Eurooppalaisen taloustieteellisen yhteistyön tiivistäminen oli myös kansainvälisesti esillä näinä aikoina. Vuonna 1989 EY:n komissio käynnisti ohjelman (SPES) kansantaloustieteen elvyttämiseksi. Ohjelman tavoitteena oli eurooppalaisten tutkijoiden välisen yhteistyön lisääminen rahoittamalla monikansallisia tutkimusprojekteja. Vaikka ohjelma olikin EU:n hanke, niin mukaan saattoi tulla muidenkin maiden edustajia, kunhan mukana oli vähintään yhden EU-maan edustaja. Suomi oli mukana hankkeessa Suomen Akatemian solmiman yhteistyösopimuksen ansiosta, ja myös säätiön hallituksessa oltiin tietoisia tämän hankkeen olemassaolosta.

Tätä hieman vanhempi eurooppalainen yhteistyöorganisaatio oli Lontoossa toimiva Center for Economic Research (CEPR). Tämä oli rakenteeltaan löyhä organisaatio, jonka puitteissa eri maiden tutkijat, asiantuntijat ja päätöksentekijät voisivat yhdessä analysoida ajankohtaisia talouspoliittisia kysymyksiä kuten integraation vaikutusta ulkomaankauppaan, finanssipolitiikan kansainvälistä koordinoitua jne. CEPR ei itse rahoita tutkimuksia, vaan kerää yhteen eri maiden tutkijoita ja sitä kautta helpottaa tutkijoiden välisten verkostojen muodostumista. CEPR julkaisee sekä Discussion Papers -sarjaa että Economic Policy -lehteä. Suomalaisten tutkijat olivat ensimmäisen kerran kosketuksessa tähän organisaatioon 1980-luvun puolivälissä, kun säätiön tutkimusjohtaja Seppo Honkapohja ja professori Erkki Koskela olivat säätiön rahoituksella vierailleet CEPR:ssä.

Näihin samoihin aikoihin oltiin myös kehittämässä European Economic Association (EEA) toimintaa. Eurooppalaiset voimat oli koottu yhteen vuonna 1985, jolloin yhdistyksen toiminta virallisesti alkoi. Suomalaisista kansantaloustieteilijöistä Seppo Honkapohja oli yhdistyksen alusta lähtien mukana sen luottamuselimissä. Näin Suomella oli hyvä jalansija tässä yhdistyksessä ja sitä kautta eurooppalaisessa yhteistyössä.⁹⁶

Säätiön hallituksessa integraatiokysymys oli esillä keväällä 1990, jolloin hallitus teki päätöksen tukea vastaisuudessa erityisesti sellaisia tutkimuksia, joiden aihe liittyy Euroopan talouskehitykseen. Edelleen päätettiin tehostaa sekä kansantaloustietä lääketieteen alueella yhteistoimintaa eurooppalaisten tutkimuslaitosten kanssa. Käytännössä tämä tuli merkitsemään integraatioon liittyvien tutkimusten tukemista, aktiivista osallistumista integraatiosta käytävään keskusteluun sekä välitöntä tai välillistä osallistumista eurooppalaisiin tutkimusyhteistyötä edistäviin organisaatioihin.⁹⁷

Konkreettisenä osoituksena siitä vakavuudesta, jolla säätiön hallitus integraatiotutkimukseen suhtautui, voidaan pitää VTK Mika Widgrénin rekrytointia säätiöön integraatiotutkimuksen koordinoijaksi vuonna 1993. Seuraavana vuonna Widgrén siirtyi säätiön tutkimusjohtajaksi ja jatkoi tutkimusjohtajana vuoteen 2001 asti. Tässä välissä vuonna 1995 hän oli ehtinyt suorittaa tohtorin tutkinnon ja nousta Suomen johtavaksi integraatio-teoreetikoksi.

Säätiön aktiivinen toiminta integraatiokysymysten alalla alkoi keväällä 1991, kun Bonnin yliopiston professori Holst Al-

bach luennoi ensimmäisessä Yrjö Jahnsson European Integration Lectures -luentosarjassa. Tilaisuus järjestettiin Helsingin kauppakorkeakoululla, ja luennon aiheena oli Challenges of European Integration to Research in Economics. Sarja jatkui vielä saman vuoden syksyllä samassa paikassa pidetyllä integraatiota ja integraatiotutkimusta käsittelevällä seminaarilla, jonka esitelmöitsijöinä olivat VTT Kari Alho ETLAsta, VTT Kari Jalas (Suomen teollisuuden ja työntajien pysyvä edustaja Brysselissä) sekä professori Richard Portes (CEPR:n johtaja). Molemmissa tilaisuuksissa pyrittiin saamaan vastauksia niihin kysymyksiin, joita säätiön hallituksessa oli integraation tiimoilta nostettu esiin. Samalla tavoitteena oli varmistaa integraatiota koskevien taloustieteellisten tutkimustulosten leviäminen korkeakoulumaailman ohella myös muuhun yhteiskuntaan.⁹⁸

Seuraavana ponnistuksena oli toukokuussa 1993 pidetty Euroopan unionin laajentumista analysoinut konferenssi (New Entrants to EC). Konferenssi järjestettiin yhteistyössä CEPR:n kanssa ja sen valmisteluista vastasi professori Richard Baldwin. Tilaisuudessa käsiteltiin erityisesti maatalous-, kilpailupolitiikka- ja siirtolaisuuskysymyksiä.⁹⁹

Seuraavana vuonna keskityttiin säätiön 40-vuotisjuhliin, joiden integraatiokysymykset jäivät vähäksi aikaa taka-alalle. Vuoden 1995 keväällä niihin jälleen palattiin. Nyt oli vuorossa Brysselissä pidetty workshop-tyyppinen tilaisuus. Tälläkin kertaa järjestelyt hoidettiin yhdessä CEPR:n kanssa, minkä ohella mukana järjestelyissä oli Brysselin vapaan yliopiston yhteydessä toimiva European Center for Advanced Research in Economics (ECARE) -tutkimuslaitos. Seminaarissa (EU Post 1996: Incumbents and New Entrants) käsiteltiin Euroopan unionia vuoden 1996 laajentumisen jälkeen sekä vanhojen että uusien jäsenmaiden näkökulmasta. Osallistujia oli kaikkiaan noin 50, joista kolmasosa oli suomalaisia. Kyseessä oli säätiön historian ensimmäinen Suomen rajojen ulkopuolella järjestetty tilaisuus. Lokakuussa 1996 säätiö oli mukana Berliinissä järjestetyssä Norderweiterung der EU, Wirtschaftliche Aspekte seminaarissa.

Ulkomaille lähdettiin myös vuonna 1998. Nyt aiheena oli eurooppalaisen integraation tulevaisuus. Yhteistyökumppaneina olivat tuttuun tapaan CEPR sekä isäntäpaikan Bonnin yliopiston yhteydessä toimiva Zentrum für Europäische Integrationsforschung (ZEI). Seminaarissa »Regionalism in Europe: Geometries and Strategies for 2000» käsiteltiin neljää teemaa

eli institutionaalisia kysymyksiä, Euroopan talous- ja rahaliittoa sekä Euroopan Unionin itälaajentumista.¹⁰⁰

Kansainvälisten seminaarien ja workshoppien ohella säätiö tuki apurahojen muodossa yksittäisiä tutkijoita, joiden aiheet liittyivät integraatioon. Lisäksi säätiö rahoitti muutamia tutkimusprojekteja. Tässä kohden säätiö teki yhteistyötä muun muassa Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ETLAn kanssa, jossa oli melko varhaisessa vaiheessa ryhdytty tutkimaan niitä seurauksia, joita Suomen tiiviimpi integroituminen toisi tullessaan. Esimerkiksi tällaisesta hankkeesta sopii VTT Kari Alhon johtama tutkimusprojekti »Suomen sopeutuminen EU-jäsenyyteen», joka käynnistyi vuonna 1994.

2000-luvun integraatiotutkimusta edustavat säätiön järjestämät seminaarit, joissa tutkimuksen kohteena on Euroopan unionin laajentuminen itään ja sen merkitys Virolle. Vuonna 2002 Tallinnassa järjestetyn konferenssin nimi »Economic Integration and the European Union Enlargement» kuulosti hyvin tutulta. Nyt Virossa oltiin siinä vaiheessa, missä Suomessa oli oltu vuosikymmen aikaisemmin.

Suomen integraatio oli 1990-luvulla edennyt paljon nopeammin kuin kukaan vuosikymmenen alussa oli osannut odottaa. Päätös aloittaa neuvottelut Euroopan unioniin liittymisestä oli hyväksytty eduskunnassa 18.3.1992. Neuvottelut oli saatu päätökseen maaliskuun lopussa 1993, ja Euroopan Unionin jäseneksi Suomi liittyi vuoden 1995 alusta. Päätös yhteiseen rahan siirtymisestä oli tehty vuonna 1997. Tässä mielessä säätiön käynnistämä integraatiotutkimus on saavuttanut tavoitteensa. Yhtenä näkyvänä tuloksena integraatiotutkimuksesta on säätiön julkaisema Yrjö Jahnsson European Integration Lectures -julkaisusarja, jossa kautena 1991–2001 on julkaistu kaikkiaan 12 nidettä. Julkaisuja näistä seminaareista on enemmänkin, mutta osa on julkaistu CEPR:n julkaisusarjassa.

EUROOPPALAINEN YHTEISTYÖ TIIVISTYÄ

Taloustieteellisen tutkimuksen eurooppalaisen yhteistyön tiivistäminen tuli mukaan säätiön toimintaan 1990-luvun alussa. Ensimmäinen konkreettinen askel oli syksyllä 1990 Helsingin yliopistossa järjestetty seminaari »International Cooperation in Post Graduate Training in Economics», johon oli kokoontunut liki 30 edustajaa Euroopan eri yliopistoista. Seminaarin

ideoijana oli ollut Jouko Paunio, ja se oli osa Helsingin yliopiston 350-vuotisjuhlaa. Tutkijakoulutus ja kansainvälisyys kuuluivat säätiön ohjelmaan, joten tällainen seminaari sai ilman muuta tukea säätiöltä. Keskusteluissa korostettiin tarvetta yhdenmukais-
taa eri maiden tutkijakoulutusjärjestelmiä, jotta eurooppalainen yhteistyö tiivistyisi ja jotta nuorten tutkijoiden väliset verkostot tihtentyisivät. Tässä työssä yhtenä informaation välityskanavana voisi toimia European Economic Association eli EEA.

Tätä samaa teemaa käsittelemään kokoonnuttiin myös myöhemmin. Tavoitteet tosin olivat hieman vaatimattomammat eli pyrittiin tiivistämään pohjoismaista yhteistyötä tutkijakoulutuksen kehittämiseksi. 1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla nämä hankkeet kuitenkin hiljalleen hiipuivat. Uudelleen ne ovat nousseet pintaan 2000-luvun alkuvuosina, ja juuri nyt on käynnistymässä KAVAn puitteissa pohjoismainen yhteistyö.

Elokuussa 1993 Suomi oli eurooppalaisen taloustieteellisen tutkimuksen keskiönä, kun Suomi oli European Economic Associationin vuosikokouksen isäntänä. Säätiön johdossa oltiin luonnollisesti selvillä kokouksen Suomeen tulosta ja erityisesti säätiön tieteellisessä valiokunnassa pohdiskeltiin, miten tätä kokousta voitaisiin parhaiten hyödyntää. Näkökulmana oli tällöin sekä säätiön etu että eurooppalaisen taloustieteellisen tutkimuksen etu.

Näissä pohdinnoissa nostettiin esiin ajatus säätiön myöntämästä kansainvälisestä palkinnosta. Palkinnon ansiosta säätiön tunnettavuus myös Suomen rajojen ulkopuolella kasvaisi eikä olisi pelkästään Yrjö Jahnsson Lectures -luentosarjan varassa. Samalla tällaisella EEA:n vuosikokouksen yhteydessä jaettava palkinnolla voisi olla koko eurooppalaista tutkimusta aktiivoiva merkitys. Mitenkään uusi palkintoajatus ei tosin ollut, sillä säännöllisin välein oli säätiön järjestämässä ideopalavereissa noussut esiin ajatus säätiön myöntämästä palkinnosta. Yhtenä pontimena olivat useiden muiden suurten säätiöiden kuten Suomen Kulttuurirahaston ja Jenny ja Antti Wihurin rahaston myöntämät kunniapalkinnot. Ajatukset olivat kuitenkin kerta toisensa jälkeen jääneet vain ideoiden tasolle, mutta nyt aika alkoi olla kypsä konkreettisiin ratkaisuihin.

Keväällä 1992 pidetyssä kansantaloustieteen aivoriihessä kysymyksen otti esille Suomessa tutkimusvapaata viettänyt Bengt Holmström, joka ehdotti palkintoa etevälle eurooppalaiselle kansantaloustieteilijälle. Holmströmin ehdotuksen esikuvana

oli American Economic Associationin myöntämä John Bates Clark -palkinto. Tämä tunnetun amerikkalaisen kansantaloustieteilijän mukaan nimetty palkinto jaetaan joka toinen vuosi alle 40-vuotiaalle amerikkalaiselle kansantaloustieteilijälle.¹⁰¹

Säätiön hallituksessa ryhdyttiin viemään asiaa eteenpäin, ja kantavana ajatuksena oli säätiön ja EEA:n kiinteä yhteistyö palkinnon jaossa. Palkintosääntöjen mukaan Yrjö Jahnsson Award in Economics -palkinnon saajan on oltava alle 45-vuotias eurooppalainen tutkija. Eurooppalaisuus määriteltiin tosin melko joustavasti eli palkinnon saajan on oltava joko jonkun eurooppalaisen maan kansalainen tai hänen on työskenneltävä pääsääntöisesti Euroopassa. Sääntöjen mukaan pyritään siihen, että palkinto jaetaan yhdelle tutkijalle kerrallaan, mutta päätöksen tekeminen on ollut niin vaikeata, että palkintolautakunta on useampana vuotena päättänyt jakamaan palkinnon kahden tutkijan kesken. Palkinnon saajan päättää Jahnssonin säätiön hallitus kuultuaan palkintolautakuntaa. Tämä puolestaan koostuu kahdesta EEA:n nimeämästä edustajasta sekä yhdestä säätiön hallituksen nimeämästä edustajasta. Säätiön ensimmäiseksi edustajaksi nimettiin professori Erkki Koskela Helsingin yliopistosta.

Myöhemmin palkintolautakunnan jäsenten määrä on nostettu viiteen, joista edelleen yhden nimittää säätiö. Koskelan jälkeen säätiön edustajana on ollut professori Rune Stenbacka. Sopimusta on myös tarkennettu siten, että vain poikkeustapauksessa palkinto voidaan jakaa useamman henkilön kesken.

Palkintosummaksi määriteltiin 12 000 ecua. Ecu oli puhdas tilivaluutta, joka oli otettu käyttöön Euroopan yhteisön jäsenmaiden keskinäisissä transaktioissa. Myöhemmin ecu tuli olemaan euron pohjana. Rahayksikön valinnassa säätiön johto oli aikaansa edellä, sillä Suomi liittyi Euroopan unionin valuuttakurssimekanismiin ERMiin vasta muutaman vuoden päästä eli syksyllä 1996. Rahayksikön valinnalla haluttiin viestittää palkinnon eurooppalaisuutta sekä säätiön johdon lujaa uskoa Suomen integraation tulevaisuuteen. Toisaalta tässä vaiheessa markka kellui vielä, joten ecun valinnalla varmistettiin myös palkinnon reaalisen arvon säilyminen. Viimeisin palkinto on annettu vuonna 2003, jolloin sen arvo oli 13 000 euroa.

Ensimmäisen palkinnon myöntäminen tapahtui elokuussa 1993 pidettävässä EEA:n vuosikokouksessa. Tällöin luotiin käytäntö, jonka mukaan säätiön hallituksen puheenjohtaja luovuttaa Yrjö Jahnsson Award in Economics -palkinnon vuosiko-

kouksen vakio-ohjelmaan kuuluvan Marshall-luennon yhteydessä. Näin Jaakko Hongolla oli kunnia luovuttaa tämä ensimmäinen palkinto Jean-Jacques Laffontille ja Jean Tirolelle. Helsingin kokouksen ohjelma oli sikäli hyvin rakennettu, että palkinnon luovuttamisen jälkeen ohjelmassa oli Helsingin kaupungin järjestämä iltavastaanotto runsaalle 700:lle eri puolilta Eurooppaa saapuneelle taloustieteilijälle. Täten osallistujilla oli välittömästi erinomainen tilaisuus pohtia valintaraadin ratkaisun osuvuutta.

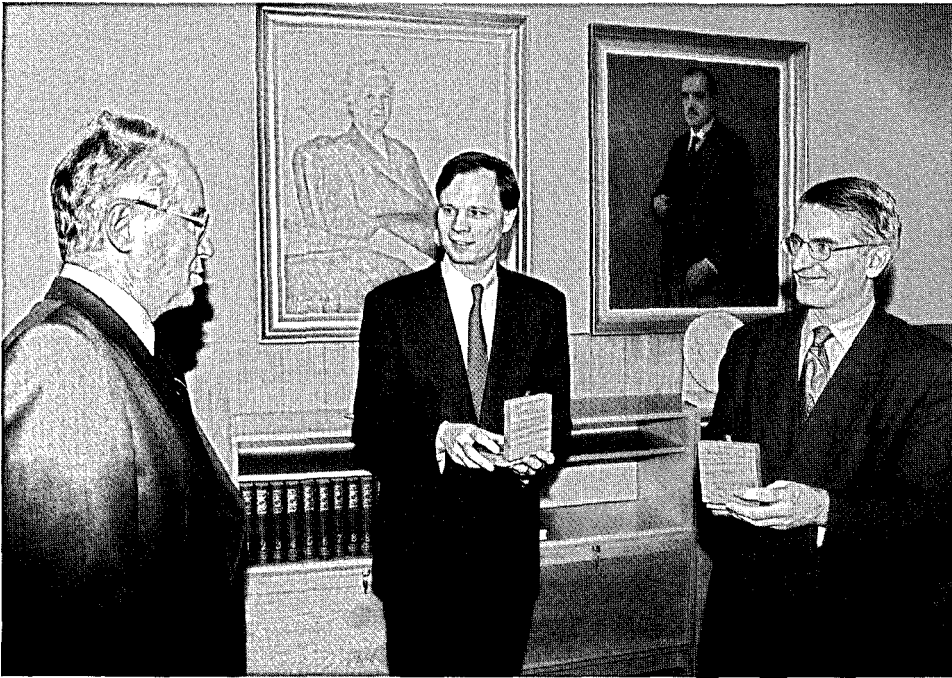
Palkinnon saajat edustavat modernin kansantaloustieteen laajaa kirjoa. Laffont'in, Tirole'n ja Dewatripont'in mielenkiinnon kohteina ovat olleet muun muassa epätäydellinen kilpailu, epäsymmetrinen informaatio, dynaamiset sopimukset, julkisen vallan säätely ja organisaatioiden toiminta. Blundellin tutkimuskohteena on kuluttajien käyttäytyminen elinkaarimallin valossa sekä mikroekonometria. Persson, Aghion ja Tabellini edustavat uutta poliittista taloustiedettä, jossa poliittista päätöksentekoa ja poliittisia valintoja pyritään analysoimaan taloustieteen menetelmin. Kiyotaki on tutkinut rahoitustekijöiden merkitystä suhdannevaihteluiden synnyssä ja leviämässä. Mooren merkittävimmät kontribuutiot liittyvät epätäydellisten sopimusten teorian kehittelyyn ja sovellutuksiin.¹⁰²

Päätös eurooppalaisen taloustieteilijän palkitsemisesta osui hyvään ajankohtaan, sillä Euroopassa ponnisteltiin yleisesti kansantaloustieteellisen tutkimuksen aseman kohottamiseksi.

YRJÖ JAHNSSON AWARD IN ECONOMICS -PALKINTO

Palkinto on tähän mennessä ehditty jakaa kuusi kertaa, ja palkinnon saajat ovat seuraavat:

1993	Jean-Jacques Laffont Jean Tirole	Toulousen yliopisto Toulousen yliopisto
1995	Richard Blundell	University College London
1997	Torsten Persson	Tukholman yliopisto
1999	Nobuhiro Kiyotaki John Moore	London School of Economics London School of Economics
2001	Philippe Aghioni Guido Tabellini	Harvard University sekä University College London Universita Bocconi (Milano)
2003	Mathias Dewatripont	ECARES, (Brysseli)

Vuodesta 1993 lähtien säätiö on yhdessä European Economic Associationin kanssa myöntänyt nuorelle eurooppalaiselle taloustieteilijälle tarkoitetun Yrjö Jahnssoon Award in Economics -palkinnon. Ensimmäisellä kerralla palkinnon saivat ranskalaiset Toulousen yliopiston professorit Jean Tirole ja Jean-Jacques Laffont. Kuvassa säätiön hallituksen puheenjohtaja Jaakko Honko keskustelee palkinnonsaajien kanssa.

Vuonna 1997 palkinto annettiin ruotsalaiselle prof. Torsten Perssonille. Kuvassa vasemmalta lähtien näkyvät Christel Persson, Torsten Persson, Arto Alho, Jaakko Honko ja Seija Honko.

EEA:n omat taloudelliset voimavarat eivät olisi riittäneet oikeastaan minkäänlaiseen palkintoon, joten Yrjö Jahnssonin säätiön tarjous otettiin mielihyvin vastaan. Mikäli esitystä ei tässä vaiheessa olisi säätiön aloitteesta tehty, niin hyvin suurella todennäköisyydellä joku muu taho olisi sen tehnyt. Palkitun valinnassa EEA:n valitsemilla edustajilla on enemmistö, joten palkinnon »objektiivisuutta» ei voida asettaa kyseenalaiseksi. Säätiön ainoana vaatimuksena on ollut palkinnon nimeäminen säätiön mukaan sekä palkinnon saajien tulo luentomatkalle Suomeen. Näin varmistetaan jatkossakin huipputason kansantaloustieteilijöiden saaminen luentomatkoiille Suomeen. Suomalaiset tutkijat saavat hyvän tilaisuuden kansainvälisten kontaktien luomiseen. Samalla luonnollisesti säätiö arvioi oman näkyytensä kasvavan sekä kansainvälisissä kansantaloustieteilijöiden piireissä että kotimaassa yleensä.

Toisena kansainvälisen yhteistyön muotona olivat eurooppalaisten yhteistyöorganisaatioiden kanssa järjestetyt seminaarit. Integraatiokysymysten yhteydessä on jo moneen kertaan nousut esiin CEPR ja sen kanssa harjoitettu yhteistyö, mutta yhteistyö ei rajoittunut pelkästään integraatiokysymyksiin. Syksyllä 1977 säätiö järjesti yhdessä CEPR:n kanssa Sannäsin koulutuskeskuksessa European Research Workshop in International Trade (Erwit-97) -seminaarin. Seminaari järjestettiin nyt kymmenennen kerran ja ensimmäistä kertaa isäntämaana oli Suomi. Paikalle oli saapunut nelisenkymmentä kansainvälisen kaupan tutkijaa eri puolilta maailmaa.

2000-luvulla uudeksi yhteistyökumppaniksi saatiin Münchenin kahden yliopiston yhteinen kansantaloustieteen tutkimusyksikkö CESifo, ja tämän yhteistyön muodostumisessa ratkaiseva osuus oli Hans-Werner Sinnillä, joka vuonna 1999 oli ollut Yrjö Jahnsson -luentojen pitäjänä ja sitä kautta tutustunut säätiön toimintaan. Tämän yhteistyön tuloksena oli esimerkiksi vuonna 2002 Münchenissä järjestetty seminaari »Unemployment in Europe», jossa oli mukana neljä suomalaista kansantaloustieteilijää.

PROJEKTITUTKIMUKSEN VUOSIKYMMEN

1990-lukua voidaan myös kutsua projektitutkimuksen kultaisiksi vuosiksi Jahnssonin säätiön historiassa. Voimavarojen vapautuminen tutkijakoulutuksesta mahdollisti suuriinkin projekteihin

mukaan lähdön. Mitenkään uudesta ilmiöstä ei ollut kyse, sillä jo edellisellä vuosikymmenellä oli tuettu 2–3 tutkijan muodostamia projekteja. Ututta sen sijaan oli se, että nyt käynnistettiin suuria, jopa miljoonien markkojen tutkimushankkeita. Säätiössä ei myöskään passiivisesti odotettu projektianomusten saapumista, vaan aktiivisesti viestitettiin akateemiselle maailmalle ehdotuksia siitä, miltä alueilta projekteja haluttaisiin käynnistää.

Lisäksi säätiö reagoi poikkeukselliseen taloudelliseen tilanteeseen eli syvään lamaan, johon Suomi vuosikymmenen alussa syöksyi ja jota jatkui oikeastaan vuosikymmenen puoliväliin asti. Säätiö oli vaikuttamassa siihen, että talouspoliittinen keskustelu aktivoitui, ja myös tutkijat tulivat ulos norsunluutorneistaan, mikä suomalaisessa kulttuurissa oli melko uusi ilmiö.

Konkreettiseksi esimerkiksi nousi niin kutsutun professorityöryhmän toiminta vuoden 1992 jälkimmäisellä puoliskolla. Ryhmän synty voidaan nähdä reaktiona valtioneuvoston vuoden 1991 lopulla asettaman ekonomistityöryhmän toimintaan. Tätä ryhmää oli johtanut ylijohtaja Sixten Korkman, ja jäseninä olivat professorit Bengt Holmström, Seppo Honkapohja, Erkki Koskela sekä tutkimuslaitosten johtajat Pertti Kukkonen, Tuire Santamäki-Vuori sekä Pentti Vartia. Työryhmän oli määrä laatia talouspoliittisia suosituksia vaiheessa, jossa maan talous oli syöksynyt lamaan. Vakaan markan politiikka oli ajautunut umpikujaan, ja markka oli jälleen kerran jouduttu devalvoimaan.¹⁰⁵

Työryhmän asiantuntijajäsenten mielestä heidän näkemyksiään ei oltu huomioitu riittävästi, jolloin Bengt Holmström, Seppo Honkapohja ja Erkki Koskela yhdessä Pertti Haaparanan ja Jouko Paunion kanssa olivat muodostaneet epävirallisen keskusteluryhmän pohtimaan keinoja, joiden avulla uhkaava taloudellinen katastrofi voitaisiin välttää tai ainakin sen seurauksia lieventää. Ulkopuolista näkökulmaa ryhmälle antoi Bengt Holmström, joka tutkimusvapaansa ansiosta oli siirtynyt vuoden ajaksi Suomeen. Lisäksi ryhmän jäsenillä oli hyvät suhteet useisiin kansainvälisiin huipputason tutkijoihin kuten nimet Rudiger Dornbusch, Stanley Fischer tai Steven Ross osoittavat. Näihin tutkijoihin olikin jo oltu yhteydessä, ja he olivat valmiita tarvittaessa konsultoimaan ryhmää.

Ryhmän tavoitteena oli a) laatia arvio Suomen taloudellisesta tilanteesta sekä b) tehdä johtopäätökset siitä, mihin eri talouspoliittiset vaihtoehdot johtaisivat. Erityisesti työryhmä korosti tarvetta pohtia sitä, missä määrin talouspolitiikalla voidaan

vaikuttaa Suomen kehitykseen, vai onko Suomen kehitys pelkästään sidoksissa kansainväliseen kehitykseen. Tätä selvitystä varten Paunio ja Honkapohja lähettivät säätiölle yhteisen anomuksen vaatimattoman apurahan saamiseksi, jotta työryhmä voisi käyttää muutaman kuukauden ajan tutkimusapulaista.

Ryhmän jäsenet työskentelivät tämän kysymyksen kimpussa kevään ja kesän ajan, ja yhteinen näkemys tilanteesta valmistui syyskuun alussa. Professorityöryhmän mielestä Suomen talouspoliittiset vaihtoehdot olivat vähissä. Taloudelliset rakenteelliset tasapainottomuudet olivat niin suuret, että edessä oli vääjäämättä tuskallinen sopeutusprosessi. Yhdeksi vaihtoehdoksi nähtiin markan ulkoisen arvon 20 prosentin suuruinen devalvaatio, mitä täydentäisi viennille asetettava määräaikainen vientivero. Devalvaation vaihtoehtona voisi olla kiinteän kurssin hylkääminen ja siirtyminen joustavaan kurssipolitiikkaan, jossa markka kelluisi. Toisaalta vaihtoehtona voisi olla myös sisäinen sopeutus, jolloin palkat jäädytettäisiin kaudeksi 1993–1995 sekä maatalouden tukipolitiikan uudistus.

Ehdotus 20 prosentin devalvaatiosta oli peräisin Rudiger Dornbuschilta, joka oli pikaisesti käynyt Suomessa ja keskustellut ryhmän jäsenten kanssa. Hänen mukaansa devalvaatiolle ei ollut vaihtoehtoa. Ainoastaan voitiin pohtia devalvaation suuruutta, ja hänen mukaansa 30 prosenttia olisi liikkaa, 10 prosenttia liian vähän, jolloin sopiva luku olisi 20 prosenttia.

Esitys luovutettiin tasavallan presidentille, Suomen Pankin pääjohtajalle sekä keskeisille ministereille, ja suomalaisen tradition mukaisesti työryhmän esityksen saama virallinen vastaanotto oli lähes tyrmäävä. Esillä oleva devalvaatio ei sopinut vallitsevaan tilanteeseen, jossa edellisen syksyn devalvaatiosta huolimatta vannottiin edelleen vakaan markan nimiin. Niin Suomen Pankin kuin hallituksen ministerienkin mielestä devalvaatioehdotus oli suorastaan sopimaton. Keskuspankin johdolla oli sitouduttu vakaan markan politiikkaan eikä tätä sitoumusta saanut horjuttaa. Valtiovarainministeri Iiro Viinanen ei säästellyt sanojaan kuvaillaessaan Helsingin Sanomissa tuntojaan professoriryhmän esityksestä.¹⁰⁴

Hieman kärjistäen voidaan todeta työryhmän esityksen vastaanotossa olleen samansuuntaisia piirteitä kuin mitä Yrjö Jahnsson oli saanut osakseen kuusi vuosikymmentä aikaisemmin käydessään polemiikkia keskuspankin rahapolitiikkaa vastaan. Jälkikäteen katsottuna työryhmän ehdotukset olivat kui-

tenkin varsin osuvia. Vakaa markka ei pitänyt, vaan edessä oli kelluvien kurssien vaihe. Myös sisäinen sopeutus oli Sorsan paketin muodossa näkyvästi esillä, ja sen kaaduttua sitouduttiin useaksi vuodeksi hyvin alhaisiin palkkojen korotuksiin.

Samoihin aikoihin oli muutenkin käynnistymässä uusi vaihe akateemisen maailman ja politiikan välisessä vuoropuhelussa. Vuonna 1993 teetti Suomen Pankki kolmella ulkomaisella taloustieteilijällä tutkimuksen Suomen talouskriisistä ja talouspolitiikasta. Vuonna 1994 tasavallan presidentti Martti Ahtisaari asetti työllisyystyöryhmän, jonka johtoon tuli toimitusjohtaja Matti Pekkanen ja akateemista maailmaa edustaviksi jäseniksi Jukka Pekkarinen ja Antti Tanskanen. EMU:un siirtymisen yhteydessä laati uusi »professorityöryhmä» Jukka Pekkarisen johdolla analyysin niistä taloudellisista seurauksista, joita rahaliittoon liittyminen toisi tullessaan. Vuonna 1998 aloitti toimintansa valtiovarainministeriön taloustieteellinen neuvosto, joka koostui kansantaloustieteen ja liiketaloustieteen professoreista.¹⁰⁵

Talouden ajautuminen lamaan heijastui melko nopeasti säätiön tutkimuspolitiikassa, sillä vuosikymmenen alkuvuosista lähtien käynnistyi useita tutkimusprojekteja, jotka tavalla tai toisella liittyivät lamaan. Tällaisista projekteista voidaan mainita esimerkiksi Markus Jäntin johdolla vuonna 1992 käynnistynyt tutkimus Tulonjako ja köyhyys Suomessa 1970–1990 tai Matti Tuomalan johtama projekti Sosiaalietujen kohdentaminen, verotus ja tulonjako. Vuonna 1994 käynnistyi Jaakko Kianderin, Pertti Kukkosen, Jukka Lassilan sekä Juhana Vartiaisen Suomen talouskriisi -projekti, joka muutaman vuoden aikana sai rahoitusta kaikkiaan 600 000 markkaa (n. 100 000 euroa). Suurin yksittäinen lamaprojekti oli Helsingin kauppakorkeakoulun professorin Matti Pohjolan johtama Suomalainen työttömyys – syyt, seuraukset ja ratkaisuvaihtoehdot, johon käytettiin kaikkiaan 2,2 miljoonaa markkaa (370 000 euroa) ja joka siihen mennessä oli säätiön historian suurin yksittäinen kansantaloustieteen alan projekti. Projektin tulokset konkretisoituivat Matti Pohjolan toimittamaan Suomalainen työttömyys -kirjaan.¹⁰⁶

Lamatutkimusten käynnistämisessä tuli selkeästi esiin säätiöiden joustavuus ja nopea reagointikyky, sillä Suomen Akatemia pystyi käynnistämään lamaa koskevat tutkimukset merkittävästi myöhemmin eli vasta vuonna 1998. Toisaalta ajankohta uusiin panostuksiin oli otollinen, kun säätiö oli vapautunut tutkijakoulutuksen aiheuttamista kustannuksista.

Myös säätiön 40-vuotisjuhlan kunniaksi järjestetty kansantaloustieteen symposiumi rakennettiin lamateeman ympärille, vaikka alun perin suunnitelmat olivat olleet toisenlaiset. Säätiön hallituksessa oli jo 1992 aloitettu valmistelut kansainvälisen kansantaloustieteen symposiumin järjestämiseksi 40-vuotisjuhluvuonna 1994. Alustavaksi aiheeksi oli sovittu uusi kasvuteoria, ja alan johtava tutkija Paul Romer (University of California, Berkeley) oli lupautunut symposiumin organisaattoriksi. Mallina oli kymmenisen vuotta aikaisemmin Kenneth Arrow'n johdolla pidetty *Frontiers in Economics* -symposiumi, joka oli organisoitu Hilma Jahnssonin syntymän 100-vuotisjuhlan kunniaksi. Syksyn 1992 kuluessa Romer oli kuitenkin alkanut epäroidä aiheen kantavuutta, ja yhteisymmärryksessä käytyjen keskustelujen jälkeen Romer vetäytyi hankkeesta.

Säätiön 40-vuotisjuhlasymposiumin järjestelytoimikunta, johon kuuluivat Pentti Vartia, Seppo Honkapohja, Jouko Paunio, Bengt Holmström ja Jaakko Kiander, käänivät tulevan symposiumin uuteen suuntaan, ja aiheeksi päätettiin ottaa 1990-luvun lama. Lopullisessa muodossaan symposiumin teemaksi tuli 1990-luvun lama Suomessa: opetukset ja ratkaisut. Symposiumi järjestettiin tuttuun tapaan Sannäsin kartanossa 21–23.8.1994, ja paikalle oli saapunut liki viisikymmentä ulkomaista ja kotimaista kansantaloustieteilijää. Ulkomaalaisten tutkijoiden mukaanotolla haluttiin vapautua liiallisesta Suomalaiskeskeisyydestä ja tätä kautta saada uusia näkökulmia lamaan ja lamatutkimukseen. Puhtaasti akateemisten ekonomistien lisäksi mukana oli käytännön päätöksenteossa mukana olleita ekonomisteja. Tällä haluttiin varmistaa se, että näkökulmat eivät lähitisi yksinomaan tutkijoiden norsunluutorneista.

Seminaarin päätteeksi Helsingissä järjestettiin erillinen paneelikeskustelu, jossa symposiumin esitelmöitsijät pohtivat niitä kokemuksia ja opetuksia, joita 1990-luvun lamasta oli saatavissa. Tämän ansiosta symposiumin saama julkisuus oli poikkeuksellisen laaja, ja merkittävimmät sanomalehdet uutisoivat tilaisuuden näyttävästi. Myöhemmin symposiumin esitelmät ilmestyivät *Finnish Economic Papers* -aikakauskirjan teemanumerona vuonna 1996.¹⁰⁷

Yrjö Jahnssonin oma tieteellinen tausta huomioiden symposiumin aiheen valinta oli osuva, sillä 1920/30-lukujen vaihteen rahapolitiikka ja sen vaikutukset 1930-luvun suureen lamaan olivat olleet aiheina useimmissa Yrjö Jahnssonin artikkeleissa ja

SÄÄTIÖN 40-VUOTISJUHLASYMPOSIUMI

Edmond Malinvaud

(Centre de Recherche en Economie et Statistique)
Kasvu ja työllisyys eurooppalaisesta näkökulmasta
– kommentaattorit Christian Bordes, Jukka Peckarinen

Ciancarlo Corsetti – Nouriel Roubini

(Terza University of Rome – Yale)
Budjettialijäämät, julkisen sektorin maksukyky ja
poliittiset häiriöt: tapaus Suomi
– kommentaattorit Pertti Haaparanta, Matti Viren

Jaakko Kiander – Pentti Vartia

(TTT – ETLA)
1990-luvun lama: samankaltaisuuksia 1990-luvun
lamaan
– kommentaattorit Edmond Malinvaud, Sixten Korkman

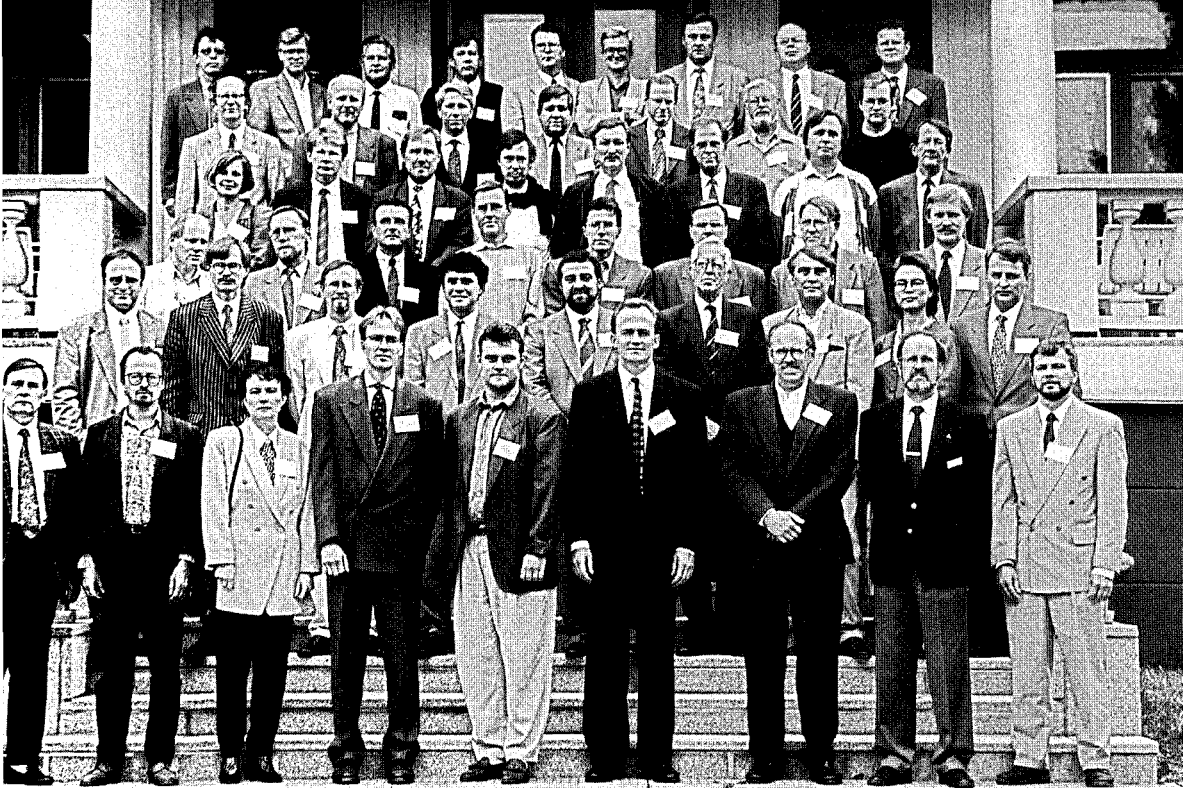
Lars Jonung – Hans Tson Söderström – Joakim Stymne (SSE – SNS/SSE – SSE)

Nousu ja romahdus Ruotsissa ja Suomessa 1985–1999
– kommentaattorit Bengt Holmström, Johnny Åkerholm

Seppo Honkapohja – Erkki Koskela – Jouko Paunio (Helsingin yliopisto)

Suomen nykyinen lama: syvyys, pituus ja politiikka
– kommentaattorit Pekka Korpinen, Lars Jonung

Säätiön 40-vuotisjuhlan kunniaksi järjestettiin 1990-luvun lamaa käsitellyt symposiumi, johon osallistui viisikymmentä ulkomaista ja kotimaista ekonomistia. Kuvassa seminaarin osallistujat ovat kokoontuneet Sannäsin kartanon portaille. Pitkän tradition kantajista voidaan nostaa esiin muun muassa Edmond Malinvaud ja Jouko Paunio.

esitelmissä, kuten hänen artikkeleistaan ja esitelmistään jälkikäteen kootussa teoksessa Suomen Pankki ja puolueiden pyhät kissat ilmenee.

Lamatutkimusten rahoitusta voi pitää selkeänä reaktiona siihen, mitä ympäröivässä yhteiskunnassa oli meneillään. Vastaavasti säätiön johdossa haluttiin ennen muuta katsoa eteenpäin ja tällöin tuettiin uusia esiin nousseita tutkimusaloja. Esi-merkeiksi tällaisesta voidaan ottaa rahoitukseen ja informaatiotekniikan mullistuksen myötä syntyneeseen »uuteen talouteen» liittyneet tutkimusprojektit. Merkittäviä projekteja olivat muun muassa vuonna 1995 käynnistetty tutkimus Suomalaiset yritykset ja sijoittajat kansainvälistyneillä rahoitusmarkkinoilla ja suomalaisten rahoitusmarkkinoiden kilpailukyky. Projektiryhmä koostui »epäpyhästä» allianssista eli Helsingin kauppakorkeakoulun ja Svenska Handelshögskolanin professoreista Eero Kasasesta ja Teppo Martikaisesta sekä Eva Liljeblohmista. Säätiön tuki tälle hankkeelle oli runsas 0,5 miljoonaa markkaa (90 000 euroa). Myös muutamia muita suurehkoja rahoitukseen liittyneitä hankkeita tuettiin. Vuonna 2001 käynnistyi Svenska Handelshögskolanin professorin Rune Stenbackan johtama kolmen vuoden mittainen Competition Strategies and the Competition Policy in the Global Information Economy -projekti, johon vuosittain suunnattiin 118 000 euroa. Tutkimuksessa yritettiin löytää vastauksia siihen, millaisia uusia aloja informaatioteknologian vallankumous on tuonut mukanaan ja miten modernin taloustieteen teoriakehitys soveltuu näiden alojen analysointiin.¹⁰⁸

Koko vuosikymmenen suurimpana yksittäisenä hankkeena voidaan kuitenkin pitää säätiön osallistumista Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksen yhteydessä toimivan kansantalouden rakenteiden ja kasvun tutkimusyksikön (RAKAN) rahoittamiseen. Sen johdossa ovat toimineet professorit Seppo Honkapohja ja Erkki Koskela. Hanke käynnistyi vuonna 1994, ja yhtenä kimmokkeena oli sen valinta Suomen Akatemian tutkimuksen huippuyksiköksi. Saman statuksen RAKA sai uudelleen kaudeksi 2002–2007. Tavoitteena on ollut sellaisen tutkimus- ja koulutusyksikön luominen, jossa voidaan keskittyä puhtaasti akateemisten mutta samalla kansantalouden kannalta keskeisten kysymysten tutkimiseen. RAKA on toiminut tienraivaajana tarjoamalla samaan aikaan tutkimusmahdollisuuksia väitöskirjan tekijöille, post-doc -vaiheessa oleville nuorille tutki-

joille sekä varttuneille tieteenharjoittajille. RAKAlla onkin ollut alusta lähtien kiinteät yhteydet tutkijakouluna toimivaan KAVAan, sillä sen yhteydessä on ollut säännöllisesti 5–10 väitöskirjan tekijää. Tässä kohden RAKA on toiminut yhteistyössä tutkijakoulutuksesta vastaavan KAVAn kanssa.¹⁰⁹

RAKA on esimerkki modernista kansantaloustieteellisestä tutkimusyksiköstä, jossa lähtökohtana on riittävän kriittisen massan saavuttaminen. Nykyaikana ei enää riitä yksittäisen tutkijan tai pienen projektin panos. Nyt tarvitaan laaja tutkimusyhteisö, jossa työskentelee kansantaloustieteen eri osa-alueiden asiantuntijoita. Vasta näiden yhteisellä panoksella päästään tuloksiin. Tosin isonkaan yksikön voimavarat eivät aina riitä, vaan niitä täydentämään tarvitaan CEPR:n tyyppisiä tutkijoiden välisiä kansainvälisiä verkostoja. Näiden luomisessa puolestaan suomalaisilla kansantaloustieteilijöillä on ollut paljon apua Jahnssonin säätiöstä.

Hanke on suomalaisessa kansantaloustieteellisessä tutkimuksessa poikkeuksellisen mittava, sillä esimerkiksi vuoden 2004 alussa sen puitteissa työskenteli kolme professoria, kaksi varttunutta tutkijaa, seitsemän post doc -tutkijaa sekä kymmenen väitöskirjan tekijää, osa tosin varsinaisen työnsä ohella. Jahnssonin säätiö on alusta lähtien ollut mukana rahoittamassa tätä hanketta ja kokonaisuudessaan hanke on säätiön suurin yksittäinen tuen saaja, sillä vuosittain sille on myönnetty liki puoli miljoonaa markkaa. Vuoteen 2004 mennessä eli kymmenen vuoden jaksona se on yhteensä saanut tukea noin 0,65 miljoonaa euroa. RAKAn kokonaisrahoituksen organisoinnissa näkyy samalla julkisen vallan, säätiöiden ja yksityisten yritysten tiivistyvä yhteistyö, sillä mukana rahoituksessa ovat olleet Suomen Akatemia, Helsingin yliopisto, Suomen Pankki, Yrjö Jahnssonin säätiö sekä Nokia.

Aktiivisen tutkimuspolitiikan punainen lanka

Säätiön tutkimuspolitiikan pitkänä linjana on alusta lähtien ollut suomalaisen kansantaloustieteellisen tutkimuksen nostaminen kansainväliselle tasolle sekä jatko-opiskelijoiden määrän nostaminen kysynnän vaatimalle tasolle. Tämän ohella säätiön tutkimuspolitiikan hahmottumiseen on vaikuttanut myös muita ja osin tutkimuksen ulkopuolelta lähteviä tekijöitä. Tällöin ei

voida myöskään unohtaa toimintaa johtaneiden henkilöiden eli säätiön hallituksen jäsenten käyttäytymiseen vaikuttaneita motiiveja. Tätä pitkää linjaa vasten tarkasteltuna säätiön tutkimuspoliittiset ratkaisut muodostavat varsin johdonmukaisen kokonaisuuden. Keskeisenä linjauksena on ollut sellaisten kansantaloustieteellisessä tutkimuksessa vallinneiden aukkopaiikkojen täyttäminen, joita julkinen rahoitus ei ole hoitanut. Säätiön johdolle tämä tienraivaajana toimiminen on sopinut hyvin. Missään vaiheessa ei ole päässyt syntymään sellaisia ristiriitatilanteita, jotka olisivat lamauttaneet säätiön toimintaa.

Ensimmäisen jakso ulottuu 1950-luvun lopulta 1960/70-lukujen vaihteeseen. Näinä vuosina suomalainen kansantaloustieteen paradigma uusiutui. Mielenkiintoista on kuitenkin ollut se, että tämä modernisaatiovaihe toteutui pitkälti korkeakoulu maailman ulkopuolella. Ratkaisevaan asemaan nousi lähinnä Suomen Pankin tutkimusosaston ympärille rakentunut nuorten tutkijoiden muodostama epävirallinen O-ryhmän nimellä kulkenut ryhmittymä. Säätiön käyttämät asiantuntijat olivat ilmeisen hyvin perillä O-ryhmän merkityksestä, sillä ryhmän jäsen ten osuus apurahan saajien joukossa oli varsin korkea.

Tämä ensimmäinen jakso jäi kuitenkin vain runsaan vuosikymmenen mittaiseksi, sillä varsin pian monet o-ryhmäläiset olivat »institutionalisoineet» itsensä eli siirtyneet yliopistoihin tai muihin tutkimusvirkoihin. Näin ollen säätiön tukea ei tässä mielessä enää tarvittu. Taloudellista tukea kaipaavista tehtävistä ei kuitenkaan ollut puutetta, ja seuraavana vaiheena oli vastuun ottaminen kansantaloustieteen tutkijakoulutuksesta. Korkean tason saavuttamiseksi opetus jouduttiin pitkälti hoitamaan ulkomaisten vierailevien luennoitsijoiden turvin, ja ilman säätiön taloudellista panostusta ulkomaisten vierailijoiden kutsuminen ei olisi onnistunut. Apuna korkeatasoisten ulkomaisten luennoitsijoiden saannissa Suomeen oli myös vuonna 1963 käynnistetty Yrjö Jahnsson Lectures -luentosarja. Sarja saavutti nopeasti arvostetun aseman taloustieteen maailmassa, ja sarjassa luennoineet professorit olivat valmiita tulemaan luennoitsijoiksi myös säätiön järjestämille tutkijakoulutuskursseille. Mikäli he eivät itse ehtineet, niin heidän välityksellään saatiin hyviä korvaavia opettajia.

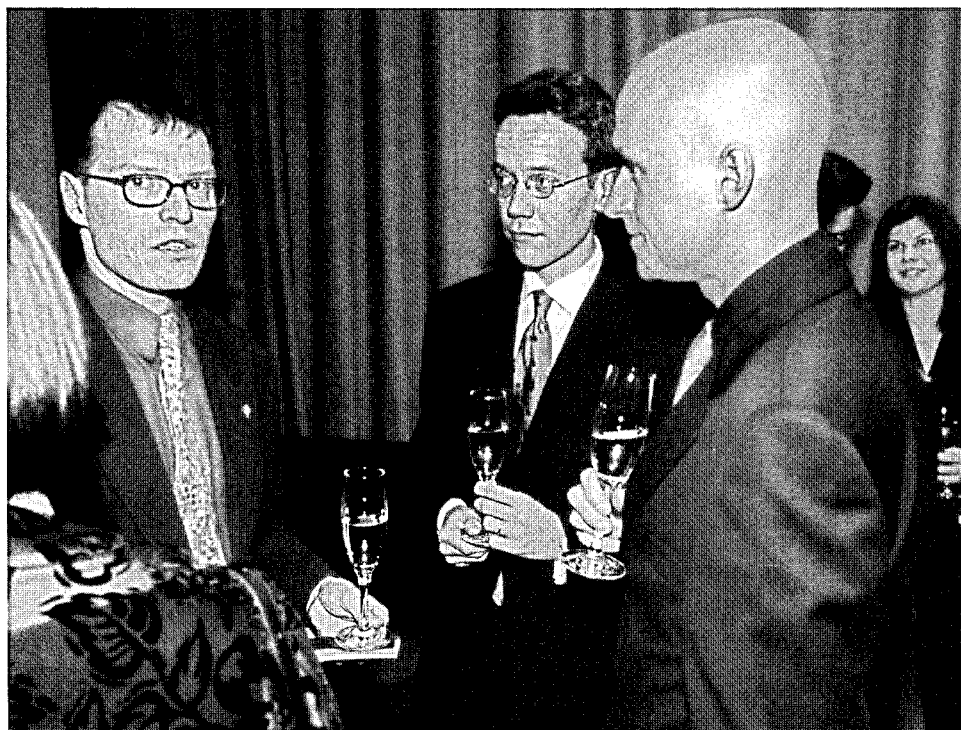
Tutkijakoulutuksella oli siten hallitseva asema säätiön toiminnassa 1970-luvun puolivälistä 1980-luvun lopulle asti. Mielenkiintoista on lisäksi se, ettei säätiö ainoastaan rahoittanut

tutkijakoulutusta, vaan oli aktiivisesti mukana myös organisoi-
massa tukijakoulutusta. Koko tämän vaiheen ajan varsin mer-
kittävä rooli säätiön tiedepoliittisen linjan toteuttamisessa oli
professori Jouko Pauniolla. Virallista asemaa säätiön organisaa-
tiossa Pauniolla ei kuitenkaan ollut. Syynä oli pitkälti se, että
Pauniota tarvittiin nimenomaan säätiön rahoittamien hankkei-
den ideoijana tai toteuttajana, jolloin hänen oli vapaampaa toi-
mia organisaation ulkopuolella.

1990-luvulla vastuu tutkijakoulutuksesta siirtyi korkea-
koululaitokselle itselleen. Säätiön taloudellista tukea ei enää en-
tisestiä mitassa tarvittu, vaan säätiö saattoi jälleen etsiä uusia
alueille. Edessä oli koko maan tulevaisuuden kannalta tärkeä
integraatioratkaisu. Tällöin säätiö suuntasi voimavaroja integ-
raatiota käsittelevien tutkimusten ja seminaarien organisoimi-
seen. Myös nyt silmiinpistävää oli säätiön aktiivinen ote eikä
pelkästään passiivinen integraatiotutkimusten rahoittaminen.
Integraatiotutkimusten rinnalla säätiö tuki kansantaloustieteen
Euroopan puitteissa toteutettavan yhteistyön tiivistämistä. Tä-
män tausta-ajatuksena oli taloustieteellisen tutkimuksen »Ame-
rikka-hegemonian» vähentäminen. Eurooppalaisen yhteistyön
tiivistäminen toteutui pitkälti tutkijoiden välisten verkostojen
muodossa, ja myös tässä säätiö tuki suomalaisia tutkijoita.

Integraatioon liittyneet poliittiset ratkaisut tehtiin hyvin no-
peasti, ja jo vuonna 1995 Suomi oli Euroopan unionin jäsenmaa.

Uuden vuositu-
hannen kansanta-
loustieteilijöitä.
Säätiön tutkimus-
johtaja Hannu Var-
tiainen keskellä
keskustelemassa
prof. Klaus Kultin
ja VTT Tuomas Ta-
kalon kanssa vuo-
den 2000 vuosi-
juhlassa.

Tällöin myös säätiön panostuksia integraatiotutkimukseen voitiin vähentää. Tällöin säätiö ryhtyi entistä aktiivisemmin tukemaan projektitutkimuksia. Tavoitteena oli suurten useiden tutkijoiden muodostamien ja vähintään 2–3 vuoden mittaisten projektien rahoitus. Säätiön tavoitteena oli joko yhteiskunnallisesti merkittävien alueiden kuten lamatutkimuksen tai sitten kansantaloustieteen uusien alojen tutkimuksen edistäminen. Tällaisia uusia alueita olivat muun muassa toimialan taloustiede, rahoitusteoria tai informaatiokumouksen myötä syntynyt niin kutsuttu uusi talous.

Panostukset tutkijakoulutukseen olivat johtuneet pitkälti tarpeesta lisätä lisensiaatti- tai tohtorintutkimuksen suorittaneiden ekonomisten määrää, missä on myös onnistuttu. Uutena ongelmana on tällöin noussut esiin post doc -vakanssien vähäisyys. Korkeakoululaitoksen virkarakenteet ovat varsin jäykkiä, minkä lisäksi korkeakoulujen taloudelliset voimavarat ovat yhteiskuntatieteissä melko niukat. Säätiön rahoittamat projektit ovat tällöin tarjonneet yhden mahdollisuuden nuorille vasta tohtorin tutkimuksen suorittaneille tutkijoille uran käynnistämisessä. Tämä näyttääkin tällä hetkellä olevan uusi aukko, jota Yrjö Jahnssonin säätiö on täyttämässä. Uudet toimintamuodot eivät ole kuitenkaan kunnolla vakiintuneet, joten tässä vaiheessa on vielä vaikeata arvioida millaisissa muodoissa post doc -rahoitusta tullaan harjoittamaan. Yhtenä jo käytössä olevana järjestelmänä ovat vuoden mittaiset ulkomaisiin yliopistoihin tehtävät tutkijavierailut, joita ei ilman ulkopuolista rahoitusta voitaisi toteuttaa.

Säätiön tutkimuspoliittisen linjan hahmottumista on vahvistanut sen kiinteä ankkuroituminen säätiön johdossa olleiden henkilöiden yleisiin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. 1980-luvun alkupuoliskolle asti hallituksen vahvana miehenä oli professori L. A. Puntila. Hän oli kokenut 1940-luvun lopun »vaaran vuodet», ja hänen suurena tehtävänään oli suomalaisen yhteiskunnan demokraattisten perusteiden turvaaminen sekä markkinatalousjärjestelmän säilyttäminen. Näitä tavoitteita tuki erinomaisesti kansantaloustieteen keynesiläiseen makroteoriaan ja uusklassiseen mikroteoriaan nojautunut uusklassinen synteesi ja yleensäkin anglosaksiseen kulttuuriin tukeutunut paradigma. Ilman muuta Puntila koki tärkeäksi myös sen, että Yrjö Jahnsson Lectures -luentojen muodossa tämän paradigman vahva asema Suomessa tuli tunnetuksi myös kehittyneessä län-

tisessä maailmassa. Ainakaan taloustieteen alueella Suomea ei voitu syyttää »suomettumisesta».

Puntilan seuraaja hallituksen puheenjohtajana, pitkäaikainen hallituksen jäsen, kansleri Jaakko Honko jakoi nämä samat aatteet. Hänen suurena visionaan oli Suomen integroituminen entistä tiiviimmin Eurooppaan. Käytännössä tämä näkyi voimakkaina panostuksina integraatiotutkimukseen. Tämän takana vaikutti puolestaan vakaumus Suomen integraatiopolitiikan yksisuuntaisuudesta. Pitkällä tähtäimellä Suomen etujen mukaista oli täydellinen integroituminen Euroopan yhteisöön. Jaakko Hongon toisena tavoitteena oli tieteellisen hegemonian eurooppalaistaminen. Vuosituhannen lopulla jälleenrakennuksen ja Marshall-avun vuosista oli kulunut jo liki puoli vuosisataa. Läntisen Euroopan oli aika voimistua ja itsenäistyä myös tieteen tasolla, ja tämä edellytti laajaa eurooppalaista yhteistyötä sekä tasa-arvoisuuteen perustuvaa yhteistyötä amerikkalaisten kanssa. Suomi halusi olla mukana tässä prosessissa, ja konkreettisenä osoituksena tästä mukana olosta voidaan pitää Yrjö Jahnsson Award in Economics -palkintoa. Säätiön tiedepolitiikassa Honko korosti monitieteisyyttä. Jo syksyllä 1974 hallituksen kokouksessa hän painotti sitä, että tieteiden väliset raja-alueet tulisi ottaa säätiön jakoalueen piiriin.

Läketieteen erityispiirteitä

Läketiede eroaa tieteenalana monessa suhteessa kansantaloustieteestä. Tämän teoksen näkökulmasta katsottuna merkittävin ero on lääketieteen tutkijoiden suuri määrä ja tutkimusalan laajuus sekä monimuotoisuus. Tutkimustyö sisältää muun muassa geeni- ja solutasolta lähteviä fysiologisia ja usein luonteeltaan teoreettisia perustutkimuksia, laboratorioissa toteutettavia soveltavia tutkimuksia, laajoihin aineistoihin pohjautuvia epidemiologisia tutkimuksia tai traditionaalisia lääkärin ja potilaan välisiä kliinisiä tutkimuksia. Luonteeltaan tutkimukset ovat usein suuria projekteja, joissa saattaa olla jopa kymmeniä tutkijoita ja joissa tarvitaan sekä kalliita laboratorioita että runsaasti avustavaa tutkimushenkilökuntaa. Luonteenomaista lääketieteelliselle tutkimustyölle onkin ryhmätyö. Lisäksi alan tutkimustyössä on koko ajan huomioitava potilasturvaan liittyvät kysymykset, jotka tuovat mukanaan runsaasti kustannuksia. Lääketieteellisen tutkimuksen vaatimat taloudelliset panostukset ovat siten kooltaan aivan toista luokkaa kansantaloustieteessä tehtäviin tutkimuksiin verrattuna. Myös rahoituskanavat ovat moninaiset, eli rahoittajina toimivat julkinen valta, suuret kansainväliset tai kansalliset rahastot ja säätiöt sekä yksityiset lääkealan yritykset.

Tiedot lääkäreiden lukumäärästä antavat konkreettisen kuvan alan koosta ja siinä tapahtuneesta muutoksesta. Säätiön toiminnan alkuvaiheissa vuonna 1960 Suomessa oli alle 3000 lääkäreitä. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin vuonna 1980 lääkäreiden määrä oli kolminkertaistunut runsaaseen 9500 lääkäriin, ja vuonna 2003 oltiin jo yli 20 000 lääkärissä. Opiskelunsa aloittaneiden määrä oli suurimmillaan 1970-luvun puolivälissä, jolloin sisäänotto lääketieteellisiin tiedekuntiin oli peräti 659 mediinaria vuodessa. Vastaavasti valmistuneiden määrä oli korkeimmillaan 1980-luvun alkupuoliskolla.¹¹⁰

Lääkäreiden määrän jyrkkä kasvu 1950-luvulta lähtien oli kiinteästi sidoksissa suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehitykseen.

tymiseen, jonka yhtenä keskeisenä osa-alueena on ollut terveydenhuollon kehittäminen. Tässä kehityksessä tärkeitä institutionaalisia merkkipaaluja ovat olleet vuonna 1964 voimaan astunut sairausvakuutuslaki sekä 1972 voimaan astunut kansanterveyslaki. Sairausvakuutuslain tavoitteena oli sairauskustannusten tasaaminen eri väestöryhmien kesken, jottei palveluista perittävä korkea hinta estäisi niiden käyttöä. Samalla pyrittiin kehittämään avohoitoa laitoshoidon kustannuksella. Kansanterveyslain suurena sosiaalipoliittisena tavoitteena oli lähes ilmaisten terveydenhoitopalvelujen tarjoaminen kaikille kansalaisille. Konkreettisesti kansanterveyslaki näkyi ilmaisipalveluperiaatteella toimivien terveyskeskusten pystyttämisenä kautta koko maan ja vanhan kunnanlääkärijärjestelmän katoamisena.¹¹¹

Uudistukset merkitsivät sairaanhoidon aiheuttamien kulu-
jen siirtymistä yksityisiltä kansalaisilta yhteiskunnan vastuulle. Uudistus merkitsi myös kokonaiskustannusten kasvua, sillä entistä useampi kansalainen saattoi käyttää hyväkseen terveydenhoitopalveluja, kun palvelujen käyttäjä ei enää ollut välittömästi maksuniehen roolissa. Kustannusten siirtyminen yksittäisiltä potilailta pääosin julkisen vallan vastattavaksi merkitsi myös sitä, että sairaanhoidon aiheuttamat kokonaiskustannukset tulivat aivan uudella tavalla näkyviin. Ne nousivat erityisesti valtion mutta myös kuntien budjeteissa suurimpien yksittäisten menoerien joukkoon. Tällöin näistä kustannuksista ryhdyttiin käymään laajaa yhteiskunnallista keskustelua ja samalla sekä lääketieteen sisällä että valtakunnallisen päätöksenteon tasolla ryhdyttiin entistä enemmän pohtimaan ennalta ehkäisevän terveydenhoidon merkitystä kustannusten vähentäjänä. Muun muassa ryhdyttiin analysoimaan sitä, millä keinoin voitaisiin ennalta ehkäisevästi vähentää yleisimpien kansantautien kuten sydän- ja verisuonitautien esiintymistä.

Lääketieteen laajuus merkitsi lääketieteellistä opetus- ja tutkimustyötä tekevien henkilöiden määrän jyrkkää kasvua. 1980-luvun puolivälissä opettajien ja tutkijoiden määrä oli jo liki kymmenkertainen verrattuna vastaavaa työtä tekevien ekonomistien määrään. Lisäksi lääkärit ovat ekonomisteja yleisemmin jatkaneet opintojaan väitöskirjaan asti. Esimerkiksi luvun vuonna 1965/66 Suomessa hyväksyttiin 118 lääketieteen väitöskirjaa, kun kansantaloustieteessä hyväksyttiin ainoastaan viisi väitöskirjaa. Tähän päivään tultaessa tämä ero on kyllä kaventunut, mutta edelleen lääketieteen alalla väitöskirjojen tekijöi-

den määrä on moninkertainen kansantaloustieteeseen verrattuna. Väitelleiden suuri osuus selittyy pitkälti sillä, että lääketieteessä on ollut selkeät taloudelliset kannustimet väitöskirjan tekemiseen myös varsinaista hoitotyötä tekeville lääkäreille.

Jo pelkästään taloudelliset tekijät aiheuttivat sen, ettei Yrjö Jahnssonin säätiöllä voinut olla lääketieteen alueella samanlaisia aktiivista tiedepoliittista roolia kuin sillä oli kansantaloustieteessä. Systemaattisia tietoja lääketieteelliseen tutkimukseen kohdistetuista varoista ei ole saatavissa, mutta muutamien käytettävissä olevien poikkileikkaustietojen valossa arvioituna säätiön lääketieteelle myöntämät apurahat olivat vain muutamia prosentteja lääketieteelliseen tutkimukseen kaikkiaan suunnatusta tuesta. Yksityisistä säätiöistä suurin lääketieteen tukija on traditionaalisesti ollut Sigrid Juseliuksen säätiö. Yrjö Jahnssonin säätiön lääketieteelle myöntämät apurahat ovat yleensä olleet noin viidesosa Juseliuksen säätiön jakosummasta. Toinen suuri lääketieteellisen tutkimuksen rahoittaja on Jenny ja Antti Wihurin rahasto, jonka alaisuudessa toimii erillinen lääketieteellinen tutkimuslaitos. Suhteessa lääketieteellisen tutkimuksen koko rahoitukseen ovat Yrjö Jahnssonin säätiön lääketieteelle myöntämät apurahat siten olleet niin vaatimattomat, että niillä on voinut vaikuttaa tutkimuksen ja jatkokoulutuksen suuntautumiseen vain marginaalisesti.¹¹²

Tämä tosiasia on myös säätiön johdossa tiedostettu, ja se on ilman muuta vaikuttanut lääketieteen tukipolitiikan hahmotumiseen. Lisäksi Yrjö Jahnssonin säätiön säännöissä etusijalle oli asetettu kansantaloustieteellisen tutkimuksen tukeminen, joka vuosien myötä näkyi näiden kahden tieteenalan välisessä jakosuhteessa eli kansantaloustiede sai 2/3 ja lääketiede 1/3 koko jaettavasta summasta. Terveystaloustieteen tultua kuvaan mukaan osuudet hieman supistuivat.

Alkuvuodet oman paikan etsintää

Edellä on todettu apurahojen jakamisen käynnistyneen vuonna 1958. Säätiön hallituksessa ei tässä vaiheessa ollut yhtään lääketieteen edustajaa, joten ratkaiseva rooli päätöksenteossa tuli olemaan hallituksen kutsumilla tieteellisillä asiantuntijoilla. Ensimmäisinä asiantuntijoina toimivat mielitautiopin professori Martti Kaila, sisätautiopin professori Pauli Soisalo, farmakolo-

gian professori Armas Vartiainen, anatomian professori Niilo Pesonen sekä sydäntautiopin professori Pentti Halonen. 1970-luvun alkuun mennessä eniten käytettyjä asiantuntijoita olivat olleet anatomian professori Olavi Eränkö, lastentautiopin professori Niilo Hallman ja hammaslääketieteen professori Kuno Nevakari. Asiantuntijat kattoivat siten lääketieteen kentän varsin laajasti, ja mukana oli myös hammaslääketieteen edustaja. Tämä vahvistaa tulkintaa siitä, ettei säätiön hallituksessa oltu tehty apurahojen myöntämiseen liittyviä rajoituksia. Toisaalta on huomattava se, että asiantuntijoiden valinnassa heijastuu myös apurahahakijoiden tieteellinen suuntaus. Toisin sanoen etsittiin asiantuntijoita niiltä aloilta, joilta oli eniten hakemuksia.

Apurahojen suuntautuminen jatkui koko 1960-luvun ajan varsin samansuuntaisena. Tukea annettiin sekä jatkokoulutukseen eli väitöskirjaansa valmisteleville lääketieteen lisensoiteille että jo väitelleille tutkijoille. Tuen saajat kattoivat lääketieteen koko kirjon. Mukana oli tutkimuksia muun muassa skitsofreniasta, syöpäsolujen biologisista perusteista, infektiosairauksista, hemofilian esiintymisestä sekä hammaslääketieteen eri osa-alueilta. Toisaalta mukana oli klinisiä tutkimuksia, luonteeltaan hyvinkin teoreettisia fysiologisia perustutkimuksia, epidemiologisia tutkimuksia tai sellaisia tutkimuksia, joissa pyrittiin paljastamaan yhteiskunnallisten tekijöiden ja sairauksien välisiä yhteyksiä.

Kaikkiaan tämän »passiivisen» jakson aikana myönnettiin 220 apurahaa. 1960-luvun puoliväliin asti vuosittain myönnet-

LKT Risto Pelkonen kiittämässä Hilma Jahnssonia apurahasta vuoden 1963 vuosijuhlassa. Tässä vaiheessa uudeksi asiamieheksi oli rekrytoitu Seppo Hieta.

tyjen apurahojen määrä oli 10–15 apurahaa, josta määrä vuosikymmenen jälkipuoliskolla säätiön tulojen lisääntymisen ansiosta nousi runsaaseen 20 apurahaan vuodessa. Apurahoista ehdoton enemmistö eli 75 prosenttia oli mennyt yksittäisille tutkijoille. 1970-luvulle tultaessa tosin näkyi tutkijaryhmien yleistyminen, ja vuosittain tällaisia useamman tutkijan muodostamia ryhmiä oli apurahojen saajina 6–7 kappaletta. Apurahoja oli lisäksi myönnetty muutamalle laitokselle tai yhteisölle; nämä olivat Turun yliopiston sydäntutkimusasema sekä Sydäntautiliitto ry.¹³

Selvästi suurin panostus oli suunnattu sydänsairauksiin. Sydäntautiliitto oli mukana kansainvälisessä sydäntautien yleisyyttä koskevassa tutkimuksessa, ja heti ensimmäisenä vuonna Jahnssonin säätiö oli myöntänyt Sydäntautiliitolle tätä tutkimusta varten 1,6 milj. markkaa. Hankkeeseen annettiin tukea kaikkiaan viiden vuoden ajan, ja useana vuonna hanke sai 20–

APURAHAN SAAJAT JA HEIDÄN TUTKIMUSAIHEENSA 1958–1959

LKT Yrjö Alanen	Skitsofreniapotilaiden perheympäristön vaikutus
LL Erik Anttinen	Aivovammaisten apoplektisten tilojen tutkimus
LKT Kurt Boman	Ihmisten ihohermojen elektrofysiologia
LL Eero Ikkala	Hemofilian esiintyminen Suomessa
LKT Erkki Laustela	Keuhkoputken ahtautumista koskeva tutkimus
LL Pirjo Mäkelä	Stafylokokkibakteerien tyyppitutkimus
Prof. Aimo Pekkarinen	Sydämentoiminnanvajauksen hormonaalinen mekanismi
LKT Toivo Pihkanen	Neurologinen tutkimustyö
LKT Pirjo Pohjanpelto	Polioviruksen geneettinen tutkimus
Tutkijaryhmä	Syöpäsolujen biologiset ominaisuudet
– prof. Sulo Toivonen,	
LKT Lauri Saxen,	
LKT Tapani Vainio	
LKT Pekka Virtama	Luun hienorakenne ja luuston sairaudet
Sydäntautiliitto r.y.	Kansainvälinen sydäntautitutkimus
LKT Esko Nikkilä	Elinten ja kudosten intermediäärin aineenvaihdunnan poikkeamat
LL Eero Hillbom	Sota-aivovammojen seurauksia koskeva tutkimus

25 prosenttia lääketieteen koko tuesta. Tämä kansainvälinen suurprojekti oli käynnistetty vuonna 1956, ja Suomi tuli mukaan muutaman vuoden viiveellä eli vuonna 1959. Kaikkiaan hankkeessa oli mukana seitsemän maata eli Hollanti, Italia, Japani, Jugoslavia, Kreikka, Suomi ja Yhdysvallat. Luonteeltaan kyse oli epidemiologisesta tutkimuksesta, jossa pyrittiin analysoimaan syitä Suomen maailman korkeimmalle tasolle nousseeseen sydäntautikuolleisuuteen. Lisäksi meillä alueelliset erot sydäntautien esiintymisessä olivat erittäin suuret, ja silmiinpistävää oli sydäntautikuolleisuuden korkeus Itä-Suomessa.

Tämän suurhankkeen Suomen osuuden johtajana oli professori Martti J. Karvonen. Alun perin kahdeksaksi vuodeksi suunniteltu tutkimus jatkui vielä 1980-luvullakin. Tämä hanke loi hyvän tutkimuksellisen pohjan myöhemmille sydäntautien esiintymistä koskeville tutkimuksille, joista esimerkkinä voidaan mainita professori Pekka Puskan johdolla vuonna 1972

Tutkijaryhmä – LKT Olavi Kinnunen ja LKT Mikko Hirvensalo	Raskaudenaikaisen aasialaisen influenssan vaikutus sikiöön
Tutkijaryhmä – LKT W. J. Kaipainen, LKT Olli Heinivaara	Luuytimen varhaismuutokset megaloblastisissa anemioissa
Tutkijaryhmä – LKL Olli Kauste, LK Yrjö Kerttula	Rasva-aineenvaihduntaa koskeva tutkimus
HLT Kalervo Koivumaa LL Rainer Pesola	Hampaiden ylläpidon vaikutukset hampaiden tukikudoksiin Sappikivien syntyyn liittyvät biokemialliset ilmiöt
Prof. Paavo Suomalainen	Aivojen neurosekreettien suhde aivolisäkkeen etulohkoon ja lisämuunaisiin rasitustiloissa
LKT Eliel Waris	Veren hyytymismekanismien tutkimus
Suomen Terveys- sisäryhdistys r.y.	Tutkimus kotisairaanhoidon tarpeesta
Sydäntautiliitto r.y.	Kansainvälinen sydäntautitutkimus
Turun yliopiston sydäntutkimusasema	Fysiologinen tutkimus verenkierron ja hengityksen syntymävaiheen muutoksista

Professori Salme Vannas sai vuonna 1962 suuren apurahan silmäsa-
rauksien tutkimuk-
seen. Apuraha
luovutettiin Salme
Vannakselle Hil-
ma Jahnssonin ko-
tona pidetyssä ti-
laisuudessa, jossa
mukana oli myös
asiamies Erkki
Ojala.

käynnistetty Pohjois-Karjala projekti. Siinä pyrittiin löytämään konkreettisia keinoja alueen korkean sydäntautikuolleisuuden alentamiseksi ja erityisesti keskityttiin analysoimaan elintapojen ja sydänsairauksien välisiä tekijöitä.

Sydänsairauksien keskeistä asemaa vahvisti Turun yliopiston sydäntutkimusasemalle samoina vuosina myönnettyt apurahat, jotka oli tarkoitettu lähinnä tutkimusapulaisen palkkaamista varten. Kun vielä huomioidaan yksittäisten tutkijoiden saamat sydäntautien tutkimuksiin tarkoitettut apurahat, niin voidaan todeta tämän alan tutkimuksen leimanneen lääketieteen tukemista 1960-luvun ajan.

Sydän- ja verisuonisairauksien saama painostus näkyi näinä alkuvuosina myös säätiön käyttämien asiantuntijoiden valinnassa. Ensimmäisten asiantuntijoiden joukosta löytyivät Sydäntautiliiton puheenjohtaja professori Pauli Soisalo sekä alan johtava tutkija professori Niilo Halonen. Lisäksi L. A. Puntilalla oli tiiviit kytkökset Sydäntautiliiton johtoelimiin.

Luettelot apurahojen saajista osoittavat säätiön onnistuneen hyvin huippuluokan tutkijoiden ja lääketieteen alan vaikuttajahenkilöiden valinnassa. Jo ensimmäisessä jaossa vuonna 1958 tukea annettiin muun muassa LKT Lauri Saxenille ja LL Pirjo Mäkelälle, vuonna 1963 LKT Risto Pelkoselle, vuonna 1966 LL Jussi Huttuselle ja vuonna 1969 LKT Kari Raiviolle. Saxenin uran päätepisteenä oli valinta Helsingin yliopiston kansleriksi kaudeksi 1993–1996. Risto Pelkoselle myönnettiin maan lääkä-

rikunnan henkiselle johtajalle tarkoitettu arkkiatrin arvo vuonna 1995. Tämä arvonimi voidaan antaa ainoastaan yhdelle lääkärille kerrallaan ja se myönnetään eliniäksi. Jussi Huttunen kohosi kansanterveyslaitoksen pääjohtajaksi vuonna 1997. Pirjo Mäkelä nimitettiin vuonna 2003 ensimmäisenä naisena akateemikoksi vuonna 2003. Kari Raivio oli Helsingin yliopiston rehtorina kauden 1996–2003, minkä jälkeen hänen uransa on jatkunut Yliopiston kanslerina.¹⁴⁴

Tämän ensimmäisen jakson muista suurista hankkeista voidaan nostaa esiin vuosina 1959–1961 LKT Olli Kausteelle ja LK Yrjö Kerttulalle myönnetty yhteensä 1,7 milj. markan suuruinen apuraha rasva-aineenvaihdunnan tutkimukseen. Naistutkijoista suurimman apurahan sai vuonna 1962 professori Salme Vannas. Hänelle myönnettiin miljoonan markan suuruinen apuraha tutkimukseen sokeuden syistä Suomessa. Lääketieteen puolella naistutkijoiden merkitys olikin melko suuri aivan alusta lähtien. Kaikkiaan vuoden 1971 loppuun mennessä naistutkijoille oli myönnetty 31 apurahaa, eli kaikista apurahan saajista naisten osuus oli vajaa 15 prosenttia.

Oma markkinarako löytyy

Puntilan palattua takaisin säätiön hallitukseen ja samalla Hilma Jahnessonin tilalle hallituksen puheenjohtajaksi ryhdyttiin myös lääketieteen alueella pohtimaan säätiön tiedepoliittista roolia. Myös tässä kohden taustalla vaikuttivat tiedepoliitikassa toteutuneet suuret muutokset eli valtion tieteellisten toimikuntien työn uudistaminen 1960-luvun alussa ja Suomen Akatemian perinpohjainen uudistus vuoden 1970 alussa. Muutokset merkitsivät julkisen vallan otteen tiukentumista tieteellisessä tutkimuksessa, mikä huolestutti yksityisten säätiöiden edustajia ja myös L. A. Puntilaa kuten edellä on todettu.

Säätiön lääketieteelle myönnetty varat olivat melko vaatimattomia ja ongelmaksi säätiön hallinnossa koettiin se, että lääketieteessä ainoastaan kymmenen prosenttia apurahan anojista sai apurahan. Puntilan mukaan tällainen epäsuhte anomusten ja apurahojen välillä ei ollut ongelma ainoastaan apurahan anojille, vaan samalla myös säätiön julkisuuskuvalle. Moni apurahan anoja piti kielteistä päätöstä kohtuuttomana ja epäoikeudenmukaisena, minkä Puntila pelkäsi heikentävän säätiön jul-

Naistutkijoiden osuus lääketieteen apurahansaajista oli alusta lähtien merkittävä. Vuoden 1965 vuosijuhlassa myönnettiin apuraha muun muassa LL Sirkka Lauerhalle. Apurahan luovuttajina tuttuun tapaan hallituksen puheenjohtaja ja asiamies.

kista kuvaa. Lääketieteeseen myönnettävää kokonaissummaa ei voitaisi kuitenkaan merkittävästi nostaa, joten olisi keksittävä keinoja anomusten määrän vähentämiseksi. Käytännössä tämä merkitsi tuen keskittymistä koko lääketiedettä suppeammalle erityisalueelle, jolloin anomusten määrä vähenisi, ja säätiön kohtuullisen pienilläkin panostuksilla olisi tiedepoliittista merkitystä.¹¹⁵

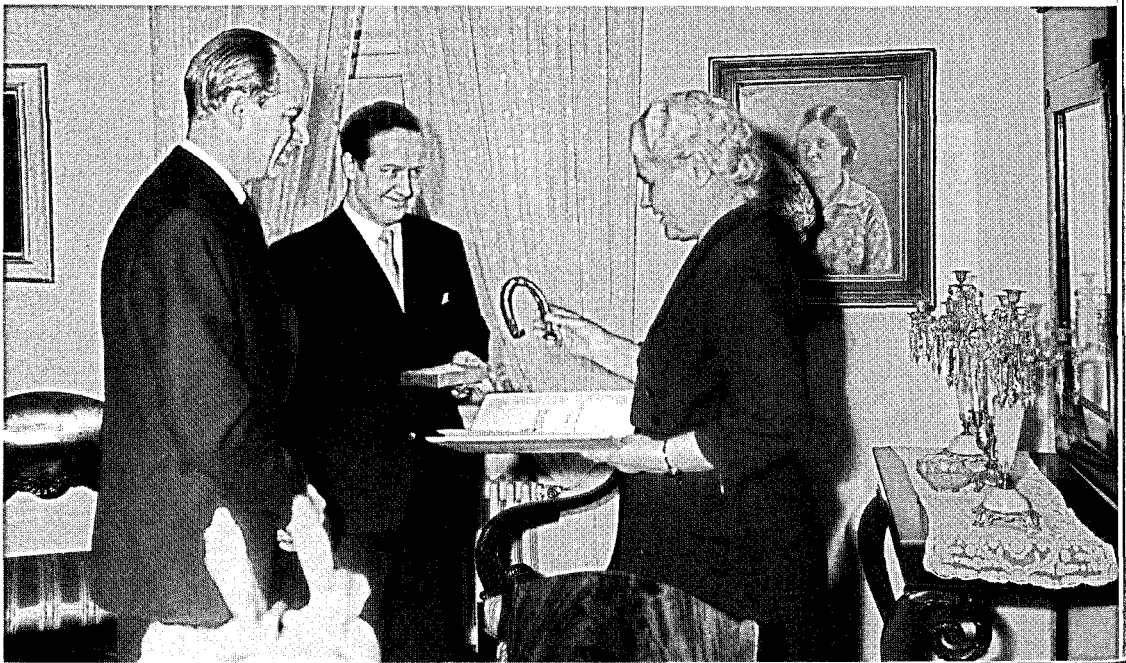
Tätä kysymystä ryhdyttiin aktiivisesti pohtimaan vuoden 1971 lopulla, kun säätiössä oli tehty päätös tieteellisen valiokunnan asettamisesta. Lääketieteen edustajaksi valiokuntaan oli kutsuttu LKT Kalle Achté, joka työskenteli tässä vaiheessa psykiatrian professorina Helsingin yliopistossa. Tieteellisen valiokunnan ohella lääketieteen tukimuotojen määrittämistä käsiteltiin useammassakin aivoriihessä, jossa lääketieteen edustajien lisäksi olivat yleensä mukana L. A. Puntila sekä kansantaloustieteen edustajia kuten Lauri af Heurlin, tieteellisen valiokunnan kansantaloustieteen edustaja Aarni Nyberg, Jouko Paunio ja O. E. Niitamo. Tieteellisen valiokunnan lääkärijäsenen Kalle Achtén ohella säätiö turvautui ulkopuolisiin lääketieteen asiantuntijoihin. Alkuvaiheessa erittäin aktiivisesti toimi LKT Antti Mattila, joka tässä vaiheessa oli sosiaalilääketieteen apulaisprofessorina Helsingin yliopistossa sekä toimistopäällikkönä Kansaneläkelaitoksessa. Tieteellisen valiokunnan jäseneksi hänet kutsuttiin vuonna 1975, kun valiokuntaan tuli kaksi lääkärijäsentä.

Lähtökohdaksi otettiin tuen kohteena olevan lääketieteen alueen rajaaminen siten, että näin muodostuisi selkeä säätiön hallitsema markkinarako. Toisin sanoen sellainen lääketieteen alue, jota julkinen valta tai muut yksityiset säätiöt eivät kunnolla tue. Tällöin säätiön tiedepoliittiset toimintamahdollisuudet kasvaisivat, eli säätiö saavuttaisi merkittävän aseman rajaamallaan alueella. Säätiön käsiä ei kuitenkaan olisi syytä liiaksi kahlita, ja säätiöllä pitäisi aina olla mahdollisuus tukea poikkeuksellisen kyvykästä tutkijaa riippumatta tutkimusalueesta.

Vuosina 1959–1963 säätiö tuki Sydäntautiliittoa, joka oli mukana suuressa kansainvälisessä tutkimusprojektissa. Kiitokseksi saamastaan tuesta Sydäntautiliitto luovutti Hilma Jahnssonille hopeoidun hevosenkengän hänen 85-vuotispäivänään vuonna 1967. Lahjan luovuttajina olivat Työterveyslaitoksen johtaja Leo Noro ja Sydäntautiliiton toiminnanjohtaja Ilppo Aarnio.

Ennen päätöstä tieteellisellä valiokunnalla oli käytössään muun muassa Antti Mattilan laatima 3.12.1971 päivätty muistio, jossa Mattila keskittyi sosiaalilääketieteeseen. Muistiossa Mattila korosti yhteiskunnallisten tekijöiden ja sairauksien välistä kahdensuuntaista riippuvuutta, joiden tutkimista varten on kehitetty oma lääketieteen osa-alueensa sosiaalilääketiede. Sosiaalilääketieteessä tutkitaan terveyteen vaikuttavia ympäristötekijöitä ja pyritään kehittämään menetelmiä sairauksien ennaltaehkäisemiseksi. Tosin määritelmällisesti sosiaalilääketiede oli melko täsmentämätön lääketieteen alue. Usein se korvattiinkin termillä kansanterveystiede, joka vielä selvemmin keskittyi tutkimaan sairauksien ennaltaehkäisyä.¹¹⁶

Samaa aihetta mutta taloustieteen näkökulmasta käsitteli O. E. Niitamo hieman myöhemmin eli 7.2.1972 päivämässään muistiossa »Kansanterveystiede/Sosiaalilääketiede yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta». Muistiota laatiessaan Niitamo oli keskustellut aiheesta sosiaali- ja terveystieteiden vasta ni-

mitetyn kansliapäällikön LKT, VTK Kari Puron, kansanterveystieteen professori Kai Sieversin sekä sosiaalilääketieteen yhdistyksen sihteerin LL Kimmo Lepon kanssa. Niitamon mukaan kansanterveystiede on jäänyt meillä varjoon, koska terveystieteissä voimavarat on suunnattu sairaalalaitoksen kehittämiseen samalla kun lääketieteellinen tutkimus on keskitynyt lähinnä biolääketieteelliseen perustutkimukseen. Tällä linjalla ei ollut kuitenkaan syytä jatkaa, sillä muutamaa vuotta aikaisemmin voimaan astunut kansanterveyslaki merkitsi koko terveydenhoitomienojen uudelleen suuntaamista. Nyt vallitsi tilanne, jossa puuttui sekä tietoja että henkilökuntaa eduskunnan päätöksen mukaisen kansanterveyslain toimeenpanemiseksi.

Vallitsevassa tilanteessa sekä yksityisten että yhteiskunnan etujen mukaista olisi suunnata voimavaroja kansanterveystieteen tutkijoiden ja opettajien kouluttamiseen ja kansanterveystieteellisen tutkimuksen tekemiseen. Senhetkisessä apurahapolitiikassa kansanterveystieteen asema oli huono, eli kansanterveystieteelliseen tutkimukseen oli osoitettu olemattoman vähän voimavaroja. Tällöin Jahnssonin säätiöllä olisi erinomainen mahdollisuus korottaa profiiliaan siirtämällä apurahojen painopisteen tälle alueelle. Ratkaisu olisi sikäläkin luonteva, että kansanterveystieteellä on selviä kytkentöjä muihin yhteiskuntatieteisiin, ja siten tällainen tieteiden välisillä rajoilla operoiva lääketieteen ala sopisi Yrjö Jahnssonin säätiön tiedepoliittiseen ohjelmaan erinomaisesti.¹¹⁷

Tieteellisessä valiokunnassa käytiin näiden muistioiden pohjalta varsin vilkas keskustelu ja yhtenä keskustelun kohteena oli kysymys siitä, miten tiukkoja ehtoja apurahojen myöntämisessä on käytettävä. Johtavatko liian tiukat ehdot yksikanavaisuuteen ja kahlitsevatko ne liikaa akateemista vapautta? Näissä keskusteluissa viitattiin toistuvasti valtion tiedenevoston laatimiin suosituksiin eri tieteenalojen runko-ohjelmista, joiden pohjalta julkisen vallan tukipolitiikka rakentuisi. Sekä hallituksen puheenjohtaja Puntila että useimmat lääketieteen asiantuntijat suhtautuivat varsin kriittisesti valtion tiedenevoston esityksiin. Kritiikin syynä oli pelko siitä, että tällaiset tieteenalakohtaiset runko-ohjelmat kahlitsisivat tieteen kehitystä.¹¹⁸

Säätiön hallituksessa kysymys stipendienjakopolitiikasta oli esillä 24.4.1972, ja lääketieteen kohdalla päätettiin valita tieteellisen valiokunnan esityksen mukaisesti painopistealueeksi

kansantaloudellisesti tärkeiden kansantautien ehkäisyyn ja hoitoon liittyvien tutkimusten tukemisen. Tällöin etusijalla olisivat sellaisen sairausryhmien tutkimukset, joiden tutkimista ei Suomessa muuten riittävästi tuettu. Painopistealueesta riippumatta oli kuitenkin varattava tietty määrä apurahoja erityisen lahjakkaille tutkijoille, tulivat he miltä lääketieteen alueelta tahansa, etenkin silloin, kun tällainen tutkimus hyödyttäisi lääketieteellistä tutkimusta yleensä tai kun Suomi tarjoaisi erityisen hyvät mahdollisuudet tällaisen tutkimuksen tekemiseen. Esimerkiksi nostettiin eristetyillä alueilla suljetuissa populaatioissa esiintyvien geneettisten sairauksien tutkiminen. Tällä varaumalla haluttiin nimenomaan eliminoida säätiön hallituksen kritisoima tutkimuksen yksikanavaisuus.

Sananmuodon valinnassa heijastui myös säätiön tieteelliseen valiokuntaan kutsutun lääketieteen edustajan Kalle Achtén kädenjälki. Psykiatrian edustajana hän oli korostanut mielenterveyshäiriöiden yleisyyttä ja niiden aiheuttamia suuria kustannuksia yhteiskunnalle. Hänen laatimansa muistion mukaan mielenterveyden häiriöt aiheuttivat kaikista sairausryhmistä eniten kansantaloudellisia menetyksiä. Siten ne muodostivat tärkeimmän kansanterveydellisen ongelman maassamme. Psykiatrian merkitys lääketieteessä on kuitenkin havaittu muihin lääketieteen aloihin verrattuna myöhään eikä psyykkisten häiriöiden yleisyyttä ole myöskään kunnolla huomioitu maamme terveydenhoitopolitiikassa. Sekä lääkärikoulutuksessa että lääketieteen tutkimuksessa psykiatria on ollut selkeästi aliedustettu. Täten psyykkisten sairauksien tutkimuksen tukeminen sopi hyvin edellä mainittuun lääketieteen stipendien jakopolitiikkaan.

Seuraavina vuosina säätiön jakopolitiikkaa edelleen täsmennettiin, mitä edesauttoi sivutoimisena toimivan tutkimussihteerin rekrytointi vuonna 1973. Tutkimussihteerin valinnassa heijastui myös säätiön tekemä tiedepoliittinen rajaus, sillä tehtävää vuoteen 1992 asti hoitanut LKT, dosentti Timo Sahi edusti nimenomaan kansanterveystieteen aluetta. Rekrytointivaiheessa hän työskenteli Kansanterveystieteen laitoksella sekä hoiti virkaatekevänä kansanterveystieteen professuuria Tampereen yliopistossa. 1970-luvun puolivälissä hän täydensi opintojaan suorittamalla MSc in Epidemiology -tutkinnon Harvardin yliopistossa. Näissä vaiheissa säätiö tekikin aktiivisesti yhteistyötä toisaalta Kansanterveystieteen laitoksen ja toisaalta Kansaneläkelaitoksen palveluksessa työskennelleiden asiantuntijoiden kans-

sa. Tähän joukkoon kuuluivat jo edellä mainittu LKT Antti Mattila, LKT Veikko Kallio, LKT Ilkka Vuori tai LL Arpo Aromaa kanssa. Nämä samat henkilöt toimivat jo silloin tai ainakin myöhemmin myös professoreina eri yliopistoissa.¹¹⁹

Konkreettisen muodon uusi tiedepoliittinen ohjelma sai hallituksen loppukesällä 1974 hyväksymässä »Yrjö Jahnssonin säätiön tiedepoliittisessa pitkän tähtäyksen suunnitelmassa». Siinä korostettiin säätiön joustavuutta eli sääntöjen sallimaa joustovaraa tuettavien tutkimusalojen valinnassa ja tukimuodoissa. Samalla nostettiin ensimmäisen kerran esiin jaottelu aktiivisen ja passiivisen tutkimuspolitiikan välille. Aktiivisella tutkimuspolitiikalla tarkoitettiin sellaista toimintaa, jossa aloite lähtee nimenomaan säätiöstä käsin. Toimintamuotoina voivat olla erilaiset seminaarit, tutkijakoulutusohjelmat, ulkomaisten tutkijoiden vierailujen järjestäminen tai tutkimusten teettäminen säätiön määrittämältä alueelta. Passiivisella tiedepoliitikalla tarkoitetaan puolestaan traditionaalista apurahojen myöntämistä, jolloin aloite tulee säätiön ulkopuolelta esimerkiksi apurahanomuksen muodossa. Vaikka säätiö harjoittaakin molempia tukimuotoja, niin säätiön taloudellisia ja henkisiä voimavaroja on käytettävä erityisesti aktiivisen tiedepolitiikan harjoittamiseen. Tätä aktiivisen tiedepolitiikan korostamista pidettiin pitkän tähtäyksen suunnitelman merkittävimpänä antina.¹²⁰

Taloudellisesti tämän teki mahdolliseksi säätiön tulopohjan kasvaminen ja vapautuminen koulun ylläpidon aiheuttamista rasitteista 1970-luvun lopulla. Konkreettisena osoituksena aktiiviseen tutkimuspolitiikkaan siirtymisestä voidaan pitää tutkimusjohtajan ja tutkimussihteerin rekrytointia säätiön palvelukseen. Malli oli meidän säätiömaailmassamme varsin uusi, eikä muiden säätiöiden palveluksessa ole yleensä ollut vastaavia toimihenkilöitä, vaan säätiöt ovat turvautuneet akateemisen maailman apuun.

PAINOPISTEALUEET OHJENUORAKSI

Vuosittain jätettyjen apuraha-anomusten määrä ylitti kymmenkertaisesti sen määrän, mikä lääketieteeseen oli varattu. Täten säätiön käyttämällä asiantuntijoilla oli ollut suuria vaikeuksia päättää apurahojen saajista. Keille tasaveroisen hakijakunnan joukossa apurahat olisi suunnattava? Millaisin kriteerein nämä ratkaisut olisi tehtävä? Vuonna 1972 toteutettu painopistealuei-

den määrittely helpotti hieman tilannetta. Painopistealueet muodostivat selkeän kriteerin ja painopistealueen ulkopuolella olevaa hanketta tuettiin ainoastaan siinä tapauksessa, että se vaikutti asiantuntijan mielestä poikkeuksellisen hyvältä hankkeelta.

Painopistealueisiin siirtyminen oli sikälikin tärkeätä, että apuraha-anomusten määrä jatkuvasti kasvoi. 1970-luvun jälkipuoliskolla lääketieteen apuraha-anomuksia oli vuosittain 120:n paikkeilla, mutta seuraavan vuosikymmenen lopulla anomusten määrä oli noussut jo liki kahteensataan anomukseen vuodessa. Myös jaettava summa oli kasvanut sekä nimellisesti että reaalisesti, mutta läheskään koko kysyntää se ei tyydyttänyt. 1970-luvun lopulla tosin myönnettyjen apurahojen määrä nousi vajaaseen kolmannekseen anomusten määrästä, mutta 1980- ja 1990-luvuilla suhde muuttui uudestaan pienemmäksi. Noin viidennes anomuksista voitiin hyväksyä.

Apurahojen saajista runsas puolet oli jo väitelleitä tutkijoita sekä vajaa puolet väitöskirjan tekijöitä. Tämä suhde säilyi koko jakson ajan melko ennallaan. Lääkäreiden ohella joukosta löytyi lähinnä ravitsemustieteilijöitä sekä psykologeja. Lisäksi mukana oli muutamia fyysikkoja, kemistejä, matemaatikkoja tai insinöörejä. Apurahan saaneiden tutkijoiden sukupuolijakauma heijasti lääketieteen alalla toteutunutta naisten läpimurtoa. 1970-luvun kuluessa naisten suhteellinen osuus oli kääntynyt selvään nousuun, ja vuosikymmenen lopulla naisten osuus apurahan saajista oli noin kolmannes. Seuraavan vuosikymmenen lopulla osuus oli noussut noin 40 prosenttiin ja 2000-luvun alussa naisten osuus on noussut yli 50 prosenttiin.

Kaikkiaan jaksona 1972–2003 myönnettiin apurahoja noin 1460 tutkimushankkeelle. Koska useimmissa hankkeissa oli mukana useita tutkijoita merkitsi tämä sitä, että säätiö on historiansa aikana ollut mukana tukemassa ainakin 5 000 lääketieteen tutkijan tutkimustyötä. 1980-luvun alkupuoliskolle asti vuoden aikana myönnettyjen apurahojen määrä vaihteli 25–39 apurahan välillä. Tästä eteenpäin vuosittain myönnettyjen apurahojen määrä kasvoi ollen korkeimmillaan 1990-luvun puolivälissä liki 80 apurahassa. Nyt viime vuosina määrä on supistunut 30 apurahan tuntumaan.

Tutkimusapurahojen ohella säätiö tuki 1980-luvun alusta lähtien ulkomailla tapahtuvaa jatko- tai pikemminkin täydennyskoulusta. Tähän tarkoitukseen myönnettiin vuosittain 5–6

tutkijalle apuraha ulkomaista työskentelyä varten. Apurahan saajista valtaosa oli jo Suomessa väitelleitä tutkijoita, jotka jatkoivat tutkimustyötään vierailevina tutkijoina lähinnä yhdysvalloissa sijaitsevista yliopistoissa tai tutkimuslaitoksissa. Lisäksi mukana oli usein 1–2 lääkäriä, jotka täydensivät omaa koulutustaan ulkomaisessa yliopistossa suoritettavalla Master of science -tutkinnolla. Kohteena oli useimmiten Kanadassa tai Yhdysvalloissa sijaitseva yliopisto. 1980-luvun alussa tähän varattiin noin 70 000 markkaa (runsas 10 000 euroa), mutta 1990-luvulla tarvittiin jo vähintäänkin 300 000 markkaa (50 000 euroa). Kaikkiaan säätiö antoi tällaisia apurahoja noin sadalle suomalaiselle lääkärielle.

Ulkomaisten opintojen kustannusten nousu pakotti kuitenkin arvioimaan tilanteen uudelleen 2000-luvun alkaessa. Tällöin todettiin kustannusten nousseen saatuja hyötyjä suuremmiksi, jolloin näistä apurahoista päätettiin käytännössä luopua. Ratkaisuun vaikutti myös se, että tällaisen usein sairaalahallintoon liittyvän Master of science -tutkinnon arveltiin palvelevan pikemminkin suorittajan omaa urakehitystä kuin varsinaista tieteellistä tutkimusta. Luonnollisesti yksittäinen apurahan saaja saattoi apurahan turvin edelleenkin toimia vierailevana tutkijana ulkomaisessa yliopistossa.¹²¹

Säätiön johto eli hallitus korosti sitä, että tuen on oltava merkityksellistä. Toisin sanoen tuettavan tutkijan on saatava aikaan tieteellisesti merkittäviä tuloksia. Tämä vaatimus oli hyvin ankara, sillä lääketieteellisen tutkimuksen vaatimat panostukset ovat varsin suuret ja tarvittavat panostukset ovat vuosi vuodelta kasvaneet. Tutkimus on luonteeltaan yleensä ryhmätyötä, jossa varsinaisen tutkijan ohella tarvitaan avustavaa henkilökuntaa. Lisäksi tutkimus saattaa edellyttää hyvinkin monimutkaisia ja kalliita tutkimusvälineitä sekä laboratoriotiloja. Näissä oloissa säätiössä viimeistään 1980-luvulla tunnustettiin taloudelliset tosiasiat. Pelkästään säätiön tuen turvin ei merkittäviä tutkimushankkeita voitaisi toteuttaa. Tällöin ratkaisuksi tuli apurahojen suuntaaminen sellaisiin projekteihin, jotka ovat saaneet tukea myös muualta. Tämä merkitsi usein säätiön tutkimuspoliittisen roolin passivoitumista. Säätiö ei enää ollut tutkimushankkeen pääasiallinen rahoittaja, vaan pikemminkin täydentävä rahoituslähde. Samalla säätiö vähitellen luopui omien lääketieteellisten tutkimusprojektien käynnistämisestä.

Yleiskuvan apurahojen kohdentumisesta antaa oheinen ase-

telma säätiön hallituksen vahvistamista painopistealueista. Alueet pyrittiin määrittelemään aina viideksi vuodeksi eteenpäin. Luetteloon on kunkin vuoden kohdalle merkitty tieteellisen valiokunnan asiantuntijoina toimivat lääkärijäsenet, sillä hallitus hyväksyi painopistealueet tieteellisen valiokunnan esityksen pohjalta, ja käytännössä päätös heijasti tieteellisen valiokunnan lääkärijäsenten kantoja.

PAINOPISTEALUEET

Vuoden 1972 määrittely

Kansantaloudellisesti tärkeitä kansantautejamme sekä niiden ehkäisyä ja hoitoa koskevat tutkimukset. Etusija annetaan sellaisille sairausryhmille, joiden tutkimusta ei Suomessa muuten riittävästi tueta. Tällaisenkin tukemisen edellytyksenä luonnollisesti on, että tutkimussuunnitelma on korkeatasoinen ja merkittävä sekä että tekijöillä on edellytyksiä työn menestykselliseen suorittamiseen.

– prof. Kalle Aché

Vuoden 1977 määrittely

Kansanterveyteen sovellettu fysiologinen tutkimus, ympäristön terveydellistä merkitystä selvittelevä tutkimus sekä sosiaalilääketieteellinen ja epidemiologinen tutkimus.

– prof. Kalle Aché, apul.prof. Antti Mattila

Vuoden 1981 määrittely

Terveyteen vaikuttavien ulkoisten tekijöiden erityisesti ympäristön, ravinnon, liikunnan ja elämäntavan terveydellistä merkitystä selvittävä tutkimus. Ympäristö käsittää myös psykososiaalisen ympäristön. Geriatria ja gerontologiaa koskeva tutkimus sekä kronobiologia. Kliininen perustutkimus, jonka osa-alueita voidaan tarvittaessa vuosittain tarkistaa. Vuonna 1981 tällaiseksi painoalueeksi määriteltiin infektio tautien diagnostisten menetelmien tutkiminen. Vuonna 1983 mukaan otettiin gastroenterologisten sairauksien diagnostiikka ja patogeneesiin liittyvä tutkimus.

– prof. Kalle Aché, apul. prof. Antti Mattila (23.4.1981 asti),
prof. Lennart Kalliomäki (24.4.1981 eteenpäin)

Vuoden 1986 määrittely

1) Ulkoisten tekijöiden, erityisesti elintapojen, ravinnon, liikunnan, lämpötilan ja stressin vaikutusta terveyteen selvittävä tutkimus, 2) iäkkäiden henkilöiden terveysongelmien syihin ja niiden torjuntaan kohdistuva tutkimus, 3) unen ja sen häiriöiden terveydellisten vaikutusten tutkimus sekä 4) kliinisenä perustutkimuksena gastroenterologisten sairauksien diagnostiikka ja patogeneesiin sekä selkäsairauksien etiologiaan ja diagnostiikkaan kohdistuva tutkimus.

– prof. Jussi Huttunen, prof. Ilkka Vuori

Vuoden 1991 määrittely

Ulkoisten tekijöiden vaikutusta terveyteen selvittävä tutkimus, nuorisolääketieteellinen tutkimus, selkäsairauksien syihin, diagnostiikkaan ja ehkäisyyn kohdistuva tutkimus sekä sairauksien

ehkäisyyn kohdistuva perustutkimus alkoholitutkimuksen ja urologian alueilla. Vuonna 1995 terveyteen vaikuttaviin ulkoisiin tekijöihin liitettiin sisäilman terveydellistä vaikutusta koskevat tutkimukset.

– prof. Veikko Kallio, prof. Mikko Salaspuro

Vuoden 1997 määrittely

1) Elintapojen, ravinnon, tupakoinnin, liikunnan, lihavuuden, stressin, lämpötilan tai sisäilman vaikutusta terveyteen selvittävä tutkimus, 2) nuorisolääketieteellinen tutkimus, 3) päihde ja riippuvuussairauksiin kohdistuva tutkimus, 4) tietotekniikan hyödyntäminen kliinisessä lääketieteessä ja 5) sepelvaltimotaudin ehkäisy lapsilla ja nuorilla.

– prof. Jouko Lönnqvist, prof. Mikko Salaspuro

Vuoden 2001 määrittely

1) Elintapojen sekä fyysisten ja sosiaalisten ympäristötekijöiden terveydelliset vaikutukset sekä tutkimukset traumaattisten ilmiöiden ja kriisitilanteiden vaikutuksista, 2) nuorten ja nuorten aikuisten erityisongelmia koskeva lääketieteellinen tutkimus, 3) päihde- ja riippuvuusongelmiin kohdistuva tutkimus.

– prof. Mikko Salaspuro, prof. Markku Koskenvuo,
prof. Marjatta Leirisalo-Repo, prof. Jouko Lönnqvist

Lähde: YJS:n vuosikertomukset 1972–2001.

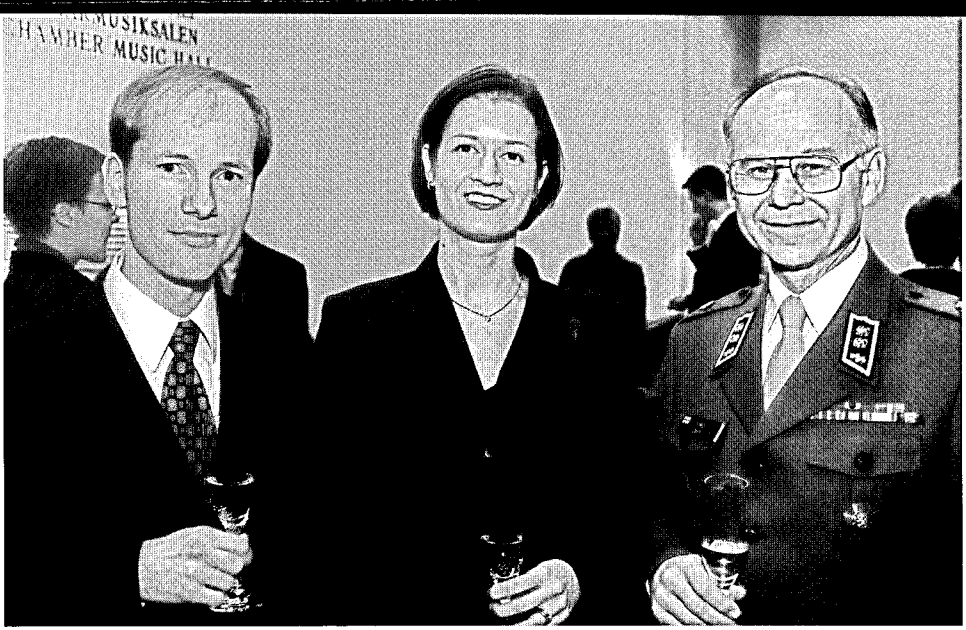
Lyhyesti ja ytimekkäästi ilmaistuna säätiön tiedepoliittisena tavoitteena oli terveyden säilyttämistä ja sairauksien ennaltaehkäisyä koskevien tutkimusten rahoittaminen. 1970-luvulla keskityttiin yleisimpien kansantautien tutkimukseen sekä yksilön ja ympäristön välisten terveystaustien tutkimukseen. Silmiinpistävää oli tuen keskittäminen psykiatrian alueelle kuuluville tutkimushankkeille. Esimerkkeiksi sopivat LL Jukka Mattilan tutkimus »Väkivaltarikollisuuden psykodynamiikka» (1976) tai LL Tapani Tammissen tutkimus »Luonnehäiriöt pitkäaikaisen työttömyyden aiheuttajina Suomessa» (1978). Toisen selkeän tukikohteen muodostivat kansanterveystieteen alueeseen kuuluneet hankkeet kuten professori Keijo Paunioin tutkimus »Hammashuollon tehtäväjaon, organisaation ja ennaltaehkäisyjärjestelmien taloudellisuus ja tarkoituksenmukaisuus» (1975) tai FL Seppo Sarnan tutkimus »Terveysriskien matemaattisen mallin laatiminen» (1975).

1980-luvun alussa panostettiin erityisesti liikunnan ja elämäntapojen terveydellistä merkitystä koskeviin tutkimuksiin. Esimerkkeiksi sopivat LL Seppo Miilunpalon tutkimus »Lihavuus ja elimistön vähentynyt energiankulutus» (1982) tai do-

senti Pekka Ojan tutkimus »Fyysinen aktiivisuus ja terveys» (1981). Vuosikymmenen jälkipuoliskolla kuvaan mukaan tuli mahahaavan uusia syitä kartoittavat tutkimukset sekä geriatriaan eli vanhusten hoitoon liittyvät tutkimukset. Esimerkkeiksi voidaan ottaa apul. prof. Timo Kosusen johtaman työryhmän tutkimus »Campylobakter pylorin merkitys gastriitissa ja mahahaavassa» 1986 sekä LL Maaria Seppälän tutkimus »Epidemiologinen selvitys vanhusten nukkumisesta ja unilääkekäytöstä» (1989).

1990-luvulta lähtien painopisteitä olivat muun muassa elintapojen ja ympäristötekijöiden terveysvaikutuksia käsittelevät tutkimukset, selkäsairauksien tutkimus, sisäilmastotutkimus, nuorison erityisongelmia koskeva lääketieteellinen tutkimus sekä päihderiippuvuuksien tutkimus. Päihderiippuvuuksien tutkimuksessa panostettiin erityisesti riippuvuuden fysiologiseen tutkimukseen, mutta myöskään päihderiippuvuuksien yhteiskunnallisia ja yksilöpsykologisia aspekteja ei unohdettu. Esimerkiksi sopii prof. Kalervo Kiiänmaan tutkimus »Alkoholin ja aivojen asetalhydin vaikutus aivojen dopamiiniin» (1997) ja YTM Eija Tolvasen tutkimus »Ikääntyvien alkoholinkäyttö sosiaalisen vanhenemisen näkökulmasta» (1998). Säätiön harjoittama poikkitieteellisyys näkyi havainnollisesti sisäilmatutkimuksen tukemisessa. Lääketieteen näkökulmasta kysymystä tarkasteltiin esimerkiksi dosentti Kari Reijulan tutkimuksessa »Tupakansavulle altistuminen pientyöpaikkojen ja ravintoloiden sisätiloissa: tavoitteena savuton sisäilma» (1997). Tavallaan ideaalityyppinä säätiön rahoittamasta tutkimusprojektista voidaan pitää professori Markku Koskenvuon johtamaa tutkimusta »Sosiaalisen tuen terveysvaikutukset 15 vuoden seurannassa: 26 000 suomalaisen seurantatutkimus», jota säätiö rahoitti 1990-luvun jälkipuoliskolla.¹²²

Kokonaisuudessaan kansanterveystieteellisen näkökulman rinnalle oli 1980-luvun lopulta lähtien noussut puhtaasti biolääketieteellinen näkökulma. Tämä heijasti lääketieteen sisällä toteutunutta yleistä kehitystä viimeisten vuosikymmenten aikana. Toisaalta painopisteen muutokseen vaikutti myös se, että vuodesta 1975 lähtien terveystaloustieteen alueeseen kuuluvat tutkimukset oli irrotettu lääketieteestä omaksi alakseen. Tämän seurauksena moni luonteeltaan lähellä kansanterveyttä oleva tutkimushanke siirrettiin terveystaloustieteen puolelle.

Lääketieteen tutkimussihteerien pitkä linja. Lääkintäkenraalimajuri Timo Sahi toimi tutkimussihteerinä vuodesta 1973 vuoteen 1992. Hänen jälkeensä tutkimussihteerinä toimi muutaman vuoden ajan LT Kimmo Kuoppasalmi ja vuodesta 1995 lähtien LT Timo Partonen. Vuoden 2002 vuosijuhlissa otetussa kuvassa näkyvät Timot Partonen ja Sahi sekä heidän välissään LT Jarna Moilanen.

LÄÄKETIETEEN TUTKIMUSSYMPOSIUMIT

Aktiivisen tutkimuspolitiikan rungon muodostivat Yrjö Jahns-sonin säätiön lääketieteelliset symposiumit. Tämä todettiin vuonna 1974 vahvistetussa säätiön tiedepolitiikan pitkän aikavälin suunnitelmassa. Sen mukaan säätiö tulee joka toinen vuosi järjestämään tieteellisen kokouksen, johon kutsutaan suomalaisten osallistujien ohella ulkomaisia asiantuntijoita. Virallisesti ensimmäisenä symposiumina pidetään vuonna 1978 järjestettyä kokousta. Kuitenkin ensimmäisenä symposiumina voidaan täydellä syyllä pitää jo muutamaa vuotta aikaisemmin järjestettyä itsemurhatutkimusseminaaria. Idean isänä oli säätiön tieteellisen valiokunnan ensimmäinen lääkärijäsen Kalle Achté, ja hänen perustelunsa itsemurhien valitsemiseksi tutkimuksen aiheeksi olivat vastaan sanomattomat. Viimeisen kymmenen vuoden aikana itsemurhiin oli kuollut Suomessa keskimäärin 1200 henkilöä vuodessa. Luku ylitti liikenneonnettomuuksissa kuolleiden määrän, ja kansainvälisissä vertailuissa itsemurha-alttius oli Suomessa maailman korkeimpia. Itsemurha-alttius oli lisäksi korkein työikäisten miesten joukossa, joten itsemurhien aiheuttamat yhteiskunnalliset menetykset puhumattakaan niiden aiheuttamista yksilöllisistä kärsimyksistä olivat suuret.

Achtén tavoitteena oli tutkijakoulutuksen kehittäminen, minkä osoitti jo hänen laatimansa asiaa esittelevän muistion ensimmäinen lause. »PM tutkijakoulutuksen järjestämisestä ulkomaisin opettajavoimin liittyen itsemurhatutkimukseen ja itsemurhien ehkäisyä koskeviin tutkimuksiin». Achté oli ilman muuta selvillä niistä hankkeista, joita oli meneillään kansantaloustieteen tutkijakoulutuksen kehittämiseksi, jolloin hän halusi saada vastaavaa toimintaa myös oman erityisalansa eli psykiatrian alueelle.¹²³

Achté oli 1960-luvun kuluessa saavuttanut arvostetun aseman kansainvälisissä psykiatriapiireissä, mikä ilmeni muun muassa jäsenyytenä useissa psykiatrian kansainvälisissä tieteellisissä yhdistyksissä ja seuroissa. Tämän ansiosta hän oli tutustunut alan johtaviin kansainvälisiin tutkijoihin. Hän oli myös ehtinyt jo keskustella ulkomaisten kollegoittensa kanssa ja siten varmistaa heidän valmiutensa tulla luennoimaan syrjäiseen Suomeen.

Lopullinen hahmotelma kurssin rakenteesta valmistui alkuvuodesta 1974 ja itse ohjelma käynnistyi joulukuussa 1974. Kyseessä oli kahdessa vaiheessa järjestettävä seminaari, jonka ensimmäinen vaihe järjestettiin aivan vuoden 1974 lopulla ja toinen vaihe seuraavan vuoden kesäkuussa. Seminaarin järjestelytoimikunnan muodostivat professori Kalle Achté, LL Jouko Lönnqvist sekä säätiön tutkimussihteeri Timo Sahi. Säätiölle ja sen tutkimussihteerille seminaari oli sikäli merkittävä tapahtuma, että sen käytännön valmistelut tulivat luomaan pohjan tulevien symposiumien käytännön järjestelyille. Edellä mainituilla kolmella järjestelytoimikunnan jäsenellä tulikin olemaan näkyvä rooli säätiön lääketieteellisen tutkimuksen organisoinnissa vuosikymmeniksi eteenpäin. Kalle Achté oli hallituksen jäsenenä vuoden 1990 loppuun asti. Timo Sahi toimi tutkimussihteerinä vuoteen 1992 asti, ja Jouko Lönnqvist toimii edelleen säätiön lääketieteellisenä asiantuntijana.

Seminaarin osanottajaksi valittiin hakemusten pohjalta 22 henkilöä, joista puolet oli koulutukseltaan lääkäreitä ja loput psykologeja, sosiologeja, teologeja jne. Osallistujien koostumus heijasti siten erinomaisesti säätiön tutkimuspoliittisia tavoitteita eli pyrkimystä poikkitieteelliseen lähestymistapaan. Seminaarin organisoija Kalle Achté painotti nimenomaan seminaarin luonnetta jatkokoulutustapahtumana, ja tämä heijastui kurssin ohjelman rakenteessa ja sisällössä. Vastaavasti valtaosa osallistu-

jista ei ollut vielä väitellyt, vaan juuri valmistelemassa jatkotutkintoaan.

Jo ennen seminaarin alkua kaikille osallistujille oli lähetetty luettelo suomen- ja englanninkielisestä tutkimuskirjallisuudesta, johon osallistujien edellytettiin tutustuvan etukäteen. Seminaarin ensimmäinen vaihe alkoi perehdyttämisjaksolla, jossa pidettiin luentoja itsemurhien taustatekijöistä, epidemiologias- ta sekä itsemurhatutkimuksen metodologiasta. Luennoitsijoina olivat sekä kotimaiset että ulkomaiset asiantuntijat. Tässä yhteydessä suomalaiset jatko-opiskelijat luovuttivat lisäksi tutkimussuunnitelmansa ulkomaisille luennoitsijoille. Seminaarin kesäkuussa pidetyssä toisessa vaiheessa käytiin yksityiskohtaisesti läpi kaikki tutkimussuunnitelmat, minkä ohella mukaan kutsutut ulkomaiset asiantuntijat luennoivat omista erityis- alueistaan kuten itsemurhatutkimuksen filosofiasta, itsemur- hien ehkäisystä jne.

Seminaarin pääluennoitsijoina olivat professori N. L. Farberow sekä tohtori Douglas MacKinnon. Ensin mainittu oli Los Angelesissa sijaitsevan Suicide Prevention Centerin johtaja ja jälkimmäinen työskenteli University of Southern Californiassa.

Seminaarin jälkeen mukana olleet jatko-opiskelijat jatkoivat väitöskirjojensa parissa. Tätä työtä tehosti merkittävästi seminaarin pääluennoitsijan professori Farberow'n saapuminen Suomeen kesällä 1977. Matkan aiheena oli osallistuminen Suomessa järjes- tettyyn kansainväliseen psykiatrian alaan kuuluvaan konferens- siin. Tällöin Farberow oli valmis käyttämään yhden päivän eri- tyisen jatkoseminaarin pitämiseen itsemurhaseminaarin osallis- tujille. Tämä seminaari pidettiin 15.6.1977. Tilaisuudessa nuoril-

Vuosina 1974 ja 1975 pidetty itse- murhatutkimusse- minaari aloitti käy- tännössä lääketie- teen kansainväliset symposiumit. Ku- vassa etualalla prof. Kalle Achte, joka johti semi- naarin järjestely- toimikuntaa.

la tutkijoilla oli mahdollisuus esitellä Farberow'lle jo valmiiksi saatuja tutkimuksiaan tai keskustella työn alla olevien tutkimusten sen hetkisestä tilanteesta. Nuorelle tutkijalle tällaisen lyhyen seminaarin tai paremminkin workshopin anti saattoi olla erittäin merkittävä. Mukaan seminaariin kutsuttiin myös vasta tutkimustyötään käynnistäviä uusia jatko-opiskelijoita.¹²⁴

Yhteistoiminta professori Farberow'n kanssa ei päättynyt tähän ensimmäiseen jatko-seminaariin, vaan kesäkuussa 1982 järjestettiin hänen johdollaan toinen kolmepäiväinen itsemurhatutkimuksen jatko-seminaari. Nyt tavoitteena oli uuden tutkijapolven aktivoiminen ja jo hyvään vauhtiin päässeen itsemurhatutkimuksen jatkuvuuden turvaaminen. Tuloksiinkin oli jo päästy, sillä vielä vuoden 1974 seminaarissa väitöskirjan tekijänä ollut Jouko Lönnqvist oli vuonna 1977 saanut väitöskirjansa valmiiksi, ja nyt hän oli siirtynyt kateederin toiselle puolelle opettajaksi. Osallistujia seminaarissa oli kaikkiaan vajaa 30.¹²⁵

Säätiön tuella toteutettu työ itsemurhia käsittelevän tutkimustradition luomiseksi johti myös konkreettisiin tuloksiin. Vuonna 1986 käynnistettiin Kansanterveyslaitoksella »Valtakunnallinen itsemurhien ehkäisyprojekti», jonka puitteissa tutkittiin poikkeuksellisen laajasti itsemurhien taustalla vaikuttavia lääketieteellisiä, yhteiskunnallisia ja sosiaalisia tekijöitä sekä näiden välisiä vuorovaikutussuhteita. Vuoteen 1991 asti jatkuneen projektin johdossa oli Kansanterveyslaitoksen mielenterveys- ja alkoholitutkimusosaston johtajaksi kohonnut Jouko Lönnqvist. Tutkimustyö itsemurhien parissa on jatkunut tämän suurprojektin jälkeenkin, sillä vuonna 1992 käynnistettiin Stakesin puitteissa uusi itsemurhien ehkäisyprojekti.¹²⁶

Tämä ensimmäinen itsemurhien tutkimusta käsittelevä seminaari oli luonteeltaan pitkälti jatkokoulutuksellinen, eli tärkeimpänä tavoitteena oli alan jatko-opiskelijoiden tutkimustyön tukeminen. Mitenkään liioittelematta voidaan todeta, että itsemurhatutkimusseminaarin ja sitä seuranneiden jatko-seminaarien ansiosta maahan syntyi uusi kansainväliset vaatimukset täyttävä tutkijapolvi, jonka merkitys tulevana vuosikymmeninä tuli olemaan suuri.

Seuraavissa seminaareissa tai symposiumeissa tavoitteenasettelu vähitellen muuttui. Yleisestikin ottaen lääketieteellisen tutkimustyön taso kohosi, joten jatkokoulutusaspekti ei enää ollut niin näkyvästi esillä. Symposiumeista tuli oivallisia tilaisuuksia, joissa ulkomaiset ja suomalaiset oman alansa huippui-

hin kuuluneet tutkijat tapasivat ja saattoivat esittää kansainväliselle tutkimusyhteisölle uusimpia tutkimustuloksiaan. Suomi ei ollut enää ainoastaan ottava osapuoli tieteellisessä vaihdossa, vaan suomalaisilla tutkijoilla oli tärkeä osa globaalissa tutkimusyhteisössä. Tämän osoittaa myös se, että symposiumeihin kutsuttujen ulkomaisten asiantuntijoiden joukossa oli Suomesta lähteneitä tutkijoita. Esimerkkeiksi sopivat professori Hannu Vuori, joka työskenteli vuodesta 1985 lähtien WHO:n Euroopan aluetuimistossa Kööpenhaminassa ja joka esitelmöi vuoden 1984 symposiumissa terveyden mittaamisesta. Vuoden 1978 symposiumissa puolestaan esitelmöi epidemiologian asiantuntijana professori Olli Miettinen, joka aluksi työskenteli Harvardin yliopistossa ja sen jälkeen Montrealissa McGill Universityssä.

Tavoitteen asettelun muuttumisesta huolimatta jatkokoulutusaspekti ei kuitenkaan kokonaan väistynyt, vaan lähes kaikkiin symposiumiin kutsuttiin myös jatkokoulutusvaiheessa olleita nuoria tutkijoita, joiden roolina ei ollut pelkästään passiivisina kuuntelijoina toimiminen. Heille annettiin mahdollisuus lyhyiden poster-tyyppisten esitelmien pitämiseen omista tutkimusaiheistaan. Näin he saivat arvovaltaista palautetta omista töistään juuri siinä vaiheessa, kun tällaista palautetta eniten tarvitaan. Samalla he tutustuivat alan johtaviin tutkijoihin, mikä nopeutti integroitumista kansainväliseen tutkijayhteisöön.¹²⁷

Symposiumien rakenne vakiintui oikeastaan ensimmäisestä symposiumista lähtien. Esitelmiin ja keskusteluihin oli varattu yleensä kaksi kokonaista ja yksi puolikas työpäivä. Toisin sanoen kokoontuminen tapahtui yleensä keskiviikkoiltana, jonka jälkeen seurasi symposiumin avaus. 1990-luvun alkuun asti mukana oli yleensä 3–5 ulkomaista asiantuntijaa sekä 10–15 kotimaista luennoitsijaa. Tästä eteenpäin ulkomaisten esitelmöitsijöiden määrä kasvoi 7–8 esitelmöitsijään. Ulkomaisista vieraista valtaosa oli Yhdysvaltojen ja Kanadan arvostettujen yliopistojen professoreita tai terveydenhoidon kansainvälisten järjestöjen kuten WHO:n johtavia asiantuntijoita. Kaikkiaan osallistujia oli alkuvuosina jopa yli sata, mutta 1980-luvun puolivälistä lähtien määrä vakiintui noin 70 osallistujaan. Kokoukset järjestettiin alusta lähtien pelkästään englanninkielisinä. 1990-luvun alkuun asti kokouspaikkana oli useimmiten Haikon Kartano. Tästä eteenpäin on kokoonnuttu yleensä Liikkeenjohdon Koulutuskeskuksessa Sannäsin kartanossa.

mistettiin osallistujien pysyminen paikalla koko tilaisuuden ajan, jotta kanssakäyminen ei rajoittuisi pelkästään itse seminaareihin, vaan niitä täydentäisivät iltaisin tapahtuvat vapaamuotoiset keskustelut. Myös nimityksen symposium käyttöönotto viittaa tähän samaan tavoitteeseen. Sivistysanikirjan mukaan sanalla symposium tarkoitetaan oppineiden kongressia tai kokoelmaa oppineiden kirjoituksia jostakin tietyistä aiheesta. Tämä on kuitenkin sanan anglosaksinen »moderni» merkitys, ja alunperin symposiumilla on tarkoitettu antiikin Kreikassa ja Roomassa juhla-aterian jälkeisiä juominkeja. Sellaisista ei säätiön symposiumeissa ollut luonnollisestikaan kyse, vaan nimityksellä haluttiin korostaa sitä, että virallisten seminaariesitelmien ja paneelikeskustelujen ohella osallistujien vapaamuotoisen keskustelun ja yhdessäolon merkitys arvioitiin tärkeäksi.

Lääketieteen sisäisen kehittämisen ohella symposiumit tarjosivat säätiölle luontevan tilaisuuden oman julkisuuskuvansa kiillottamiseen. Tilaisuuksien yhteydessä julkisen sanan edustajille toimitettiin lyhyet tiivistelmät esitelmistä, ja lehdistön edustajilla oli myös mahdollisuus tavata ulkomaisia esitelmäsiijöitä. Julkisuudessa myös huomioitiin melko näkyvästi säätiön panos lääketieteellisen tutkimuksen kehittämisessä. Myönteinen asenne julkisuuteen näkyy myös siinä, että symposiumien englanninkieliset nimet on säännöllisesti käännetty myös suomenkielelle. Kansantaloustieteeseen verrattuna lääketiede on suhtautunut avoimemmin julkisuuteen.

Lisäksi symposiumien esitelmät pyrittiin aina julkaisemaan erillisenä julkaisuna. 1980-luvun puoliväliin asti julkaisumuo-
tona oli erillinen julkaisu, mutta vuoden 1986 symposiumista lähtien esitelmät julkaistiin yleensä tieteellisen aikakauskirjan erillisnumerona. Useimmiten julkaisukanavana oli suomalai-

Työkyvyttömyys-
tutkimuksen tehtä-
vät ja mahdolli-
suudet -sympo-
siumi järjestettiin
Turussa Kansan-
eläkelaitoksen
kuntoutustutki-
muskeskuksen ti-
loissa vuonna
1978. Kuvassa
poikkitieteellisen
symposiumin pää-
töspaneelein osal-
listajat taloustietei-
lijä Olavi Kesku-
mäki, sosiologi Ta-
pani Valkonen ja
lääketieteilijä
Lauri Autio.

Säätiön III lääketieteellisen symposiumin aiheena oli ravitsemustutkimus. Elokuussa 1982 järjestettyyn symposiumiin osallistui noin 100 alan tutkijaa. Kuvassa etualalla oikealla istuu Maailman terveysjärjestön asiantuntijana Kööpenhaminassa työskennellyt Hannu Vuori, säätiön tieteellisen neuvotelukunnan lääkärijäsen Antti Mattila, professori J. Dickerson sekä järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Antti Ahlström.

nen englanninkielellä julkaistava *Annals of Medicine* aikakauskirja. Vuonna 1982 ainoaksi vaihtoehdoksi oli jäänyt säätiön itsensä hoitama julkaisu.

Taloudellisesti lääketieteen symposiumit olivat suhteellisen suuri panostus. 1980-luvun alkuvuosiin asti yhden symposiumin kustannukset olivat noin viidesosa kyseisenä vuonna lääketieteelle myönnettyjen apurahojen määrästä. Tästä eteenpäin suhteellinen osuus supistui vakiintuen runsaaseen kymmeneen prosenttiin lääketieteen apurahojen määrästä. Absoluuttisesti ilmaistuna yhden symposiumin aiheuttamat kustannukset nousivat vajaasta 100 000 markasta vuoden 2000 64 000 euroon. Reaalisesti yhden symposiumin järjestämiseen käytettiin 1980-luvulla yleensä 40 000–50 000 euroa ja 1990-luvulla 50 000–60 000 euroa. Kuluista suurimman yksittäisen erän muodostivat julkaisukustannukset.

Symposiumien teemojen valintaan vaikuttivat useat tekijät kuten säätiön tiedepoliittinen strategia sekä painopistealueet ja niissä tapahtuneet muutokset, säätiön hallinnossa mukana olleiden lääketieteen edustajien omat tutkimuksen ja mielenkiinnon kohteet, uusien tutkimustulosten esittäminen kansainväliselle tiedeyhteisölle, uusien tutkimusalueiden esiin nostaminen sekä tutkimuspoliittinen polkuriippuvuus.

Säätiön tiedepoliittinen strategia näkyi muun muassa siinä, että koko kuluneen neljännesvuosisadan ajan kansanterveydel-

liset painotukset ovat olleet selkeästi esillä. Aiheina ovat olleet esimerkiksi vanheneminen, ravitsemus, työkyvyttömyys, terveyden mittaaminen tai mahahaavan uudet hoitomahdollisuudet. Näissä symposiumeissa näkyi myös säätiön tiivis yhteistyö Kansaneläkelaitoksen kuntoutustutkimuskeskuksen sekä Kansanterveyslaitoksen tutkijoiden kanssa. Samalla korostui myös symposiumien poikkeittieteellisyys, sillä lääketieteilijöiden lisäksi mukana oli muiden tieteenalojen kuten väestötieteen, sosiologian, sosiaalipolitiikan tai tilastotieteen edustajia. Niinpä vuonna 1978 järjestetyn työkyvyttömyyttä käsitelleen symposiumin loppuraportin laatijan Timo Sahin mukaan työkyvyttömyyttä lähestyttiin »epidemiologiselta, yhteiskunta- ja käyttäytymistieteelliseltä, taloustieteelliseltä sekä kuntoutustutkimuksen ja työterveystutkimuksen kannalta». Väestötieteen edustajana esiintyi useimmiten professori Tapani Valkonen ja sosiaalipolitiikan edustajana professori Tapani Purola.¹²⁸

Edellä on todettu Kalle Achtén panos psykiatrisen tutkimuksen käynnistäjänä heti 1970-luvun alkupuoliskolla. Tämä vaihe ei myöskään rajoittunut pelkästään itsemurhien tutkimuksen käynnistämiseen, vaan itsemurhatutkimusseminaarien jälkeen on pidetty useampia psykiatrian alaan kuuluvia symposiumeja. Tällaisia teemoja ovat muun muassa olleet sairauksien psykososiaaliset riskitekijät, depressio tai nuorison päihteiden käyttö. Teemojen valintaan vaikuttivat myös kansanterveyteen liittyvät näkökohdat, ja esimerkiksi Kalle Achté oli alusta lähtien korostanut psykiatristen sairauksien suuria yhteiskunnallisia kustannuksia. Hänen aloittamansa tien jatkajana on sitten toiminut prof. Jouko Lönnqvist. Vaikka hänellä ei ollutkaan virallista asemaa säätiön hallinnossa ennen valintaansa tieteellisen valiokunnan jäseneksi vuonna 1997, hänellä oli merkittävä rooli tieteellisenä taustavaikuttajana.

Prof. Albert J. Stunkard (University of Pennsylvania) edusti psykiatrian asiantuntevasta ravitsemussymposiumissa.

Ravitsemustutkimussymposiumin yhtenä ulkomaisena luennoitsijana oli sosiaaliantropologi Gretel H. Pelto (University of Connecticut)

LÄÄKETIETEEN TUTKIMUSSYMPOSIUMIT JA NIIDEN JÄRJESTELYTOIMIKUNTIEN PUHEENJOHTAJAT

Itsemurhatutkimuksen seminaari osa I, II	12.–20.12.1974, 9.–12.6.1975
Jatkoseminaarit	15.6.1977; 9.–11.6.1982
– professori Kalle Achté	
I The objectives and possibilities of research on disability	28.–31.5.1978
– Työkyvyttömyys – tutkimuksen tehtävät ja mahdollisuudet	
– dosentti Lauri Autio	
II Aging and the care of the elderly	20.–22.8.1980
– Vanheneminen ja vanhusten huolto	
– professori Ilmari Ruikka	
III Nutrition research	16.–18.8.1982
– Ravitsemustutkimus	
– professori Antti Ahlström	
IV Measurement of health – the needs and objectives for measurement of health	17.–18.9.1984
– Terveysten mittaaminen	
– professori Ilkka Vuori	
V Psychosocial risk factors of diseases	27.–29.8.1986
– Sairauksien psykososiaaliset riskitekijät	
– professori Pentti Siltanen	
VI Current trends in low back pain research	17.–19.8.1988
– Uusia suuntauksia selkäsairauksien aiheuttamien kiputilojen tutkimuksessa	
– professori Veikko Kallio	

Polkuriippuvuus näkyy muun muassa siinä, että tietyt lääketieteen alueet ovat säilyttäneet vahvan asemansa säätiön tiedepolitiikassa. Hyväksi esimerkiksi sopivat sydän- ja verenkiertosairaudet, joiden tutkimusta säätiö tuki jo 1960-luvulla ja joiden tukemiseen palattiin uudelleen 1990-luvun lopulla. Symposiumien aiheiden valinnassa näkyy myös selvästi, miten symposiumin ansiosta tutkijoiden mielenkiinto heräsi, jolloin muutamien vuosien päästä palattiin aikaisempaan tematiikkaan; ei aina täsmälleen samaan, vaan ehkä toisesta tai alkuperäistä teemaa sivuavasta näkökulmasta.

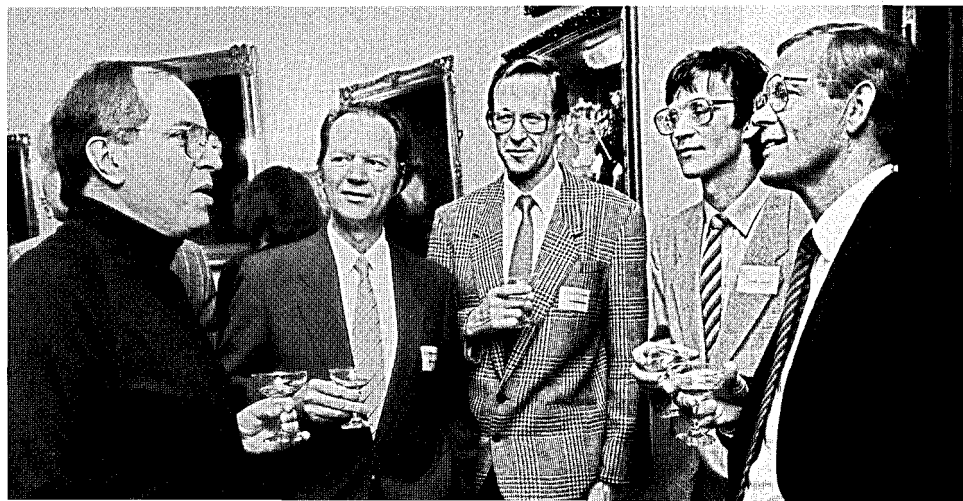
Uuden tutkimusalueen vahvistamista merkitsi sisäilman ja asumisen nostaminen tutkimuksen kohteeksi 1990-luvun puolivälissä. Sisäilman tutkimus oli 1980/90-lukujen vaihteesta lähtien noussut esille, mutta Suomessa alan tutkimus oli pysynyt melko vaatimattomana. Lisäksi alueen tutkimus oli hajanaista,

VII Prevention of osteoporosis – Luukadon estäminen – professori Reijo Tilvis	6.–8.6.1990
VIII Depression: preventive and risk factors – Depressio – preventiiviset ja riskiä lisäävät tekijät – professori Jouko Lönnqvist	15.–17.6.1992
IX Peptic ulcer and gastritis – new infectious diseases Mahahaava ja mahakatarri – uusia tarttuvia tauteja – professori Mikko Salaspuro	17.–19.8.1994
X Indoor air and health – causative agents, health hazards, and risk assessment – Sisäilman laatu ja terveys – professori Mikko Salaspuro	7.–9.8.1996
XI Primary prevention of cardiovascular disease in childhood – Sepelvaltimotaudin ehkäisy lapsuusiässä – professori Jorma Viikari	5.–7.8.1998
XII Quality of life measurement in clinical studies – Elämänlaadun mittaaminen kliinisissä tutkimuksissa – professori Mats Brommels, prof. Harri Sintonen	9.–11.8.2000
XIII Youth and substance use – Nuoret ja päihteiden käytön muodot – professori Jouko Lönnqvist	14.–16.8.2002
XIV Psychosocial support and health – Psykososiaalinen tuki ja terveys – professori Jussi Huttunen	

Säätiön VI lääketieteellisessä symposiumissa käsiteltiin selkäsairauksien tutkimuksen uusia suuntauksia. Kuva seminaarin avajais-tilaisuudesta, jossa etummaisina vasemmalta lähtien ovat prof. Olli S. Miettinen (McGill University), järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Veikko Kallio sekä professori Ilkka Vuori.

eivätkä esimerkiksi lääketieteen ja rakentamisen asiantuntijat juurikaan keskustelleet keskenään. Yhteydet kansainväliseen tutkimukseen olivat myös satunnaisia. Tilanteen korjaamiseksi päätettiin tieteellisen valiokunnan esityksestä kesällä 1996 järjestää »Sisäilma, asuminen ja terveys» -otsakkeen alla pidettävä symposiumi. Vaikka aloite lähtikin lääketieteen puolelta, niin tarkoituksena oli nimenomaan tieteiden väliset rajat ylittävä symposiumi. Tämä näkyi konkreettisesti myös symposiumin järjestelytoimikunnan koostumuksessa. Lääketieteen edustajien lisäksi toimikunnassa olivat rakennusneuvos Olli Lehtovuori Ympäristöministeriöstä sekä LVI-tekniikan professori Olli Seppänen TKK:sta. Symposiumissa luennoi kotimaisten asiantuntijoiden lisäksi kahdeksan ulkomaista asiantuntijaa. Mitenkään liioittelematta voidaan todeta tämän kokoontumisen käynnistäneen kokonaan uuden vaiheen sisäilmastoon ja asumiseen liittyvässä tutkimuksessa. Samalla se integroi suomalaiset tutkijat osaksi alan kansainvälistä tutkimusverkostoa, jossa muun muassa professori Olli Seppälä on saavuttanut varsin merkittävän aseman.¹²⁹

1980-luvun jälkipuoliskolta lähtien symposiumien teemoissa toteutui lievä painopisteen muutos. Perinteinen biolääketieteellinen näkökulma vahvistui, ja kansanterveyteen liittyvä tematiikka lieventyi. Tämä muutos johtui pitkälti siitä, että kansantaloustieteen ja lääketieteen ohella säätiö oli ryhtynyt panostamaan terveystaloustieteelliseen tutkimukseen. Siitä oli muodostunut säätiön tutkimuspolitiikan kolmas tukijalka. Tällöin osa aikaisemmin lääketieteen sisällä käsitellyistä teemoista siirtyi terveystaloustieteen puolelle. Tämä painopisteen muutos merkitsi samalla aikaisempaa selvempää rajoittumista lääketieteen alueelle. Tosin on korostettava myös sitä, että muutos ei

Vuoden 2002 symposiumin aiheena oli nuoret ja päihteiden käytön muodot. Symposiumin järjestelytoimikunnan puheenjohtaja oli prof. Jouko Lönnqvist, joka on tehnyt yhteistyötä säätiön kanssa jo lähes kolmen vuosikymmenen ajan eli vuoden 1974 itsemurhaseminaarista lähtien. Kuvassa Lönnqvist keskustelee symposiumissa alustaneen prof. Lea Pulkkisen kanssa.

ollut suuri, ja esimerkiksi »Sisäilma, asuminen ja terveys» -symposiumissa poikkitieteellisyys oli korostetusti näkyvissä. Myös vuonna 2000 järjestetty elämänlaadun mittaamiseen keskittynyt seminaari oli poikkitieteinen terveystaloustieteen ja lääketieteen yhteinen symposiumi. Muutokseen vaikutti myös se, että suuret terveystaloudelliset ratkaisut oli toteutettu jo 1970-luvulla, jolloin kansanterveystieteen sisällä painotukset olivat muuttuneet. Kansantautien sijaan mielenkiinnon kohteeksi nousivat esimerkiksi väestön vanheneminen ja sen mukanaan tuomat terveystaloudelliset tarpeet.

Edellä on todettu, miten Hilma Jahnssonin suunnitelmassa säätiön perustamista, yhtenä toimintaa ohjaavana epävirallisena normina oli kansainvälisyys. Jahnssonin pariskunta oli itse harjoittanut jatko-opiskeluja ulkomailla ja he olivat jatkuvasti olleet kiinnostuneita oman alansa ulkomaisesta kehityksestä. Lääketieteen symposiumeissa tämä kansainvälisyys tuli konkreettisesti esiin. Symposiumien ansiosta Suomeen saatiin säännöllisesti oman alansa johtavia tutkijoita, jotka sitten jakoivat uusinta tietoa suomalaisille tutkijoille. Tämä kansainvälisyys ei kuitenkaan ollut yhdensuuntaista, vaan samalla uusien suomalaisten tutkimus tuli ulkomaisten osallistujien välityksellä tunnetuksi maamme rajojen ulkopuolella. Tätä kaksisuuntaista kansainvälisyyttä voidaan pitää säätiön järjestämien lääketieteellisten symposiumien merkittävimpana antina.

SÄÄTIÖ UUDEN TIETEENALAN KEHITTÄJÄNÄ

Säätiö kiinnostuu terveyden taloustieteestä

Kansantaloustieteen ja lääketieteen yhteydessä on todettu, miten säätiön tiedepoliittinen ohjelma hahmottui 1970-luvun alkupuoliskolla. Konkreettisen muotonsa ohjelma sai hallituksen elokuussa 1974 hyväksymässä »Yrjö Jahnssonin säätiön tiedepoliittisessa pitkän tähtäyksen suunnitelmassa». Siinä nostettiin esiin kansantaloustieteen ja lääketieteen raja-alueella toimiva tieteenala – terveyden taloustiede. Suomessa ala oli tässä vaiheessa uusi eikä sen edustajia vielä montakaan löytynyt. Hallituksen tavoitteena olikin alan tutkijoiden kouluttaminen ulkomaisissa yliopistoissa, terveystaloustieteellisen tutkimuksen käynnistäminen sekä seminaarien organisointi. Jälleen keran säätiön hallitus pyrki täyttämään tutkimuksen kentässä olleen aukon. Tämän aloitteen jälkeen tarkoituksena oli siirtää vastuu yhteiskunnalle.¹³⁰

Aivan ensimmäisenä tehtävänä oli kansainvälisen »virike-seminaarin» organisointi, jotta saataisiin luotettava käsitys siitä, mitä terveystaloustieteen alueella tehdään. Seminaarin valmistelut hoiti työryhmä, johon kutsuttiin lääketieteen edustajina professorit Urpo Siirala, Antti Mattila ja Mauri Isokoski sekä kansantaloustieteen edustajina professorit Jouko Paunio ja Arni Nyberg. Lisäksi mukana olivat tutkimusjohtaja Seppo Honkapohja ja tutkimussihteeri Timo Sahi. Työryhmä työskenteli varsin aktiivisesti, sillä se piti kaikkiaan yhdeksän kokousta. Lisäksi se sai käyttöönsä kaksi terveystaloustiedettä käsittelevää laudaturtyötä, jotka valmistuivat Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitoksella.

Seminaarin tavoitteena oli lisätä yleistä tietämystä terveystaloustieteestä ja sen tarjoamista mahdollisuuksista sekä vastata niihin haasteisiin, joita muutamia vuosia aikaisemmin toteutetut suuret terveyspoliittiset uudistukset olivat tuoneet tullessaan. Tämän vuoksi seminaariin oli kutsuttu mukaan varsin edustava joukko eri tahojen edustajia. Kutsuttuina olivat korkeakoulujen, tieteen keskushallinnon, terveydenhuollon ja so-

siaalihuollon, terveydenhuollon hallinnon, terveydenhuoltoalan ammattijärjestöjen sekä näitä kysymyksiä käsittelevien ministeriöiden ja tutkimuslaitosten edustajia. Kaikkiaan seminaariin kokoontui 70 osallistujaa.¹³¹

Seminaarin aloitti Jouko Paunio, joka esitelmässään *Alustavia näkökohtia terveydenhuollon taloudesta* pohti terveydenhuoltoa taloudellisesta näkökulmasta. Paunion mukaan terveydenhuollon kulutusmenot nousevat noin kymmeneen prosenttiin yksityisen ja julkisen sektorin kulutusmenoista, minkä ohella terveydenhuolto vie merkittävän osan opetus- ja tutkimustoiminnan menoista. Myös terveydenhuollon vaatimat investointimenot nousevat huomattavan korkeiksi. Kaikkineen kyseessä ovat niin suuret kustannukset, että on ilman muuta ryhdyttävä pohtimaan sitä, miten paljon varoja terveydenhuoltoon voidaan suunnata ja miten tehokkaasti terveydenhuollon organisointi on toteutettava.

Terveydenhuoltoon tarvitaan lääketieteellisen näkökulman ohella myös taloudellinen näkökulma. Kuitenkin on koko ajan pidettävä mielessä se, että terveystaloudella on useita sellaisia piirteitä, jotka erottavat ne muista taloudellisista hyödykkeistä. Taloustieteellisen näkökulman omaksuminen terveydenhuollossa merkitsee sitä, ettei kaikkia lääketieteen potentiaalisia mahdollisuuksia voida yhteiskunnassa käyttää. Kaikkia terveyteen liittyviä tarpeita ei voida tyydyttää, vaan joudutaan suorittaman valintoja; sekä yksilönä että koko kansakuntana. Paunio korosti myös sitä, että kaikista vastaväitteistä huolimatta ei pitäisi kokonaan sulkea pois hintamekanismin hyväksikäyttöä terveystalouden kysynnän säätelyssä. Taloustieteellisen näkökulman ansiosta on ehkä mahdollista päästä tilanteeseen, jossa terveydenhuoltoon liittyvät kustannukset saataisiin pidetyksi kurissa. Samalla on kuitenkin varmistettava terveydenhuollon tasapuolinen saatavuus.¹³²

Esityksessään Paunio saattoi nojautua ensimmäisen Yrjö Jahnsson Lectures -luennon pitäjän K. J. Arrow'n myöhemmin alan klassikoksi kohonneeseen artikkeliin *Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care*.

Seminaarin ulkomaalaisina esitelmäsiinä olivat professori Ingemar Ståhl Lundin yliopistosta Ruotsista sekä professorit A. A. Walters ja Brian Abel-Smith London School of Economics and Political Science -yliopistosta Englannista. Ståhl käsittelee esitelmässään terveystaloustieteen pääalueita. Näihin kuuluivat

1) Terveydenhoidon BKT-osuuden jatkuva kasvu ja siihen liittyvät ongelmat 2) Terveydenhoitojärjestelmien deskriptiivinen ja normatiivinen analyysi – Tällä Ståhl tarkoitti lähinnä terveydenhoitojärjestelmien tehokkuutta – 3) Hyöty-kustannusanalyysien tekeminen eri hoitomuotojen tai terveydenhoitojärjestelmien vaikutuksista 4) Analyysi sairaaloiden kustannusrakenteesta. Esitelmässään Ståhl eteni siten taloustieteilijöiden hallitsemasta makroanalyysistä kohti mikroanalyysejä, joka kuului pikemminkin lääketieteen edustajille.¹³³

Brian Abel-Smith keskittyi esitelmässään *Terveyspalvelujen kustannukset ja tuotot* lähinnä kohtiin 1 ja 2 eli terveyspalvelujen aiheuttamiin jatkuvasti kohonneisiin kustannuksiin eri maissa sekä terveyspalvelujen tuottamisen tehokkuuteen. A. A. Walterin aiheena oli *Terveyden taloustiede Englannissa*. Kyseessä oli mikrotason tarkastelu sairaaloiden kustannusrakenteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä.¹³⁴

Ulkomaisten asiantuntijoiden lisäksi mukana esitelmöitsijöinä oli kolme suomalaista asiantuntijaa. LKT Olavi Elon aiheena oli *Vihurirokon terveydellinen ja taloudellinen merkitys*. Kyseessä oli tyypillinen kustannus-hyötyanalyysi, jonka avulla pohdittiin rokotuksen terveydellisiä ja taloudellisia vaikutuksia sekä yksityisen henkilön että koko väestön kannalta.¹³⁵

VTL Harri Sintonen pyrki kustannus-vaikuttavuusanalyysin avulla arvioimaan sitä millaisiksi kustannukset nousevat, kun vanhusten hoidossa nojaututaan joko laitoshoitoon tai avohoittoon. Taloudellisesti mitattuna laitoshoidon osoittautui Sintonen mukaan edullisemmaksi, mutta tarkastelussa oli mukana ainoastaan taloudellisesti mitattavat suuret, joten eri hoitomuotojen paremmuutta ei tällaisen tarkastelun avulla kannata tehdä.¹³⁶

VTM Anni Hakkarainen esitteli Valtion koulutuskeskuksen puitteissa laadittua matemaattista mallia, jonka avulla kuvattiin Suomen terveydenhoitojärjestelmän toimintaa. Lähinnä kyseessä oli laaja panos-tuotosmalli päätöksentekijöiden avuksi.¹³⁷

Seminaarissa käytiin läpi kaikki Ståhlen mainitsemat terveystaloustieteen osa-alueet ja näkökulmana olivat sekä ulkomaiset että kotimaiset kokemukset. Seminaarin suunnittelussa oli siten onnistuttu erinomaisesti. Mukana olleet 70 terveydenhoidon asiantuntijaa, virkamieskunnan edustajaa ja tutkijaa saivat hyvän kuvan vielä melko vähän tunnetun tieteenalan tarjoamista mahdollisuuksista. Seminaarin esitelmät julkaistiin Kansantaloudellisen Aikakauskirjan erikoisnumerona *Tervey-*

den taloustiedettä – Health Economics. Lehdestä otettiin varsin suuri 3000 kappaleen painos, jolloin seminaarin tarjoama informaatio voitiin levittää varsin laajalle, eikä se jäänyt ainoastaan suppean asiantuntija- ja tutkijajoukon pariin.

Alan ulkomaisen jatkokoulutuksen tukeminen

Terveystaloustieteen virikeseminaarin esitelmät ja siellä käyty vilkas mielipiteiden vaihto vahvistivat säätiön johdon näkemyksiä. Taloustieteen ja lääketieteen raja-alueella operoivaa terveyden taloustiedettä, kuten silloinen termi kuului, tarvittiin ilman muuta. Suurimmaksi pullonkaulaksi nähtiin alan opetuksen ja tutkimuksen kehittymättömyys Suomessa, ja tämän puutteen oikaisemiseen säätiö oli valmis panostamaan. Ensimmäiseksi tehtäväkseen säätiö näki alan tutkijoiden kouluttamisen. Koska omaa koulustraditiota ei ollut, niin alkuvaiheissa oli turvaututtava ulkomailla tapahtuvaan koulutukseen. Sopiivia koulutuspaikkoja olisi löytnyt ainakin Ruotsista ja Isosta-Britanniasta, sillä näissä maissa julkisen terveydenhoidon asema oli vahva ja niitä voidaan pitää Suomen terveystaloustieteen suurreformien esimerkkimaina. Näissä molemmissa maissa oli 1950-luvulta ja erityisesti 1960-luvulta lähtien ryhdytty analysoimaan terveydenhoitoon liittyviä kysymyksiä taloustieteen näkökulmasta sekä taloustieteen menetelmiä hyödyntäen. Tältä pohjalta oli vähitellen kehittynyt oma »health economics» eli terveystaloustiede-termillä tunnettu tutkimusalue.

Virikeseminaarin yhteydessä säätiön edustajat saivat mukana olleilta ulkomaisilta esitelmäitsijöiltä tuoretta informaatiota siitä, millainen asema terveystaloustieteellä Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa oli ja missä yliopistoissa alaa erityisesti harrastettiin. Näissä lähinnä englantilaisten Abel-Smithin ja Waltersin kanssa käydyissä keskusteluissa nousi esiin Yorkin yliopisto. Siellä oli taloustieteen laitoksen yhteydessä ryhdytty kehittämään terveystaloustieteen opetusta ja tutkimusta. Vuonna 1975 oltiin tosin vasta suunnitteluvaiheessa, mutta vuonna 1977 voitiin jo käynnistää terveystaloustieteen graduate-ohjelma. Vastaavasti syntyi mahdollisuus jatkotutkimuksen suorittamiseen terveystaloustieteessä, kun sinne vuonna 1983 perustettiin erillinen Terveystaloustieteen keskus. 1970-luvun puolivälissä Yorkin yliopistossa oli jo useampia alan opettajia ja tutkijoita, ja

tena oli tämän uuden tieteenalan tutkimuksen käynnistäminen, minkä jälkeen vastuu tulevasta kehityksestä kuuluisi julkiselle vallalle. Alkuperäisessä tavoitteessa oli myös onnistuttu. Terveystaloustieteen tutkimus, mikä 1970-luvulla oli ollut aivan alkutekijöissään, alkoi 1980-luvun lopulla saavuttaa itsenäisen tieteenalan aseman. Lopullisesti tämä asemien vakiinnuttaminen toteutui 1990-luvun alkupuoliskolla, jolloin terveystaloustiedettä käsittelevien kotimaisten julkaisujen määrä kääntyi jyrkkään kasvuun. Tieteenalan ensimmäinen suomenkielinen perusteos Harri Sintosen *Terveystaloustiede* julkaistiin vuonna 1987. Kymmenen vuotta myöhemmin teos perusteellisesti uudistettiin, jolloin kirjoittajina olivat Harri Sintonen, Markku Pekurinen ja Eero Linnakko. Oman professuurin terveystaloustiede sai ensiksi Kuopion ja sitten Oulun yliopistoihin. Pääaineena terveystaloustiedettä saattoi opiskella Kuopion yliopistossa.

Osoituksena tieteenalan kypsymisestä voidaan myös pitää Terveystaloustieteen Seuran perustamista vuonna 1992. Vuonna 2000 seura hyväksyttiin Tieteellisten Seurain Valtuuskunnan jäseneksi, joten sen status oli myös virallisesti tunnustettu. Seuran ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin professori Harri Sintonen. Myös seuran toiminnassa tulivat esiin kiinteät kytkökset Yorkin yliopistoon, sillä seuran kunniajäseneksi kutsuttiin professori Alan Williams. Seuran jäsenmäärä oli perustamisvuonna 20, josta se kuluneen vuosikymmenen aikana on noussut runsaaseen 50 jäseneseen.¹⁴⁰

Viranomaispuolella terveystaloustieteen aseman vakiintuminen näkyi konkreettisesti siinä, että Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin yhteydessä käynnistyi vuonna 2002 Terveystaloustieteen keskus CHESS (Centre for Health Economics at Stakes). Keskuksen tehtäväksi määriteltiin korkeatasoisen terveystaloustieteellisen tutkimuksen tuottaminen, suomalaisen terveystaloustieteellisen tutkimuksen koordinoinnin edistäminen sekä tutkijoiden välisen vuorovaikutuksen lisääminen.¹⁴¹

Terveystaloustieteen näkyvä asema säätiön tiedepolitiikassa oli siis päätynyt vuonna 1987. Tämä ei kuitenkaan merkinnyt sitä, etteikö alan tutkijoita olisi tuettu, vaan tästä eteenpäin apurahat myönnettiin joko lääketieteen tai kansantaloustieteen »kiintiöstä». Tosin apurahoja myönnettiin vain muutamia vuodessa.

Uuteen tilanteeseen tultiin 1990-luvun alkuvuosina. Syvän laman seurauksena terveydenhoitoon suunnatut varat olivat

merkittävästi supistuneet vuosikymmenen alkuvuosina. Tällöin esiin nousivat monet terveystaloustieteen peruskysymykset: miten paljon voimavaroja terveydenhuoltoon on suunnattava, miten varmistetaan terveystaloustieteen käytön oikeudenmukaisuus ja miten priorisoidaan niukat voimavarat, miten varmistetaan terveydenhuollon eri toimijoiden toiminnan tehokkuus, mikä on julkisen ja yksityisen sektorin työnjako terveydenhuollossa, minkälaisia kannustinjärjestelmiä on terveydenhoidossa hyödynnettävä jne.

1970-luvun lopulla alkaneiden panostusten seurauksena terveystaloustieteen tutkijoiden määrä oli kasvanut, ja nyt oli myös yhteiskunnallista tarvetta tutkimuksen lisäämiseen. Säätiön johto reagoi tähän tilanteeseen vuonna 1993 ottamalla terveystaloustieteen uudelleen erilliseksi tukialueekseen. Ulkomaisen jatkokoulutuksen tukeminen käynnistettiin ja suosituimpana jatkokoulutuspaikkana oli edelleen Yorkin yliopisto. Tosin muutamia jatko-opiskelijoita hakeutui myös amerikkalaisiin yliopistoihin.¹⁴²

Kaikkiaan säätiön tuella on valmistunut toistakymmentä terveystaloustieteen väitöskirjaa ja näistä valtaosa on tehty Yorkin yliopistossa. Ensimmäisten joukkoon kuului jo virikeseminaarissa esitelmöinyt VTL Harri Sintonen, jonka ensimmäinen apuraha on vuodelta 1975. Tohtoriksi hän väitteli vuonna 1981. Muita säätiön tukemia terveystaloustieteilijöitä ovat muun muassa Kari Vinni (Tampereen yliopisto 1982), Jaana Marja Muurinen (York U), Markku Pekurinen (York U 1991), Unto Häkkinen (York U 1992), Hannu Valtonen (York 1992 U) sekä Pirjo Koivukangas (Oulun yliopisto 1993).¹⁴³ Terveystaloustieteen asema yliopisto- ja tutkimusmaailmassa vakiintui 1990-luvulla. Tällöin ala sai runsaasti uusia virkoja ja on mielenkiintoista havaita, miten lähes kaikki johtaviin asemiin nousseet alueen edustajat ovat säätiön »kasvatteja».

Myös tutkimusapurahojen jakaminen käynnistyi uudelleen. Tutkijoiden määrän kasvun myötä anomusten määrä oli myös lisääntynyt, mutta aivan säätiön johdon toivomassa määrin apuraha-anomuksia ei saatu. Vuoden aikana myönnettyjen apurahojen lukumäärä kääntyi kuitenkin selvään nousuun vakiintuen 2000-luvun alussa noin kymmeneen hankkeeseen vuodessa. Samalla myönnetty summa nousi vajaaseen miljoonaan markkaan.

Lääketieteessä omaksuttu painopistealuemalli otettiin terveystaloustieteessä käyttöön vuonna 2001. Tällöin tuettavan tutkimuksen painopistealueiksi määriteltiin seuraavat alueet:

1) terveydenhuollon palvelujärjestelmän rakenne ja toimivuus, 2) terveydenhuollon organisointi, rahoitus ja kannusteet, 3) terveydenhuollon palvelujen mikrotaloudellinen arviointi, 4) elämänlaadun mittaaminen. Vuonna 2003 tuettavat painopistealueet supistettiin kohdissa 1 ja 2 mainittuihin alueisiin.¹⁴⁴

Hyväksi esimerkiksi tästä terveystaloustieteellisen tutkimuksen kasvaneesta tarpeesta sopii dosentti Markku Pekurisen johtamalle työryhmälle vuonna 1993 myönnetty apuraha hankkeeseen *Ehdotuksen laatiminen Suomen terveydenhuollon taloudellisista vaihtoehdoista*. Professori Pekka Puskan työryhmän tutkimuksen aiheena oli puolestaan *Kansantautien riskitekijöiden vähentämisen taloudelliset vaikutukset pitkäaikaisseurannassa*. Myös yhteistyö Yorkin yliopiston kanssa nostettiin esille, kun MB, MSc Allison McCallumin johtama työryhmä sai apurahan *Suomen ja Britannian välisten paikallisten terveydenhuoltojärjestelmien vertailevaan tutkimukseen* vuonna 2002. Tunnusomaisena piirteenä olikin aikaisempaa suurempien tutkimusprojektien käynnistäminen. Tällainen hanke oli muun muassa KTM Jarmo Hahlin saama apuraha tutkimukseen diabeteksen ennustamisen ja ehkäisyn kustannuksista ja vaikuttavuudesta vuosina 1995 ja 1996. Suurin yksittäinen hanke oli professori Harri Sintosen johdolla vuonna 2000 käynnistetty *15D-elämänlaatumittarin arvottaminen* -projekti, mikä jatkuu edelleen. Mielenkiintoisena yksityiskohtana nousee myös esiin kauppatieteellisen peruskoulutuksen saaneiden tutkijoiden merkittävä asema terveystaloustieteessä.¹⁴⁵

Elämänlaadun mittaaminen oli muutenkin näkyvästi esillä säätiön tiedepolitiikassa, sillä saman teeman varaan oli organisoitu lääketieteen XII tutkimussymposiumi *Elämänlaadun mittaaminen kliinisissä tutkimuksissa*. Kyseessä oli ensimmäinen kerta, jolloin lääketieteen tutkijasymposiumi järjestettiin terveystaloustieteen puitteissa. Symposiumin järjestelytoimikunnan puheenjohtajina toimivat professorit Mats Brommels ja Harri Sintonen. Tämä ei ole myöskään jäänyt viimeiseksi terveystaloustieteen seminaariksi, sillä juhlavuoden kunniaksi elokuussa 2004 terveystaloustieteilijät kokoontuvat kansainväliseen juhlaseminaariin, jonka aiheena on *Kannustimet ja rahoitus terveydenhuoltojärjestelmässä*.¹⁴⁶

Säätiön panos näkyi myös Terveystaloustieteellisen Seuran toiminnassa. Säätiö myönsi vuosittain seuralle apurahan, joka käytettiin Terveystaloustieteen päivien aiheuttamien kulujen kattamiseen ja säätiön puoleen seura kääntyi myös silloin, kun

tarvittiin rahoitus esimerkiksi ulkomaisten tutkijoiden saamiseksi Suomeen. Lisäksi säätiö tuki Suomessa järjestettyjä terveystaloustieteen alaan kuuluvia pohjoismaisia seminaareja. Säätiön tuella järjestettiin myös terveystaloustieteen kurssi kansantaloustieteen valtakunnallisen jatkokoulutusohjelman KAVAn yhteyteen vuonna 1995.

Säätiön asettamat tavoitteet täyttyivät

Säätiön tavoitteena 1970-luvun puolivälissä oli taloudellisen näkökulman ja taloustieteellisen ajattelun sekä menetelmien tuominen terveydenhuollon tutkimiseen ja kehittämiseen. Siihen asti nämä tehtävät olivat kuuluneet lähinnä lääketieteen ja vähäisemmässä määrin sosiaalipolitiikan edustajille. Ensimmäisenä osatavoitteena oli modernin terveystaloustieteellisen tutkimuksen juurruttaminen Suomeen. Tällöin on mielenkiintoista havaita, miten tämä modernisaatioprosessi eteni monessa suhteessa samalla lailla kuin kansantaloustieteen modernisaatio oli edennyt 2–3 vuosikymmentä aikaisemmin.

Molemmissa tapauksissa muutosprosessin käynnistäminen lähti liikkeelle yksityisistä toimijoista ja yksityisen sektorin, tässä tapauksessa yksityisen säätiön tukemana. Esikuvat ja mallit haettiin ulkomailta eli kansantaloustieteessä lähinnä Yhdysvalloista ja terveystaloustieteessä lähinnä Isosta-Britanniasta. Kummassakin tapauksessa alan tutkijoiden kysynnän kasvu oli sidoksissa suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan muutoksiin. Kansantaloustieteilijöiden kohdalla kyseessä oli tosin hyvinvointivaltion rakentaminen, kun taas terveystaloustieteilijöiden kohdalla kyseessä on ollut lähinnä hyvinvointivaltion perusteiden säilyttäminen. Molemmissa tapauksissa on myös nähtävissä vaihe, jolloin vastuu alan kehityksestä siirtyi lopullisesti yksityiseltä säätiöltä julkiselle vallalle. Kansantaloustieteessä tällaisena merkkipaalu-na voidaan pitää valtakunnallisen jatkokoulutusohjelman organisoimista siirtymistä opetusministeriön ja yliopistojen vastuulle vuonna 1989. Terveystaloustieteessä puolestaan merkittävänä virstanpylväänä voidaan pitää Stakesin toiminnan käynnistämistä vuonna 1992 sekä Terveystaloustieteen keskuksen CHESSin perustamista Stakesin yhteyteen vuonna 2002. Tämän jälkeen säätiön aktiivista roolia ei ole tarvittu, vaan se on voinut keskittyä rutiininomaiseen apurahojen myöntämiseen.

TEHTÄVÄT SÄILYVÄT – MUODOT MUUTTUVAT

Vahva talous tuen edellytyksenä

Yrjö Jahnssonin säätiö perustettiin puoli vuosisataa sitten eli joulukuussa 1954. Tällöin yhteiskunta oli suuren muutoksen taitekohdassa. Takana olivat sodan ja jälleenrakennuksen sekä sotakorvausten sävyttämä niukkuuden aika. Edessä olivat puolestaan nopean kasvun ja hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen leimaamat vuodet. Käytännössä Jahnssonin pariskunnan säätiömäinen toiminta oli alkanut kuitenkin jo vuosikymmeniä aikaisemmin. Alkupisteenä voidaan perustellusti pitää 1920-luvun alkuvuosia, jolloin pariskunta eli aktiivisimpia työvuosiaan. Tässä vaiheessa Jahnssonin pariskunta pelkästään omien varojensa turvin pystytti Helsingin suomalaisen yksityislyseon ja toimi vuosikymmeniä yksityisen oppikoulun taloudellisena tukipylväänä. Pariskunta tuki myös suomalais-ugrilaista kulttuurityötä. Niinpä Jahnssonien rahoittamana muun muassa muutamille liiviläisille nuorille tarjottiin mahdollisuus koulunkäyntiin. Näin ajoitettuna säätiön historiassa heijastuu oikeastaan koko itsenäisen Suomen historia.

Säätiön historia on ollut tiukasti sidoksissa yhteiskunnassa toteutuneisiin suuriin kehityslinjoihin. I maailmansodan aikaiset murrokset ja samanaikainen pääkaupungin nopea kasvu vaikuttivat ratkaisevasti Jahnssonin pariskunnan vaurastumiseen. 1930-luvun suuri lama puolestaan nosti Yrjö Jahnssonin esiin nimiä kaihtamattomana toisinajattelijana. II maailmansodan jälkeen toteutettu asutustoiminta ja samanaikainen jyrkkä syntyvyyden nousu »suurten ikäluokkien» muodossa johti muuttaman vuosikymmenen viiveellä koko yhteiskuntaa ravistelleeseen rakennemuutokseen. Näinä vuosikymmeninä myös Suomessa omaksuttiin pohjoismaisen mallin mukainen hyvinvointivaltioideologia, mikä heijastui lähes kaikilla yhteiskunnan alueilla ja sitä kautta myös säätiön toiminnassa. Neuvostoliiton romhdus, 1990-luvun lama ja Suomen integroituminen entistä tiiviimmin osaksi läntistä Eurooppaa näkyivät myös säätiön toiminnassa.

Säätiöiden historioissa on lähes poikkeuksetta lähdetty liikkeelle säätiöiden yleishyödyllisestä luonteesta ja painopiste on asetettu säätiön toimintaan ylevien tiede- tai kulttuuripoliittisten tavoitteiden täyttämiseksi. Samalla säätiöiden talous ja kyky myöntää apurahoja on otettu itsestään selvyytensä. Säätiöiden talouteen liittyviä kysymyksiä ei ole koettu mielenkiintoisiksi.¹⁴⁷ Tässä tutkimuksessa on lähdetty liikkeelle toisinpäin eli taloudesta. Tarkastelu on aloitettu jo 1900-luvun ensimmäisistä vuosikymmenistä. Tarkastelun ulottaminen näin kauaksi menneisyyteen on suorastaan välttämätöntä, sillä Jahnssonin pariskunnan taloudelliset mahdollisuudet koulun perustamiseen ja tukemiseen eivät olleet suinkaan itsestään selvät – päinvastoin.

Yrjö Jahnsson oli jo nuoruusvuosistaan lähtien ollut erittäin yritteliäs ja liike-elämän kysymyksistä kiinnostunut henkilö. Nykylukijasta tällainen akateemisen uran ja liikemiesuran yhdistäminen saattaa tuntua yllättävältä, mutta Yrjö Jahnssonin aktiivisen työuran aikana 1910-luvulta 1930-luvulle tämä ei ollut mitenkään harvinaista. Yliopiston professorit saattoivat toimia hyvinkin aktiivisesti osakesijoittajina ja yritysten hallintoelimissä sekä suurten asuinkiinteistöjen rakennuttajina ja omistajina. Akateemisen eliitin edustajat kokivat myös velvollisuudekseen yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisen. Hyviksi esimerkeiksi sopivat Helsingin yliopiston professorit A. K. Cajander ja J. H. Vennola, joilla oli merkittävä asema valtakunnan politiikassa moninkertaisina ministereinä 1920–1930-luvuilla.

Yrjö Jahnssonin tapauksessa aktiivisuus kuitenkin ylitti terveen harkintakyvyn rajat ja seurauksena oli vararikko, mikä jätti synkän varjon Yrjö Jahnssonin päälle oikeastaan hänen koko loppuelämänsä ajaksi. Toisaalta nämä karvaat kokemukset myös vahvistivat ja karaisivat häntä. Tarve osoittaa menestyvänsä myös liike-elämässä ja saavuttaa taloudellinen riippumattomuus heijastui Yrjö Jahnssonin monissa ratkaisuisissa.

Jahnssonin pariskunnan vaurastumisen tai suorastaan rikkautumisen tekivät mahdolliseksi itsenäistymisen alkuvuosien poikkeukselliset ulkoiset olosuhteet sekä näissä poikkeuksellisissa oloissa otetut suuret henkilökohtaiset riskit. Aivan yhtä hyvin nämä riskit olisivat voineet johtaa tappioihin, mutta Suomen koulu- ja tiedemaailman onneksi näin ei käynyt, vaan riskinotto kannatti. Vararikon jälkeen lähes tyhjästä aloittaneet Yrjö ja Hilma Jahnsson olivat nousseet suurten kiinteistönomistajien joukkoon. Alkuvaiheissa velkataakka oli raskas, mutta kiinteis-

töjen nopea arvon nousu 1920-luvun jälkipuoliskolla helpotti ratkaisevasti tilannetta. Ostojen ajoitus oli osunut täysin oikeaan. Velkatakaakka suli pois eikä edes 1930-luvun lamavuosien kiinteistöкриisi uhannut pariskunnan taloudellista asemaa. Luonteeltaan varovainen Hilma Jahnssonkin saattoi todeta, »miten olimme rikkaita». Terijoelta hankitussa huvilassa voitiin viettää aurinkoista säätyläiselämää ja istua ystävien kanssa kuunnellen samalla uutta hankintaa »gramofonia».

Säätiön traditio

Säätiön perimmäisenä tehtävänä on perustajien tahdon toteuttaminen myös perustajien kuoleman jälkeen. Siksi on tärkeitä, että säätiön johdossa ollaan selvillä perustajien ajattelutavoista, maailmankuvasta ja säätiölle asetetuista tavoitteista. Sekä Yrjö että Hilma Jahnsson edustivat 1800-luvun saksalaista historiallista koulukuntaa, jonka asema suomalaisessa akateemisessa maailmassa oli täysin hallitseva. Historiallisen koulukunnan mukaan tieteen tehtävänä oli yhteiskunnassa vallitsevien epäkohtien paljastaminen ja keinojen etsiminen ongelmien poistamiseksi. Tutkimuksessa korostettiin taloudellisten ilmiöiden aiutkertaisuutta ja induktiivisen empiriasta lähtevän tutkimusotteen tärkeyttä. Erityisen suuren vaikutuksen Yrjö Jahnssonin oli tehnyt itävaltalainen historiallisen koulukunnan edustaja Eugen von Philippovich ja hänen idealistinen näkemyksensä tutkijan roolista. Tämän mukaan taloustieteilijän tehtävänä ei ole ainoastaan kuvata, miten asiat ovat, vaan lisäksi on kuvattava miten asioiden pitää olla. Tällainen patriarkaalinen ylhäältä lähtevä maailmankuva sopi hyvin fennomaanisia traditioita jo toisessa polvessa kantaneelle Yrjö Jahnssonille.

Akateemisen perustutkinnon suorittamisen jälkeen sekä Yrjö että Hilma Jahnsson olivat opiskelleet ulkomailla. Yrjö peräti neljässä maassa eli Saksassa, Venäjällä, Itävalta-Unkarissa ja Ruotsissa, Hilma puolestaan Saksassa. Lisäksi Hilma oli ollut sulhasensa mukana ainakin Wienissä ja Tukholmassa. Mitenkään poikkeuksellista tämä ei ollut, vaan autonomian ajan jälkipuoliskolla oikeastaan jokaisen tutkijan uralle aikovan kuului jatkaa opintojaan saksalaisissa yliopistoissa. Ulkomainen opiskelu avarsi ilman muuta Yrjö ja Hilman Jahnssonin maailmankuvaa ja jätti pysyvät jäljet heidän ajatteluunsa.

Helsingin talouspoliittinen kerho
kokoontuu joka keskiviikko kello 8 ip. talossa Heikinkatu 10 B (Lönnrotinkadun
kulmaus; Helsingin Suomalaisen Yksityislyseon sisäänkäytävä) ylin kerros.

Ohjelma:

Kokouksessa keskiviikkona kesäkuun 7 p:nä 1933 klo 8 ip. esitelmöi
kansantaloustieteen professori YRJO JAHNSSON aineesta

**Hypoteekkiluoton järjestäminen pienasunnonomistajien
velkojen vakauttamista varten**

ja konttoristi YRJO PITKANEN aineesta

Henkisen alan työttömien taloudellinen asema pula-aikana

Laulua esittää unkarilainen pastori GARAM

Kaikille asianharrastajille vapaa pääsy!

*Kun työttömyyden ja talouspulan jatkuminen tuottaa vahinkoa kaikille yhteis-
kuntaluokille, on kysymys niiden poistamismahdollisuuksista myös kaikille kansa-
laisille mitä tärkein. Toivotaan sen vuoksi kokoukseen runsasta osanottoa.*

Vuonna 1932 Yrjö ja Hilma Jahnsson perustivat Helsingin talouspoliittisen kerhon, jossa Yrjö toimi puheenjohtajana ja Hilma varapuheenjohtajana. Kerhon perustaminen liittyi läheisesti pariskunnan kansanvalistusharrastuksiin.

Akateemisessa tiedeyhteisössä Yrjö Jahnssonin asema oli ongelmallinen. Valinta Teknillisen korkeakoulun kansantaloustieteen professoriksi oli ollut riitaisa ja häntä oli syytetty jopa kohutuuttomasti »Pietarin kortin» käyttämisestä viran saamiseksi. Tämä oli eristänyt Yrjö Jahnssonin koko hänen loppuiäkseen muusta tiedeyhteisöstä. Tilannetta ei helpottanut myöskään se, että vararikon seurauksena monet hänen kollegoistaan olivat joutuneet takaajan ominaisuudessa maksumiehiksi. Yrjö Jahnssonista oli siten tullut oman tiensä kulkija, jolla ei juurikaan ollut ymmärtäjiä muiden tutkijoiden joukossa.

Puhtaasti tieteellisten tutkimusten sijaan Yrjö Jahnsson keskittyi laatimaan luonteeltaan poleemisia artikkeleita, joissa keskityttiin kritisoimaan Suomen Pankkia ja sen paluuta kultakantaan vuonna 1926. Lisäväriä Jahnssonin kirjalliselle tuotannolle toi 1930-luvun alun suuri lama, jolloin hän entistä kärkevämmiin arvosteli keskuspankin toimintaa. Jahnssonin mielestä keskuspankin olisi pitänyt hylätä kultakantadoktriinin mukainen tiukka rahapolitiikka ja passiivinen suhdanteita myötäilevä talouspolitiikka. Keskuspankin olisi pitänyt setelistön määrää lisäämällä painaa korkealle kohonneet korot alas ja aktiivisella tullipolitiikalla varmistaa valuuttavaranon taso.

Suhteiden viilentyminen akateemisen eliitin kanssa oli johtanut myös muutoksiin Yrjö ja Hilma Jahnssonin poliittisessa suuntautumisessa. Arvostettua asemaa vanhasuomalaisen puolueen perinteen jatkajassa kokoomuspuolueessa Yrjö Jahnssonilla ei ollut mahdollista saada, jolloin uudeksi poliittiseksi viiteryhmäksi tuli maalaisliitto. 1920-luvun kuluessa Jahnsson profiloitui maanviljelijäväestön puolestapuhujana, ja hänestä tuli maaseudulle muodostuneen pulaliikehännän taloustieteellinen teoreetikko yhdessä dosentti V. F. Johansonin kanssa. Yhteistyötä näillä kahdella pulateoreetikolla ei kuitenkaan ollut. 1930-luvun alkuvuosina Jahnsson ja hänen pularyhmittymänsä lähestyi maalaisliittoa, kun taas Johansonin johtama ryhmittymä suuntautui kohti lapuanliikettä. Pulaliikkeeseen liittymistä edesauttoivat myös Yrjö Jahnssonin omakohtaiset kokemukset syvästi velkaantuneena kiinteistön omistajana, jolle 1920-luvulla vallinnut korkea reaalikorko oli kauhustus. Jahnsson toimikin aktiivisesti velkaantuneiden kiinteistönomistajien aseman parantamiseksi.

Jahnssonin esittämä ankara kritiikki Suomen Pankkia vastaan herätti suuttumusta johtavien taloustieteilijöiden kuten Ernst Nevanlinnan ja talouspolitiikan johtajien kuten Risto Rytin ja J. K. Paasikiven mielissä. Tämä käy havainnollisesti ilmi Paasikiven päiväkirjamerkinnöissä pulavuosina, kuten seuraavat esimerkit osoittavat:

»setelejä lisätään (inflaatio) = Yrjö Jahnsson»; »huom. pulakoukset ja ponnet!!! Bolshevistisia vaatimuksia! Jahnsson ja Johanson asiantuntijoina. Ponnet eilisessä Ajan Sanassa ja tämpänpäiväisissä lehdissä»; »Professori Jahnsson ja tohtori Johanson agiteeraavat tyhmien ja vahingollisten ehdotustensa puolesta – pulakouksissa – demagogiaa! Kauniita tiedemiehiä!»¹⁴⁸

Jahnssonin toiminta pulavuosina eristi hänet entisestään akateemisesta eliitistä eikä edes hänen perusteltuja argumenttejaan otettu vakavasti.

Jälkikäteen Jahnssonia on muutamissa yhteyksissä kuvattu esi-keynesiläiseksi taloustieteilijäksi. Tässä kohden kannattaa kuitenkin välttää ylitulkintoja, sillä Jahnsson ei harjoittanut taloustieteellistä teoretisointia. J. M. Keynesin pääteos *The General Theory of Employment, Interest and Money* (1936) ilmestyi vasta Jahnssonin kuolinvuotena, joten siihen hän ei ollut ehtinyt tutustua, ja muutenkin hän nojautui lähinnä saksankieli-

seen kirjallisuuteen. Jahnssonin kirjaston perusteella arvioituna hän oli kylläkin perehtynyt saksankieliseen versioon Keynesin teoksesta *A Treatise on Money*, joka oli alun perin ilmestynyt vuonna 1930.¹⁴⁹ Sen sijaan Jahnsson oli melko hyvin perillä nuoren polven ruotsalaisten taloustieteilijöiden näkemyksistä. Nämä Tukholman koulukunnan edustajat korostivat aktiivisen suhdannepolitiikan tärkeyttä ja valtion aktiivisia toimia suhdanteiden tasaajana. Heiltä Jahnsson omaksui ideoita, jotka hän sitten saattoi soveltaa pulapoliittisissa artikkeleissaan tai esitelmässään Helsingin talouspoliittisessa kerhossa. Tutkijana Jahnssonin suurimpana ansiona voidaan pitää hänen kykyään popularisoida taloustiede sekä kykyä itsenäiseen valtavirrasta poikkeavaan ajatteluun ja johdonmukaista pitäytymistä näissä linjauksissa.

Sekä Yrjö että Hilma Jahnsson edustivat saksalaista sosiaali-reformistista traditiota. Tiedemiehen tehtävä on paljastaa yhteiskunnassa vallitsevia sosiaalisia epäkohtia ja esittää keinoja näiden epäkohtien poistamiseksi. He näkivät tieteen välineeksi saada aikaan parempi yhteiskunta. Yksilön näkökulmasta katsottuna parhaaksi keinoksi oman asemansa parantamiseen he näkivät koulutuksen. Samalla mahdollisimman laaja ja kattava koulutus on paras keino yhteiskunnassa vallitsevien ristiriitojen sovittamiseksi. Heidän ajattelussaan korostui myös kansainvälisyys. Nuorten suomalaisten tutkijoiden on syytä hakea uusinta tietoa ulkomaisista yliopistoista tai sitten Suomeen on houkuttava parhaassa työvireessä olevia ulkomaisia tiedemiehiä.¹⁵⁰

Liikkeelle oppikoulun perustamisella

Jahnssonin pariskunnan toiminta sai siis säätiömäisiä piirteitä jo 1920-luvun alussa, kun onnistuneet kiinteistökaupat olivat vakiinnuttaneet pariskunnan taloudellisen aseman. Vuonna 1923 aloitti pariskunnan rahoittamana Helsingin suomalainen yksityislyseo. Perustamisen taustana olivat Yrjö Jahnssonin havainnot siitä, miten Helsingissä suomenkielisillä nuorilla oli vaikeuksia mahtua oppikouluihin. Ruotsinkielisillä nuorilla oli ylivoimainen asema suomenkielisiin verrattuna. Kaupungin reagoinnit tilanteeseen olivat hitaita, joten Jahnsson päätti itse ratkaista ongelman perustamalla yksityisen suomenkielisen oppikoulun. Ratkaisussa heijastui Yrjö Jahnssonin pitkä fen-

Jouluna 1970 filosofian tohtorit Eino Kauppinen ja Ymär Daher lähettivät Hilma Jahnssonille oheisen tervehdyksen. Molemmat olivat Jahnssonien koulun ensimmäisen luokan oppilaita vuodelta 1923; toinen köyhän työläisperheen lapsi ja toinen suomen kieltä osaamaton Venäjältä tulleen tataariperheen poika. Kauppinen tunnetaan kirjallisuuden tutkijana ja Yhteiskunnallisen korkeakoulun professorina. Daher luki itsensä aluksi juristiksi ja sitten altaistaisten kielten tutkijaksi. Tervehdys on ollut ilman muuta suuri asia Hilma Jahnssonille. Koulun hyväksi tehdyt suuret uhraukset eivät ole olleet turhia.

*Koulunneuvos Hilma Jahnssonille
 muistoksi koulun ensimmäisiltä oppilailta
 22.12.1970
 Ymär Daher Eino Kauppinen*

nomaaninen traditio yhdistyneenä oman perheen traditioon. Yrjö Jahnssonin isä oli nimittäin ollut mukana perustamassa Turussa kahta yksityistä oppikoulua, joista toinen oli pojille ja toinen tytöille. Hilma Hägg oli ollut juuri A. W. Jahnssonin perustamassa koulussa vapaaoppilaana. Pääsy vapaaoppilaaksi puolestaan ratkaisi Hilman koko tulevaisuuden.

Jahnssonin pariskunnan panos ei rajoittunut pelkästään oppikoulun perustamiseen, vaan vuonna 1924 koulun yhteydessä aloittivat nk. jatkokurssit, joista kehittyi maan ensimmäinen iltaoppikoulu. Virallisen aseman iltaoppikoulu sai vuonna 1927. Erityisesti tästä iltaoppikoulusta muodostui pariskunnan »lempilapsi» ja koulun toiminnan turvaamiseen pariskunta käytti runsaasti omia varojaan, sillä valtionavun pariin iltaoppikoulu tuli vasta 1950-luvulla.

Yrjö Jahnssonin kuoleman jälkeen Hilma Jahnssonin päätehtäväksi nousi koulun aseman turvaaminen. Tämä tuli konk-

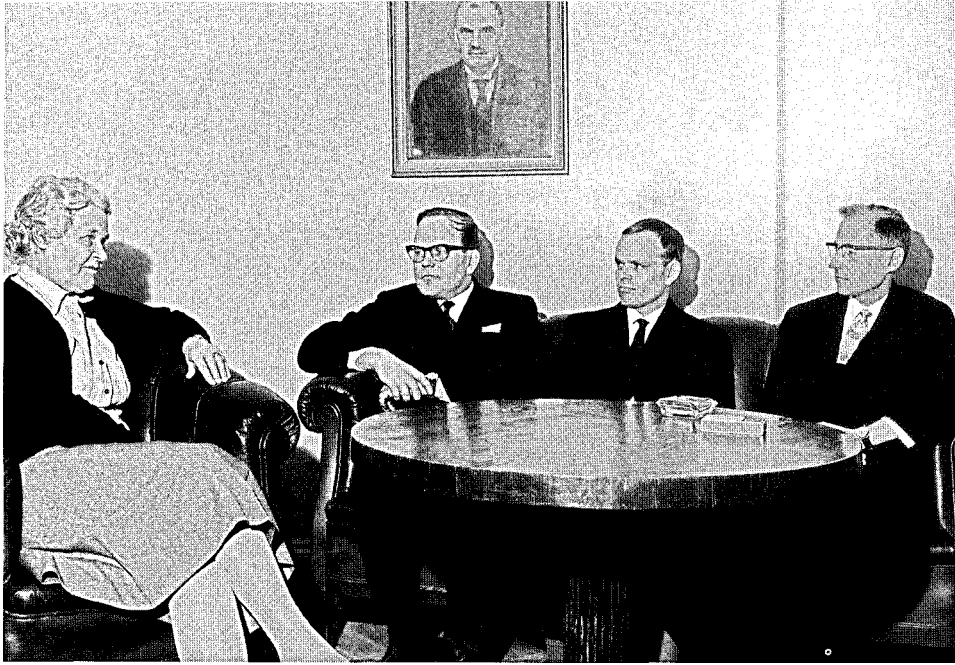
reettisesti esiin 1950-luvun puolivälissä, kun pitkälti Hilman rahoituksen turvin koululle rakennettiin oma koulukiinteistö Nordenskiöldinkadulle. Uhraus oli erittäin tärkeä, sillä tässä vaiheessa suurten ikäluokkien nuoret olivat tulossa oppikouluikään ja jokainen oppikoulupaikka oli tarpeellinen. Tässä vaiheessa myös säätiömäinen toiminta virallistui, sillä joulukuussa 1954 säätiö aloitti toimintansa.

Säätiön ensimmäisten vuosien toiminta keskittyi pitkälti »Jyllanin» kouluna tunnetun Helsingin suomalaisen yksityislyseon ja sen iltalinjan toiminnan varmistamiseen. Tämän vaiheen päätepisteenä voidaan pitää peruskoulujärjestelmän voimaan astumista 1970-luvun alussa, minkä seurauksena vastuu oppikoulujärjestelmästä siirtyi lopullisesti yhteiskunnalle. Tosin vielä tässä viimeisessä vaiheessa säätiö toimi siten, että Espooseen saatiin kipeästi tarvittu oppikoulu. Tämän prosessin rinnalla säätiön johdon aikaa sitoivat pitkät ja hankalat neuvottelut valtiovallan kanssa Nordenskiöldinkadun koulukiinteistöstä. Hilma Jahnsson ja juuri perustettu säätiö olivat yksinään rahoittaneet kiinteistön rakentamisen, joten säätiön johdon mielestä kiinteistö kuului ilman muuta säätiölle. Tähän tulokseen myös säätiön onneksi päädyttiin. Jahnssonin pariskunnan liki puoli vuosisataa kestänyt toiminta oppikoulun toiminnan varmistamiseksi oli saatettu kunniakkaaseen päätökseen.

Säätiö aktiivisena tiedepoliittisena toimijana

TALOUDELLINEN PELIVARA KASVAA

Nyt säätiön taloudelliset ja henkiset voimavarat voitiin suunnata tieteen tukemiseen. Tätä edelsi kuitenkin radikaali päätös luopua säätiön omaisuuden rungon muodostaneista ydinkeskustassa sijainneista asuinkiinteistöistä, koska tiukan vuokrasäännöstelyn johdosta asuinkiinteistöt eivät käytännössä tuottaneet laisinkaan, samalla kun niiden peruskorjauksiin olisi tarvittu varsin merkittävät investoinnit. Jahnssonin pariskunnan liiketoiminta oli aina ollut sidoksissa kiinteistösektoriin ja kiinteistöalalla myös säätiön puitteissa haluttiin pysyä jatkossakin. Ratkaisuksi tuli asuinkiinteistöjen myynti ja näin saatujen varojen sijoittaminen teollisuus- ja toimistokiinteistöihin, jotka olivat vuokrasäännöstelyn ulko-

Vuonna 1964 Taloustieteellisen seuran johtokunta vieraili Hilma Jahnssonin luona ja pyysi häntä seuran kunniajäseneksi. Hilma Jahnsson tunsikin varmaankin myös muotokuvassa näkyvän miehensä puolesta tyydytystä tästä huomionosoituksesta. Kuvassa istuvat seuran edustajat vt. prof. Olli Niitamo, prof. Pentti Pöyhönen ja prof. Fedi Vaivio.

puolella. Vanhasta kiinteistöomaisuudesta jäi jäljelle ainoastaan säätiön »kotitalo» Ludviginkadulla.

Uudet sijoitukset löytyivät lähinnä Vallilasta Elimäenkadulta, jonne entisten teollisuuskiinteistöjen sijaan alkoi nousta toimistokiinteistöjen keskittymä. Jahnssonin säätiö oli omalta osaltaan nopeuttamassa kehitystä, jonka seurauksena koko Vallilan ulkoinen ilme muuttui. Aikaisemmin pienteollisuuskiinteistöjen hallitsemasta ulkoasultaan hieman »rähjäisestä» työläiskaupunginosasta tuli modernien toimistokiinteistöjen hallitsema kaupunginosa ja yksi suomalaisen informaatio- ja viestintätieteologian ydinalueista. Tätä muutosta täydensivät pankkien, tiedemaailman ja järjestöjen toimitilojen työntyminen samoille alueille. Muutosta voi pitää suorastaan analogiana koko yhteiskunnassa samoihin aikoihin toteutuneelle kehitykselle.¹⁵¹ Yhteiskunnan eri ryhmien väliset jyrkät erot lieventyivät ja osin hävisivät kokonaan. Tämän muutos olisi ilman muuta ollut Yrjö Jahnssonin toiveiden mukainen.

Säätiön historiassa alkoi uusi vaihe. Koulun ylläpito ei enää ollut taloudellisenä rasitteena. Samaan aikaan omaisuuden tuotto nousi uudelle tasolle. Mahdollisuudet tieteen tukemiseen parantuivat merkittävästi. Uudessa tilanteessa säätiö ei tyytynyt pelkästään passiiviseen apurahojen jakamiseen, vaan se toimi aktiivisena tiedepoliittisena toimijana. Selkeimmin tämä näkyi kansantaloustieteessä, johon suurin osa tuesta kohdistettiin,

mutta myös lääketieteen tukemiseen suhtauduttiin uudella tavalla. Aktiivisen tiedepoliittisen roolin omaksuminen näkyi myös säätiön organisaatiossa, sillä 1970-luvun alkupuoliskolta lähtien säätiön henkilökuntaan kuului sekä tutkimusjohtaja että lääketieteen tutkimusta hoitanut tutkimussihteeri.

KANSANTALOUSTIEDE

Säätiön tavoitteet olivat varsin kunnianhimoiset. Säätiö ryhtyi aktiivisesti tukemaan suomalaisen kansantaloustieteen modernisaatiota, mikä oli lähtenyt liikkeelle 1950-luvulla. Tavoitteeksi asetettiin suomalaisen kansantaloustieteellisen tutkimuksen nostaminen kansainvälisesti vertailukelpoiselle tasolle seuraavan kahdenkymmenen vuoden kuluessa. Päävastuu tästä tehtävästä kuului luonnollisesti yliopistosektorille, mutta yliopistojen voimavarat olivat vähäiset ja säätiön tukea tarvittiin yliopistojärjestelmän jättämien aukkojen täyttämiseen. Säätiön johto muun muassa seurasi tarkkaan maassa avautuvien kansantaloustieteen professorin virkojen täyttämistä. Tutkimusjohtaja laati listoja siitä, milloin mikäkin professuuri vapautuisi uuteen hakuun. Tavoitteena oli päästä tilanteeseen, jossa jokaisesta vapaasta virkaa olisi hakemassa vähintään kolme kansainväliset mitat täyttävää hakijaa.

Ensimmäisiä askeleita oli ulkomaisten luennoitsijoiden systemaattinen kutsuminen Suomeen, jotta saataisiin tuntumaa uusimman tutkimuksen tuloksiin. Samalla suomalaiset kansantaloustieteen tutkijat tutustuisivat alan kansainvälisiin »nimiin», mikä helpottaisi suomalaisten pääsyä kansainvälisille tutkimusfoorumeille. Vuodesta 1963 lähtien on järjestetty Yrjö Jahnsson Lectures -luentosarjaa, jossa ovat 2–3 vuoden välein esiintyneet kansantaloustieteen ehdottomaan huippuun kuuluneet tutkijat. Tähän mennessä on pidetty 16 luentoa ja näistä luennoitsijoista on peräti kuusi palkittu taloustieteen Nobel-palkinnolla. Yhteistyössä Helsingin kauppakorkeakoulun kanssa on järjestetty Jaakko Honko -luentosarjaa, jossa ovat esiintyneet kansainvälisesti tunnetut tutkijat ja yritysjohtajat. Luentojen lisäksi säätiö on järjestänyt kansainvälisiä seminaareja, joista tunnetuimpana voidaan pitää Hilma Jahnssonin syntymän satavuotisjuhlan kunniaksi järjestettyä *Frontiers in Economics* -seminaari vuonna 1983, jossa esiteltiin kansantaloustieteen uusimpia suuntauksia. Juhlavuoden 2004 seminaarin aiheena

Säätiön 40-vuotisjuhlassa vuonna 1994 kansantaloustieteen tunnustuspalkinto myönnettiin prof. emeritus Jouko Pauniolle.

oli behavioristinen taloustiede eli myös nyt on tutkailtu taloustieteen uusimpia, meillä vielä melko vähän tunnettuja virtauksia.

Säätiön tähänastisen historian merkittävimpänä panostuksena voidaan pitää kansantaloustieteen systemaattisen jatkokoulutuksen organisointia. Helsingin yliopiston kansantaloustieteen professori Jouko Paunio oli vierailut useaan otteeseen amerikkalaisissa yliopistoissa. Tällöin hän oli perehtynyt sikäläisten tutkijakoulujen toimintaan ja todennut, ettei ilman systemaattisen jatkokoulutusjärjestelmän luomista ole mahdollista kuroa umpeen sitä eroa, mikä vallitsi Yhdysvaltojen ja Suomen kansantaloustieteen tutkimuksen välillä. Jatkokoulutusjärjestelmän organisointi oli puolestaan mahdollista ainoastaan ulkopuolisen rahoituksen turvin, ja rahoittajaksi tuli Jahnssonin säätiö. Säätiön aktiivista roolia korosti se, ettei kyse ollut pelkästään rahoituksesta, vaan säätiö myös organisoisi itse jatkokoulutuksen pitämisen.

Systemaattisen jatkokoulutuksen kehittämisessä ensimmäisenä etappina voidaan pitää Jouko Paunion johtaman »Rahataloudellisen tutkijaryhmän» toiminnan käynnistämistä vuonna 1970. Toisena päärahoittajana toimi Suomen Pankki. »Rahataloudelli-

nen tutkijaryhmä» kohosi kuuden toimintavuotensa aikana suorastaan legendaariseen maineeseen. Varsinainen tutkijakoulutus käynnistyi vuonna 1975, ja vuoteen 1989 asti säätiö vastasi kansantaloustieteen valtakunnallisesta jatkokoulutuksesta. Aluksi kurseja järjestettiin vuosittain kunnes »tulppa» oli purkautunut, jonka jälkeen siirryttiin joka toinen vuosi järjestettäviin kursseihin. Käytännössä Jahnssonin säätiön jatkokoulutuskursseille osallistuivat kaikki Suomessa väitelleet ekonomistit. Viimeiset kurssit järjestettiin vuonna 1989, sillä tästä eteenpäin vastuu jatkokoulutuksesta kuului opetusministeriölle ja yliopistoille.

Jatkokoulutuksessa säätiön voi sanoa toimineen todella tienraivaajana, sillä vastaavia systemaattisia jatkokoulutuskurseja ei muilla tieteenaloilla järjestetty ennen kuin 1990-luvulla, jolloin opetusministeriön rahoittamat tutkijakoulut käynnistyivät. Tutkijakoulujen rakenne noudatti hyvin pitkälle niitä kokemuksia, joita säätiön jatkokoulutuskursseilla oli saatu. Tämän ohella säätiö on jatkuvasti tukenut ulkomaisissa yliopistoissa opiskelevia jatkokoulutettavia.

Hyvänä indikaattorina säätiön onnistumisesta voidaan pitää sitä, että 1980-luvun alkuvuosista lähtien lähes kaikki kansantaloustieteen professorin virkoihin nimitetyt henkilöt ovat olleet »säätiön kasvatteja». He ovat joko olleet mukana säätiön järjestämällä jatkokoulutuskursseilla tai säätiön rahoittamina suorittaneet jatko-opintonsa ulkomaisissa yliopistoissa. Osoituksena kansantaloustieteellisen tutkimuksen tasosta voidaan pitää säätiön entisen pitkäaikaisen tutkimusjohtajan Seppo Honkapohjan siirtymistä Helsingin yliopiston kansantaloustieteen professorin virasta Cambridgen yliopiston professoriksi. Tosin tämä säätiön panostus ei rajoitu vain professoreihin, vaan samalla lailla julkisen sektorin, tutkimuslaitosten ja pankkien johtavat ekonomistit ovat nauttineet säätiön tuesta.

Jatkokoulutettavien ohella säätiö huolehti myös kansantaloustieteen opettajakunnan tieteellisen tason ylläpitämisestä. Kautena 1980–1991 säätiö järjesti yliopistojen kansantaloustieteen opettajille tarkoitettuja kesäkurseja. Opettajiksi kutsuttiin kansainvälisesti arvostettuja ekonomisteja, jotka Yrjö Jahnsson Lectures -luentosarjan ansiosta olivat tutustuneet säätiöön ja siten valmiita saapumaan Suomeen pari viikkoa kestäneiden intensiivikursseiden vetäjiksi.

1990-luvulla säätiön tiedepolitiikka on muuttunut. Parikymmentä vuotta aikaisemmin asetetut tavoitteet kansanta-

loustieteen modernisoimiseksi ja kansainvälisen tason saavuttamiseksi olivat monelta osin toteutuneet. Vastuu tutkijakoulutuksesta oli siirtynyt julkiselle vallalle, jolloin säätiötä ei aivan entiseen tapaan tarvittu. Uusia tehtäviä oli kuitenkin edessä. Näistä ensimmäinen liittyi Suomen poliittisessa asemassa tapahtuneisiin muutoksiin. Integraation edetessä Suomi oli uusien taloudellisten ja poliittisten haasteiden edessä, joihin oli reagoitava nopeasti. Tässä tilanteessa säätiö käynnisti 1980–90-lukujen taitteessa Suomen oloissa laajamittaisen integraatiotutkimuksen. Tämän ansiosta kansantaloustieteellinen tutkimus pystyi suhteellisen hyvin tuottamaan informaatiota poliittisen päätöksenteon pohjaksi.

Eurooppa-näkökulma korostui muutenkin. II maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä kansantaloustieteellisen tutkimuksen hegemonia oli vääjäämättömästi siirtynyt amerikkalaisiin huippuyliopistoihin. Yhdentyvässä Euroopassa tätä riippuvuutta haluttiin vähentää, ja myös säätiön toiminnassa nämä pyrkimykset tulivat esiin. Jatko-opiskelijoita rohkaistiin hyödyntämään eurooppalaisten yliopistojen tarjoamia mahdollisuuksia. Vaikka anglosaksinen traditio säilyikin vahvana, niin suomalaisia jatko-opiskelijoita alkoi näkyä myös Espanjassa, Ranskassa, Saksassa ja Italiassa. Eurooppalaisen kansantaloustieteen profiilin nostona voidaan pitää myös European Economic Associationin myöntämää palkintoa nuorelle eurooppalaiselle kansantaloustieteilijälle. Joka toinen vuosi myönnettävän palkinnon nimenä on lahjoittajan mukaan Yrjö Jahnsson Award in Economics.

Ututena elementtinä on ollut myöskin suurehkojen tutkimusprojektien tukeminen, joiden avulla säätiö on halunnut etsiä vastauksia yhteiskunnassa vallitseviin ongelmiin. Tällöin säätiön mukana olo esimerkiksi 1990-luvun alkuvuosien laman tutkimuksissa on suorastaan luonnollista. Samalla säätiö on pyrkinyt hahmottelemaan tulevaisuuden taloudellisia haasteita, joita on tutkittu esimerkiksi uutta globaalia kilpailupoliitikkaa koskevassa tutkimusprojektissa.

LÄÄKETIEDE JA TERVEYSTALOUSTIEDE

Säätiön taloudelliset voimavarat ovat asettaneet suuria rajoituksia lääketieteen tukemiselle. Siitä huolimatta säätiö on pyrkinyt myös lääketieteen puolella harjoittamaan aktiivista tutkimus-

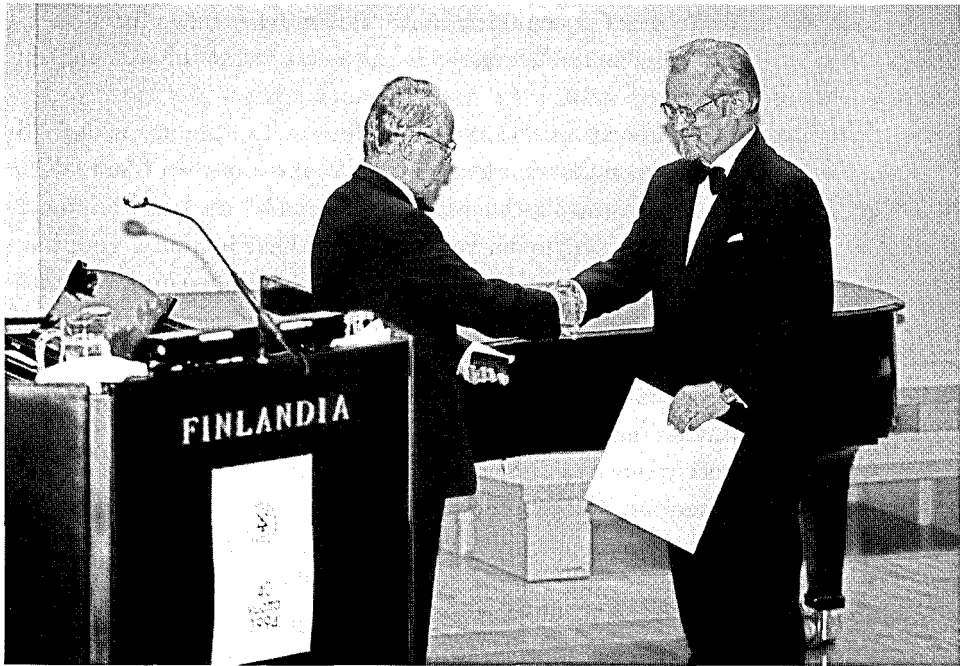
politiikkaa. Käytännössä tämä on merkinnyt sitä, että säätiö on rajannut tuen sellaisille alueille, jotka ovat olleet valtavirtatutkimuksen katveessa. Näin säätiö on löytänyt alueita, joilla tutkimusrahaa on niukasti tarjolla. Tällöin suhteellisen vaatimattomillakin taloudellisilla panostuksilla on päästy merkittäviin tuloksiin.

Toinen lääketieteen tutkimuspolitiikan kulmakivi on ollut kansanterveydellinen näkökulma. Toisin sanoen on pyritty etsimään niitä lääketieteen alueita, joiden kansanterveydelliset vaikutukset ovat olleet suurimpia. Tämä näkökulma tuli erityisen merkittäväksi 1970-luvun alusta lähtien, kun myös Suomessa oli toteutettu pohjoismaisen hyvinvointivaltioideologian mukaiset suuret terveystieteelliset reformit. Näihin kuuluivat muun muassa sairausvakuutuslaki vuodelta 1964 sekä kansanterveyslaki vuodelta 1972. Tässä vaiheessa säätiö toimi varsin tiiviissä yhteistyössä kansanterveystyötä harjoittavien organisaatioiden kanssa. Näihin kuuluivat muun muassa Sosiaali- ja terveysministeriön alainen Kansanterveyslaitos, Kansaneläkelaitoksen Kuntoutustutkimuskeskus ja terveellisten elintapojen edistämistä ajava UKK-Instituutti. Voimat yhdistämällä onnistuttiin tehostamaan suhteellisten vaatimattomienkin taloudellisten panostusten vaikutuksia.

Erytisen suuri merkitys säätiön taloudellisella tuella on ollut psykiatrian alueella. Säätiön ensimmäinen suuri lääketieteellinen seminaari käsitteli itsemurhia ja niiden ehkäisyä, ja tällä seminaarilla oli merkittävä vaikutus koko Suomen sodanjälkeiseen itsemurhatutkimukseen. Säätiön avulla nuoret suomalaiset tutkijat pääsivät perille alan uusimmista tutkimustuloksista, ja säätiön tuella syntyi itsemurhatutkimuksen suomalainen koulukunta. Muutenkin säätiö keskitti voimavarojaan mielenterveyttä käsitteleviin tutkimushankkeisiin. Taustalla vaikuttivat tutkimukset siitä, miten joka viidennellä suomalaisella oli mielenterveyteen liittyviä ongelmia, ja miten mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat merkittävien yksittäisten tekijä työkyvyttömyyden taustalla.

Lääketieteen tutkimuksessa korostettiin tieteiden väliset rajat ylittävää tutkimusta. Tämä tuli havainnollisesti esiin muun muassa päihdetutkimuksessa, jossa pyrittiin kokoamaan yhteen psykiatrinen, fysiologinen ja yhteiskunnallinen näkökulma etsittäessä päihteiden käyttöön johtavia tekijöitä.

Lääketieteen alueella Jahnssonin säätiö tunnetaan globaalisti,

Säätiön hallituksen puheenjohtaja Jaakko Honko luovuttaa lääketieteen kunnia-palkinnon prof. emeritus Kalevi Pyörälälle vuoden 1994 vuosijuhlissa. Kuopion yliopistossa elämäntyönsä tehnyt Pyörälä tunnetaan sydän- ja verisuonitautien sekä niiden epidemiologian tutkijana.

ja tässä ovat ratkaisevasti auttaneet säätiön tuella järjestetyt lääketieteen symposiumit. Niiden merkitys on ollut kaksisuuntainen. Toisaalta symposiumissa vierailleet ulkomaiset tutkijat ovat esitelleet uusimpia tutkimustuloksiaan suomalaisille tutkijakollegoilleen. Toisaalta mukana olleet ulkomaiset tutkijat ovat saaneet tilaisuuden tutustua suomalaiseen tutkimukseen ja levittää tätä informaatiota omista tutkimusyhteisöissään. Suomalaisen lääketieteellisen tutkimuksen tason nousun myötä tämä jälkimmäinen näkökulma on noussut entistä merkittävämmäksi.

Kaikkein selvimmin säätiön ja yhteiskunnan välinen riippuvuus on tullut ilmi terveystaloustieteessä. Yhteiskunnalle koituvien terveydenhoitomenojen jyrkkä kasvu 1960-luvun lopulta lähtien oli johtanut tilanteeseen, jossa koko terveydenhoitojärjestelmää jouduttiin katsomaan uudella tavalla. Vallitseva lääketieteellinen näkökulma ei uudessa tilanteessa enää riittänyt, vaan rinnalle tarvittiin täydentävä taloudellisia asioita korostava näkökulma. Säätiön lähipiireissä toimineet kansanterveystieteeseen erikoistuneet lääkärit olivat jo sivunneet näitä kysymyksiä. Nyt samoja asioita oli ryhdytty pohtimaan myös taloustieteilijöiden piirissä, ja seurauksena oli yhteisiä pohdintoja kysymyksen tiimoilta. Vastaukseksi tuli terveyden taloustiede, joka

1970-luvun puolivälissä oli vähitellen nousemassa itsenäiseksi taloustieteen ja lääketieteen välimaastossa toimivaksi tieteenalaksi.

Suomessa alaa ei akateemisella tasolla tunnettu eikä julkinen valta myöskään kyennyt reagoimaan uuteen tilanteeseen. Tällöin vastuu alan käynnistämisestä jäi Jahnssonin säätiön harteille. Säätiön tuella Suomesta lähti 2–3 henkilöä vuosittain suorittamaan terveystaloustieteen jatko-opintoja Yorkin yliopistoon Isoon-Britanniaan. Ensimmäinen vaihe kesti kymmenisen vuotta 1980-luvun jälkipuoliskolle.

Uudelleen terveystaloustiede nousi pinnalle 1990-luvun alkuvuosina. Laman aiheuttamien supistusten seurauksena paineet terveydenhoitojärjestelmän toiminnan tehostamiseen lisääntyivät. Luottamus julkiseen terveydenhoitojärjestelmään horjui. Esiin nousivat myös kysymykset siitä, miten terveydenhoitoon suunnatut voimavarat on jaettava ja millaisin perustein kansalaisten oikeudet terveystaloustieteen saamiseen päätetään. Tämän tyyppisiä kysymyksiä lähdettiin säätiön tukemana tutkimaan.

Vaikka terveystaloustieteen osuus säätiön tiedepolitiikassa onkin ollut suhteellisen vähäinen, niin tieteenalan sisällä säätiön merkitys on ollut erittäin suuri. 1970-luvun lopulta lähtien terveystaloustieteestä on kehittynyt itsenäinen tieteenala, joka on saavuttanut virallisen aseman sekä akateemisessa maailmassa että julkisen vallan tuella toimivissa tutkimuslaitoksissa kuten Stakesissa. Alalle sijoittuneista tutkijoista oikeastaan kaikki ovat jossain opintojensa vaiheessa saaneet säätiöltä taloudellista tukea. Lisäksi alan tutkimusten rahoituksessa säätiön merkitys on tuntuva. Terveystaloustiede on hyvä esimerkki siitä, miten oikea-aikainen reagointi ja oikeaan paikkaan suunnattu panostus voi johtaa erinomaisiin tuloksiin, vaikka käytetyt rahamäärät olisivat melko vaatimattomia.

Henkilöt ratkaisujen takana

Säätiön toiminnan tulos on luonnollisesti kymmenien tai jopa satojen henkilöiden työn tulos. Merkittävä panos tässä työssä on säätiön ylimmällä hallinnolla, operatiivista työtä tekevällä toimistolla sekä lähes vapaaehtoista työtä tehneillä asiantuntijoilla. Näiden yhteistyöllä on luotu puitteet, joiden ansiosta tutki-

joiden työ on ollut mahdollista. Vaikka kaikkien mukana olleiden panos on ollut merkittävä, niin aina esiin nousevat muita merkittävämmät toimijat. Lisäksi organisaatioissa on usein havaittavissa se, miten virallisen organisaation ulkopuolelta saat-taa löytyä kehitykseen merkittävästi vaikuttaneita toimijoita.

Säätiön alkuvuosina 1970-luvun alkuun asti toiminta oli täydellisesti säätiön perustajan Hilma Jahnssonin käsissä. Hänen johdollaan muodostui jahnssonilainen »säätiökulttuuri», joka on jatkunut pitkälle hänen jälkeensä. Tunnusomaisena piirteenä tässä säätiökulttuurissa on ollut hallituksen jäsenten tiukka sitoutuminen säätiön hyväksi tehtävään työhön, säätiön omaisuuden huolellinen hoito ja taloudellisten riskien välttäminen, vastuunkanto säätiön työntekijöistä, näkemys tieteen suuresta yhteiskunnallisesta merkityksestä, kansainvälinen näkökulma tieteeseen sekä asiantuntijoiden riippumattomuus.

Hilma Jahnssonille säätiö oli kaikki kaikessa. Niinpä hän lahjoitti jo elinaikanaan käytännössä kaiken omaisuutensa säätiölle. Vaikka ote olikin tiukasti Hilman käsissä, luotti hän säätiössä toimineiden asiantuntijoiden näkemyksiin eikä pyrkinyt vaikuttamaan heidän ratkaisuihinsa.

Hilma Jahnssonin luottohenkilönä ja uskottuna toiminut professori L. A. Puntila jatkoi hänen työtään 1980-luvun alkupuoliskolle asti. Puntilan aikana säätiön taloudellinen pohja uudistettiin. Itse asiassa kaikki merkittävät taloudelliset ratkaisut ajoittuivat noin vuosikymmenen mittaiseen jaksoon 1970-luvun alusta 1980-luvun alkuun. Taloudellisen pohjan uudistamisessa merkittävä rooli oli säätiön asiamieheksi vuonna 1963 valitulla varatuomari Seppo Hiedalla, josta vuosien myötä kehittyi kiinteistöalan erikoistuntija. Säätiön omaisuuden nopeasti kasvaneet tuotot mahdollistivat aktiiviseen tutkimuspolitiikkaan siirtymisen. Puntilalle siirtymä oli varsin luonteva, sillä hän oli jo Suomen Kulttuurirahastossa toimiessaan ollut aktiivinen tiedepoliitikko, jolla oli laajat kaikkialle yhteiskuntaan ulottuvat verkostot. Erityisen selvästi Puntilan aktiivinen ote tuli esiin kansantaloustieteen tukipolitiikan uudistuksessa. Tässä työssä Puntila tukeutui läheisen ystävänsä Suomen Pankin pääjohtajan Klaus Wariksen asiantuntemukseen. Ajoittain Warista voidaan pitää jopa säätiön harmaana eminenssinä.

Kaikkein ratkaisevin merkitys tuli kuitenkin olemaan professori Jouko Pauniolla, vaikkei hänellä ollutkaan missään vaiheessa virallista asemaa säätiön hallinnossa lukuun ottamatta

Yrjö Jahnsso Lectures -luentosarja aloitti erittäin dynaamisen kehitysvaiheen säätiön tiedepolitiikassa. Tätä vaihetta symboloi osuvasti ensimmäisen luenton pitäjä Kenneth J. Arrow, joka vieraili säätiön kutsumana Suomessa vuosina 1963, 1976 sekä 1983.

toimintaa tieteellisenä asiantuntijana. Paunioin vaikutus alkoi jo 1960-luvun lopulla ja jatkui 1990-luvun alkuun. Paunioin ideoiden ja käytännön organisoinnin varaan rakentuivat niin Yrjö Jahnsso Lectures -luentosarja, säätiön johdolla toteutetut jatkokoulutuskurssit sekä ulkomaisten kansantaloustieteilijöiden kanssa tapahtunut yhteistyö. Paunioin henkilökohtaiset kontaktit muun muassa varmistivat sen, että ensimmäiseksi luennoitsijaksi vuonna 1963 onnistuttiin houkuttelemaan Kenneth J. Arrow. Rima asetettiin siten alusta lähtien hyvin korkealle eikä sitä myöhemminkään ole jouduttu alentamaan.

Lääketieteen puolella hieman samantapainen vaikkakaan ei yhtä merkittävä asema on ollut professori Jouko Lönnqvistillä. Hän oli mukana nuorena liseniaattina valmistelemassa ensimmäistä itsemurhien ehkäisyä käsittelevää seminaaria. Tämän jälkeen hänet on nähty useiden lääketieteellisen symposiumin organisoijana, ja työ säätiön hyväksi jatkuu edelleen. Kansanterveystieteen edustajista merkittävän panoksen säätiön hyväksi on tehnyt professori Antti Mattila ja kliinisen lääketieteen puolella professori Mikko Salaspuro.

Vuonna 1984 hallituksen puheenjohtajaksi valittiin kansleri Jaakko Honko. Hänen kontribuutionaan on ollut integraatiotutkimuksen käynnistäminen siinä vaiheessa, kun poliittisella tasolla elettiin vielä »ruususen unta». Hänen laajojen eurooppalaisten yhteiksiensä ansiosta integraatiotutkimus saatiin no-

peasti vauhtiin. Honko oli myös 1970-luvun puolivälistä lähtien korostanut säätiön roolia tieteiden väliset rajat ylittävän tutkimuksen edistäjänä. Hän pelkäsi tieteellistä yksisilmäisyyttä, joten hänelle sopi hyvin terveystaloustieteen tyyppisen monitieteisen tutkimuksen edistäminen. Yrjö Jahnsson oli 1920-luvun alkuvuosista lähtien kärsinyt silloisessa tiedemaailmassa vallinneesta dogmatismista, joten Jaakko Hongon näkemys säätiön roolista tieteiden väliset rajat ylittävän tutkimuksen tukijana sopi erinomaisesti säätiön traditioon. Samaten Hongon johdolla käynnistettiin suuret tutkimusprojektit, joissa pyrittiin löytämään keinoja suurten yhteiskunnallisten ongelmien kuten työttömyyden lieventämiseen.

Uudet vaatimukset odottavat

Säätiön hallituksen nykyisen puheenjohtajan varatuomari Timo Laatusen ja toimitusjohtajan Arto Alhon vastuulla on Jahnssonin pariskunnan jättämän perinnön vaaliminen. Säätiön talous on terveellä pohjalla, ja säätiö onnistui välttämään 1990-luvun alun laman vaikeuksista. Edessä on kuitenkin säätiön omaisuuden monipuolistaminen riskien vähentämiseksi. Samalla myös säätiön on huomioitava se, että suomalaista suojattua lintukotoa ei entiseen tapaan enää ole. Meilläkin eletään globaalissa valtiolliset rajat ylittävässä taloudessa. Tosin jo Jahnssonin pariskunnan vuonna 1925 päiväämässä testamentissa todettiin, että kymmenesosa omaisuudesta voidaan tietyin edellytyksin siirtää vuosittain ulkomaisiin sijoituksiin.

Tiedepolitiikan perimmäinen tehtävä eli tiedemaailmassa vallitsevien aukkopaiikkojen täyttäminen on pysynyt ennallaan. Aikaisemmat aukkopaiikat on kuitenkin täytetty, ja akateeminen maailma näyttää 2000-luvun alussa aivan erinäköiseltä kuin puoli vuosisataa sitten. Silloin jatko-opiskelijoiden määrä oli vielä alhainen, ja oikeastaan jokaisen tohtorin edessä siinsi varma ura. Nyt jatko-opiskelijoiden määrät ovat moninkertaisesti, ja joillakin aloilla voidaan jo puhua jopa ylikoulutuksesta. Tarvetta jatkokoulutuksen tukemiseen ei enää ole niin laajassa mitassa kuin sitä tähän asti on harjoitettu.

Suomalainen yhteiskunta tarvitsee jokaisen lahjakkaan tutkijan työpanoksen. Yliopistojen rakenteellisena ongelmana on kuitenkin post doc -virkojen vähäisyys. Toisin sanoen nykyisen

järjestelmän vallitessa vastaväitelleen tutkijan on varsin vaikea saada akateemista koulutustaan vastaavaa tehtävää. Tällaisessa tilanteessa yliopistojen ongelmaksi saattavat nousta vaikeudet kilpailla yksityisen sektorin kanssa nuorten lahjakkuuksien rekrytoinnissa, mikä pitkällä tähtäimellä saattaa vaikeuttaa yliopistojen toimintaa. Vielä ongelmallisempaa on se, että ulkomaisessa yliopistossa jatkotutkintonsa suorittanut nuori tutkija saattaa kokonaan jäädä ulkomaille, jossa mahdollisuudet post doc -vaiheen työskentelyyn ovat paremmat. Näin yliopistojen jäykkä virkarakenne saattaa kiihdyttää kohtuuttomasti aivo-vootoa ulkomaille. Yliopistoissa tämä ongelma kyllä tiedostetaan, mutta valtion yliopistoille suuntaamat niukat taloudelliset voimavarat eivät anna juurikaan pelivaraa.

Tässä tilanteessa säätiöille tarjoutuu erinomainen mahdollisuus täyttää julkisen sektorin jättämä aukkopaiikka. Säätiöt voivat joustavasti siirtää taloudellista tukeaan väitöskirjatutkimuksesta post doc -tutkimukseen. Erityisen hyvät mahdollisuudet tällaiseen ratkaisuun on Yrjö Jahnssonin säätiön kaltaisella säätiöllä, joka traditionaalisesti on pyrkinyt aktiivisen tiedepolitiikan harjoittamiseen. Esimerkiksi 1990-luvulla aloitetut suurprojektit ja post doc -tutkimus tarjoavat erinomaisen yhteistyömahdollisuuden. Säätiön tieteellinen neuvottelukunta määrittelee teemat, joiden puitteissa post doc -tutkimusta harjoitetaan.

Globalisoituvassa maailmassa on myös entistä tärkeämpää saada maantieteellisesti syrjäiseen Suomeen kansainvälistä tietopääomaa. Tätä työtä Yrjö Jahnssonin säätiö on jo vuosikymmeniä tehnyt, kuten Yrjö Jahnsson Lectures -luentosarja osoittaa. Tämä ei kuitenkaan riitä, vaan tulevaisuudessa Suomessa tarvitaan myös nuoria ulkomaisia tutkijoita monipuolistuttamaan tutkimuskenttää. Hyvin organisoidulla post doc -tukijärjestelmällä voitaisiin myös tähän haasteeseen vastata. Samalla on kuitenkin muistettava säätiön voimavarojen rajallisuus. Yksinään säätiö ei tällaisia ongelmia voi ratkaista, vaan onnistuminen edellyttää jatkossakin tiivistä yhteistyötä säätiön ja yliopistomaailman kanssa.

LIITTEET

Liite 1

HALLITUKSEN JÄSENET

<i>Nimi</i>	<i>Vuodet</i>
Hilma Jahnsson	1954–1971
J. A. Tamminen	1954–1964
L. A. Puntila	1954–1965
Lauri af Heurlin	1963–1972
Tauno Väyrynen	1963–1979
Erkki Partanen	1965–1979
Jouko Paakkanen	1965–1969
Jaakko Honko	1970–1999
L. A. Puntila	1971–1983
Auvo Kiiskinen	1973–1977
Pentti Vartia	1978–
Timo Laatonen	1980–
Pentti Talonen	1980–2003
Kalle Achte	1983–1991
Veikko Kallio	1992–1996
Mikko Salaspuro	1997–
Antti Suvanto	2000–
Olli Ahtola	2003–

KUNNIAPUHEENJOHTAJAT

<i>Nimi</i>	<i>Vuodet</i>
Hilma Jahnsson	1971
L. A. Puntila	1983
Jaakko Honko	1999

VARAINHOITOKUNTA

Hilma Jahnsson	1954–1971
L. A. Puntila	1954–1965
E. Tamminen	1954–1956
Erkki Ojala	1956–1962
Seppo Hieta	1963–1989
L. af Heurlin	1965–1965
Tauno Väyrynen	1966–1978
L. A. Puntila	1971–1983
Jaakko Honko	1979–1999
Timo Laatonen	1983–
Pentti Vartia	2000–
Arto Alho	1989–

Liite 2

ASIAMIEHET

Vuodesta 1971 toimitusjohtaja

<i>Nimi</i>	<i>Vuodet</i>
Erkki Tamminen	1954–1956
Erkki Ojala	1956–1962
Seppo Hieta	1963–1989
Arto Alho	1989–
Vt. toimitusjohtaja	
Seppo Honkapohja	1989

TUTKIMUSSIHTEERIT

Seppo Honkapohja	1973–1974
Timo Sahi	1973–1992
Kimmo Kuoppasalmi	1993–1994
Timo Partonen	1995–
Vt. tutkussihiteeri (kansantalous)	

Antti Suvanto 1974–1975, 1982–1983
Vesa Kannianen 1983

Vt. tutkussihiteeri
(lääketiede)

Antti Huunan-Seppälä 1975–1977, 1980 1981

TUTKIMUSJOHTAJAT

Seppo Honkapohja	1975–1987
Jussi Mustonen	1987–1988
Jaakko Kiander	1989–1994
Mika Widgrén	1994–2001
Hannu Vartiainen	2001–
Vt. Tutkussihiteeri	
Antti Suvanto	1977–1978
Timo Sahi	1982–1983

Liite 3

TIETEELLINEN VALIOKUNTA

<i>Nimi</i>	<i>Hall.</i>	<i>Kt.</i>	<i>Lt.</i>	<i>Ttt.</i>	<i>Vuodet</i>
L. A. Puntila	x				1972–82
L. af Heurlin	x				1972
Aarni Nyberg		x			1972–74
Kalle Achte			x		1972–82
Jaakko Honko	x				1973–99
Klaus Waris		x			1975–80
Ilari Tyrni		x			1975–79
Antti Mattila			x		1975–81
Esko Vuorela		x			1979–84
Arvi Leponiemi		x			1980–87
Lennart Kalliomäki			x		1981–84
Ilkka Vuori			x		1982–87
Pentti Vartia	x				1983–
Jussi Huttunen			x		1984–88
Osmo Forssell		x			1985–86
Antti Tanskanen		x			1986–95
Seppo Honkapohja		x			1988–94
Veikko Kallio			x		1988–96
Mikko Salaspuro			x		1989–99
Mikko Salaspuro	x				2000–
Marianne Stenius		x			1995–2000
Matti Pohjola		x			1996–2000
Jouko Lönnqvist			x		1997–
Timo Laatonen	x				2000–
Paavo Okko		x			2001
Jaakko Pehkonen		x			2001–
Pekka Ilmakunnas		x			2001–
Markku Koskenvuo			x		2001–
Marjatta Leirisalo-Repo			x		2001–
Markku Pekurinen				x	2001–
Pentti Talonen	x				2001–2002
Mats Brommels				x	2001–
Jaakko Kiander		x			2002–
Antti Suvanto	x				2003–
Klaus Kultti				x	2003–

Tieteellisen valiokunnan jäsenet koostuivat hallituksen keskuudestaan nimittämistä jäsenistä sekä hallituksen kutumista ulkopuolisista alan asiantuntijoista. Mukana on siten hallituksen edustaja sekä kansantaloustieteen, lääketieteen tai terveystaloustieteen edustaja.

TIETEELLISET ASIAANTUNTIJAT

<i>Nimi</i>	<i>Kans.</i>	<i>Lääk.</i>	<i>Vuodet</i>
Klaus Waris	x		1958,74-77
Tuure Junnila	x		1958, 60
Bruno Suviranta	x		1958
Ilmari Vartiainen		x	1958, 59
Martti Kaila		x	1958
P. Soisalo		x	1958
Mikko Tamminen	x		1959,60,62
L. af Heurlin	x		1959-62
Reino Rossi	x		1959,67
Niilo Pesonen		x	1959
Pentti Halonen		x	1959,69
Lauri Kalaja		x	1960
Olavi Eränkö		x	1960,63,65-67
Mikko Virkkunen		x	1960
H. Valvanne	x		1961,63,65
E. Laurila	x		1961,73
Niilo Hallman		x	1961,63,65-70
Niilo Saksela		x	1961
M. Niemi		x	1961-62
Pentti Pöyhönen	x		1962-63,69-70
Sakari Mustakallio		x	1962
Jorma Pätiälä		x	1962
O. E. Niitamo	x		1963-64,71
Paavo Vara		x	1963
Jouko Paakkanen	x		1964
Auvo Kiiskinen	x		1964,70
Urpo Siirala		x	1964
Sauli Viikari		x	1964,70
Kuno Nevakari		x	1964-65,68-70
Osmo Jaskari	x		1965
Fedi Vaivio	x		1965,68
Jouko Paunio	x		1965-68,75
Erkki Saxen		x	1965
Jaakko Honko	x		1966-67
Armas Vartiainen		x	1966
K. K. Koivumaa		x	1966
Johan Järnefelt		x	1967
Kalevi Koski		x	1967
Timo Helelä	x		1968-69
Matti Paasonen		x	1968,70-71

<i>Nimi</i>	<i>Kans.</i>	<i>Lääk.</i>	<i>Vuodet</i>
Arvi Leponiemi	x		1969–71,81–86
Veikko Reinikainen	x		1971,73
Sakari Timonen		x	1971
Aimo Achte		x	1971
Erkki Tammissalo		x	1971
Pekka Ahtiala	x		1972
Ahti Molander	x		1972
Antti Mattila		x	1972–73,75–79
Ilari Rantasalo		x	1972
Mauri Isokoski		x	1973
Aarni Nyberg	x		1974,87–89
Henry J. Vartiainen	x		1974
Hannu Vuori		x	1974–75
Kalle Achte		x	1974–79,81
Ilari Tyrni	x		1975–78
Esko Vuorela	x		1976,79,81–84
Kai Sievers		x	1976
Pentti Vartia	x		1977
Kaarlo Hartiala		x	1977–79
Lauri Korpelainen	x		1978
Pentti Kouri	x		1978
Erkki Koskela	x		1979,81,85–86
Heikki Oksanen	x		1979
Lauri Autio		x	1981
Lennart Kalliomäki		x	1981–82
Osmo Forssell		x	1982,85
Ilkka Vuori		x	1982–91
Jussi Huttunen		x	1984–85,87–88
Olavi Keskumäki	x		1984
Arpo Aromaa		x	1984–85
Antti Tanskanen	x		1986–93
Veikko Kallio		x	1986–92
Seppo Honkapohja	x		1987–93
Mikko Salaspuro		x	1988–93
Paavo Okko	x		1990–97,2000
Jukka Salonen		x	1991–95
Jarmo Visakorpi		x	1993–97
Marianne Stenius	x		1994
Auli Toivanen		x	1996,97,2000
Matts Brommels		x	1997,2000

Lähde: Liitteiden 1–3 tiedot on kerätty YJS:n vuosikertomuksista sekä hallituksen kokouksen pöytäkirjoista 1954–2003.

Liite 4

TILINTARKASTAJAT

	<i>Hallituksen valitsema</i>	<i>KHT-yhteisön valitsema</i>	
Reino Vento KHT	x		1955–84
Erkki Suikkanen KHT		x	1956–79
Onni Rannikko HTM	x		1955–65
Urho Miettinen	x		1965
Yrjö Maila HTM	x		1966–90
Reijo Nurmio KHT		x	1980–94
Risto Mäkiö KHT	x		1985–2003
Kalervo Virtanen KHT	x		1990–2003
Risto Sarpiola KHT		x	1995–99
Mårten Forss KHT		x	2000–2002
Pertti Sundqvist KHT		x	2003

Lähde: YJS:n vuosikertomukset 1954–2003; YJS:n hallituksen kokouksen ptk. 1954–1960.

Liite 5

LAUDATURTYÖPALKINNOT

1961	Veikko Salovaara	Eero Rantala	Paavo Peisa
Pentti Lehtonen	Asko Korpela	Kalevi Rovaniemi	Esko Aurikko
Kyösti Pulliainen	Jorma Ettilä	Jouko Salmela	
Heikki Salonen		Ilpo Seppä	1971
Ilari Tyrni	1965	Esko Vuorela	Kari Hakola
Juhani Vanhala	Lauri Kettunen		Antti Heinonen
	Seppo Leppänen	1968	Hannu Jokinen
1962	Pentti Koivisto	Kalevi Koljonen	Heikki Loikkanen
Ahti Molander	Heikki Koskela	Seppo Kykkänen	Tuomo Nenonen
Jarmo Pellikka	Seppo Lipponen	Matti Purasjoki	Jukka Pekkarinen
Veikko Penttilä	Tuomo K. Silaste	Pekka Saarto	Rauli Rautanen
Erkki Pihkala	Jouko Sivander	Esko Toiviainen	Risto Saarinen
Jukka Valtasaari	Heikki Välitälo		
		1969	1972
1963	1966	Markku Harjula	Olli Aarras
Pentti Tervonen	Reino Airikkala	Matti Heimonen	Tuomo Ilkka
Eero Tuomainen	Caj Falcke	Kari Jalas	Simo Lahtinen
Matti Änkö	Urpo Kivikari	Timo Lahti	Heikki Lempiäinen
Sirkka Hämäläinen	Pentti Koivikko	Risto Ranki	Rauno Tamminen
Heikki Seppälä	Tarmo Koskinen		
	Pauli Paasonen	1970	1973
1964		Antti Tanskanen	Jorma Hilpinen
Veikko Reinikainen	1967	Timo Tuomisaari	Timo Huttunen
Pertti Sorsa	Riitta Pietarinen	Olavi Sillberg	Raimo Porttikivi

LAUDATURTYÖPALKINNOT, JATKOA

Antti Suvanto	1980	Jaakko Kiander	Harri Laaksonen
Martti Vuorio	Esa Ala-Uotila	Markku Pulli	Timo Lautanen
	Marja-Liisa Honkanen	Tarmo Rätty	Jaana Lehtilä
1974	Jukka Kärrymäki	Jouko Vilmunen	Antti Ripatti
Erkki Mattila	Jouni Rasilainen		Matti Suominen
Ilmo Mäenpää	Kari Takala	1987	Maaret Säynevirta
Jouko Pihlaja	Helena Tarkka	Tapani Kovalainen	
Matti Tuomala		Tuomo Liias	1992
Esko Väyrynen	1981	Eija Moisseinen	Kristiina Heikkinen
	Asko Ahonen	Lasse Nordqvist	Juha Huhtala
1975	Esko Haavisto	Pasi Sorjonen	Pirkko Karkola
Kaija Erjanti	Risto Hyvönen	Antti Suoperä	Juha Kilponen
Vesa Hölttä	Pentti Taimen	Markku Stenborg	Petri Kovalainen
Raimo Lindberg	Martti Vihanto		Katariina Leikas
Esa Nieminen	Vesa Vihriälä	1988	Jussi Saikkonen
Pekka Punnonen		Maija Halonen	Juha Seppälä
Juhani Seppänen	1982	Kari Heimonen	Jukka Vesala
	Antti Hyvärinen	Reijo Heiskanen	
1976	Esko Lotvonen	Tom Juhonen	1993
Kalevi Ahti	Jussi Mustonen	Ari Karppinen	Tiina Helenius
Mika Enckell	Anne Oksanen	Klaus Kultti	Kari Hämäläinen
Saara Häyrynen	Paavo Suni	Sakari Pulkkinen	Matti Kinnarinen
Kalevi Kyläheiko	Pertti Tornberg	Tuomas Rothovius	Heli Koski
Asko Lindqvist	Reijo Vanne	Kirsi Mantere	Markus Kräkin
Sinikka Neuvonen			Mika Kuismanen
Jorma Ollila	1983	1989	Antti Moisio
Rauli Svento	Matti Juusela	Ari Aura	Ville Roisko
	Harri Lahdenperä	Taisto Jalonen	Pasi Runnakko
1977	Seppo Mäkinen	Jarmo Kontulainen	Ilkka Salonen
Pekka Ilmakunnas	Seppo Suominen	Markku Lanne	Antti Vauramo
Pertti Haaparanta	Juhana Vartiainen	Risto Murto	
Matti Huomo		Tapio Ruokolainen	1994
Kari Hätinen	1984	Tuomas Saarenheimo	Timo Aaltonen
Ulla Lehmiöjoki	Seija Mäenpää	Juuso Välimäki	Lauri Kajanoja
Vilho Mäkelä	Erkki Mäntymaa		Aki Kangasharju
Heikki Palm	Timo Rajakangas	1990	Mika Karjalainen
	Kari Rantala	Esa Jokivuolle	Riitta Karppinen
1978	Marja Ruotsalainen	Outi Jääskeläinen	Markku Konttinen
Seppo Eriksson	Hannu Salonen	Jaana Lappalainen	Ulla-Maija Kruhse-
Juha Kähkönen	Visa Virtanen	Pekka Lauri	Lehtonen
Matti Lepistö		Petri Lehto	Jukka Pirttilä
Lauri Tenhunen	1985	Ismo Linnosmaa	Jari Viitanen
Marja-Liisa Tuovinen	Urpo Rauhala	Saara Pekkarinen	
	Hannu Hernesniemi	Pekka Pere	1995
1979	Aarni Ravaska	Aki Roiha	Jorma Erkkilä
Jorma Moilanen	Anne af Ursin	Jorma Väisänen	Kari Friman
Erkki Pesonen	Risto Vaittinen		Anna Hakkarainen
Mikko Puhakka	Juuso Vataja	1991	Matti Hautsalo
Eero-Seppo Pylkkänen		Tiina Heikkinen	Ari Hyytinen
Pekka Sauramo	1986	Merja Kauhanen	Matti Kekkonen
Juha Tarkka	Arto Elomaa	Anne-Mari Kokko-	Antti Miettinen
	Ahti Heinonen	niemi	Mika Pösö

Jukka Railavo	Marko Korhonen	2000	2002
Tuomas Välimäki	Vesapekka Kärnä	Jan Antell	Kirsi Häkkinen
1996	Kari Manninen	Danilo Monaco	Jyri Järvinen
Saku Aura	Marko Melolinna	Heli Kinnunen	Antti Kauhanen
Jari Järvinen	Timo Mäkelä	Antti Olkinuora	Kaisa Kotakorpi
Aki Lehtinen	Henri Parkkinen	Tuomas Peltonen	Petri Kyröläinen
Veli-Pekka Saajo	Sari Pekkala	Jukka Pihlman	Anja Mankila
Anssi Tikkanen	Tuomas Pekkarinen	Jenni Pääkkönen	Sami Napari
Jarkko Turunen	Panu Poutvaara	Ville Talasmäki	Miia Saarikallio
Juha Virrankoski	Juha Sorjonen	Timo Vesala	Kari Saukkonen
Petri Vääntinen	Mervi Toivanen		Sanna Tenhunen
	Jukka Virtanen		Janne Tukiainen
		2001	
1997	1999	Lauri Frank	
Mika Kivimäki	Satu Hohti	Timo Harju	2003
Jyrki Koskinen	Aki Koponen	Jukka Hemmi	Anssi Häikiö
Tomi Kyyrä	Ossi Korkeamäki	Sami Kankkunen	Olli Kauppi
Markus Lankinen	Jani Koskinen	Jarmo Lötjönen	Mika Louhelainen
Niku Määttänen	Toni Nordlund	Topi Miettinen	Antti Luukkonen
Keijo Pellikka	Marko Nurminen	Kirsi Mukkala	Janne Ronkanen
Jari Ritsilä	Elias Oikarinen	Kai Mäkelä	Heidi Soininen
Marko Terviö	Jukka Pakola	Virve Ollikainen	Risto Tammela
Pasi Virta	Minna Punakallio	Panu Pelkonen	Juuso Toikka
1998	Sirpa Ristola	Marjukka Pietilä	
Janne Hakala	Tanja Wahlberg		

Palkinnon eli apurahan koko on muuttunut seuraavasti:

<i>Vuodet</i>	<i>Markkaa</i>	<i>Vuodet</i>	<i>Markkaa</i>
1961–1971	2000	1985–1988	7000
1972–1977	4000	1989–2000	9000
1978–1980	5000		<i>Euroa</i>
1981–1984	6000	2001–2003	2000

Lähde: YJS:n vuosikertomukset 1961–2003.

Liite 6

YRJÖ JAHNSSONIN SÄÄTIÖN HENKILÖKUNTA VUODEN 2004 ALKAESSA

Arto Alho	VT	toimitusjohtaja ja asiamies
Hannu Vartiainen	VTT	tutkimusjohtaja
Timo Partonen	LT	tutkimussihteeri
Hannele Aapio	Yo-merkonomi	toimistopäällikkö
Oili Kuparinen	Merkantti	toimitusjohtajan sihteeri
Aila Palmu	Merkonomi	tutkimusosaston sihteeri
Mervi Strengell	Yo	kassanhoitaja
Tarvo Simsiö	Rakennusmestari	isännöitsijä
Aulis Puisto		huoltomies
Lauri Makkonen		huoltomies
Arto Savinainen		huoltomies

Liite 7

YRJÖ JAHNSSONIN SÄÄTIÖN VUODEN AIKANA MYÖNTÄMÄT APURAHAT JA MUU TIE- TEEN TUKI 1958–2003

Vuosi	Kansan- taloustiede	Lääketiede	Terveys- taloustiede	Varaukset	Koulujen stipendit ym.	Yht. Markkaa
1958	3450000	6250000			300000	10000000
1959	4000000	5700000			300000	10000000
1960	5550000	4150000			300000	10000000
1961	6000000	4750000			300000	11000000
1962	5700000	6200000			300000	12200000
Vuoden 1963 rahauudistuksen mukaista markkaa						
1963	64000	54000			3000	121000
1964	82300	64700			3000	150000
1965	121000	76000			3000	200000
1966	136000	131200			3000	270200
1967	198600	117400			4000	320000
1968	174000	176000			3000	353000
1969	222050	144950			3000	370000
1970	257000	130000			3000	390000
1971	272000	131000			3000	406000
1972	262000	193500			3000	458500
1973	326000	169000			5000	500000
1974	496500	140000			4000	640500
1975	704000	172000	61000		4000	941000
1976	918900	333100	63000		7000	1322000
1977	1101800	495000	125200		18000	1740000
1978	1155000	450000	140000		18000	1763000
1979	1260253	630747	96000		18000	2005000
1980	1508500	553500	138000		30000	2230000
1981	1332000	725000	166000		77000	2300000
1982	1540500	756500	173000		30000	2500000
1983	1252345	826655	121000		36000	2236000
1984	1737869	970968	116000		50163	2875000
1985	2111000	1050000	125000		79000	3365000
1986	2549000	1248000	75000		44000	3916000
1987	2760000	1380000			54000	4194000
1988	2961000	1500000			39000	4500000
1989	3103000	1560000			48000	4711000
1990	3478000	1790000			42000	5310000
1991	4001600	1960000			42000	6003600
1992	4542840	2123862			43000	6709666
1993	4554000	2265000	180000		72000	7071000
1994	6540000	3249000	115000		43000	10000000
1995	5313000	2555000	302500		43000	8213500
1996	6443000	3174000	325000		88000	10030000
1997	5883100	3137000	524000	100000	70000	9714100
1998	6106000	2985568	1012000		43000	10146568
1999	6668000	2922500	672000		69000	10331500
2000	6337300	2957000	840000	290000	72000	10496300
	Euroa					
2001	111300	1609432	189000		22740	1932472
2002	1135150	526300	144400	35000	7000	1847850
2003	1041500	531400	181500	58000	7000	1819400

Liite 8

Yrjö ja Hilma Jahnssonin julkaisut Helsingin yliopiston kirjaston Fennica-tietokannassa

YRJÖ JAHNSSON

Maanviljelijäin yhteistoiminnasta. Kansantajuisia esitelmii toimittaneet länsisuomalaiset ylioppilaat; 13 vihko, 11 s., 1899

Raittius ja osuustoiminta. Rahtiuden ystävien kirjasia. 2 sarja; n:o 26, 25 s., 1904

Ylellisyysasetukset Ruotsissa vapauden ajalla. Historiallinen aikakauskirja 1904, 18 s., 1904

Tilattoman väestön lainarahasto ja sen käytäntö., 69 s., 1905

Miten on kielikysymyksemme ratkaistava?, 52 s., 1906

Torpparikysymys vuoden 1900 valtiopäivillä, 12 s., 1906

Piirteitä Suomen kuolleisuussuhteista vuosina 1903–1904, 10 s., 1907

Merkantilismin käsitys kansallisrikkaudesta: tutkimuksia Ruotsin merkantilismin teoriasta vapauden ajan alkupuolella, 53 s., 1907

Tilattoman väestön lainarahasto ja sen periaatteet: asutuspoliittinen tutkimus, 170 s., 1907

Tutkimuksia Suomen kansantaloustieteen historiasta vuosina 1810–1860: erityisesti silmällä pitäen yleisten kansantaloudellisten suuntien kehitystä 1, 340 s., 1907

Tutkimuksia Suomen kansantaloustieteen historiasta vuosina 1810–1860: erityisesti silmällä pitäen yleisten kansantaloudellisten suuntien kehitystä 2, 114 s., 1908

Ehdottoman rahtiuden merkitys osuustoiminnalle. Rahtiuden ystävät, 62 s., 1908

Kansantalouden professorin viran täyttäminen yliopistossamme, 53 s., 1908

Läänintilastomme uudestaan järjestämisestä, 55 s., 1908

Kuopion läänin asutuskysymys ja sen ratkaisuyritykset yksityisoikeudellisen maan asuttamisella. Taloustieteellisiä tutkimuksia, Kansantaloudellinen yhdistys, 143 s., 1908

Suomen verotuspolitiikan periaatteista, 103 s., 1908

Tutkimuksia Suomen kuolleisuustilaston alalta. Tilastollisia tiedonantoja 7, julkaissut Suomen tilastollinen päätoimisto, 10 s., 1908

Teollisuustyöväen työsovimusten kestävyysaika Suomen lainsäädännössä, 23 s., 1910

Tutkimuksia Suomen teollisuustyöväen suojelulainsäädännön kehityksestä 1860-luvulta alkaen, 129 s., 1910

Mikä tekee Tarton rauhan niin katkeraksi?, 7 s., 1920

Turmiollinen lainahanke, 7 s., 1921

Nykyinen rahapolitiikkamme ja korkea korkotaso. Pellervo 1931, 8 s., 1931

Mitä olisi ensi tilassa tehtävä vallitsevan rahankireyden helpottamiseksi?, 11 s., 1932

HILMA JAHNSSON

Mitä asianhaarat määräävät viljanhinnat Suomessa? I, II, 1905

Konfeksioni Saksan vaatetusteollisuudessa, 1906

Kotiteollisuuskysymys ulkomailla, 1908

Yhteiskunnallisia ja lainopillisia kirjoituksia esimerkiksi Valtiotieteen käsikirjassa

Lähdeviitteet

- ¹ Hilma ja Yrjö Jahnssonin testamentti 3.1.1925, YJS:n arkisto.
- ² Zetterberg, Seppo, *Yrjö ja Hilma Jahnsson*, 1982.
- ³ Juva, Mikko, *Aika etsiä ja aika löytää. Sukuni vaiheita sadan vuoden ajalta*, 1998, s. 35–41.
- ⁴ Karlsson, Fred, *E. Setälä vaarallisilla vesillä. Tieteellisen vallankäytön, käyttäytymisen ja perinteen analyysi*, 2000, s. 133–136; ks. myös Jahnsson, A. W., *Finska Språkets satslära*, 1871 (Näköispainos 2000).
- ⁵ Tamminen ja Puntilan samansuuntaisia yhteiskunnallisia näkemyksiä kuvaa osuvasti sana »kärkiläisyys». Ks. Pirilä, Pekka Juhani, *Kärki ry.*, Poliittisen historian laudatur-tutkielma, Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta, 1968; Laineen yhteiskunnalliset näkemykset heijastuvat hänen kirjoittamassaan laajassa kolmiosaisessa sarjassa Laine, Y. K., *Suomen poliittisen työväenliikkeen historia I, II, III*, 1945, 1946, 1946.
- ⁶ Zetterberg (mt.).
- ⁷ Zetterberg (mt.).
- ⁸ Zetterberg (mt.).
- ⁹ Åström, Sven-Erik, Kaupunkiyhteiskunta murrosvaiheessa. Teoksessa *Helsingin kaupungin historia IV:2*, 1956, Helsingin tilastollinen vuosikirja 1920–1938.
- ¹⁰ Tamminen, Mikko, *Suomen kaupunkien asuntotuotannon vaihtelut ja niiden syyt itsenäisyyden aikana*. Suomen Pankin Taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Sarja B:4, 1945; Kuusi, Eino, *Rakennustoiminta ja Suomen asuntopulan vaiheet Suomen kaupungeissa 1912–1925*. Sosiaalinen Aikakauskirja, 20. vuosikerta, 1926; Juntto, Anneli, *Asutuskysymys Suomessa. Topeliuksesta tulopoliittikkaan*. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisu no 50, 1990.
- ¹¹ *Komiteanmietintö 1919:9*, Asutokomitealta, 1919.
- ¹² Lainanantajien tiedot ovat nähtävissä niissä lahjakirjoissa, joilla Hilma Jahnsson 1950-luvulla siirsi kiinteistöt YJS:lle.
- ¹³ Tamminen (mt.).
- ¹⁴ Zetterberg (mt.).
- ¹⁵ Zetterberg (mt.).
- ¹⁶ Yrjö Jahnssonin perunkirjoitus, Vuoden 1937 perunkirjoitukset, perunkirjoitus n:o 38714 Helsingin raastuvanoikeuden arkisto, KA.
- ¹⁷ Koulusta tarkemmin ks. esim. Kiuasmaa, Kyösti, *Oppikoulu 1880–1980. Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun*, 1982; Vuorjoki, Elsa, *Helsingin Yksityislyseo 1923–1973*, 1974; Relander, Jukka, *Aika on Espoonlahden. Jyllan tie Helsingistä Espooseen*, 1986.
- ¹⁸ Kiuasmaa (mt.) s. 359–361.
- ¹⁹ Kiuasmaa (mt.) s. 372–375.
- ²⁰ Vuorjoki (mt.) s. 7.
- ²¹ Sotataloudesta ks. esim. Kuusterä, Antti, *Aate ja raha. Säästöpankit suomalaisessa yhteiskunnassa 1822–1994*, s. 366–376, 1995.
- ²² Wikström, Kauko, *Valtion tuloveron rakenne. Tutkimus tuloveron rakenteesta ja sen peruspiirteiden historiallisesta kehityksestä*. Turun yliopiston julkaisu ja C:52, 1985.
- ²³ Hilma ja Yrjö Jahnssonin testamentti 3.1.1925, YJS:n arkisto.
- ²⁴ Hilma Jahnssonin testamentti 16.3.1944, YJS:n arkisto.
- ²⁵ 1940-luvun lopun tilanteesta esim. Soikkanen, Hannu, *Kohti kansanvaltaa 3. 1944–1952*, 1991.
- ²⁶ Pohls, Marita, *Suomen Kulttuurirahaston historia*, 1989, s. 78–82.
- ²⁷ Zetterberg (mt.).
- ²⁸ YJS:n säännöt 1954, 1963, 1971.
- ²⁹ YJS:n säännöt 1998.
- ³⁰ L. A. Puntila. *Huomautin hyvin täsmällisesti... Tuokiokuvia L. A. Puntilan Suomesta*, toim. Rumpunen, Kauko, 1995, s. 182–183.
- ³¹ Pirilä (mt.).
- ³² YJS. Hall. ptk. 18.12.1954; YJS. Hall. ptk. 30.4.1956.
- ³³ YJS. Hall. ptk. 27.9.1956; YJS. Hall. ptk. 18.1.1957; YJS. Hall. ptk. 10.10.1957.
- ³⁴ YJS. VHK. ptk. 16.2.1960.
- ³⁵ YJS. Hall. ptk. 15.9.1965, 18.10.1967.
- ³⁶ YJS. Hall. ptk. 22.4.1971; YJS. VHK. ptk. 29.11.1971.
- ³⁷ Haastattelut/Kirsti Dahlman.
- ³⁸ YJS. Hall. ptk. 20.11.1976; ks. myös YJS. Pjnm. 8.4.1976.
- ³⁹ YJS. Hall. ptk. 16.8.1972.
- ⁴⁰ YJS. Hall. ptk. 12.10.1972, 9.11.1972.
- ⁴¹ Vuorjoki (mt.) s. 42.
- ⁴² Hilma Jahnssonin testamentti 16.3.1944, YJS:n arkisto.
- ⁴³ YJS. Pjnm. 4.11.1971.
- ⁴⁴ Relander (mt.) s. 23.
- ⁴⁵ YJS. Pjnm. 2.3.1972.
- ⁴⁶ Tästä esim. YJS. Pjnm. 26.10.1972.
- ⁴⁷ Tästä esim. YJS. Pjnm. 18.4.1974.

- ⁴⁸ YJS. Pjnm. 25.3.1975.
- ⁴⁹ YJS. Pjnm. 8.10.1974.
- ⁵⁰ YJS. Pjnm. 21.10.1974.
- ⁵¹ YJS. Hall. ptk. 14.8.1974.
- ⁵² YJS. Hall. ptk. 19.5.1975.
- ⁵³ YJS. Pjnm. 27.11.1973.
- ⁵⁴ YJS. Hall. ptk. 25.11.1975.
- ⁵⁵ YJS. Pjnm. 26.7.1977.
- ⁵⁶ YJS. Hall. ptk. 23.4.1981.
- ⁵⁷ YJS. Vuosikertomus 1982; YJS. Tilinpäätöstiedot 1982.
- ⁵⁸ Tästä vaiheesta tarkemmin YJS. Pjnm. ajalta 22.2.1973–22.12.1973.
- ⁵⁹ YJS. Hall. ptk. 27.12.1972.
- ⁶⁰ YJS. Hall. ptk. 13.9.1985; YJS. Hall. ptk. 3.4.1985.
- ⁶¹ Esim. YJS. Hall. ptk. 30.11.1989.
- ⁶² YJS. Vuosikertomukset 1991, 1995, 1996.
- ⁶³ YJS. Vuosikertomukset 1990, 1994, 2000.
- ⁶⁴ YJS. VHK. ptk. 10.3.1976.
- ⁶⁵ YJS. Tilinpäätöksen liitetiedot 1989, 1995, 1999; sijoituspolitiikkaa koskevista hallituksen keskusteluista esim. YJS. Hall. ptk. 26.4.1995.
- ⁶⁶ YJS. Hall. ptk. 23.8.1971; Ks. myös Paavolainen, Jaakko, *Linkomiehen komiteasta uuteen Akatemiaan. Valtion tieteellisten toimikuntien 60-luku*, 1975.
- ⁶⁷ YJS. Tieteellisen valiokunnan ohjesääntö 1971, 1975, 1983, 1995, 2001.
- ⁶⁸ L. A. Puntila. *Huomautin hyvin täsmällisesti...* (mt.) s. 188.
- ⁶⁹ YJS. Hall. ptk. 3.4.1973.
- ⁷⁰ Kansantaloustieteen kehityksestä ks. esim. Kuitunen, Tero, Sullström, Risto, *Kansantaloustieteen opetus, tutkintovaatimukset ja väitöskirjatutkimus Helsingin yliopistossa 1906–1982*; Mäki, Uskali, Metodologisen ajattelun juonteita suomalaisessa kansantaloustieteessä. Teoksessa *Sata vuotta suomalaisia kansantaloustiedettä. Kansantaloudellinen Yhdistys 1884–1984*, Toim. Koskenkylä, Heikki, et al., 1984; Luther, Georg, *Suomen tilastotoimen historia vuoteen 1970*, 1993.
- ⁷¹ Kansantaloustieteen modernisoitumisesta ks. esim. *Modernismi taloustieteessä ja talouspolitiikassa. O-ryhmän kirjoituksia ja kirjoituksia O-ryhmästä*. Toim. Suvanto, Antti, Vesikansa, Jyrki, 2002; *Taloustieteilijä politiikassa vai poliitikko taloustieteessä?* – Jussi Linnamon haastattelu. Toim. Juhana Vartiainen. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 2/1992, 1992; Jouko Paunio haastattelu.
- ⁷² Puntilan arvostus Klaus Warista kohtaan ilmenee selvästi teoksessa L. A. Puntila. *Huomautin hyvin täsmällisesti...* (mt.).
- ⁷³ Björkqvist, Heimer, *Den nationalekonomiska vetenskapens utveckling i Finland intill år 1918. Meddelanden från stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut*, 1986. s. 595.
- ⁷⁴ Jouko Paunio haastattelu.
- ⁷⁵ Tiedot pohjautuvat Jouko Paunio laatimiin rahataloudellisen tutkijaryhmän toimintakertomuksiin, jotka vuosittain toimitettiin YJS:öön. Kertomukset on liitetty YJS:n hallituksen pöytäkirjoihin kautena 1970–1976. Kts. myös Pekkarinen, I. – Suvanto, A. Jouko Paunio: Luonnos tutkijan ja opettajan muotokuvaksi. Teoksessa *Raha, inflaatio ja rahapolitiikka*. Toim. Honkapohja, S. – Suvanto, A., 1988.
- ⁷⁶ Kuitunen, Tero, Sullström, Risto, *Kansantaloustieteen opetus, tutkintovaatimukset ja väitöskirjatutkimus Helsingin yliopistossa 1906–1982*. Teoksessa *Sata vuotta suomalaista kansantaloustiedettä. Kansantaloudellinen Yhdistys 1884–1984* (mt.).
- ⁷⁷ YJS. Hall. ptk. 22.1.1963, 13.8.1963.
- ⁷⁸ Ks. esim. The Official Web Site of the Nobel Foundation <http://nobelprize.org/economics>.
- ⁷⁹ Pohjana julkaistut Yrjö Jahnsson -luennot: Arrow, Kenneth J., *Aspects of the Theory of Risk-Bearing*, 1965; Lindbeck, Assar, *Monetary-Fiscal Analysis and General Equilibrium*, 1967; Klein, L. R., *An Essay on the Theory of the Economic Prediction*, 1968; Johnson, Harry G., *The Two-Sector Model of General Equilibrium*, 1971; Hicks, John., *The Crisis in Keynesian Economics*, 1973; Malinvaud, Edmond, *The Theory of Unemployment reconsidered*, 1977; Tobin, James, *Asset Accumulation and Economic Activity*, 1980; Kornai, Janos, *Growth, Shortage and Efficiency*, 1982; Drèze, Jaques H., *Labour Management, Contracts and Capital Markets*, 1989; Lucas Jr, Robert E., *Models of Business Cycles*, 1987; Atkinson, A. B., *Poverty in Europe*, 1998; Sinn, Hans-Werner, *The New Systems Competition*, 2003; ks. myös Lindbeck, Assar, *Overview of the Memorial Prize in Economic Sciences*. Nobelprize. org/economics.
- ⁸⁰ YJS. Hall. ptk. 1.10.1997.
- ⁸¹ YJS. Hall. ptk. 24.5.1972.
- ⁸² YJS. Hall. ptk. 27.12.1972.
- ⁸³ Loppuraportit kansantaloustieteen jatkokoulutuskursseista 1976–1989; YJS. Tieteellisen valiokunnan ptk.
- ⁸⁴ YJS. Pjnm. 15.5.1978, 14.9.1978.
- ⁸⁵ YJS. Hall. ptk. 18.10.1984.
- ⁸⁶ YJS. Vuosikertomukset 1980, 1981, 1984, 1986, 1988, 1991; Loppuraportit kyseisistä kesäkursseista, YJS. Tieteellisen valiokunnan pöytäkirjat 1981–1992; Seppo Honkapohjan haastattelu.
- ⁸⁷ Raportti raha- ja makroteorian tutkijasymposiumista 23.–27.6.1980, YJS. Hall. ptk. 23.4.1981.
- ⁸⁸ Loppuraportti *Frontiers of Economics* symposiumista.

- mista, YJS. Tieteellisen valiokunnan ptk. 22.11. 1985; *Frontiers of Economics*. Ed. by Arrow, Kenneth J., Honkapohja, S., 1985.
- ⁸⁹ Helsingin Sanomat 28.1.1982.
- ⁹⁰ Kansantaloustieteellisen tutkimuksen kehittämissuostyöryhmän muistio. *Opetusministeriön työryhmien muistioita 1987:14*, 1987.
- ⁹¹ Kansantaloustieteen valtakunnallinen tutkijakouluusohjelma, 1989; YJS. Hall. ptk. 6.4.1989.
- ⁹² YJS. Hall. ptk. 6.4.1989.
- ⁹³ YJS. Vuosikertomukset 1975–2002; muistio *Stipendit ulkomaisiin tohtoriopintoihin 1978–1992 kansantaloustieteessä ja terveystaloustieteessä* (Jaakko Kiander), YJS. Hall. ptk. 20.11.1992.
- ⁹⁴ Jo vuonna 1985 YJS:n hallitus valtuutti Hongon vierailemaan eurooppalaisissa tutkimuslaitoksissa ja säätiöissä kansainvälisen yhteistyön lisäämiseksi. YJS. Hall. ptk. 19.2.1985.
- ⁹⁵ Ks. esim. Tarkka, Jukka, *Uhan alta unioniin. Asennemurros ja sen unilukkari*, EVA, 2002, s. 346.
- ⁹⁶ Muistio *Eurooppalainen tutkimusyhteistyö kansantaloustieteessä* (Jaakko Kiander), YJS. Hall. ptk. 22.11.1990.
- ⁹⁷ YJS. Hall. ptk. 5.4.1990.
- ⁹⁸ YJS. Vuosikertomus 1991.
- ⁹⁹ YJS. Vuosikertomus 1993.
- ¹⁰⁰ YJS. Vuosikertomus 1995, 1996, 1998.
- ¹⁰¹ YJS:n kansantaloustieteen aivoriihi 18.5.1992.
- ¹⁰² YJS. Vuosikertomus 1993, 1995, 1997, 1999, 2001, 2003; YJS. Yrjö Jahnsson Award in Economics -palkinnon perustelut.
- ¹⁰³ *Kansantalouden ongelmat ja lähivuosien talouspolitiikka*, Talouspolitiikan asiantuntijaryhmä, Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 5/1992.
- ¹⁰⁴ YJS. Hall. ptk. 23.4.1992; Pertti Haaparannan ja Jouko Paunio haastattelut; Haaparanta, Pertti, Holmström, Bengt, Honkapohja, Seppo, Koskela, Erkki, Paunio, Jouko, *Ehdotus talouspoliittiseksi ohjelmaksi*. (julkaistu Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa 4/1992).
- ¹⁰⁵ Ks. esim. Bordes, Christian, Currie, David, Söderström, Hans Tson, *Kolme arviota Suomen talouskriisistä ja talouspolitiikasta*. Suomen Pankki. Sarja C:9/1993; ks. myös Hulkko, Kustaa, Pöysä, Jorma, *Vakaa markka. Teot ja tarinat*, 1998; Kiander, Jaakko, Vartia, Pentti, *Suuri lama*, 1998.
- ¹⁰⁶ YJS. Vuosikertomus 1992, 1994, 1996; *Suomalainen työttömyys*. Toim. Pohjola, Matti, 1998.
- ¹⁰⁷ YJS. Kansio 1990-luvun lama Suomessa; *The Finnish Economic Crisis of the 1990s*. Yrjö Jahnsson Foundation 40th Anniversary Symposium Sannäs 22.–23. August 1994. Finnish Economic Papers Vol. 9, No. 1. 1996.
- ¹⁰⁸ YJS. Vuosikertomus 1995, 2001.
- ¹⁰⁹ RAKA:n toiminnasta ks.esim. <http://www.valt.helsinki.fi/raka/>.
- ¹¹⁰ Ks. esim. *Suomen lääkärit 1962–2002*.
- ¹¹¹ Ks. esim. Karisto, Antti, Takala, Pentti, Haapola, Ilkka, *Elintaso, elämäntapa, sosiaalipolitiikka. Aineistoa suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta*, 1998; Purola, Tapani, Nyman, Kauko, Kalimo, Esko, Sievers, Kai, *Sairausvakuutus, sairastavuus ja lääkintäpalvelujen käyttö*. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja. Sarja A:7. Sosiaaliturvan tutkimuslaitos, 1971; Häkkinen, Unto, *Terveyspalvelujen kustannukset, rahoitus ja hinnat Suomessa 1960–1985*. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja M:65. Sosiaaliturvan tutkimuslaitos, 1988.
- ¹¹² Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunnan tilastot säätiöiden myöntämistä apurahoista.
- ¹¹³ YJS. Vuosikertomukset 1958–1971.
- ¹¹⁴ *Suomen lääkärit 2002*; <http://www.aka.fi>.
- ¹¹⁵ YJS. Hall. ptk. 23.8.1971.
- ¹¹⁶ Antti Mattilan muistio *Sosiaalilääketieteen alue*. YJS. Hall. ptk. 24.4.1972.
- ¹¹⁷ O. E. Niitamon muistio *Kansanterveys/sosiaalilääketiede yhteiskuntatieteilijän näkökulmasta*. YJS. Hall. ptk. 24.4.1972.
- ¹¹⁸ Ks. esim. Lauri Saxen, *Lääketieteellisen tutkimuksen runko-ohjelma*. Duodecim n:o 24/1971.
- ¹¹⁹ *Suomen lääkärit 2002*; ks. myös Häggman, Kai, *Suurten muutosten Suomessa. Kansaneläkelaitos 1937–1997*, 1997.
- ¹²⁰ Yrjö Jahnssonin säätiön tiedepoliittinen pitkän tähtäyksen suunnitelma/Seppo Honkapohja ja Timo Sahi. YJS. Hall. ptk. 21.10.1974; ks. myös Sahi, Timo, *Yrjö Jahnssonin säätiö tieteellisen tutkimuksen tukijana*. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti. Journal of Social Medicine 1/1983.
- ¹²¹ Timo Partosen haastattelu.
- ¹²² YJS. Vuosikertomukset 1975–1998.
- ¹²³ Kalle Achté. PM tutkijakoulutuksen järjestämistä ulkomaisiin opettajavoimin liittyen itsemurhatutkimukseen ja itsemurhien ehkäisyä koskeviin tutkimuksiin. YJS. Tieteellinen valiokunta. Ptk. 31.1.1973; YJS. Hall. ptk. 14.2.1973.
- ¹²⁴ Itsemurhatutkimuksen seminaarin loppuraportti. YJS. Hall. ptk. 23.10.1975.
- ¹²⁵ YJS. Vuosikertomus 1982.
- ¹²⁶ *Tiedosta hyvinvointia*. Stakes. Tiedote Nro 27/1.3.1999.
- ¹²⁷ Timo Sahin haastattelu.
- ¹²⁸ Vuoden 1978 lääketieteellisen symposiumin loppuraportti. YJS. Hall. ptk. 16.10.1979.
- ¹²⁹ YJS. Kansio *Lääketieteen tutkimussymposiumi 1996; Indoor Air and Health Causative Agents*,

- Health Hazards and Risk Assessment*. Ed. By Seppänen, Olli. Air and Indoor. International Journal of Indoor Air Quality and Climate. Supplement 4/1998.
- ¹³⁰ Terveystaloustiedettä käsiteltiin ensimmäisen keran tieteellisessä valiokunnassa jo 16.8.1973. YJS. Hall. ptk. 20.9.1973.
- ¹³¹ YJS. Hall. ptk. 26.2.1975; Terveystaloustieteen seminaarin loppuraportti. YJS. Hall. ptk. 28.4.1976.
- ¹³² Paunio, J. J., *Alustavia näkökohtia terveydenhuollon taloudesta*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- ¹³³ Ståhl, Ingemar, *Terveyden taloustiede – yleiskatsaus ongelmiin*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- ¹³⁴ Abel-Smith, *Terveyspalvelujen kustannukset ja tuotot*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975; Walters, A. A., *Terveyden taloustiede Englannissa*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- ¹³⁵ Elo, Olavi, *Vihurirokon terveydellinen ja taloudellinen merkitys*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- ¹³⁶ Sintonen, Harri, *Kustannus-vaikuttavuusanalyysi vanhustenhuollossa*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- ¹³⁷ Hakkarainen, Anni, *Matemaattinen malli terveydenhuoltojärjestelmän kuvaajana*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- ¹³⁸ Terveystaloustieteen kehityksestä ks. esim. *Suomalaisen terveystaloustieteen bibliografia*. Toim. Mikkola, Hannamari, 2001; Maynard, Alan, *Health Economics in the Past, the Present and the Future. Incentives and Finance of the Health Care System*. Yrjö Jahnsson Foundation 50th Anniversary Symposium 9.–10.8. 2004; Sintonen, Harri, Pekurinen, Markku, Linnakko, Eero, *Terveystaloustiede*, 1997.
- ¹³⁹ YJS. Vuosikertomukset 1977, 1978, 1983.
- ¹⁴⁰ Ks. [www://tts.net/](http://tts.net/).
- ¹⁴¹ Tietoja CHESStä ks. .
- ¹⁴² YJS. Vuosikertomus 1993.
- ¹⁴³ *Suomalaisen terveystaloustieteen bibliografia* (mt.).
- ¹⁴⁴ YJS. Vuosikertomus 2001.
- ¹⁴⁵ YJS. Vuosikertomukset 1995–2002.
- ¹⁴⁶ YJS. Kansio lääketieteen XII tutkimussymposiumi (2000); kansio Incentives and Finance of the Health Care System (2004).
- ¹⁴⁷ Ks. esim. Pohls, Maritta, *Suomen Kulttuurirahaston historia*; Salonen, Erkki, *Henkistä ja taloudellista viljelyä. Jenny ja Antti Wihurin rahasto 1942–1992*, 1992; Seppälä, Raimo, *Emil Aalosen säätiö 1937–1987*, 1987.
- ¹⁴⁸ *»Olen tullut jo kovin kiukkuseksi». J. K. Paasikiven päiväkirjoja 1914–1934*. Toim. Rumpunen, Kauko, 2000.
- ¹⁴⁹ Keynes, John Maynard, *Vom Gelde* (A Treatise on money), 1952.
- ¹⁵⁰ Mielenkiintoisen vertailukohdan Yrjö Jahnssonin säätiön historialle tarjoaa huomattavasti vanhempi 1880-luvulla Ruotsiin perustettu Lorenska Stiftelsen. Tämän säätiön perustaja Viktor Loren oli myös saksalaisen historiallisen koulukunnan edustaja. Säätiöllä oli keskeinen asema yhteiskuntatieteiden kehityksessä 1900-luvun alkupuoliskolla Ruotsissa. Wisselgren, Per, *Samhällets kartläggare. Lorenska stiftelsen, den sociala frågan och samhällsvetenskapens formering 1830–1920*, 2000.
- ¹⁵¹ Vallilan kaupunginosan muutoksesta ks. esim. Alldardt, Erik, *Suunnituksia ja kulttuurishokkeja*, 1995.

ARKISTOLÄHTEET

KANSALLISARKISTO

YRJÖ JA HILMA JAHNSSONIN ARKISTO

Biografica

– Yrjö Jahnsson

– Hilma Jahnsson

Prof. Yrjö Jahnssonin henkilökohtaisen talouden hoitoon liittyviä asiakirjoja

Helsingin Suomalaisen Yksityislyseon asiakirjoja

HELSINGIN RAASTUVANOIKEUDEN ARKISTO

Perunkirjoitukset vuodelta 1937

YRJÖ JAHNSSONIN SÄÄTIÖ

Vuosikertomukset 1954–2003

Hallituksen kokoukset 1954–2003

Varainhoitokunnan kokoukset 1954–2003 (VHK)

Tieteellisen valiokunnan kokoukset 1974–2003

Aivoriivet 1971–2003

Yrjö Jahnsson Lectures 1963–2003

Yrjö Jahnsson Awards in Economics

Lääketieteen symposiumit 1978–2003

Tutkijakoulutuskurssit 1975–1998

Kesäkurssit 1980–1991

Puheenjohtajan/Puntila neuvottelumuistiot 1971–1983 (Pjnm.)

PAINETUT LÄHTEET

Kansantalouden ongelmat ja lähivuosien talouspolitiikka, Talouspolitiikan asiantuntijaryhmä, Valtioneuvoston kanslian julkaisu 5/1992.

Kansantaloustieteellisen tutkimuksen kehittämistyöryhmän muistio. *Opetusministeriön työryhmien muistioita 1987:14*, 1987.

Kansantaloustieteen valtakunnallinen tutkijakoulutusohjelma, 1989.

Komiteanmietintö 1919:9, Asuntokomitealta, 1919.

Pirilä, Pekka Juhani, *Kärki ry.*, Poliittisen historian laudatur-tutkielma, Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta, 1968.

Suomen Suuriruhtinaanmaan vakinainen menosääntö vuodelle 1911.

KIRJALLISUUS

Abel-Smith, *Terveyspalvelujen kustannukset ja tuotot*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.

Allardt, Erik, *Suunnistuksia ja kulttuurishokkeja*, 1995.

Arrow, Kenneth J., *Aspects of the Theory of Risk-Bearing*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1965.

Arrow, Kenneth J., *Uncertainty and the Welfare Economics of Medical Care*. American Economic Review, Vol 58, 1963.

Atkinson, A. B., *Poverty in Europe*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1998.

Björkqvist, Heimer, *Den nationalekonomiska vetenskapens utveckling i Finland intill år 1918. Meddelanden från stiftelsens för Åbo Akademi forskningsinstitut*, 1986.

Bordes, Christian, Currie, David, Södeström, Hans Tson, *Kolme arviota Suomen talouskriisistä ja talouspolitiikasta*. Suomen Pankki. Sarja C:9/1993.

Drèze, Jaques H., *Labour Management, Contracts and Capital Markets*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1989.

Elo, Olavi, *Vihurirokon terveydellinen ja taloudellinen merkitys*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.

Frontiers of Economics. Ed. by Arrow, Kenneth J., Honkapohja, S., 1985.

Haaparanta, Pertti, Holmström, Bengt, Honkapohja, Seppo, Koskela, Erkki, Paunio, Jouko, *Ehdotus talouspolitiittiseksi ohjelmaksi*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 4/1992.

Hakkarainen, Anni, *Matemaattinen malli terveydenhuoltojärjestelmän kuvaajana*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.

Helsingin tilastollinen vuosikirja 1920–1938.

Hicks, John, *The Crisis in Keynesian Economics*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1975.

Hulkko, Kustaa, Pöysä, Jorma, *Vakaa markka. Teot ja tarinat*, 1998.

Häggman, Kai, *Suurten muutosten Suomessa. Kansaneläkelaitos 1937–1997*, 1997.

Häkkinen, Unto, *Terveyspalvelujen kustannukset, rahoitus ja hinnat Suomessa 1960–1985*. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja M:65. Sosiaaliturvan tutkimuslaitos, 1988.

Indoor Air and Health Causative Agents, Health Hazards and Risk Assessment. Ed. By Seppänen, Olli. Air and Indoor. International Journal of Indoor Air

- Quality and Climate. Supplement 4/1998.
- Jahnsson, A. W., *Finska Språkets satslära*, 1871 (Näköispainos 2000).
- Jahnsson, Yrjö, *Suomen Pankki ja puolueiden pyhät kissat. Talouspoliittisia kirjoituksia*. Toim. Kiander, Jaakko, 1999.
- Johnson, Harry G., *The Two-Sector Model of General Equilibrium*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1971.
- Juntto, Anneli, *Asuntokysymys Suomessa. Topeliuksesta tulopolitiikkaan*. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisu no 50, 1990.
- Juva, Mikko, *Aika etsiä ja aika löytää. Sukuni vaiheita sadan vuoden ajalta*, 1998.
- Karisto, Antti, Takala, Pentti, Haapola, Ilkka, *Elintaso, elämäntapa, sosiaalipoliittikka. Aineistoa suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta*, 1998.
- Karlsson, Fred, *E. Setälä vaarallisilla vesillä. Tieteellisen vallankäytön, käyttäytymisen ja perinteen analyysi*, 2000.
- Keynes, John Maynard, *Vom Gelde* (A Treatise on money), 1932.
- Kiander, Jaakko, Vartia, Pentti, *Suuri lama*, 1998.
- Kiuasmaa, Kyösti, *Oppikoulu 1880–1980. Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun*, 1982.
- Klein, L. R., *An Essay on the Theory of the Economic Prediction*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1968.
- Kornai, János, *Growth, Shortage and Efficiency*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1982.
- Kuitunen, Tero, Sullström, Risto, Kansantaloustieteen opetus, tutkintovaatimukset ja väitöskirjatutkimus Helsingin yliopistossa 1906–1982 Teoksessa *Sata vuotta suomalaista kansantaloustiedettä. Kansantaloudellinen Yhdistys 1884–1984*, Toim. Koskenkylä, Heikki, et al., 1984.
- Kuka Kukin on (Aikalaiskirja). Henkilötietoja nykypolven suomalaisista 1934, 1960, 1982, 1994, 2002*.
- Kuusi, Eino, *Rakennustoiminta ja Suomen asutopulan vaiheet Suomen kaupungeissa 1912–1925*. Sosiaalinen Aikakauskirja, 20. vuosikerta, 1926.
- Kuusterä, Antti, *Aate ja raha. Säästöpankit suomalaisessa yhteiskunnassa 1822–1994*, 1995.
- L. A. Puntila. Huomautin hyvin täsmällisesti... Tuokiokuvia L. A. Puntilan Suomesta*, toim. Rumpunen, Kauko, 1995, s. 182–183.
- Laine, Y. K., *Suomen poliittisen työväenliikkeen historia I, II, III*, 1945, 1946, 1946.
- Lindbeck, Assar, *Monetary-Fiscal Analysis and General Equilibrium*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1967.
- Lucas Jr, Robert E., *Models of Business Cycles*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1987.
- Luther, Georg, *Suomen tilastotoimen historia vuoteen 1970*, 1993.
- Malinvaud, Edmond, *The Theory of Unemployment reconsidered*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1977.
- Maynard, Alan, *Health Economics in the Past, the Present and the Future. Incentives and Finance of the Health Care System*. Yrjö Jahnsson Foundation 50th Anniversary Symposium 9.–10.8.2004.
- Modernismi taloustieteessä ja talouspolitiikassa. Oryhmän kirjoituksia ja kirjoituksia Oryhmästä*. Toim. Suvanto, Antti, Vesikansa, Jyrki, 2002.
- Mäki, Uskali, Metodologisen ajattelun juonteita suomalaisessa kansantaloustieteessä. Teoksessa *Sata vuotta suomalaista kansantaloustiedettä. Kansantaloudellinen Yhdistys 1884–1984*, toim. Koskenkylä, Heikki, et al., 1984.
- »Olen tullut jo kovin kiukkuseksi». *J. K. Paasikiven päiväkirjoja 1914–1934*. Toim. Rumpunen, Kauko, 2000.
- Paavolainen, Jaakko, *Linkomiehen komiteasta uuteen Akatemiaan. Valtion tieteellisten toimikuntien 60-luku*, 1975.
- Paunio, J. J., *Alustavia näkökohtia terveydenhuollon taloudesta*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- Paunio, Jouko, *Kansantulolaskelmat hyvinvoinnin ja tuottavuuden muutosten mittarina. Taloudellisia selvityksiä*. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Sarja A:18. 1957.
- Pohls, Marita, *Suomen Kulttuurirahaston historia*, 1989.
- Purola, Tapani, Nyman, Kauko, Kalimo, Esko, Sievers, Kai, *Sairausvakuutus, sairastavuus ja lääkintäpalvelujen käyttö*. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja. Sarja A:7. Sosiaaliturvan tutkimuslaitos, 1971.
- Relander, Jukka, *Aika on Espoonlahden. Jyllan tie Helsingistä Espooseen*, 1986.
- Sahi, Timo, *Yrjö Jahnssonin säätiö tieteellisen tutkimuksen tukijana*. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti. Journal of Social Medicine 1/1983.
- Salonen, Erkki, *Henkistä ja taloudellista viljelyä. Jenny ja Antti Wihurin rahasto 1942–1992*, 1992.
- Saxen, Lauri, *Lääketieteellisen tutkimuksen runko-ohjelma*. Duodecim n:o 24/1971.
- Seppälä, Raimo, *Emil Aaltosen säätiö 1937–1987*, 1987.

- Sinn, Hans-Werner, *The New Systems Competition*. Yrjö Jahnsson Lectures, 2003.
- Sintonen, Harri, *Kustannus-vaikuttavuusanalyysi vanhustenhuollossa*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- Sintonen, Harri, Pekurinen, Markku, Linnakko, Eero, *Terveystaloustiede*, 1997.
- Soikkanen, Hannu, *Kohti kansanvaltaa 3. 1944–1952*, 1991.
- Ståhl, Ingemar, *Terveyden taloustiede – yleiskatsaus ongelmiin*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- Suomalainen työttömyys*. Toim. Pohjola, Matti, 1998.
- Suomalaisen terveystaloustieteen bibliografia*. Toim. Mikkola, Hannamari, 2001.
- Suomen lääkärit 1962–2002*.
- Taloustieteilijä politiikassa vai poliitikko taloustietees-sä? – Jussi Linnamon haastattelu*. Toim. Juhana Vartiainen. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1992, 1992.
- Tamminen, Mikko, *Suomen kaupunkien asuntotuotannon vaihtelut ja niiden syyt itsenäisyyden aikana*. Suomen Pankin Taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Sarja B:4, 1945.
- Tarkka, Jukka, *Uhan alta unioniin. Asennemurros ja sen unilukkari*, EVA, 2002.
- The Finnish Economic Crisis of the 1990s*. Yrjö Jahnsson Foundation 40th Anniversary Symposium Sannäs 22.–23. August 1994. Finnish Economic Papers Vol. 9, No. 1. 1996.
- Tiedosta hyvinvointia*. Stakes. Tiedote Nro 27/1.3.1999.
- Tobin, James, *Asset Accumulation and Economic Activity*. Yrjö Jahnsson Lectures, 1980.
- Walters, A. A., *Terveyden taloustiede Englannissa*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/1975.
- Wikström, Kauko, *Valtion tuloveron rakenne. Tutkimus tuloveron rakenteesta ja sen peruspiirteiden historiallisesta kehityksestä*. Turun yliopiston julkaisu- ja C:52, 1985.
- Wisselgren, Per, *Samhällets kartläggare. Lorenska stiftelsen, den sociala frågan och samhällsvetenskapens formering 1830–1920*, 2000.
- Vuorjoki, Elsa, *Helsingin Yksityislyseo 1923–1973*, 1974.
- Zetterberg, Seppo, *Yrjö ja Hilma Jahnsson*, 1982.
- Åström, Sven-Erik, Kaupunkiyhteiskunta murrosvaiheessa. Teoksessa *Helsingin kaupungin historia IV:2*, 1956.

HAASTATTELU

Arto Alho
 Kirsti Dahlman
 Pertti Haaparanta
 Seppo Honkapohja
 Jaakko Honko
 Jaakko Kiander
 Timo Laatusen
 Timo Partonen
 Jouko Paunio
 Timo Sahi
 Pentti Vartia
 Hannu Vartiainen

HENKILÖHAKEMISTO

Henkilöhakemisto kattaa tekstissä ja kuvateksteissä mainitut henkilöt.

- Aapio, Hannele 121
Aarnio, Ilppo 209
Abel-Smith, Brian 231, 232, 233
Achté, Kalle 108, 208, 211, 215,
218–220, 225–226
Aghioni, Philippe 186
Ahlström, Antti 224, 226
Ahtiala, Pekka 173
Ahtisaari, Martti 191
Ailio, Julius 24
Alanen, Yrjö 204
Alasaari, Mauri 90
Albach, Horst 159, 181
Alho, Arto 109, 121, 187, 257
Alho, Kari 182–183
Alkio, Santeri 58
Anttila, Aarne 60
Anttinen, Erik 204
Aromaa, Arpo 212
Arrow, Kenneth J. 154–155, 157,
161–163, 170–171, 192, 231,
256
Atkinson, A. B. 155, 158
Aumann, Robert J. 171–172
Autio, Lauri 223, 226
- Baldwin, Richard 182
Blanchard, Olivier 170
Blundell, Richard 186
Boadway, Robin 169
Boman, Kurt 204
Bordes, Christian 193
Brommels, Mats 227, 237
Buiten, Willem 169
Böhm, Volker 170
- Cajander, A. K. 240
Corsetti, Ciancarlo 193
- Daher, Ymär 245
Dahlman, Kirsti 80, 105–108
Dewatripont, Mathias 186
Diamond, Peter 162, 171
Dickerson, John W. T. 224
Dixit, Avinash 169
Dornbusch, Rudiger 162–163,
189, 190
Drèze Jacques H. 155, 157
- Elo, Olavi 232
Erko, Walter 86
Eränkö, Olavi
- Farberow, N. L. 220–221
Fischer, Stanley 162–163, 189
Frösen, Lars 54
- Gabszewics, Jean Jaskold 171
Gebhard, Hannes 22
Grandmont, Jean-Michel 169
Green, Jerry 162, 164, 171
Grossman, H. 152
Gyllenbögél, Boris 47, 49, 54, 73
- Haaparanta, Pertti 152, 167, 189,
193
Hahl, Jarmo 237
Hahn, Frank 171
Hakkaraïnen, Anni 232
Hallman, Niilo 203, 206
Halonen, Pentti 203
Harmaja, Leo, 29
Hart, Oliver D. 171
Heinivaara, Olli 205
Heinonen, Antti 152
Helelä, Timo 139, 145
Heurlin, Lauri af 69–71, 81, 138,
142–143, 151, 160, 208
- Hicks, John 152, 155, 157, 161
Hieta Seppo 71, 81, 85, 93, 94, 96,
99, 102–103, 105–108, 110–111,
115, 131, 145, 161, 203, 255
Hillbom, Eero 204
Hirvensalo, Mikko 205
Hjerppe (o.s. Pietarinen) Riitta
149
Holmström, Bengt 155, 158, 169,
171, 179, 184, 189, 192, 193
Honkapohja, Seppo 106, 131–132,
152, 162, 164, 170–171, 173, 175,
181, 189, 190, 192–194, 230, 250
Honko, Jaakko 81–82, 105, 106–
109, 116–117, 159, 179–180,
186–187, 199, 253, 256–257
Honko, Seija 187
Huttunen, Jussi 206–207, 215, 227
Hytti, Alli 81, 105
Hägg (o.s. Wiberg), Amanda Sofia
19, 23
Hägg, Gabriel 19
Häkkinen, Unto 236
Hämäläinen, Sirkka 148–149, 159
- Ikkala, Eero 204
Isokoski, Mauri 230
- Jahnsson, Adolf Waldemar 13–14,
16, 245
Jahnsson (o.s. Hägg), Hilma Gab-
riella 9–10, 12, 16–20, 22–23,
27, 35–46, 49–59, 61–74, 78–83,
85, 88, 97, 102–103, 107–109,
113, 116, 118, 122, 126–129, 135,
142, 144–145, 154, 170, 192, 203,
206–207, 209, 229, 239–243,
245–248, 255
Jahnsson (o.s. Helander), Ida Sofia
Magdalena 14
Jahnsson, Lyyli 16,

- Jahnsson, Yrjö Valdemar 9–31,
35–53, 55, 57–59, 61–63, 69, 79,
97, 118, 137, 142–143, 145, 190,
192, 239–247, 257
- Jalas, Kari 182
- Jaskari, Osmo 144–145
- Johanson, V. F. 243
- Johnson, Harry G. 155
- Jonung, Lars 193
- Junnila, Tuure 142
- Juva, Mikko 13
- Jäntti, Markus 191
- Kaartinen, Heikki 44
- Kaila, Eino 139
- Kaila, Lauri 145
- Kaila, Martti 202
- Kaipainen W. J. 205
- Kaira, Kaarlo 61
- Kallio, Veikko 108, 212, 216, 226,
228
- Kalliomäki, Lennart 215
- Kanniainen, Vesa 132, 152, 170
- Karlsson, Fred 13
- Karvonen, Martti J. 205
- Kasanen, Eero 194
- Kataja, Matti 234
- Kauppinen, Eino 245
- Kauste, Olli 205, 207
- Kekkonen, Urho 156
- Kerttula, Yrjö 205, 207
- Keskumäki, Olavi 223
- Keynes, J. M. 243–244
- Kiander, Jaakko 132, 165, 191–
193
- Kiianmaa, Kalervo 217
- Kiiskinen, Auvo 81
- Kilpi, Volter 15
- King, Mervyn 171
- Kinnunen, Olavi 205
- Kiyotaki, Nobuhiro 186
- Klein, Lawrence R. 155–157
- Koivisto, Mauno 139, 180
- Koivukangas, Pirjo 236
- Koivumaa, Kalervo 205
- Konttinen, Mauno 234
- Kordelin, Alfred 23
- Korkman, Sixten 152, 189, 193
- Kornai, János 155, 171
- Korpelainen, Lauri 139, 145
- Korpinen, Pekka 193
- Koskela, Erkki 152, 170, 181, 185,
189, 193–194
- Koskenkylä, Heikki 173
- Koskenvuo, Markku 216–217
- Koskinen, Otto Edvard 26
- Kosunen, Timo 217
- Kouri, Pentti J. K. 164, 166–167,
169
- Kovero, Ilmari 129, 143–144
- Krugman, Paul R. 155, 170
- Kukkonen, Pertti 189, 191
- Kultti, Klaus 197
- Kunnas, Heikki 147
- Kuoppasalmi, Kimmo 132, 218
- Kuparinen, Oili 106, 121
- Kurz, Mordecai 171
- Kuusisto, Aaro 105
- Kuznets, Simon 146–147
- Kähkönen, Juha 167
- Kärki, Asko 90, 96, 104–105
- Laaksonen, O. 49
- Laatto, Erkki 139, 146
- Laatunen, Timo 81, 108–109,
117, 159, 257
- Laffont, Jean Jacques 171, 186–
187
- Laine, Y. K. 20, 47, 52, 54
- Larna, Kaarlo 145
- Lassila, Jaakko 139, 145
- Lassila, Jukka 191
- Lauerma, Sirkka 208
- Laurila, Eino H. 141, 142, 147
- Laustela, Erkki 204
- Lehtovuori, Olli 228
- Leirisalo-Repo Marjatta 216
- Leiviskä, Iivari 49
- Lempinen, Urho 167
- Leponiemi, Arvi 81, 143, 173
- Leppo, Kimmo 210
- Liljebloom, Eva 194
- Lindbeck, Assar 155
- Lindfors, Ivar 28, 29
- Lindqvist, Selim A. 37
- Linnakko, Eero 235
- Linnamo, Jussi 139–141, 145
- Louekoski, Matti 88
- Louko, Aimo 145
- Lucas, Robert E. Jr. 155, 157–158
- Luoma, Väinö 145–146
- Lähdeoja, Matti 173
- Lönnqvist, Jouko 216, 219, 221,
225, 227, 229, 256
- MacKinnon, Douglas 220
- Majava, Altti 145
- Malinvaud, Edmond 155–157,
162, 193
- Mantere, Oskari 46
- Martikainen, Teppo 194
- Mattila, Antti 208–209, 212, 215,
224, 230, 256
- Mattila, Jukka 216
- McCallum, Allison 237
- McFadden, Daniel 162, 164
- Miettinen, Olli S. 222, 228
- Miilunpalo, Seppo 216
- Mirrlees, J. 152, 162, 169
- Modigliani, Franco 150, 152
- Moilanen, Jarna 218
- Moore, John 186
- Mustonen, Jussi 132
- Muurinen, Jaana Marja 236
- Mäkelä, Pirjo 204, 206–207
- Neary, J. Peter 170
- Nevakari, Kuno 203
- Nevalainen, Anna 51, 60–61
- Nevanlinna, Ernst 243
- Niininen, V. A. 51
- Niitamo, Olavi E. 139, 141, 144–
145, 208–210, 246
- Nikkilä, Esko 204
- Norman, Victor 165
- Noro, Leo 209
- Nyberg, Aarni 160, 164, 208, 230
- Oja, Pekka 217

- Ojala, Erkki 71, 129, 144, 206
 Oksanen, Heikki 152, 170, 172–173
- Paakkanen, Jouko 70–71, 81, 142, 145, 151
 Paasikivi, Juho Kusti 21, 62, 243
 Palander, Gunnar 24
 Palmén, E. J. 10
 Palmén, Ernst 166
 Palmu, Aila 106, 121
 Palokangas, Tapio 167
 Partanen, Erkki 70, 75, 81, 105, 107–108
 Partonen, Timo 132, 218
 Patinkin, Don 170
 Paunio, Jouko 81, 139, 141, 143, 145–147, 149–154, 160–167, 169, 172–175, 178, 184, 189, 192–193, 197, 208, 230–231, 249, 255–256
 Paunio, Keijo 216
 Peisa, Paavo 152
 Pekkanen, Matti 191
 Pekkarinen, Aimo 204
 Pekkarinen, Jukka 152, 170, 191, 193
 Pekurinen, Markku 235–237
 Pelkonen, Risto 203, 206
 Pelto, Gretel H. 226
 Peltola, Arvo 80
 Persson, Christel 187
 Persson, Torsten 186–187
 Pesola, Rainer 205
 Pesonen, Niilo 203
 Philippovich, Eugen von 241
 Pihkala, K. U. 145–146
 Pihkanen, Toivo 204
 Pitkänen, Yrjö 242
 Pohjanpelto, Pirjo 204
 Pohjola, Matti 191
 Portes, Richard 182
 Puhakka, Mikko 165, 175
 Pulkkinen, Lea 229
 Punttila, L. A. 20, 53–54, 60–63, 67–71, 75, 80–82, 85–96, 99, 101–103, 105–108, 116, 128–131, 142–143, 153, 156, 161, 166–167, 198, 206–208, 210, 255
 Punttila, Markku 70
 Puro, Kari 210
 Purola, Tapani 225
 Puska, Pekka 205, 237
 Puumanen, Kari 152
 Pyörälä, Kalevi 253
 Päivänsalo, Olavi 86
 Pöyhönen, Pentti 143, 247
- Railo, Jaakko 139
 Raivio, Kari 206–207
 Reijula, Kari 217
 Renvall, Heikki 11–12
 Riley, John G. 171
 Ristimäki, Juhani R. 145
 Romer, Paul M. 169, 192
 Ross, Steven 189
 Rossi, Reino 141, 143
 Roth, Alvin 155, 159
 Roubini, Nouriel 193
 Ruikka, Ilmari 226
 Ruutu, Yrjö 51
 Ryti, Risto 62, 243
- Sahi, Timo 105–106, 131–132, 211, 218–219, 225
 Salaspuro, Mikko 108–109, 217, 227, 256
 Salmenkallio, Kauko 54, 86, 87, 90
 Sandmo, Agnar 152, 169
 Santamäki-Vuori, Tuire 189
 Sarna, Seppo 216
 Savinainen, Raimo 106
 Savolainen, O. V. 54
 Saxen, Lauri 204, 206
 Schneider, Erich 146
 Sen, Amartya 155, 157–158
 Selten, Reinhard 171
 Seppälä, Maaria 217
 Seppänen, Olli 228
 Setälä, Emil Nestor 13, 29
 Shubik, Martin 171
- Sievers, Kai 210
 Siira, Eino 42
 Siirala, Urpo 230
 Siltanen, Pentti 226
 Simons, Lennart 60
 Simsiö, Tarvo 105, 121
 Sinn, Hans-Werner 155, 188
 Sintonen, Harri 227, 232, 235, 236–237
 Soisalo, Pauli 202, 206
 Sonnenschein, Hugo 171
 Stenbacka, Rune 185, 194
 Stenius, Marianne 152
 Stiglitz, Joseph 169
 Stockmann, G.F. 37
 Strengell, Mervi 121
 Stunkard, Albert J. 225
 Stymne, Joakim 193
 Ståhl, Ingemar 231–232
 Suikkanen, Erkki 103
 Suolahti, Gunnar 29
 Suomalainen, Paavo 205
 Suvanto, Antti 105, 117, 132, 152, 163, 170
 Suviranta, Bruno 138, 142
 Söderlund, Kjell-Peter 152
 Söderström, Hans Tson 193
 Södersten, B. 152
- Tabellini, Guido 186
 Takalo, Tuomas 197
 Talonen, Pentti 81, 108–109
 Tamminen, E. J. 71
 Tamminen, J. A. 20, 68–71, 142
 Tamminen, Mikko 36, 138, 143
 Tamminen, Tapani 216
 Tanner, Väinö 22
 Tanskanen, Antti 150, 173, 191
 Tarkka, Juha 152
 Taylor, John 171
 Teigen, R. 152
 Tilvis, Reijo 227
 Tinbergen, Jan 140–141
 Tirele, Jean 186, 187
 Tobin, James 155, 157–158, 162
 Toivonen, Sulo 204
 Tolvanen, Eija 217

Tuomala, Matti 191
 Tuominen, Heikki 92
 Turunen-Red, Arja 165–167
 Tyrni, Ilari 145, 168
 Törnqvist, Leo 138–139

Vainio, Tapani 204
 Vainio, Vesa 159
 Vaivio, V. F. 145, 247
 Valkonen, Tapani 225, 225
 Wallin (Voionmaa), Väinö 21,
 29
 Walters, A. A. 251–253
 Valtonen, Hannu 236
 Valvanne, Heikki 141, 143
 Vannas, Salme 206–207
 Waris, Eliel 205
 Waris, Klaus 138, 141–143,
 147, 166, 255

Vartia, Pentti 81, 105, 109, 117,
 131, 173, 189, 192–193
 Vartiainen, Armas 205
 Vartiainen, Hannu 132, 197
 Vartiainen, Juhana 191
 Vauramo, Erkki 234
 Weiss, Lawrence 171
 Venables, Anthony 165
 Vennola, J. H. 10, 24, 137, 240
 Widgrén, Mika 121, 132, 181
 Wihuri, Antti 60
 Viikari, Jorma 227
 Viinanen, Iiro 190
 Viita, Pentti 139, 141, 147
 Vilkki, Otto 47
 Williams, Alan 234–235
 Williamson, Oliver 169
 Vind, K. 152
 Vinni, Kari 236
 Viren, Matti 193

Virtama, Pekka 104
 Wuolijoki, Väinö 29
 Vuorela, Esko 170
 Vuorela, Teuvo 145
 Vuori, Hannu 222, 224
 Vuori, Ilkka 212, 215, 226, 228
 Väyrynen, Tauno 69–71, 75, 81–
 82, 105, 107–108

Yellen, Janet 158, 162

Zetterberg, Seppo 9–10

Åkerholm, Johnny 193

VALOKUVAT

Atelier Universal Ky 109 (Hannu Bask / Atelier Universal Ky), 121 (Hannu Bask / Atelier Universal Ky)

Casse Klaucbe 98 (Casse Klaucbe / Oy Heli Foto Ab)
Hämeen Sanomat 224–226 (Rauni Heinänen / Hämeen Sanomat)

Iltalehden arkisto 129 (Uusi Suomi / Kuvapalvelu), 144 (Uusi Suomi / Kuvapalvelu)

Kauppalehti 157

Lehtikuva Oy 81 (Kaius Hedenström / Lehtikuva Oy), 106 (Matti Kainulainen / Lehtikuva Oy), 145 (Kaius Hedenström / Lehtikuva Oy), 187, 249, 253

MV 15

OP-keskus 150

Suomen Kuvapalvelu Oy 156 (Heikki Rissanen / Yhtyneet kuvalehdet), 162 (Heikki Rissanen / Yhtyneet kuvalehdet)

SVM 71 (Viitasalo / SVM), 145 (Viitasalo / SVM), 148 (Viitasalo / SVM), 154 (Viitasalo / SVM), 158 (Kalle Kultala / Yhtyneet kuvalehdet), 203 (Viita-

salo / SVM), 206 (Viitasalo / SVM), 208 (Viitasalo / SVM), 209 (Viitasalo / SVM), 247 (Viitasalo / SVM), 256 (Viitasalo / SVM)

Erkki Talvila 90 (Erkki Talvila)

YJS 11, 17, 26, 28, 37, 38 (P. J. Bögelund), 42, 44, 46, 48, 49, 52, 73 (FotoKivi), 76, 83, 105 (Mainos muoti PR Studio LK), 156, 163 (Mainos muoti PR Studio LK), 165 (Studio Lindell), 171 (Studio Lindell), 187 (Boris Fagerström / Studio 8x10), 193 (Studio Lindell), 197 (Boris Fagerström / Studio 8x10), 218 (Lasse Keltto / Studio Lasse Keltto), 220 (Mauritz Hellström), 223, 228 (Studio Lindell), 229 (Studio Lindell), 242, 245 (Nasakuva)

Kuvaaja on mainittu suluissa.

Lyhenteet:

SVM Suomen valokuvataiteen museo; MV Museo-
virasto; YJS Yrjö Jahnssoinin säätiö

Yrjö ja Hilma Jahnsson kuuluivat fennomaaneihin, jotka uskoivat opetuksen ja valistuksen merkitykseen. 1920-luvun epävakaisissa oloissa pariskunta onnistui hankkimaan merkittävän omaisuuden, minkä turvin he saattoivat toteuttaa yhteiskunnallisia tavoitteitaan. Yrjö Jahnsson kuoli vuonna 1936, mutta Hilma Jahnsson jatkoi yhdessä aloitettua työtä.

Hilma Jahnsson tahtoi varmistaa, että työ opetuksen ja tieteen hyväksi jatkuisi myös hänen jälkeensä. Luontevana ratkaisuna oli säätiön perustaminen. Yrjö Jahnssonin nimellä kulkeva säätiö aloitti toimintansa vuonna 1954.

Säätiöllä oli hyvin aktiivinen rooli kansantaloustieteen modernisaatiossa. Säätiön tuella aloitettiin mittava kehitystyö, jotta myös Suomessa omaksuttaisiin kansantaloustieteen uusimmat kansainväliset virtaukset. Samanlainen aktiivinen tutkimuspoliittinen ote näkyi myös säätiön toiminnassa lääketieteen ja terveystaloustieteen alueilla.

Kl. 06.1
www.otava.fi
952-5102-01-7

9 789525 102017

YRJÖ JAHNSSONIN SÄÄTIÖ

Certificate

The Yrjö Jahnsson Foundation certifies that

has successfully completed a graduate course on Macroeconomics and the Balance of Payments Theory during the academic year 1978-79 covering such topics as the Keynesian model; asset market models and models of money demand; consumption and investment; money supply and monetary control; inflation and the Phillips Curve; economic growth; balance of payments; the dependent economy models; stabilization policies and the exchange rate regimes; and the international monetary system.

The course consisted of three series of lectures each lasting two weeks, two individual reading periods each lasting two months and an essay on

*The course was given by the following faculty:
Professor Rudiger Dornbusch (Massachusetts Institute of Technology)
Professor Stanley Fischer (Massachusetts Institute of Technology)
assisted by
Professor Periti J. Ch. Crowl (Yale University)
Professor Aarne Nyberg (Helsinki)
Mr. Seppo Chomkaporhja (Helsinki)*

Helsinki, 6th of July 1979

Chairman of the Foundation

Director of the course